

TEORİ de doğrultu

30

Varyos Yay. San ve Tic. Ltd. fiti. Adına

İmtiyaz Sahibi: Ahmet Yaman

Sorumlu Yazışleri Müdürü: Ahmet Yaman

Yayın Türü: Yaygın Süreli

Yönetim Yeri: Çakırağa Mah. Çakırağa Camii Sok. Birlik Apt. No: 16/10 Aksaray İstanbul

Tel: (0212) 529 15 94 **Faks:** (0212) 529 06 75 **e-mail:** varyos@ttnet.net.tr

Hesap No: Varyos Yay. San ve Tic. Ltd. fiti. Yapı Kredi Sirkeci Şubesi 6278-6

Sayfa ve Kapak Düzeni: Can Matbaa Grafik Atölyesi Tel: 0212 501 01 21 33

Baskı: Can Matbaacılık **Adres:** Davutpaşa Cad. İpek İş Merkezi Kat:3 No:7 / Şubat 2006

Tel/Fax: (0212) 613 10 77 **Dağıtım:** BİRYAY

Yapısal Krize Doğmak	2
Konut Krizinden Banka-Kredi Krizine Dünya Çapında Mali Kriz	12
Tuzla'da Havza Grevinin Yol Açan Gücü	15
İslam, Türban Ve Kadının Kapatılması / Emekçi Kadınlar Cephesinden Bir Yaklaşım <i>Aynur Özgür</i>	23
<i>Alternatif Tarih Okumaları V</i> Mazdak Ayaklanması Eşitlikçi-Ortakçı Bir Toplum Özlemi	35
Tersane Patronları Cephesinde Bir Yarık Açtık <i>Limter-İş Yöneticileriyle Röportaj</i>	41
Çanakkale: Hangi Vatan, Kimin İçin Savaş?	56
Sermayenin Kanlı Birikimi: İş Cinayetlerinin Ekonomi Politikası	66
Devrim Devam Etmeli <i>Filistin Çalışmaları Enstitüsü</i> <i>Beyrut yöneticisi Mahmut Soueid'le röportaj</i>	75
"Bilgi Çağı" Rüyasından "Patates Yılı"na Sermayenin Küreselleşmesinden Küresel İsyana	87
Sermayenin Egemenliği Altında Fabrika İşgalleri Ve İşçi Yönetimi <i>Ferat Deniz</i>	92
Kürt Sorununa Emekçi Çözüm Bildirgesi	103

Yapısal Krize Doğmak

“Ne yapmak istiyoruz? Ya da yeniden yapılanma nedir?” Bu iki soru cümlesi, Türkiye Gerçeği dergisinin ilk sayısında (Kasım-Aralık 2007) yayınlanan Halil Efe imzalı yazının başlığıdır. Yazı sosyalist hareketin içerisinden geçmekte olduğu dönemi ve yeniden yapılanmayı konu ediniyor. (Yazar, o arada sosyalizmin teorik sorunlarını da aydınlatmaya çalışıyor!) Bu bağlamda birlik sorununa da özel olarak değiniyor. “Başarılı birlik faaliyetine” örnek olarak gösterdiği MLKP deneyimine ve MLKP’ye ilişkin görüş ve düşüncelerini kaydediyor. H. Efe’nin yazısıyla burada özellikle bu nedenle ilgiliyiz. O’nun bir-iki cümledeki yanıtlarını eleştirmek kadar, hatta ondan da çok MLKP’nin devrimci ve sosyalist hareketin rönesansı olması gerçekliğini tarihsel gelişim çizgisini belirginleştirerek, temeli ve özü itibarıyla çözümlemek istiyoruz. Ancak öncelikle sosyalist hareketin içerisinden geçmekte olduğu dönem, yapısal kriz ve yeniden yapılanma sorunlarına değinmek yararlı olacak.

2007’de ilerici devrimci hareketin birçok bileşeninde tanık olduğumuz güncel krizler, daha derinlerde inatla işleyen yapısal krizle bağlıdır, yapısal krizin dışavurumları, yansımalarıdır. Dönemin devrimci ihtiyaçlarını karşılayacak tarzda, kapsam ve içerikte yenilenememek, devrimci değişim dönüşümle yeniden yapılanamamak, yapısal krizin çok çarpıcı bir güncelleşme halidir. Güncel krizlerin bir başka nedeni olduğu açıkça görünen politik başarısızlık ve gelişememe durumu da yapısal krizden bağımsız, onun etkisi dışında düşünülemez...

Devrimci ve sosyalist hareketin içerisinden geçmekte olduğu dönem nasıl tanımlanabilir?

‘89-90 gerici olaylarıyla modern revizyonist blok çöktü. SSCB çözüldü, dağıldı, sosyalist Arnavutluk yıkıldı. 20. yüzyıl, sosyalizmin geçici yenilgisiyle kapandı. Böylelikle emperyalist soğuk savaş, ABD’nin başını çektiği emperyalist NATO kampının zaferiyle sonuçlandı. Galipler duraksamadan ganimetin paylaşımına/paylaşım mücadelesine tutuştular. Bütün bu gelişmelerle zamandaş biçimde birleşik dünya pazarı yeniden oluşurken, emperyalist küreselleşmenin doludizgin atılımının önü açıldı. Gelişimi kamçılanan ve belirleyici hale gelen emperyalist küreselleşme eğilimi, dünyanın ekonomik, sosyal ve siyasal çehresini yeniden şekillendirdi, sınıflar mücadelesinin yeni nesnel koşullarını oluşturdu. Toplam olarak, bütün bu belirleyici gelişmelerle birlikte sosyalist mücadele tarihinin yeni döneminin nesnel koşulları ana çizgileriyle belirginleşti.

Böylece soyut ve mantıkî olarak, sosyalizm mücadelesinin yeni tarihi dönemi, sosyalist hareketin yapısal krizi ve yeniden yapılanma süreci de başlamış oluyordu. “Soyut ve mantıkî” olarak böyleydi; ama sosyalizm mücadelesi kesintisiz sürüyor olmasına karşın sosyalizm mücadelesinin yeni tarihi dönemi hakikaten başlamış mıydı? Evet, sosyalizm mücadelesinin tarihi bir döneminin kapanmasıyla aynı zamanda “yeni bir dönem”in başladığı söylenebilir, saptanabilir. Ama bu nasıl bir dönemdir? Eğer yeni başlayan bir “geçiş dönemi” olarak anlaşılıyorsa gerçeğin aslına uygunluk

bakımından doğru, tanımlayıcı ve açıklayıcı olur. Hali hazırda dünya (ve Türkiye) sosyalist hareketi, sosyalist mücadele tarihinin iki dönemi arasında yer alan bir “geçiş dönemi”nde bulunuyor. Her ara dönem gibi bu dönem de yapısal olarak köprüsel kişiliktir. Bu köprünün ayaklarının bir bölümü geçmiştedir, kapanan dönemdedir; diğer bölümü ise gelecektedir. Bu benzetmeye göre ayaklar arasındaki mesafe/süreç köprü-yolu olarak bugün, geçmişten geleceğe geçiş yürüyüşü/yolu, yani “ara dönem” olmaktadır. Böyle bir ara döneme kişiliğini veren yapısında geçmişle geleceğin unsurlarını, öğelerini, özelliklerini birleştirmesi, birlikte barındırmasıdır. Niteleyici, tanımlayıcı, karakterize edici olan budur. Ancak ne geçmişe ait olanlar eski form ve içerikleriyle varlıklarını olduğu gibi, değişmeden sürdürebilirler ve ne de geleceğe ait, gelişen yeni unsurlar tamamen olgunlaşmış, gelişmiş halleriyle kendilerini gösterebilmektedirler.

Bir buçuk asırlık sosyalist mücadele sürecinin gerçekleri bize, bu büyük sürecin çok belirgin biçimde birbirinden ayrılabilen farklı tarihi dönemlerden meydana geldiğini göstermektedir. Her bir dönemin, her bir ‘an’ı, sosyalist hareketin içerisinde hareket ettiği ekonomik, toplumsal, siyasal vb. toplam tarihsel koşullarla bağlıdır, döneme denk düşen özgül bir yapılanışı vardır. Bilimsel sosyalist hareket mutlak ve tek biçimli değildir. Özsel olarak evrenseldir ve tarihsel olarak her dönem özgül biçimde yapılır. Değişen tarihsel koşullar altında yeni süreçlerin ekonomik, toplumsal ve siyasal gerçeklerine göre ve var olabilmek için o belli tarihsel koşullar altında devrimci gelişmenin ihtiyaçlarına bağlı olarak/veya yanıtlayacak şekilde yeniden yapılanması gerekli ve kaçınılmazdır. “Yapı” ve “yapılanma” burada en genel anlamındadır, belli bir tarihsel dönemde sosyalist hareketin özgül varoluşunun teori, program, strateji, taktik ve örgüt vb. bütün düzeylerinde o dönemin devrimci yanıtlarının bulunması, kurucu unsurların oluşturulması demektir. Bir yeniden oluş halidir, yoktan, sıfırdan varoluş değil, devrimci bir dönüşüm, değişim, bir yeniden doğuş, ölmeden diriliş-devrimci yenileniş halidir.

Yeni bir tarihsel döneme bir kez girildi mi sosyalizm, marksizm iddialı parti, örgüt, çevre vb. tüm özne-yapılar (tabii bireyler de) artık bu

yeni koşullar altında var olmak durumundadır. Bu varoluş yeni koşulların taleplerini, ihtiyaçlarını, teori, program, strateji, taktik, örgüt sorunları vb. her düzeyde anlama ve yanıtlamayla ilgilidir. Sosyalizm, marksizm vb. adına öncülük, önderlik iddiasında olan yapılar, kapanan dönemin aktörleri oldukları içindir ki; istek ve niyetlerinden ayrı olarak yeni tarihi koşullarla uyumsuzluk, çelişki ve çatışma halindedirler. Yapısal dediğimiz bu kriz hali yeniden yapılanmanın itici gücü, devindirici motorudur. Yeniden yapılanma, devrimci önderliğin yapılanmasından, yapısal kriz de önderlik krizden başka bir şey değildir.

Yeni bir tarihsel döneme girildiğinde yeniden yapılanmanın konusu olan bir önceki dönemin özne-yapıları hem yeniden yapılanmanın nesnesi ve hem de öznesi durumundadır. Yeniden yapılanma ara dönemi kapsayan bir süreçtir, en genelde dönem boyunca bir önceki dönemden gelen yapıların yeniden yapılanmanın nesnesi ve öznesi olma durumu devam eder. Süreç boyunca kimileri yenilenmeyi, devrimci dönüşümü başararak yeni sürecin öncüden beklentilerini karşılayacak şekilde yeniden yapılanarak, varlık hakkını tarihsel olarak yeniden kazanırken kimileri de bunu başaramayarak varlık hakkını kaybederler. Tabii çok farklı biçimlerde yeni öncüler de oluşabilir.

Kuşkusuz 90’lardan günümüze devrimci, sosyalist hareketin bütün bileşenleri yapısal krizin manyetik alanı içerisinde bulunuyorlar. Tarihsel yapısal kriz kuşatması devrimci yapıları çok değişik biçimlerde etkiliyor, nesnel olarak dönemin devrimci ihtiyaçlarını dayatıyor, anlaşılmayı ve yanıtlanmayı talep ediyor. Devrimci sosyalist yapıların değişmediğini, dönüşüme uğramadığını düşünmek, sanmak yanlıştan da öte saçmadır. Bugünkü devrimci, sosyalist hareket 90’ların başındakinden bir hayli farklıdır, bir hayli değişmiş bulunuyor. Tabii ki, gelişme eşitsiz, süreç oldukça ağır ve sancılı ilerliyor. Her birinin yapısal krizi kavrayışı, ayırında olsunlar ya da olmasınlar yanıtlama çaba, güç ve yetenekleri de farklı. Devrimci ve sosyalist harekette yapısal krizi anlama ve çözümleme, yapısal krizle ilişkilendirme bahsinde iki uç tavrın belirginleştiği söylenebilir. Yapısal kriz gerçekliğini reddederek yapısal krize karşı direnen kesimler, birinci grubu oluşturuyorlar. Bu kesimde en genelde var olanın devamı,

devrimci tutarlılık ve kararlılığın gereği görülüyor, geleneksel, yani bir önceki dönemin düşünüş, tavır ve yaklaşımlarından uzaklaşma, dikkate değer herhangi bir değişim tasfiyecilik olarak algılanıyor. Devrimci yenilenmeye, dönüşüme, yeniden yapılanmaya karşı çıkılıyor, değişmemek en büyük erdem oluyor. Ancak yine de yapısal kriz onları da değişime zorluyor ve az çok değiştiriyor. Bu gruptaki öznelere, yapısal kriz kendini yeni dönemin devrimci ihtiyaçlarına anlamaya kapalılık, ihtiyaçları anlama ve yanıtlama yeteneğinin erozyona uğraması ve sonuç olarak yenilenememek biçiminde gösteriyor.

İkinci grupta ise yapısal krizin ideolojik olarak çözüldüğü veya parçaladığı, belirgin biçimde peltensileştirdiği yapılar vardır. Bunların, daha ziyade yapısal krizin nesneliliğinin basıncı altında devrimci iradelerini kaybettikleri, yeniden yapılanma güç ve yeteneklerinin felç olduğu saptanabilir. Bunlar, yapısal krizi görmekte, çözümlenmeye çalışmakta, ama yeniden yapılanmaya anlamlı yanıtlar olabilecek, birbirini tamamlayan, geliştirip büyüten kurucu, yapıcı adımlar atamamakta, bu yolda anlamlı devrimci bir irade ve enerji gösterememektedirler. Bu gruptakiler yapısal krizi daha ziyade “teorinin krizi” veya ağırlıklı olarak “teori alanı”nın sorunu olarak tanımlama ve çözümlenme eğiliminde oldukları için güncel politik mücadelenin dışında kalmayı, yeniden yapılanmanın ve içerisinden geçilmekte olunan dönemin devrimci bir gereği gibi anlayarak ve sunarak adeta kendilerini tasfiye etme çizgisi izlemektedirler. Bu gruptakilerde yapısal kriz, bir kronik güncel kriz hali almıştır denebilir.

Bu tabloya şunu da ayrıca eklemeliyiz; MLKP her iki tutumla, her iki sapma ve eğilimle arasında belirgin bir sınır çekmeyi başarmış, her iki eğilimle mücadele içerisinde olmuştur. Birinci kesimden MLKP’ye tasfiyecilik, ikinci kesimden ise tutuculuk, dogmatiklik, değişmeme suçlamasının yöneltildiği de bu durumda gayet anlamlı görünmektedir.

Söz konusu yazıda H. Efe, yeniden yapılanmayı çözümlenmek ve tanımlamak istiyor. Dahası yeniden yapılanma için bir hareket planı (“Ne yapmak istiyoruz?”) sunma niyetini beyan ediyor. Böylece her şey normal gidiyor görünürken, henüz yeniden yapılanmanın analizine bile girmemişken, yazısına “Birlik

sorunları çözer mi?” alt başlığıyla, birliğin sorunları çözücü ve yol açıcı olamayacağını açıklama gayretiyle işe başlaması dikkat çekiyor! Öyle ya, yeniden yapılanmayı çözümlenip tarif etmek ve bir hareket planı geliştirmek, sunmak istediğiniz bir yazıya daha sorunları bile tarif etmemişken, birliğin sorunları çözemeyeceğini açıklama çabasıyla başlamanızın ne anlamı olabilir ki! Biz buradan daha ilk anda, yazarın “konuyu” ele alış yöntemi ve inceleme tarzı itibarıyla, ne marksizm ve ne de bilimsel disipline bağlı kalmak gibi bir kaygısının çok da olmadığını izlenimini alıyoruz.

Yazar, “sol”un mevcut dağınıklığını anlamsız buluyor, ama birliğin de sorunları çözemeyeceği düşüncesinde! Bu bapta yazılanlarda; çok alışıldık ve çok yaygın, özsel olarak tatminsizlik, memnuniyetsizlik ve şikâyet yüklü, iç dökme kabilinden sıradan günlük konuşmalarda binlerce kez yinelenmiş düşüncelerin özetle tekrar edilmesinin ötesinde özel anlamı olan, geliştirici herhangi bir şey yok. Yazar genel olarak “birlik” konusunu değil, özel olarak sosyalist hareketin yeniden yapılanması bağlamında “birlik sorunu”nu incelemek ve aydınlatmak istediğine göre, sorunun doğru konuluğu şöyle olabilir: “Birlik” sosyalist hareketin yeniden yapılanması sürecinde (ve tabii aynı anlamda yeniden yapılanmasında) nasıl bir rol oynayabilir? Burada asıl olan az ya da çok hangi nitelikte ve ne kadar ise sosyalist hareketin yeniden yapılanması sürecinde, “birlik”in oynayabileceği pozitif rolün belirginleştirilmesi, aydınlığa kavuşturulmasıdır. Ancak her şeyden önce yazarın yöntemi, sorunu ele alış tarzı, yeniden yapılanma süreci ve yeniden yapılanmayı kavrayışı buna yetmiyor. Daha derinde ise statik ve metafizik düşünüşü gibi temel bir problem var. Yazar, dikkate değer herhangi bir dönüşüm, değişim olmaksızın birliği olanaklı/olabilir görmek gibi bir teorik bakışa sahip olduğu ve buradan hareket ettiği için, “birlik”in yeniden yapılanmanın sorunlarının çözüm yol ve yöntemlerinden birisi olabileceğini ya da yeniden yapılanmanın sorunlarının çözümünde önemli ve anlamlı pozitif bir rol oynayabileceğini de reddediyor. Sorumuz hala yerli yerinde duruyor: H. Efe neden birliğin sorunları çözemeyeceği, yol açıcı olamayacağıyla başlıyor?

“Solun güç birliği ya da siyasal birlik

pratiklerinin sicili”nin “parlak” olmadığını haklı ve doğru olarak belirten H. Efe, 80’lerden günümüze kimi başarısız “birlik” örnekleri sıralıyor. H. Efe son olarak da “Başarılı birlik faaliyetine örnek olarak MLKP deneyi gösterilebilir.” diyor. Ama bir parantez açma ihtiyacı da duyuyor. Ona birazdan geleceğiz. Ancak önce “birlik”ten “birliğe” fark olduğunu kuvvetle vurgulamak istiyoruz. Yazar örnekleri sıralarken bunu gözetmiyor. MLKP “Komünistlerin birliği” mücadelesinden doğuyor, böyle bir birlik deneyimi. Oysa diğer örnekler, siyasal güç, eylem veya cephe birliği girişimleri: Haliyle yazarın neden bu farklı kategoride ve nitelikteki “birlik” çalışması örneklerini ayırım gözetmeksizin sıraladığı sorusu akla geliyor. Bunun yanıtını da bir bakıma parantezin içerisinde buluyoruz:

“Başarılı birlik faaliyetine örnek olarak MLKP deneyi gösterilebilir. (MLKP’yi oluşturan bileşenler, var olan sorunların çok da farkında olmadan ve zihinsel bir dönüşüm yaşamadan, eski dünyalarını koruyarak, güçlerin birleştirilmesi çerçevesini aşmayan bir birlik yaptılar.)” (Türkiye Gerçeği, sayı 1, s. 13)

Türkiye sosyalist ve devrimci hareketinde başarılı birlik deneyimi! Çölde vaha ile karşılaşmak gibi bir şey bu! Hal böyle olunca, başarılı birlik deneyimi örneği karşısında daha sorumlu, daha özenli bir tutum bekliyorsunuz. Ve hatta bir şeyler öğrenilmeye çalışılacağını sanıyorsunuz. Nafîle, parantez içini görmeniz yanıldığımızı anlamanıza yetiyor. Orada bir önceki dönemin hep bilen, hep öğreten, bütün doğruları yutmuş, hakikat mührünü tekeline tutan solcu tipinin zihniyeti yansıyor! Kendisiyle ilgili olduğunda en büyük özeni gösteren, başkalarının da göstermesini isteyen bu mezhepçi zihniyet, başkalarıyla ilgili olduğunda gayet hoyrat, üstünkörü ve umursamazdır. Kendi pirelerini deve yapmakta pek mahir, lakin başkaları söz konusu oldu mu bakarkördür. ‘90 öncesi dönemin devrimci kendiliğindenciliğiyle bağlı bu mezhepçi zihniyet, varlık hakkını kaybettiği için bir geleceği de yoktur. Bu zihniyete saplanıp kalanların yapısal krizi yıkıcı biçimde yaşamakta olduklarını da rahatlıkla söyleyebiliriz. Yeni dönemin devrimci ihtiyaçlarını yanıtlama yönünde yenilenip dönüşemeyenler, yeniden yapılanma üzerine ister çok laf etsinler, isterse yeniden yapılanma

sorunu hiç yokmuş gibi davranma kurnazlığına yatsınlar, isterse de hakikaten bu gerçeğin farkında olmasınlar, anlamlı siyasal bir varlık olma hakkını kaybetme anlamında kendi sonlarına doğru yol alıyorlar. Devrimci, sosyalist hareketin kimi bileşenlerinin bir varlık yokluk sorunuyla karşı karşıya bulunuyor olmaları herhalde bir sır değildir.

H. Efe’nin parantezinin içerisindeki iddiaları önce atomlarına ayırarak sıralayalım:

1) “MLKP’yi oluşturan bileşenler, var olan sorunların çok da farkında olmadan ... bir birlik yaptılar.” Burada “var olan sorunlar” denilen yeni dönem ve yeniden yapılanma sorunlarının kastedildiğini belirtmeliyiz.

2) “MLKP’yi oluşturan bileşenler ... zihinsel bir dönüşüm yaşamadan, eski dünyalarını koruyarak ... bir birlik yaptılar.” Bu bir iddia üzerinde ayrıca duracağız, ama acaba yazar, MLKP’nin varoluş hazırlığı anlamına gelen “komünistlerin birliği” düşüncesinin MLKP’nin öncellerinin saflarında doğuşu ve gelişimine dair bilgi ve belgeleri; keza 89’dan ‘94 Birlik Kongresi’ne kadar beş yıl süren komünistlerin birliği için mücadeleyi “biraz olsun” inceledi mi? Böyle bir gereksinim ve sorumluluk duydu mu?

3) “MLKP’yi oluşturan bileşenler ... güçlerin birleştirilmesi çerçevesini aşamayan bir birlik yaptılar.”

Parantez içerisinde belirtilenler, yukarıda parmak bastığımız yanıtız soruların sırrını çözüyor: Meğer yazarın, işe birliğin sorunları çözemeyeceği, bir yol açamayacağından başlamasının nedeni, başarılı birlik deneyiminin eseri olan MLKP’nin yeniden yapılanmaya gelişen bir yanıt oluşturamayacağı sonucuna gelmek içinmiş! Öyle ya, tek başarılı birlik örneği MLKP olduğuna göre birlik sorunları çözemeyen, çözümüne yol açamaz vurgusunda ona gönderme yapıyor demektir.

Öyle anlaşılıyor ki, H. Efe MLKP gerçeğini aşağı yukarı şöyle düşünüyor: MLKP kendi “bileşenleri”nin güçlerinin toplamıdır. “Bileşenler”, “eski dünyalarını koruyarak”, “zihinsel bir dönüşüm yaşamadan” MLKP’de güçlerini birleştirmişlerdir. Zaten sorunların farkında da değillerdir. MLKP aslında bedeninde veya karnında “bileşenleri”ni taşımaktadır. Bakmayın siz O’nun MLKP olduğuna; O aslında MLKP’yi “oluşturan bileşenler”dir! Burada

okura hatırlatmak gereksinimi duyuyoruz, MLKP 1994'te Birlik Kongresi'nde kuruluyor. H. Efe bütün bunları, iddia ve değerlendirmelerini 2007'nin Kasım-Aralık'ında yani demek ki, 13 yıl sonra yazıyor. Daha doğrusu, yazabiliyor demeliyiz!

MLKP'yi var eden, dölleyen ve MLKP'nin ebesi olan birlik deneyimi, öncellerinin ("bileşenleri"nin değil, öncellerinin!) üzerinde durmaya değer dönüşümü, bir değişimi olmaksızın gerçekleştirmiştir! Dahası, bu başarılı birlik deneyimi, ortaya, öncellerinden farklı, onları aşan yeni bir şey çıkartmadığı gibi, "bileşenleri"nde kayda değer bir değişime de yol açmamıştır! Fakat yine de başarılı bir deneyimdir! H. Efe arkadaşımız, her ne kadar felsefe ve diyalektik bahsinde her şeyin hareket halinde olduğunu ve her şeyin değiştiğini öğrense ve kabul etse de ona göre, MLKP "bileşenleri" MLKP'yi kurduklarında bile değişmeden, dönüşmeden kalabildiklerine göre, demek ki bu diyalektik yasaları, "bileşenleri" ve MLKP için geçerli olmuyor, olmayabiliyor!

H. Efe arkadaşına şunu söyleyeceğiz: Gerçekleştiği tarihsel koşullar ne olursa olsun, çapından ve niteliğinden ayrı olarak "birlik", önce her durumda az ya da çok bir dönüşümün, bir değişimin sonucudur veya dönüşümle, değişimle birlikte gelişir. Sonra da her "birlik" az ya da çok, şu veya bu nitelikte bir değişime yol açar. Sınıflar mücadelesi için az çok anlamlı hemen bütün birlik biçimleri için bu genel olarak geçerlidir, uygulanabilir. Güç ve eylem birliklerinden tutalım da uzun süreli merkezi eylem birliklerine, bunları en ileri en kapsamlı düzeyi anlamında cephe kuruluşuna değin geçerlidir bu. Birlik yolundan bir devrimci ya da komünist partinin kurulması söz konusuysa bunlar haydi haydi geçerlidir. Dahası, burada "alt üst oluşa" denk düşen bir dönüşüm, bir değişim olmaksızın, bırakın birliğin başarılı olmasını; ayakta kalması bile mümkün değildir. Sonuç olarak sorun öncelikle H. Efe'nin birlik ve değişim/dönüşüm ilişkisini kavramayan, değişimsiz/dönüşümsüz bir birliği ve değişime/dönüşüme yol açmayan birliği olanaklı gören "birlik teorisi"ndedir. Ve bu teori, kör olması nedeniyle gerçeğin anlaşılmasını önlemekten başka işe yaramaz. Çünkü körlüğün en tehlikelisi teorik körlüktür.

H. Efe'nin düşünüş tarzı maddeyi, gerçekliği

kabul eder, ama onun kabul ettiği gerçeklik hareket halinde değildir; donuk ve ölüdür. Örneğin O'na göre, '90'larda sosyalizm tarihinin bir dönemi kapanmış, yeni bir döneme/süreçe girilmiştir. Sosyalist hareketin yeniden yapılanması gerekir. Ama bu tartışmayı 1996'da yapıyor olmakla 2007'de yapıyor olmak çok da önemli, çok da anlamlı değildir. Yani, yeni süreç/dönem ve sosyalist hareketin yeniden yapılanması tarihsizdir. Bu "yeni süreç"in, bu "yeni dönem"in '90'lardan günümüze, 2008'e nasıl bir seyir izlediğini ancak hareket halinde, dinamik biçimde kavrayan, açıklayan bir analiz, marksist anlamda materyalist olabilir. Ve keza sosyalist hareketi de yeniden yapılanmanın hem konusu, hem nesnesi ve hem de öznesi olarak ama keza onu da dinamik, devingen, hareket halinde kavrayarak çözümlenmek gerekir.

H. Efe'nin diğer bir temel yanılgısı da bizzat inceleme/araştırma yöntemiyle ilgilidir. MLKP'ye ilişkin iddia, tespit ve değerlendirmeleri, birlik mücadelesi, birlik devrimi ve MLKP gerçekliğinin incelenmesine, araştırmasına dayanmıyor. Hatta öyle görünüyor ki, ya sürecin temel bilgilerinden haberi yok, ya da dikkate almıyor. Eğer sürecin, MLKP'yi var eden gelişmelerin ve MLKP'nin varoluş gerçeğinin ihmal edilemez önemdeki bilgilerine sahip değilse, bunları incelemiyse, nasıl oluyor da bu kadar iddialı değerlendirmeler yapabiliyor? Yok, eğer sürecin gerçeklerinden haberdar ise, nasıl oluyor da bu sonuçlara ulaşabiliyor! O'nun tespit ve görüşleri, gerçekleri hiçe saymak anlamında keyfidir, kerameti kendinden menkuldür.

Öncellerinin saflarında komünistlerin birliği düşüncesinin doğuşu, komünistlerin birliği için mücadele, Birlik Devrimi'yle MLKP'nin kuruluşu/doğuşu, '94'ten 2007'ye MLKP gerçeği, bütün bunlar artık geride kaldı, "tarih oldu", yani nesnelige ait olaylar kategorisinde yer alıyorlar. O halde ileri sürülecek düşüncelerin gerçekler tarafından doğrulanması, nesnel olarak denetlenebilir olması gerekir. H. Efe'nin en temel iddiası, "MLKP'yi oluşturan bileşenlerin ... zihinsel bir dönüşüm yaşamadan, eski dünyalarını koruyarak" ve de "güçlerin birleştirilmesi çerçevesini aşmayan bir birlik yaptıkları"dır. Evet, bu bir iddia, bir varsayım. Ancak bu satırları okuyunca insanın ilk aklına gelen, ilk düşündüğü, H. Efe'nin neden

“dönüşümü”, “değişimi” göremediği ve kavrayamadığı oluyor. Ama bu bir kenarda dursun, bakalım artık tarih olan gerçekler ne söylüyor:

‘89/90 olaylarıyla sosyalizm tarihinin bir dönemi kapandığında yeni dönem ve sosyalist hareketin yeniden yapılanması, tarihin gündemine girmişti. Ancak henüz, ülkemiz devrimci ve sosyalist hareketinin bir gerçeği olarak MLKP yoktu. Tıpkı Öteki İstanbul, Bilinç ve Eylem, Türkiye Gerçeği’nin veya ÖDP ve SDP’nin olmadığı gibi. MLKP yoktu ama öncelleri vardı. Hem komünistlerin birliği için mücadele ediyor ve hem de “kendi yollarında” yürüyorlardı. Demek ki, adı geçen dergi ve partiler gibi, MLKP de yapısal krize doğdu. Ancak diğerlerinden farklı olarak devrimci ve sosyalist hareketin rönesansı, yeniden doğuşu olmayı yalnızca o başardı. Böyle olduğu içindir ki; MLKP gerçeğini kavramak, iddia sahibi her devrimci için önemlidir. MLKP’nin neden ve nasıl olup da devrimci ve sosyalist hareketin rönesansı olabildiğinin çözümlenmesi ve açıklanması, bu nedenle de önemli bir devrimci görevdir. H. Efe’nin yazdıklarını oldukça önemsememiz de buradan kaynaklanmaktadır. MLKP’nin öncelleri ‘74-‘80 döneminde oluşmuş devrimci örgütlerdir. Daha sonraki değişim ve gelişimleri saklı kalmak kaydıyla zihniyetleri de bu dönemde oluşmuştur, bu dönemin devrimci zihniyetidir. MLKP’nin ‘74-‘80 sürecinde oluşan devrimci ve sosyalist harekete egemen bu zihniyeti, “devrimci kendiliğindencilik” kavramıyla tanımlayarak, devrimci eleştirinin sıkı ateşine tabi tutup reddettiği biliniyor. Keza devrimci, sosyalist hareketin ayırıcı bir özelliği ve bu zihniyetin yansıması olarak mezhepçilik deşifre edilmiştir. “Zihniyet” dediğimiz şey esasen hareketin bir döneminin özgül ideolojik yapılanışıdır, ruhudur. “Zihniyet” dediğimiz durum, marksizmle ilişkileniş tarzı, marksizmi kavrayışı ve politik mücadele tarzı, mücadele biçimleri, kitlelerle ilişkileniş vb. gibi, devrimci yapıları var eden yapıtaş faktörlerin tümünün etkileşimiyle oluşur. Zihniyet ideolojiktir, yapının dokularına işler.

Bilindiği gibi, 12 Eylül darbesi ve yenilgisinin ardından devrimci hareket ideolojik ve örgütsel krize yuvarlanır. Yenilginin analizi, ‘74-‘80 döneminin dersleri, krizden çıkış, devrimci hareketin gündemindedir. Bunlara ek olarak

MLKP öncellerinin gündeminde aynı zamanda, kimlerin Marksist-Leninist, komünist kabul edilebileceği, bunun kıstaslarının neler olduğu, keza sosyalizm iddialı parti ve örgütlerden kimlerin bu tanımlara uygun olduğuna dair sorunların çözümlenmesi ve aydınlatılması çabaları vardır ve bunlar özünde marksizmin kavranışı, marksizm anlayışı, marksizmle ilişkileniş tarzına dair tartışmalardır.

“Komünistlerin birliği” düşüncesi ve tartışmalarıyla başlayan dönüşüm, ulaşılan sonuçlar, tam da böyle olduğu içindir ki, yeniden yapılanmayı önceleyebilmiş, yeniden yapılanmaya açılan yaşamsal bir damar olmuştur. Burada özel olarak vurgulayarak şu gerçeğe dikkat çekmeliyiz; herhangi bir başka alan veya konudaki değişimden/dönüşümden ayrı, farklı olarak marksizm anlayışında dönüşümün başlaması etkin, yaygın ve süregelen biçimde kendi kendini üretme niteliğine/yeteneğine sahiptir. Daha sonraki süreçlerde marksizmle ilişkileniş tarzının değişim ve yenilenmesinin kapsama, etkime alanı genişler, gelişir, derinleşir. Sonuç olarak, MLKP öncellerinin “zihinsel dönüşümü”nün, bir dönemin devrimcilik anlayışını özetleyen “devrimci kendiliğindencilikle”, evet bu “zihniyet”le yol ayrımının 80’lerin ortalarında başladığının altını çizebiliriz. İkinci olarak, MLKP’yi devrimci sosyalist hareketin rönesansı yapan dönüşümün temelinde marksizm anlayışının, marksizmi uygulama ve marksizmle ilişkilenme tarzının devrimci yenilenişinin, yeniden yapılanışının başlaması durmaktadır. Komünistlerin birliği düşüncesi 1989’da MLKP öncellerinin ortak hareket planı haline gelir. Ve fakat bir-iki yıllık mücadele sürecinde başarısızlığa uğrar. Başarısızlığın nedeni, örgütlerin birliğe hazır olmamalarıdır. Evet, öncelleri bir zihniyet değişimi yaşamaktadırlar, ama henüz eski zihniyetten, devrimci kendiliğindencilikten kopma yetenek, kararlılık ve iradesini gösterememektedirler. İlk girişim ve mücadele deneyiminin başarısızlığından sonra, MLKP öncelleri arasında ve her birinin içerisinde süren komünistlerin birliği için mücadele, başarısız deneyimden öğrenme, birliğin mücadele için gerekli olduğu düşüncesinin güçlenmesi vb. temelinde, yaşanmakta olan değişim-dönüşüm derinleşir, nadaslanır. MLKP öncelleri 1993’te birlik olanaklarını değerlendirmeyi tekrar ele

aldıklarında, birlik anlayışı belirgin biçimde olgunlaşmış, birliğin, kitlelerin devrimci önderlik ihtiyacının yanıtlanmasıyla bağıntısı kavranmış, sonuç almaya muktedir bir birlik planı ve iradesi oluşmuştur.

1993-‘94 döneminde süren birlik mücadelesi ve birlik çalışmaları devrimci hareketin ‘70’lerden başlayarak çeyrek yüzyıllık deneyimlerinin, birikiminin eleştirel devrimci tarzda gözden geçirilmesini, program, strateji, temel taktikler, örgüt sorunlarının tartışılmasını kapsar. Bu aşamada birlik mücadelesi ve çalışmasının başında yürüten kurumlar düzeyinde devrimci hareketin deneyimlerinin özümsemesi ve aşılması, ayırda olmak anlamında bilinçli bir yaklaşım ve yönelimdir. ‘93-‘94’te, Birlik Kongresi’nde kararlaştırılma perspektifiyle yürütülen tartışmalarda (elbette buna BK’deki tartışmalar da dahildir) devrimci önderlik tarz ve anlayışında, genel olarak devrimci iradenin rolü, özel olarak ‘90 sonrası koşullar altında, devrimci idarenin rolü, devrimci strateji ve taktiğe, mücadele biçimlerine, keza kadro ve örgüt sorunlarına yaklaşımda oldukça anlamlı, düşünsel bir değişim ve gelişim, “zihinsel” yenilenme ve dönüşüm yaşanır. Komünistlerin birliği düşünce ve mücadelesinin gelişmesiyle, “eski dünyalar” çoktan sarsılmıştır. Birlik Kongresi dahil ‘93-‘94 tartışmaları ve birlik mücadelesi sürecinde ise “eski dünyalar” çatırdar, yıkılır. Bunların düşünsel kireçlenmelerinin ve grupsal yapıların kırılışıyla da birleşmesiyle tahayyül gücünün çapı ve ufkun mesafesi büyür.

Bu yazı, H. Efe’nin iddia, tespit ve değerlendirmelerini tartışma ekseninde MLKP’yi, devrimci ve sosyalist hareketin rönesansı yapan değişim, dönüşüm ve yenilenmenin nehir yatağının belirginleştirilmesini görev edindiği için şunları vurgulamamızda yarar var:

‘93-‘94 birlik çalışması ve mücadelesi sürecinde en kapsamlı gelişme devrimci strateji alanında olur. Strateji alanında bir düşünsel sıçrayış, öncellerinin geri kavrayış düzeyinden kopuş yaşanır. MLKP’nin stratejisi ve strateji anlayışı, ‘93-‘94 döneminde, kuruluşunun öngününde birlik çalışmaları ve mücadelelerinde oluşur, yenidir. “Zihinsel dönüşümün”, “zihniyet devriminin” teorik arka planında marksizm anlayışının, marksizm kavrayışının, marksizmle

ilişkilene tarzının yenilenişi vardır, ancak burada dönüşümün çekirdeği, devindirici motoru, devrimci iradenin rolünün kavranışındaki dönüşüm ve yenilenmedir. En çarpıcı devrimci dönüşümün, strateji anlayışı ve devrimci iradenin rolünü kavrayışta meydana gelmesi oldukça da tutarlı ve anlamlı görünmektedir.

Diğer yandan birlik mücadelesi ve MLKP’nin kuruluşu sürecinde program, değişimin en az yaşandığı alandır. Öncellerinin düzeyini aşamamıştır. Programın eski, ‘90 öncesi döneme ait olduğunun belirlenmesinde de bir mahsur yoktur. Peki bu, tutarsız ve anlamsız bir durum mudur? Ya da nasıl bir anlamı olabilir? Strateji anlayışı ve devrimci iradenin rolünü kavrayış, devrimci önderlik anlayışıyla MLKP geleceğe sıçrama, tabi geçmişten/geride kalan dönemden kopuş halindedir, halen eski dönemin programına bağlı kalıyor olması ise, sürekliliği göstermekte ve vurgulamaktadır.

Belki de özel olarak ayrıca vurgulanması gerekir ki, MLKP öncelleri birliğe doğru iradelerini tekleştirerek ve sorunları çözerek ilerlerken yaşamakta oldukları değişimi, devrimci yenilenmeyi, dönüşümü anlama ve yönetme güç ve yeteneği kazanıyorlar. Bunun çok çarpıcı bir yansıması ‘93-‘94 sürecinde “Komünistlerin birliğini” iki şeklide tanımlamalarıdır. “Örgütlerin birliği” ve MLKP öncellerinde örgütlenmiş tek tek “Komünistlerin birliği.” Birlik planını, Birlik Kongresi’ni ve birliği kararlaştıran örgütlerin iradesidir. Diğer yandan teori, program, strateji, taktikler, mücadele biçimleri, örgüt sorunları vb. bütün bu konulardaki sorunlar ve ayrılıklar öncellerin saflarında örgütlenmiş bireyler olarak komünistler arasında tartışılır ve keza BK’da kararlaştırılır. “Birlik” tanımının bu ikinci unsuru öncellerin örgüt yapılarını “çözmeyi”, “atomize etmeyi” de hedeflemektedir.

“Kuruluş” eki, kendi gelişimini yönetme yeteneğine çok çarpıcı bir başka örnektir. Birlik Kongresi 1994’te gerçekleşir, MLKP-K’yi ilan eder. Bunu 94-95 sürecinin çok yüksek tempolu politik mücadele ve örgütlenme pratiği izler. ‘95 Parti ve Birlik Konferansı, ‘94-‘95 sürecinin ideolojik, politik ve örgütsel çalışma/mücadele pratiğinin deneyim ve kazanımlarının değerlendirilmesine dayanarak, MLKP’nin kuruluşunun tamamlandığını kararlaştırır,

“Kuruluş” ekinin kaldırılışını ve Birlik Devrimi’nin zaferini ilan eder.

Bir başka önemli sonuç olarak şu da eklenebilir: Komünistlerin birliği için mücadele, komünistlerin tek bir partide birliği hedef ve amacına yaklaştıkça bir yandan karşı çıkanların gerici direnci daha belirgin ve yıkıcı hale gelir (zihinsel değişime uğramayanlar, eski dünyalarını koruyanlar!), buna karşın esasen yenilenme, değişim ve dönüşüm eğilimi derinleşir, güç ve hız kazanarak ilerler.

H. Efe, MLKP’yi bir “cephe örgütü”, bir “güç birliği partisi” vb. gibi düşünmekte, tam bir keyfilikle “MLKP’yi oluşturan bileşenler” kavramını kullanabilmektedir. H. Efe, MLKP öncellerine ne olduğunu bilmiyorsa her ihtimale karşı hatırlatalım: Birlik Kongresi Belgeleri, MLKP öncellerinin her birinin Birlik Kongresi içerisinde kendi kongrelerini toplayarak, kendilerini feshetmeyi kararlaştırarak kendilerini atomize ettiklerini bildiriyor. MLKP’nin (MLKP-K olarak) tarihe girdiği an’da öncelleri kendilerini tarihe armağan ediyorlar. “MLKP bileşenleri” gibi bir durum hiçbir zaman olmuyor. MLKP’yi, Birlik Kongresi delegeleri kuruyor. Öncellerinde örgütlenmiş komünistler de kurucu üyeler oluyorlar. MLKP’de onun önceli örgütler değil, bu örgütlerde mücadele eden komünistler birleşiyor. Öncellerinin maddi cismani varlığında ancak devrimle, devrimci alt-üst oluşla tanımlanacak bir atomizasyon gerçekleştiriliyor. Kireçlenmiş grupsal/örgütsel yapıların atomizasyonu hem birlik devriminin eserinin yükseleceği alanı temizliyor, hem de bu eserin damarlarında dolaşan yaşam ateşi olan kurucu enerjinin kaynaklarını özgürleştiriyor.

Görülmektedir ki; MLKP ‘89’dan ‘94’e, beş yıla yayılan birlik mücadelesi ile hazırlanmıştır. Türkiye devrimci ve sosyalist hareketinin tarihinde bunun benzeri bir hazırlık örneği yoktur. 1994 Birlik Kongresi, program, strateji, temel taktikler, mücadele ve örgüt biçimleri, tüzük dahil kadro ve örgüt sorunları gibi, bir partiyi parti yapan bütün bu sorunları kararlaştıran kurucu kongre olarak tarihe geçmiştir. Şu da bir gerçektir ki, ancak politik mücadelenin ateşten sınavından geçerek, devrimci eylemin yüksek ısı altında etkileşime girerek, iyi hazırlanmış ve düzenlenmiş bütün bu malzeme gerçekten devrimci öncü bir partiye dönüşebilir; özsel olarak öncellerinin birikim ve

deneyimlerini, ulaştıkları düzeyi içerip kategorik olarak aşarak, komünist devrimci öncü partiyi yaratabilirdi. MLKP’yi MLKP yapan, ona can ve kan veren, 1994 Birlik Kongresi’nden 1995 Parti ve Birlik Konferansı’na kadar ki süreçte doludizgin geliştirilen siyasal mücadele ve örgütlenme pratiğidir. ‘94-‘95 ideolojik-siyasal-örgütsel pratiğinin temel bir özelliği de, bir tutarlılık sınavı olmasıdır. Sözler, düşünceler, beyan edilmiş niyetler, alınmış kararlar bu dönemde tutarlı devrimci pratiğin tutarlılık sınavına sokulmuştur. Bu ilk dönemin devrimci pratiğiyle MLKP varoluş sınavını kazanmış, sınıflar mücadelesi tarihinin, sosyalist mücadele tarihinin yeni dönemine doğmuştur.

Öncellerinin “eski dünyalarını koruyarak” birleştikleri, çok komik bir iddiadır. Bütün diğer şeyler bir yana fiziki örgütsel/grupsal yapıların atomize edildiği koşullar altında bırakın örgütlerin eski dünyalarının buharlaşacağı, tasfiye olacağı gerçeğini, onların saflarında örgütlenmiş birey olarak her bir komünistin içerisinde yer aldıkları grupsal/örgütsel yapıyla bağlı eski dünyalarının parçalanıp yıkılması da kaçınılmazdır... Yalnızca “eski”, “aşılan dönemin” örgütlenmeleri fesih ve atomize edilmemiş, aynı zamanda söz konusu dönemin “zihniyeti” de devrimci eleştirinin ateşi altında parçalanmış, Birlik Devrimi’nin özsel olarak kurduğu yeni devrimci tarz, doğurduğu yeni devrimci zihniyet tarafından tasfiye edilmiştir. Birlik Devrimi, “devrimci kendiliğindenciliğin” ve mezhepçilik zihniyetinin inkârı temelinde “devrimi bilinçli, iradi tarzda hazırlama ve örgütlenme” zihniyetini düşünsel ve pratik biçimde açığa çıkartmıştır. MLKP Birlik Devrimi’yle sosyalizm mücadelesinin yeni tarihsel dönemine, yapısal krize ve yeniden yapılanmaya doğmuştur. Yeniden yapılanmanın temeli ve başlangıç halinde yanıtıdır. Devrimci ve komünist hareketin, bir yeniden doğuşu ve rönesansıdır. Ve elbette ki, o başlangıç halinde bir yanıt olarak kalmamış, Birlik Devrimi’nin attığı temel üzerinde on küsur yıllık tarihi boyunca hemen bütün varoluş düzeylerinde yeniden yapılanmanın gelişen ve umut verici bir yanıtı olmayı da başarmıştır.

H. Efe’nin diğer bir iddiası ise “MLKP’yi oluşturan bileşenler, var olan sorunların çok da farkında olmadan birlik yaptılar.” şeklindedir. Öyle anlaşılıyor ki, H. Efe, “sorunlar” derken,

89-90 olaylarıyla bir dönemin kapanmasını, sosyalizmin geçici yenilgisine, proletarya diktatörlüğü ve sosyalizm deneyimlerine ait sorunları, yeni dönem ve sosyalist hareketin yeniden yapılanmasının sorunlarını söz konusu yapıyor. H. Efe'nin yöntemi de, tarzı da hakikaten çok ilginç. Önce buna dikkat çekmek gereksinimi duyuyoruz. H. Efe 2007'nin sonunda yaptığı bir tartışmada, MLKP'nin sosyalizm mücadelesinin yeni dönemi ve sosyalist hareketin yeniden yapılanmasıyla ilişkilenişini MLKP'nin kuruluşu ve kuruluş dönemine ilişkin iddia, tespit ve değerlendirmeleriyle yapıyor. Yazarın ne gibi saiklerle bunu yaptığını bilemiyoruz, ama yazarın gerçekleri donuk, ölü ve hareketsiz biçimde kavrayan metafizik düşüncüyle burada da karşılaştığımızı belirtelim.

Eğer MLKP öncellerinin tam da H. Efe'nin bahsettiği yeni dönem ve sorunlarını belli ölçülerde gördükleri, belli ölçülerde kavradıkları gerçekliğinden hareket edersek, "var olan sorunların çok da farkında" olmadıkları saptaması eksik ve yanıltıcıdır. Ancak yeni dönemi ve sorunlarını derinliğine kavramış ve kapsamlı biçimde çözümleyebilmiş olmadıkları da bir gerçektir. Buradan bakıldığında da H. Efe'nin tespiti bir ölçüde doğrudur, gerçeğe biraz olsun dokunmaktadır. H. Efe'nin zannettiğinin, sandığının aksine MLKP öncelleri sosyalizmin geçici yenilgisine, 20. yy. sosyalizm ve proletarya diktatörlüğü deneyimleri vb. sorunlara karşı ilgisiz değillerdir. Sorunların farkında olmadıklarını düşünmek, sanmak ise bütünüyle saçmadır. Bütün bu konularla ilgilidirler, oldukça da ilgilidirler. Keza yeni bir dönemde olduklarının da farkındadırlar. Bu durumda şu soru akla gelmektedir; peki o halde neden bütün bu sorunlar çözülmek üzere, birlik mücadelesi ve çalışmasının gündemine alınmamıştır, girmemiştir? Şunları söylemek herhalde doğru ve isabetli olur: Bütün bu konuları ele alma ihtiyacı duymalarına karşın -hatta öncellerinin resmi kararları bile vardır- hâlihazırda bu konularda bilinen "var olan düşüncelerini" korumaları, bu sorunların hemen ve kısa sürede çözülemeyecek kapsam ve genişlikte olması gerçekliği ve düşüncesinin yanı sıra, bu konu ve sorunların çözülmek üzere birlik mücadelesi ve çalışmasının gündemine alınmasının süreci tıkayabileceği kaygısı vb. nedenlerle ele alınmadığı, zımnen de olsa sürece bırakıldığı,

ötelendiği veya ertelendiği belirlenebilir.

Öncelleri ve kuruluş aşamasında MLKP, henüz emperyalist küreselleşmenin hızlanan ve derinleşen, bütün dünyayı ağırları içerisine alan gelişimini, dünyamızın ekonomik, toplumsal ve siyasal yapılanışında meydana getirmekte olduğu değişim ve dönüşümleri, bunların devrim teorisi ve devrimci programına yansımalarını az çok bilinçli bir şekilde anlama, çözümleme ve aydınlatmaya yönelmiş değildir. Bunun 1997'deki MLKP II. Kongresine kadar sürdüğü, buradan itibaren bu bağlamdaki konulara yönelindiği, ancak 2000'lerden sonra (özellikle de III. Kongre'den itibaren) bu sorunlara çözüm yönelim ve arayışlarının etkin ve sistematik çalışmalara dönüştüğü söylenebilir. Aynı şey, sosyalizmin geçici yenilgisi, sosyalizm ve proletarya diktatörlüğü deneyimlerinin dersleri vb. için de geçerlidir.

MLKP'nin içerisine doğduğu tarih süreciyle ilişkilenişi oldukça tutarlı görünmektedir. O yapısal kriz ve yeniden yapılanmayla belirlenen bir ara dönemde doğmuştur. Bir yandan öncellerinin içerisinde geldiği bir önceki dönemle bu dönemin tüm kazanımlarını -öznesi kim olursa olsun, aşılınan dönemin, bugün ve gelecekte de varlık hakkı olan kazanımlarını- sahiplenmekte, savunmakta ve korumakta; diğer yandan içerisine doğduğu, sosyalizm tarihinin yeni dönemini önceleyen bu geçiş döneminin gerçekliğine ve ruhuna uygun olarak, yeni dönemin komünist devrimci önderlikten talep ve beklentilerini, teorik-düşünsel olarak anlamaya ve pratik olarak yanıtlamaya çalışmaktadır. O'nda yeniden yapılanmanın olmuş, bitmiş, tamamlanmış olduğunu iddia etmek ne kadar yanlışsa O'nun aşılınan döneme, eskiye ait olduğunu söylemek daha da büyük bir yanlış olur.

1980'lerin ortalarında öncellerinin marksizm anlayışı, marksizmle ilişkilenme tarzında mayalanan devrimci dönüşümün 1994-1995'te Birlik Devrimi'yle MLKP'nin doğumunda somutlaşması gerçekliğiyle 1900-1903'te Bolşevizmin doğuşu arasında analogi yapılabilir. Kuşkusuz Bolşevizm, II. Enternasyonal içerisinde marksizm anlayışının, marksizmle ilişkilenme tarzının devrimci yenilenişinin, yeniden yapılanışının başlangıcı ve temelidir. Bolşevizm, II. Enternasyonal içerisinde, onun çöküşünden sonraki tarih döneminin, devrimci

önderliğinin yeniden yapılanışının, gelecekteki sosyalist hareketin tohumudur, ya da rüşeym halindeki gelecektir. Eskiyle yeni, geçmiş ile gelecek onun varoluşunda, düşünce ve eyleminde kesişiyordu, buluşup iç içe geçiyordu. Öyle ki, II. Enternasyonal'in iflas ve çöküşüne karşın Bolşevizm bu niteliğini 1917 Şubat Devrimi'ne kadar sürdürdü. Bununla birlikte tabii ki, Bolşeviklerin devrim teorisi, özellikle 1915-1916'larda II. Enternasyonal'in yaklaşımlarından kopuş halindeydi. Denilebilir ki, Bolşevik parti, 1900-1903'te temelleri atılan ve daha sonraki tarihi boyunca da ilerlettiği yeniden yapılanmayı, 1917 Şubat Devrimi'nden sonra, esasen de bir tarihsel eşik olarak 1917 Nisan Konferansı'nda tamamladılar. Her kim ki, tarihsel yapısal krizin aşılmasını, yeniden yapılanmayı, kısa sürede halledilebilecek süreçler ve sorunlar, görevler olarak anlıyorsa o kesinkes yanılıyordur.

MLKP yapısal krize doğmuştur, bu aynı zamanda onun yaşamakta olduğu yeniden yapılanmanın başlangıcı ve temelidir. On küsur yıllık tarihi ile hem yaşadığı "parti krizi"

döneminin deneyimlerinin öğrettikleriyle, hem parti krizinden çıkış sürecinin öğrettikleri ve biriktirdikleriyle, hem de parti krizinden çıkışı izleyen önder partiyi elde etme yolundaki ideolojik-politik ve örgütsel atılımıyla, yeniden yapılanmaya gelişen ve iddialı bir yanıt oluşturmaktadır. Kendini olmuş, bitmiş, tamamlanmış olarak değil, "olmakta olan", "oluş halinde" biçiminde tanımlayan MLKP'nin üstün bir yanı da, kazanmış olduğu yeniden yapılanmayı yönetme yeteneği, güç ve iradesidir. Kuşkusuz diktatörlüğün tasfiyeci darbelemeleri, saldırıları, karşı devrimci basıncı tabii ki, ona maruz kalan her devrimci yapının gelişiminin iç dengelerini ve dinamikleri etkilemektedir. Ancak tarih de hiçbir zaman onu yapanların arzuladığı elverişli koşullar altında cereyan etmemiştir. Devrimci önderlik, içerisinde hareket ettiği tarihsel koşullar altında kendini yapmakla yükümlüdür. Koşullardan şikayet etme, yakınma hakkı yoktur. Aslıolan devrimci imkânları görme, anlama ve realize etme yeteneğiyle, devrimci iradesinin gücüyle kendisine tarihte onurlu bir yer açmayı başarmasıdır.

Konut Krizinden Banka-Kredi Krizine

Dünya Çapında Mali Kriz

Mali-kredi-spekülasyon krizleri kapitalizm öncesinde de vardı. Spekülatörlerin büyük beklentileri spekülasyon yapılan alanda şişmeye neden olur ve bu hep böyle gider anlayışından dolayı şişen balonun patladığı dahi görülmez. “Lale krizi”nden bugüne sayısız mali krizler yaşandı.

Para veya sermaye bolluğu içinde kriz nasıl olur sorusu akla gelebilir. Ama mali ve ekonomik krizlerin de sermaye bolluğunun en doruk noktaya ulaştığında patlak vermesi sermaye bolluğu ve kriz arasında bir bağın olduğunu gösterir.

Dünya çapında her türlü mali varlıkların miktarı 1980 yılında 12 trilyon dolar iken; 1990’da 43; 1995’te 66; 2000’de 94; 2001’de 92; 2002’de 96; 2003’te 117; 2004’te 134; 2005’te 42 ve 2006’da da 167 trilyon dolar oldu.

Dünya gayri safi hâsılasının tutarı ise 1980’de 10 trilyon dolar iken; 1990’da 22; 1995’te 29; 2000’de 32; 2001’de 32; 2002’de 33; 2003’de 37; 2004’te 42; 2005’te 45 ve 2006’da da 48 trilyon dolar oldu.

Dünya çapında her türden mali varlıklar, 1980’de 2006’ya yaklaşık 14 misli, 1990’dan 2006’ya yaklaşık 4 misli, 2000’de 2006’ya da yüzde 177,6 oranında artıyor. Aynı dönemde dünya gayri safi hâsılası ise 1980’de 2006’ya 4,8 ve 1990’dan 2006’y 2,2 misli ve 2000’den 2006’ya da yüzde 50 oranında artıyor.

Dünya çapında gayri safi yurt içi hâsılanın artış hızı, dünya çapındaki tüm mali varlıkların artış

hızından oldukça düşüktür. Diğer taraftan her türden mali varlıkların miktarı ile dünya gayri safi hâsılası miktarı 1980 yılında birbirine çok yakınken, aralarındaki fark sonra artmaya başlıyor ve 2006’ya gelindiğinde dünya gayri safi yurt içi hâsılası dünya çapında tüm mali varlıkların ancak yüzde 29’una, yani yaklaşık üçte birine tekabül ediyordu.

Dünya sermaye piyasalarındaki bu sermaye bolluğunun nereden kaynaklandığını araştırmak bu makale çerçevesinde ele alınabilecek bir iş değildir. Ancak burada şu kadarını belirtelim ki, azami kâr peşinde koşan sermaye, düşük kar oranlarından dolayı, bu kâr olanağını maddi değerlerin üretim alanında göremediği için; bu alanda kendini değerlendirme; yani çoğaltma imkânları göremediği veya yeterli göremediği için mali sektöre akmıştır.

Uluslararası alanda sermaye akışının yıllık büyümesi 1980-1990 arasında yüzde 8,8’den 1990-2006 arasında yüzde 14,2’e çıkıyor. Uluslararası alandaki yıllık sermaye akışı miktarı 1980’de dünya gayri safi hâsılasının ancak yüzde 4,7’sine tekabül ederken, 1990’da yüzde 5,2’sine, 2000’de yüzde 15,3’üne ve 2006’da da yüzde 17,2’sine tekabül ediyordu. Bu miktar yıllık olarak 1990’da yaklaşık 1 trilyon dolardan 2006’da 8 trilyon dolara çıkmıştır.

Azami kâr getirecek yatırım alanı arayan bu mali sermayenin bir kısmı bu olanağı Amerikan menkul kıymetlerinde buldu. Yani konut yapımında.

“Tatlı” karların elde edildiği görülünce geri

ödemesi sorunlu olanlara da; dar gelirlilere de krediler verilmeye başlandı. Yatırımcı kuruluşlar bu kredileri çeşitli biçimlerde paketleyerek bütün dünyada satmaya başladılar ve böylece Amerikan konut alanındaki kâr ve kriz uluslararasılaştırıldı. Sonunda şişen balon 2007 yılında patladı ve etkisi sadece Amerikan ekonomisiyle; mali sektörüyle sınırlı kalmadı. Amerikan konut sektöründe spekülasyon krizi olarak başlayan bu kriz; borsa, mali, kredi ve banka krizi olarak hemen hemen bütün dünya mali sektörünü (mali, banka, kredi) etkisine alarak genişlemekte ve derinleşmektedir. Henüz bütün dünyayı kasıp kavuracak derecede derinleşmemiş ve kapsamlaşmamış olsa da daha şimdiden bu krizden dolayı yok olan, buharlaşan sermaye miktarı 2,5 trilyon dolara varmıştır. Mali piyasalardaki olumsuz gelişmeyi kontrol altına almak ve yeniden bir canlandırma sürecini başlatmak umuduyla Wall Street konjonktür programı önermiş ve Bush da ekonomiyi “kurtarmak” için kişi başına 300 veya aile başına 600 dolarlık çekler dağıtarak tüketimi (harcamaları) canlandırmak istemiştir. Toplamı 150 milyar dolar olan bu miktarla veya böyle bir konjonktür programıyla hiçbir yere varılamayacağı ve hiçbir sonuç alınamayacağı daha başından belliydi.

Durumu kurtarmak için iflasın eşliğinden dönen ABD'nin Citigroup, Merrill Lynch veya Morgan Stanley gibi büyük bankaları kapılarını yabancı yatırımcılara açtıklarını açıkladılar. (Singapur'dan devlet holdingi Temasek ABD Bankası Merrill Lynch'e 4,4 milyar dolarla; bir Çin devlet fonu Morgan Stanley'e yüzde 10'luk bir payla ve Abu Dabi de 7,5 milyar dolarlık bir miktarla Citigroup'a ortak olmuşlardır). Bunlar Uzakdoğu'dan, Rusya ve bazı Arap ülkelerinden devlet fonlarıdır. Şimdi bunlar da mali piyasalar da “Big Player” (büyük oyuncu) oldular.

Öyle ki, banka sektöründe çaresizlik, yani krizin etkisi, geçen yüzyılın '80'li yıllarından bu yana neoliberalizmin ilk uygulandığı ülkelerden Büyük Britanya'da kriz içinde yuvarlanan bir ipotek bankasının -Northern Rock- devletleştirilmesini gündeme getirmiştir.

Keza ABD'de de banka krizinin etkisi “bir ABD Bankasının devletleştirilmesini” gündeme getirmiştir.

29.02.2008 tarihli bir açıklamasında ABD Merkez Bankası Başkanı Bernanke, “bazı

bankaların batacağı”ndan, bazı bankaların kredi krizinin üstesinden gelemeyeceklerinden, bu durumdan kurtulmak için sermayelerinin arttırmak zorunda olduklarından bahsetmiştir. Bankalardan önce Hedge-Fonlar, mali krizin girdabına girmişlerdi. Bilindiği gibi kredi piyasası, bu fonların en yaygın faaliyet sürdürdükleri alandır. Çok güncel olmamasına rağmen aşağıdaki veriler bu alandaki sermaye miktarı hakkında bir ipucu vermektedir: Kendi alanında uzmanlaşmış Hedge-Fonlar, sadece 2005 yılında 1,6 ila 1,8 trilyon dolarlık bir miktarı kredi olarak yatırmışlardı, vermişlerdi.

Çoğu uzman, 1929'dan bu yana en ağır banka krizinin yaşandığı düşüncesinde birleşiyor. “Çekirge” işletmeler de iflas girdabına girdiler. “Çekirge” firma denen “Private-Equity” işletmelerinin başka işletmeleri devralma hevesi de krizin patlak vermesinden bu yana kaçmış ve 2007 yılında rekor seviyeye varan devralmalar durma noktasına gelmiştir. Devralmak için bankalardan kredi alınması gerekir. Bu koşullarda hangi banka kredi verebilir?

Bu kriz, sadece mali alanla sınırlı kalan bir banka ve kredi krizi olarak görülmemelidir. Bu kriz etkisini, henüz güçlü bir şekilde olmasa da - bunun için zamana ihtiyaç var- Amerikan sanayiinde, örneğin AB'nin bazı ülkelerindeki sanayilerde (Buna Almanya, Doğu Avrupa ülkeleri örnek olarak gösterilebilir) kendini hissettirmeye başlamıştır. Bu krizden bağımsız olarak İngiltere, Fransa ve İtalya gibi ülkelerde ekonomi zaten kriz içindedir. Bu olgu ve bir bütün olarak AB, Japonya ve ABD ekonomilerinin kriz, dalgalanan, inişler çıkışlar gösteren bir durgunluk içinde olmaları; dünya çapındaki mali krizin çok büyük bir olasılıkla daha 2008 ortalarında maddi değerler üretiminde (sanayi) bir ekonomik krizin patlak vermesini teşvik eden bir faktör olarak görülmelidir.

Çin, Rusya, Hindistan, Brezilya; Türkiye de dâhil bazı “yükselen pazarlar” diye tanımlanan ülkelerde ekonominin nispeten yüksek oranlarla büyümesi ve büyümeye devam etmesi, bu süreci en fazlasıyla yavaşlatabilir. Nihayetinde bu ülkelerin de ABD ve AB pazarlarına ihracat temelinde büyümekte oldukları ve bu pazarlar daraldığında bundan etkilenecekleri unutulmamalıdır.

Amerikan ekonomisi dünya ekonomisini her bakımdan sürükleyecek güçtedir. Hele AB ve

Japon ekonomilerinin de bugünkü halleriyle Amerikan ekonomisinin seyrinden çıkamamaları, ABD’de patlak veren bir ekonomik krizin bütün dünyayı etkileyerek bir dünya ekonomik krizine dönüşeceğini söyleyebiliriz. Veriler gelişmenin bu yönde olduğunu göstermektedir: Uluslararası alanda:

- 1- Hisse senedi pazarları adeta çökmüştür.
- 2- Menkul kıymetler alanındaki kriz devam ediyor.
- 3- Döviz pazarları krizedir.

4- Mali sistem krizedir.

5- Maddi değerlerin üretimi sektöründe (sanayide) göstergeler krize doğru ilerleyen bir süreçte olduğunu göstermektedir.

6- Banka ve sanayi sektörü; bir bütün olarak ekonomisi Amerikan ekonomisiyle en çok iç içe geçmiş olan ülkeler (Başta İngiltere olmak üzere Avrupa ülkeleri, Çin, Japonya ve ekonomisi ve maliyesi Amerikan ekonomisiyle iç içe geçmiş olan bağımlı ülkeler ve “yükselen pazarlar”) bu krizden öncelikle etkilenecek olan ülkelerdir.

Tuzla'da Havza Grevinin Yol Açan Gücü

İlk Cemre Gemi Yapım İşçilerine

Tuzla gemi yapım işçileri 2008'e dair, devrimci bakımdan iyimser, umutlu öngörü ve beklentileri doğrulamak ister gibi, 27-28 Şubat'ta harekete geçtiler. Sanki doğa baharı karşılıyordu. Neoliberal sömürü koşullarının cennetinde, ağır ve vahşi çalışma koşullarına karşı başkaldıran gemi yapım işçilerinin mücadelesinin ateşi, baharı muştulayan cemreler gibi, işçi sınıfı ve ezilenlerin saflarına düşüyordu. Tuzla tersanelerinden bir an adeta; "umut mücadelede", "umut birleşmekte", "umut burada" çığlığı yükseliyor, emek ve özgürlük güçlerinin en duyarlı kesimleri yönünü Tuzla'ya çeviriyordu. Ve tereddüt etmeksizin mücadele güçlerini ve başarı dileklerini gemi yapım işçilerinin, Limter-İş'in yanına koyuyorlardı. Emperyalist küreselleşmenin neoliberal saldırı politikalarıyla, işbirlikçi kapitalist düzenle, rejimle sorunu olanlar, gemi yapım işçilerinin yanına koştular. Limter-İş ve Tuzla gemi yapım işçilerinin mücadelesinin çok önemli bir etabının başarısına katkı yaptılar, paylaştılar.

Tuzla gemi yapım işçileri bir eşiği başarıyla geçtiler, önemli bir çarpışmayı kazandılar. Tuzla tersaneleri, artık eski Tuzla tersaneleri değil. 27-28 Şubat havza grevi "her şeyi", az ya da çok "değiştirdi." Kuşkusuz mücadele sürüyor. Gemi yapım işçilerinin ve onların sendikal öncüsü Limter-İş'in önünde çetin koşullar, sınıf adına büyük ve ağır sorumluluğu olan görevler var. Elbette ki şimdi daha da sıkı durmak gerekiyor. Çünkü mücadelenin her önemli eşiğinin geçilmesiyle birlikte durumda önemli değişiklikler olur, yeni sorunlar, yeni zorluklar

ve tabii yeni imkânlar açığa çıkar, görevlerin öncelikleri değişir, vb. Önemli bir eşik, bir dönemeçi geride kaldığına göre, şimdi hem geride kalan 16 yıllık mücadele sürecinin gelişim çizgilerinin, deneyimlerinin ve özellikle bu en zor "evrenin" kazanılmasının koşullarının belirginleştirilmesi, çözümlenmesi ve genelleştirerek sınıf bilincine dönüştürülmesinin ve hem de hareketin önünde duran sorunlar ve mücadelenin olası gelişim seyri üzerinde durmanın, gelecek perspektifini geliştirmeye çalışmanın zamanıdır.

İradenin Bir Yansıması: Süreklilik

Mücadelenin önemli başarılar kazandığı her eşikte, gelişmenin seyri, başarının hazırlığı ve kazanılması çözümlenip sınıf bilincine dönüştürülürken, devrimci gerçekçiliğe sarsılmaz bir bağlılık göstermek, belki de her zamankinden daha da önemlidir. Proleter sınıf kültürü, sınıf etiği, sınıfa ait olanı kadir bilirlikle sahiplenme adına Tuzla gemi yapım işçilerinin ve Limter-İş'in mücadelesine katkı sağlayanlar hatırlanmalıdır. Örneğin 12 Eylül karanlığının ardından sendikanın yeniden açılmasını sağlayan ilk başkanı, sendika kurucu üyesi Emir Babakuş'un ve daha sonra Limter-İş'i havzada var etmek için, Aydın Başkan'ın (Aydın Kılıçdere) canla başla harcadığı emek ve çaba hatırlanmalıdır.

Devrimci iradesiyle Vatan işkencehanelerinde aşılmaz çelikten bir kale gibi dikilen Limter- İş Eğitim Uzmanı, komünist işçi önderi Süleyman Yeter'i ve değerli katkılarını hatırlamanın tam zamanıdır. Ve keza tersane işçilerinden, Limter-

İş yöneticisi, kanserin aramızdan kopardığı komünist işçi önderi sevgili Mustafa Barlas'ın katkıları kaydedilmelidir.

Uzun ve çetin bir mücadelede daima yarı yolda kalanlar, geriye düşenler, düpedüz kaçanlar ve çözülenlerin olması doğal ve anlaşılır bir durumdur. Bir noktada kırılıp savrulmuş ve düpedüz ideolojik olarak çözülmüş olmasına karşın, şu ya da bu ölçüde Tuzla gemi yapım işçilerinin ve Limter-İş'in mücadelesine katkıda bulunanların da kaydedilmesi gerekir.

Tuzla gemi yapım işçileri ve sendikal öncüsü Limter-İş'in bugünkü mücadele düzeyine ulaşmasını, her şeyden önce mücadelesini kesintisiz sürdürebilmesini sağlamış, başarmış olması hazırlamıştır. Bu sürekliliği sağlamanın hiç de kolay olmadığı, insanüstü bir çaba, özveri ve dayanma gücü-direnç gerektirdiği biliniyor. Bu sürekliliğin sağlanmasına anlamlı katkıda bulunan herkesin, gemi yapım işçilerinin ve Limter-İş'in tarihinde yeri vardır.

Neoliberal Sömürü Ve Bir Sınıf Mücadelesi Laboratuvarı

Tuzla'da neoliberalizmin yarattığı sanayi cehennemi; sansürün, bilmezlikten, görmezlikten gelmenin kör ve sağır duvarlarını yumruklaya yumruklaya, Güney Kürdistan'da hava ve kara saldırısının sürdüğü, sömürgeci savaşın tırmandırılmakta olduğu çok kritik bir anda Batı'da toplumsal gündemin tam merkezine oturdu. Fakat çıplak gökyüzünde şimşek çakması gibi aniden olmadı bu. Tuzla'da gemi yapım sanayi, 1990'lı yıllarda, neoliberal politikaların artıdeğer üretiminin ve sermaye birikiminin cenneti olarak yükseldi.

Kuralsızlık ve kayıtdışılık olmadan, Tuzla gemi yapım-onarım havzası artıdeğer sömürsü ve sermaye birikiminin cenneti olarak yükselebilir miydi! Adeta kötü ünlü neoliberal politikanın esnek çalışma ruhunu cisimleştiren taşeronluk/alt işveren sistemi olmadan bu mümkün olabilir miydi? İşçilerin can güvenliği ve vücut bütünlüğü hiçe sayılıp, kapitalistlerin zorunlu asgari iş güvenliği önlemleri için sermayelerinin binde birini bile ayırmadığı sigortasız, sendikasız vahşi çalışma koşulları olmaksızın sermayenin "Tuzla mucizesi" gerçekleşebilir miydi? İşbirlikçi sarı sendikacılık aracılığıyla işçiler örgütsüzleştirilirse bütün bunlar nasıl

gerçekleştirilebilirdi ki?! Burjuva devlet, her şeyden önce polisiyle, mahkemesiyle, gemi yapım patronlarının ve taşeronların yanında saf tutmasa bütün bunlar mümkün müydü! Tuzla havzası, yükselen gemi yapım ve onarım sanayisi, Türkiye'de emperyalist küreselleşmenin neoliberal politikalarının bir uygulama alanı, gerçek laboratuvarlarından birisi oldu.

Fakat hepsi bu kadar değil. Bütün bunlar aynı zamanda Tuzla gemi yapım ve onarım havzasında gelişebilecek işçi hareketinin ve sendikal hareketin koşullarını da oluşturuyor. Bunlar Tuzla havzasının uluslararası sermayenin saldırı politikalarına karşı, kuralsız-esnek çalışma koşulları altında geliştirilecek sınıf mücadelesi ve sınıf sendikacılığı çizgisinin de bir laboratuvarı ve bir üssü olmasını koşulluyordu. 27-28 Şubat havza grevinden sonra, şimdi artık güven içerisinde, emperyalist küreselleşme koşulları altında Tuzla sanayi havzasının, sınıf mücadelesi ve sınıf sendikacılığının gelişen bir laboratuvarına dönüşmekte olduğunun ve dönüştüğünün altını çiziyoruz.

Yeni Koşullarda Öncü Sendikacılığın Doğuşu

27-28 Şubat'ta Tuzla'da ne oldu? Grev "gerçekliği" nasıl tanımlanabilir? Bu soruların her bakımdan incelenmesi gerekir. Eğer yalın bir şekilde söylemek gerekirse, 27-28 Şubat'ta Tuzla'da gemi yapım işçileri ile DİSK/Limter-İş'in "buluşması", "bağlanması", "birleşmesi" gerçekleşti. Şimdi yerleşik, "klasik" anlamını aşan bir biçimde Tuzla gemi yapım işçilerinin örgütlü olduğunu söyleyebiliyoruz. Yanlış bir anlaşılmaya izin vermemek bakımından bunun bilinen, yerleşik anlamda bir sendikal örgütlülük olmadığını özellikle vurgulamak, altını kalınca çizmek istiyoruz.

Eğer 27-28 Şubat gerçekliği aslına uygun, doğru anlaşılır ve analiz edilebilirse, o zaman Tuzla havzasını neoliberal politikalara karşı geliştirilen sınıf mücadelesinin ve sınıf sendikacılığı çizgisinin laboratuvarı olarak anlamak ve çözümlenmek kolaylaşacaktır.

27-28 Şubat'ta Tuzla havzasında, havza çapında özgün bir politik grevle gemi yapım işçileriyle onların sendikal öncüsü Limter-İş "birleşmiş", "buluşmuş", birbirine "bağlanmıştır." Bu, gemi

yapım işçilerinin iradelerini Limter-İş'te buluşturarak, birleştirerek sendikal örgütsüzlüklerini aşmaları demektir. Evet, işçiler henüz tek tek DİSK/Limter-İş'e üye olmuş değillerdir. Ama Tuzla gemi yapım işçilerinin 27-28 Şubat havza greviyle ortaya koydukları irade, bir nevi havzada yapılmış bir referandum, işçilerin topluca, tek bir irade/beden olarak Limter-İş'e üye olmaları anlamına gelir!.. Demek ki, 27-28 Şubat havza grevi aynı zamanda Limter-İş'in yetki sorununun, "kitleleşme sorununun" çözümü anlamına da gelir.

Demek ki, 27-28 Şubat'ta "sendikal öncüsü" ile gemi yapım işçileri, havza grevi yoluyla buluşup birleşerek, havzada sendikal örgütlenme sorununu, sendikal yetki sorununu çözüme kavuşturmuşlardır. Öncü tarz meyvesini verip rolünü büyük oranda başarmıştır.

Limter-İş'in 1990'lardan beri Tuzla havzasında yürüte geldiği mücadelenin, daha doğrusu mücadele tarzının tanımlayıcı, karakteristik özelliği, "öncü" niteliğidir. Bu tarzın bir gerçeklik olarak burada özellikle "dışarıdan", yani başlangıçta ve uzun yıllar boyunca dolaysız biçimde itici gücünü gemi yapım işçilerinin oluşturmadığı bir "sendikal öncü gücün", sistematik ve süregelenmiş müdahalelerini kapsadığını vurgulamalıyız. Limter-İş'in öncü tarzı hangi zorluklar ve yoksunluklar içerisinde var edip geliştirdiği üzerinde durmayacağız. Ama en azından Limter-İş'in kırılmaz iradesinin gücünü işçi sınıfı ve sosyalizme sarsılmaz bağlılıktan aldığı, ancak onun sarsılmaz iradesiyle söz konusu çetin koşulların, zorlukların ve yoksunlukların üstesinden gelerek öncü tarzın ve mücadelenin sürekliliğini sağlamayı başardığını kaydetmeliyiz.

27-28 Şubat'ta "sendikal öncü gücün" birden büyüdüğüne tanık olduk. Artık "sendikal öncü güç", yalnızca Limter-İş değildir. DİSK, KESK, Türk-İş'e bağlı sendikalar veya şubeleri, irili ufaklı sendikalar, dernekler, politik parti ve platformlar, sanatçılar, aydınlar vb. "Sendikal öncü gücün" bu sıçramalı büyümesinin 27-28 Şubat grevinin kazanılmasında katalizör rolünün katkısı çok değerlidir. Ancak şunun da altı çizilmelidir ki, "sendikal öncü gücün" büyümesinin başarılması, elde edilmesi de aslında süregelen öncü mücadele tarzının bir sonucu, bir başarısıdır. "Sendikal öncüyü"

büyüten güçlerin de "kazanılması" gerekmiştir.

Havza Çapında Grevin Politik Niteliği Ve İdeolojik Etkisi

Tuzla tersane havzasında bir veya birkaç tersanede değil, havza çapında bir grev gerçekleştirildi. Tuzla tersaneleri, Türkiye'deki tersane işkolunun yüzde 90'ından fazlasını oluşturduğuna göre, aynı zamanda tersane işkolunda bir grev anlamına geliyordu bu. "Havza çapında grev", "havza grevi", "tersane işkolu grevi" ya da aynı anlamda Tuzla havzası gemi yapım işçilerinin greviydi bu.

Peki, nasıl bir "havza grevi"ydi bu?

Tabii ki, hemen ve doğrudan ne hükümeti ne de devleti hedefliyordu. Aslında Tuzla gemi yapım işçileri bir bakıma, yasa filan çıkartılmasını, olmayan bir hakkı elde etmeyi de hedeflemiyorlardı! Kayıtsız, kuralsız, sigortasız çalışmaya son verilmesini istiyor, ağır işkolları yönetmeliğinin uygulanmasını talep ediyorlardı. Yasaların uygulanmasını istiyorlardı. Art arda gelen iş cinayetlerinin durdurulmasını, bunun için de taşeronluğun kaldırılmasını ve sendikal örgütlenmenin tanınmasını istiyorlardı. Bu açıdan bakıldığında 27-28 Şubat havza grevi, bir nevi hak grevi olarak da tanımlanabilir. 27-28 Şubat havza grevine politik niteliğini veren en başta ve esasen, diğer taleplerle dolayımlanmış biçimde Limter-İş'in tersane patronları-GİSBİR tarafından işçilerin temsilcisi olarak kabul edilmesi, işçilerin Limter-İş'te örgütlenmesinin, yani işçilerin örgütlenmesinin önündeki engellerin kaldırılması sorununun çözümüne odaklanmasıdır. Ancak sendikal örgütlenme sorunu ile diğer en yakıcı, en yaşamsal taleplerin iç içe geçtiği de bir gerçektir!

Havza çapında grev, esnek çalışmanın, kuralsız çalışmanın işçi sınıfını parçalamasının aşılması demektir. O halde bizzat havza çapında grev, sermayenin neoliberal saldırı politikasına karşı, gemi yapım işçilerinin sınıfsal birliklerini kurarak verdikleri yanıt ve tavırları olarak, yani bizzat "havza grevi" olarak politik bir eylem olmaktadır. Grev, ilan edilmiş taleplerinden ayrı olarak, bir de taşeronlara bölünmüş ve resmi sendikal örgütlülüğü bulunmayan tersane işçilerinin "grev hakkı" mücadelesini de içermektedir.

Diğer yandan, tersane işkolunun mekânsal olarak

Tuzla'da yoğunlaşması, greve aynı zamanda işkolu grevi niteliği de kazandırmaktadır. Yasal olarak ancak toplu sözleşme dönemlerinde ve yetkili sendika tarafından gerçekleştirilebilecek olan işkolu grevi, yetkisini işçilerden fiilen alan bir sendika tarafından, resmi TİS sürecinin tamamen dışında gerçekleştirilmiştir.

Yasal değil de fiili meşru bir mücadele olması da, greve politik bir nitelik kazandırmaktadır.

Havza greviyle 27-28 Şubat'ta oluşan saflaşma, ayrışma, iki sınıfsal, siyasal cephenin meydana gelmesi de grevin politik niteliğini yansıtmaktadır:

27-28 Şubat'ta, bir tarafta Tuzla gemi yapım işçileri, Limter-İş, DİSK, KESK, diğer sendikalar, dernekler, sanatçılar, politik parti ve platformlar; diğer tarafta ise GİSBİR, hükümet, polis ve onların müttefiki ya da işbirlikçisi olarak sarı sendika Dok Gemi-İş vardı!

Çalışma Bakanı'nın, Limter-İş'i "ideolojik bir şeyin peşinde" olmakla itham etmesi, onun ideolojik ve sınıfsal tavrını ve safını yansıtıyordu. İdeoloji nefreti kılıfıyla ambalajlanmış burjuva ideolojisiyle, işçiler yıllardır sosyalist ideolojiden koparılıyor, ideolojik bakımdan silahsızlandırılarak teslim alınıyordu. İşçi sendikalarını güçten düşürmenin, dermansız, takatsiz, ruhsuz bırakmanın yolu bu. Evet, şimdi sınıf mücadelesi, şimdi ideolojik sendikacılık zamanıydı!

Tuzla'da iş cinayetlerine karşı mücadelenin ve havza grevinin ideolojik sonuçları da olmuştur ve çok önemlidir. "Sınıf mücadelesi", "vahşi kapitalizm", "işçi sınıfı" gibi kavramlar yeniden gündeme geldi ve tartışıldı. Burjuva basının köşe yazarlarını dahi vahşi kapitalist sömürüye 'isyan ettirecek'(!) denli kamuoyunda bir ideolojik rüzgâr estirildi. Tuzla somutunda, emperyalist küreselleşme saldırısının işçi sınıfı bakımından sonuçları geniş yığınlara teşhir edildi. Tersaneler somutunda ise, hep gemi indirme törenleriyle ve başarılı döviz girdisiyle gündemleşen tersaneler, bu kez iş cinayetleri ve sermayenin kanlı birikimiyle belleklerde yerini edindi. O kadar ki, grevden bir gün önceki basın toplantısında, Sedef Tersanesi patronu Murat Kalkavan; "Bizler cani değiliz. Suçumuz, üretime para yatırmak ve çok fazla büyümek. Ölüm oranını sifıra indiremeyiz. Sektörün yapısını bilmeden, intihar edeni, evinde öleni bize yazıyorlar.

Yakında Tuzla'daki tüm ölümleri bize yükleyecekler." Diyerek konuşması, üzerlerinde yaratılan ideolojik basıncın düzeyini ortaya koyuyordu.

Diğer yandan, yüksek derecede taşeronlaşmış-parçalanmış bir üretim havzasında grevin gerçekleştirilmiş olması da, üretimin parçalanması nedeniyle grevin artık gerçekleştirilemez olduğu yönündeki açık ya da gizli karamsar düşüncelere vurulan esaslı bir darbe olarak yolu açan, temizleyen bir rol oynamıştır. Taşeronlaşmış bir havzada da grevin gerçekleştirilebilir olduğunu, dosta-düşmana pratik olarak kanıtlamıştır.

Ana Halkaya Yüklenmek

Limter-İş, Tuzla gemi yapım işçileriyle nasıl buluşmuş, nasıl birleşmiş, nasıl bağlanmış? Bu konuda söylenebilecek pek çok şey olabilir. Ve bu soru birçok bakımdan tartışılabilir. Bir anlamda bu yazının aynı zamanda bu sorunun bütünsel bir yanıtı olduğu da söylenebilir. Fakat soruyu, Limter-İş'i Tuzla gemi yapım işçileriyle buluşturan, birleştiren temel veya ana halka nedir, neydi sorusuna indirgersek, soru daha özel ve daha somut bir anlam kazanır.

Bu soru, Limter-İş'in havzanın sorunları, işçilerin sorun ve talepleri karşısında duruşu ve bu sorun ve taleplerle ilişkilenişiyle ilgilidir. Limter-İş'in öncü çizgisi, gücünü, her şeyden önce işçi sınıfına bağlılık ve güvenden, keza sosyalizme bağlılıktan almaktadır. Bu bağlılık ve güven, sınıfa, sınıfın sorunlarına yabancılaşmayı, ilgisizliği dışlamakta, reddetmektedir. Kuşkusuz sınıfa güven ve bağlılık somut, pratik bir hal almazsa soyut kalır, bu da sınıfa yabancılaşmanın bir başlangıcı olur.

Limter-İş Tuzla tersaneler havzasında gemi yapım işçilerinin sorunlarına ve taleplerine hem havza ve hem de ayrı ayrı tersaneler bazında yoğun ve sürekli, en yüksek düzeyde ilgi göstermiştir. Sorun ve talepleri anlama, tam bir kararlılıkla sahiplenme, ana noktayı yakalayarak çözücü, sonuç alıcı mücadele çizgisini geliştirme yönelimiyle; sendikanın önünden geçmemiş ama bu sorunları her gün, her dakika yaşayan işçilerle, bu sorun ve talepler üzerinden "bağ" kurmuştur.

Tuzla havzasında Limter-İş'in 20 yıla yakın mücadelesinde cehennemî çalışma koşullarının

iyileştirilmesi, iş cinayetlerinin, kuralsız ve güvencesiz çalışmanın son bulması, işçilerin can güvenliği ve vücut bütünlüğünün korunması, sendikasız ve sigortasız çalışmanın son bulması, hak edilmiş ücretlerin ödenmesi... sorun ve talepleri daima önemli bir ağırlık merkezi olmuştur. Gemi yapım işçilerinin sendikal önderliği, sendikal öncüsü git gide daha çok, iş cinayetlerinin son bulması, vahşi çalışma koşullarının iyileştirilmesi, kuralsız çalışma ve onun simgesi taşeron sisteminin kaldırılmasına odaklanmıştır. Havzada sorun ve taleplerin bu hayati, bu yakıcı halkası gemi yapım işçileriyle Limter-İş'i buluşturan ana noktadır. Fakat tabii ki, sorun ve taleplerin ana halkasının doğru kavranması, Limter-İş'in uzun soluklu, kararlı ve özverili, güven verici mücadele çizgisiyle de buluşmuştur. Havzanın en hayati sorunlarını, gemi yapım işçilerinin en yaşamsal taleplerini anlayan, bunları sahiplenen bir çözüm çizgisinin geliştirilmesi olmaksızın öncü tarzdan söz edilebilir miydi?

Şunun altını kuvvetle çizmek istiyoruz: İşçi kitleleriyle “bağ”, “bağlanma” sorunu her şeyden önce sorun ve talepleri anlama (doğru anlama!) yaşamsal talepleri sarsılmaz biçimde ve çözücü tarzda sahiplenme, onları elde etme istek ve tutkusunda, oradan olarak mücadele kararlılığında anlatımını bulan/somutlaşan organik bir nitelik taşır. “Bağ”, “bağlanma” konusunun öncelikle organik değil de fiziki temas-ilişki gibi anlaşılması, tam olarak arabayı atların önüne koşmak demektir.

Tuzla Tersaneler Bölgesi İzleme ve İnceleme Komisyonu'nun çalışmalarıyla hayati sorun ve talepler daha da belirginleşirken; Limter-İş son dönemde tüm güç ve enerjisini yaşamsal sorun ve taleplere tamamen kilitlemeyi başarmıştır. Ana halkanın doğru belirlenmesi ve sıkı sıkıya kavranması, gemi yapım işçileri ile sendikal öncüsünü buluşturan başarıyı hazırlayan temel koşullardan birisi olmuştur.

Bütün Biçimlerin Stratejik Aracın Hazırlığına Bağlanması

27-28 Şubat havza grevi, Tuzla havzasında 1990'lardan beri süre gelen mücadelenin ulaştığı en ileri düzeydir. “Sendikal öncü güç” olarak Limter-İş çalışmalarını, havza çapında bir grevin hem ağır, vahşi çalışma koşullarının iyileştirilmesi, kuralsız çalışma ve taşeronluk

sisteminin yarattığı örgütsüzlüğün aşılmasına çözüm olacağı öngörüsüyle yürütmüştür. Sürecin stratejik aracı olarak 27-28 Şubat grevi öyle bir anda veya “kendiliğinden” filan ortaya çıkmış değildir. Öyle ki, daha önce birçok kez bir nevi provası yapılarak da hazırlanmıştır. Öngörü ve iradeyle, yöntemli, sistematik, birbirini tamamlayan çabalarla hazırlanmıştır. Burada onlarca örnek arasından; 2000 ve 2005'te yine iş cinayetlerine karşı binlerce işçinin katıldığı iş bırakma ve yürüyüş eylemlerini, Yonca Tersanesi grevini, ödenmeyen ücretlerin alınması için gerçekleştirilen sayısız direnişi ve bunların arasında havzada direniş tohumları eken Desan tersanesi direnişini anımsatmak yeterlidir.

Sınıf mücadelesi bir bütündür. Devrimci öncünün, Tuzla tersanelerinde geliştirdiği çizginin temel bir yönü veya özelliği de, gemi yapım işçilerinin yerleşim alanlarındaki politik kitle ajitasyonu ve örgütlenmesi çalışması ile sendikal öncü gücün tersanelerdeki çalışmalarının birbirini tamamlaması, beslemesi perspektifiyle yürütülmüş olmasıdır. Başarıyı hazırlayan koşullar arasında bu yönelimin de ayrıca kaydedilmesi gerekir.

Kuşkusuz “sendikal öncü güç” işkolu düzeyinde barajı aşmak ve tek tek tersanelerde örgütlenmek, yetki almak için de mücadele etmiştir. Hatta işkolu düzeyinde barajını aşmış, birçok tersanede yasal olarak yetki de almıştır. Ancak tersane patronları ve örgütü GİSBİR işbirlikçi sarı sendikacılıktan aldığı güce de dayanarak, Limter-İş'in ve yetki alınan tersanelerdeki işçilerin karşısına “birleşmiş kapitalistler” olarak çıkmışlardır. Kapitalistlerin işçilerden daha yüksek olan sınıf bilincini ve birliğini yansıtan bu durumun, işçilerin sınıf bilincinde, sınıf birliği ve mücadelesinde bir ileri sıçrayışla aşılması gereksinimini keskinleştirdiği gibi, bunu koşullandırıcı da olmuştur.

Limter-İş'in yürüttüğü çalışmalar ve mücadeleler, havza çapında mücadele ile tek tek tersaneler bazındaki mücadelenin bir bütün oluşturduğunu, birbirini tamamladığını, havza çapında mücadelenin işletmeler düzeyindeki mücadelenin önünü açtığını ve de işletmeler bazındaki mücadelenin de havza çapında mücadelenin kaldıracı olduğunu göstermiştir.

Limter-İş'in başarıya giden mücadele tarzını öncü niteliği ile tanımladık. Ancak Limter-İş, kendini asla “öncü çıkışlar”, salt “sendikal

öncü”nün hareketleriyle sınırlandırmamıştır. İşkolu düzeyinde barajı aşmak, işyerleri düzeyinde yetki almak için aydınlatma ve örgütlenme çalışmalarını kesintisiz yürütürken aynı zamanda uygun koşullar ve fırsatlar doğduğunda işçi kitle eylemlerini örgütlemekte asla duraksamamıştır. Bilakis “sendikal öncü gücünü” gemi yapım işçilerinin yalnızca aydınlanması, sendikaya üye olmaları, örgütlenmeleri için değil, aynı zamanda sınıf mücadelesinin, dolaysız biçimde açık işçi kitle mücadelesi biçiminde gelişmesi için de kullanmıştır. Birçok defa başvurulmuş binlerce işçinin katıldığı yol kesme eylemleri, gösteri ve yürüyüşler, havza çapında birleşik sınıf mücadelesinin biçimleri olmuştur.

Öncü hareket tarzı, öncünün ajitatif, aydınlatıcı, örgütleyici eylemleriyle, öncünün tutuşturduğu ve örgütlediği işçi kitle mücadelelerini birleştirmiştir. “Sendikal öncü gücün” öncü hareket tarzı kendi başına bir amaç değildir, olamaz da. Öncü gücün hareket tarzı, adına hareket ettiği havza işçi sınıfının çıkarlarına, havzada işçi sınıfının sınıf bilinci, sınıf örgütlülüğü ve sınıf mücadelesinin gelişiminin gereklerine sıkıca bağlıdır.

Limter-İş ileri, öncü işçilerle birlikte yaptığı öncü çıkışlar ile sınıfın en hayati çıkar ve talepleri zemininde yürüttüğü öncü mücadele tarzı ile fiili meşru kitle mücadelelerini hazırlarken bazı durumlarda dolaysız biçimlerde işçi kitle mücadeleleri düzeyine yükselmiştir.

Limter-İş özellikle son bir iki yıllık dönemde fiili meşru kitle mücadelesini, öncü çıkışları, “bürokratik”, “diplomatik” mücadele yöntemlerini etkin ve enerjik biçimde kullanmayla da birleştirmiştir. Tuzla Tersaneler Bölgesi İzleme ve İnceleme Komisyonu’nun hazırladığı rapor ve Limter-İş’in Ankara’ya yürüyüşü ile güvencesiz, kuralsız çalışmanın, taşeron sisteminin yarattığı, işçilerin kanını ve yaşamını sermayeye dönüştüren sömürü cenneti Tuzla havzası gerçekliği TBMM’ye taşınmış, toplumu aydınlatma, haklılığını anlatma, kamuoyu desteği ve toplumsal meşruiyet bakımından grev hazırlığının önemli bir kaldırıcı olmuştur. Keza Limter-İş’in Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı’yla kurduğu diplomatik ilişki, her zeminde işçileri temsil etme, işçilerin taleplerini savunabilme gücünü gösterdiği gibi, işçiler nezdinde meşruiyetini ve temsiliyet

gücünü tahkim etmiştir.

Grevin başarısını hazırlayan başlıca koşullardan birisi de DİSK’in son dönemde içerisine girdiği mücadeleci yönelimdir. Nihayet DİSK ve bağlı sendikaların Limter-İş ve gemi yapım işçilerinin mücadelesini etkin, eylemli tarzda sahiplenmesi, bu yolda seferber olması, KESK’in harekete geçmesi, Tuzla Deri-İş başta olmak üzere, Türk-İş’e bağlı mücadeleci sendika şubeleri, Hava-İş ve Keza Deri-İş genel merkezleri, ilerici politik partiler, platformlar, değişik dernekler, aydın ve sanatçılar Tuzla tersane havzası grevi etrafında seferber olarak, katkı sağlamışlardır. Emek ve özgürlük güçleri 27-28 Şubat’ta seferber olma ve güçlerini birleştirme yeteneği göstererek, tersaneler grevinin başarısına anlamlı katkılar sundular. Tersane işçilerinin sınıf mücadelesinde önemli bir eşiği aşmasına güç verdiler. Böylelikle, demek oluyor ki, Tuzla gemi yapım işçilerinin ve Limter-İş’in mücadelesi de sermayenin neoliberal saldırı politikalarına karşı sınıf mücadelesi ve sınıf sendikacılığının bir laboratuvarı olarak belirmiş bulunuyor.

Yeni Durumu Anlamak, Kazanımları Tahkim Etmek

İşçi sınıfının ve sendikal hareketin mücadele tarihi bakımından da anlamlı, uluslararası sermayenin neoliberal saldırı politikalarına karşı devrimci sınıf sendikacılığı çizgisini sınavan ve belirginleştiren büyük sınıf mücadelesinin önemli bir etabı kazanılmıştır. En önde, hareketin başında yürüyenler dahil, bu mücadeleye emek veren bütün yapıcılar ve çok değişik biçimde destek veren, dayanışan dost ve müttetikler “başarma”, “kazanma” gerçeği ve duygusundan beslenmeyi elbette ki hak etmişlerdir. Rehavete kapılmaksızın zafer pınarının suyundan kana kana içerek daha büyük mücadeleler ve daha büyük başarılar için güç, enerji ve özgüven biriktirilerek hazırlanmalıdır.

Bunlarla birlikte kuşkusuz ki, sınıf mücadelesinin her önemli dönemecinden, her önemli başarı anı ve sonrasında o “an”ın en önemli sorununun “gevşememek”, “zafer sarhoşluğuna” ve “rehavete kapılmamak” olduğunun bilinç ve duygusu diri tutulmalıdır. Çünkü böyle bir “an”da gevşemek, şımarmak, rehavet vb. her şeyi mahveder. En başta bu nedenledir ki, tersane havzasında şimdi daha sıkı

durma zamanıdır.

Tuzla tersaneler havzasında grevin başarılması çok değerli bir kazanımdır. Kazanımlar çözümlenip, tanımlanarak, tartışılarak, sınıf bilincine dönüştürülmeli, düşünsel ve psikolojik bakımdan sindirilmelidir. Uzun yıllara yayılan bu mücadelenin, bu tepeye ve yükseğe tırmanışın hazırlanışı, geçtiği süreçler, deneyimleri, dersleri ve öğrettikleri, çıkartılabilecek sonuçlar, bütün bunların sınıf bilincine dönüştürülmesi zemininde devrimci sınıf sendikacılığı anlayışının/düşüncesinin belirginleştirilmesi, zenginleştirilmesi acil görevlerin bir bölümüdür. Bütün bunlar kesintisizce sürdürülmesi gereken ileri yürüyüşün de ayağının basacağı toprak/temel olduğu için değerlidir, mücadelenin ihtiyacıdır. Havza grevinin kazanılmasıyla oluşan yeni durumun analizi/çözümlemesi ve gelinen yerden nasıl ilerleneceğinin perspektif ve politikalarının inşasının hemen gerçekleştirilmesinin aciliyeti ve yaşamsal önemi herkes için açık olmalıdır.

Havza grevinin kazanılması, yalnızca bu bile kendi başına çok değerli bir kazanımdır. Ancak açık bir gerçek ki, havza greviyle iş güvenliği talebi ve sendikal örgütlenme tersane patronlarının örgütü GİSBİR'e dayatılmış, yol açılmıştır. Artık yeni bir durum oluşmuştur. Havza greviyle Limter-İş, gemi yapım işçilerinden yetki almıştır. Onların meşru ve yasal (evet yasal, grev yasası!) temsilcisi olduğu gerçeğinin bilinç ve sorumluluğunu, duygusunu sindirmek, tavırlarında ve hareket tarzında yansıtmak sendikal öncünün görevidir. Sendikal öncü rüşünü, gücünü havza grevi ile ispatlamış, gemi yapım işçilerinden yetki alarak, onların sendikal önderliği düzeyine sıçramıştır. Böylece öncü tarz büyük ölçüde görevini tamamlamıştır. Öncü tarza başvurmak yine de zaman zaman gerekebilecektir; ama artık hareket tarzının, çizgisinin, sendikal mücadelede işçilerin kitlesel katılımının/ hareketinin yönetimi, kitlesel sınıf mücadelesi tarzına dönüşmesi gerekmektedir. Bu tarzın ve önderliğin dönüşümü, yeniden yapılanması demektir.

Kazanımların pekiştirilmesi, elde edilen durumun tahkim edilmesi, an'ın hemen halledilmesi gereken temel sorunu ve görevidir. Bu, izlenegelen çizginin tutarlılıkla devam ettirilmesi anlamına gelir. O halde, kazanımların tahkiminin neleri kapsayacağı belirginleştirilmeli

ve somutlaştırılmalıdır. Tuzla tersaneler havzası grevi, Limter-İş'i meşru yetkili sendika ilan ederek yolu açtığına göre, tahkimat her şeyden önce bu yoldan yürümek anlamına gelir. Tahkimat, ayrı ayrı tersaneler bazında her bir tersaneyi tek tek örgütlemek, fethetmek, DİSK Genel Başkanı Süleyman Çelebi'nin dediği gibi "bütün tersanelere DİSK/Limter-İş bayrağını dikmek" demektir. O halde kapsamlı bir örgütlenme kampanyası elzemdir. Her tersane düzeyinde örgütlenme kampanyası ayrı ayrı örgütlenebilmelidir. Sendikal önderlik böyle bir örgütlenme kampanyasını ancak ve ancak ileri/öncü işçilerle birleşerek, onları kadrolaştırarak, onları sendikal önderlik çalışmasına katarak başarıya götürebilir. Tersane tersane örgütlenme ve mücadele ile havza çapında örgütlenme ve mücadele; birleşik örgütlenme-birleşik mücadele bütünselliği korunmalıdır. Bu bakımdan, sendikanın bütün tersanelerden öncü işçilerin katılacağı -veya sendika işyeri temsilcilerinden oluşacak- bir havza işçi meclisi/ havza işyeri temsilcileri meclisi (veya konseyi vb.) bir yapılanmaya gitmesi isabetli olabilir.

Şunu özellikle vurgulayabiliriz ki, her örgütlenme çalışması ve kampanyasının başarısı kadrolaşmaya bağlıdır, bağımlıdır. Sendikayı tersane tersane örgütlenme seferberliği, hemen ve derhal onun önünde yürüyen bir kadrolaşma seferberliği olmak zorundadır. Her kadrolaşma çalışması ve seferberliği bir ideolojik dönüşümü, ideolojik bakımdan yapılandırmayı kapsamalı, öyle ki, bu ideolojik dönüştürme çalışması, ilk anda öncü, ileri işçilerin sendikal çalışmaları, işlevli biçimde yürütebilecekleri asgari temel sınıf bilincini kazandıracak bir programı kapsamalıdır. Doktrinerizm ve şematizmden uzak durmak, işçilere/işçi sınıfına güvenmek, duraksamaksızın onları ideolojik bakımdan sınıf sendikacılığı çizgisiyle donatıp kadrolaştıracak çalışmaları örgütlemek hayatidir. Öncü bu çalışmalar için gerekli kuvvet seferberliğinden sakınmamalıdır.

Kazanımların pekiştirilmesi görevi, kamuoyuna da mal olan yaşamsal taleplerin elde edilmesi mücadelesinin kesintisiz sürmesi, sendikanın sahibi ve takipçisi olması, işçileri bilgilendirmesi, işçilerin katılımını sağlaması gerekir. Kitle mücadelesi ile diplomasi, "bürokratik" mücadele yöntemleri birbirini

tamamlamalıdır. GİSBİR ile diyalog-pazarlık vb. sürdürülmeli, bir yandan talepleri elde etme kararlığıyla bastırırken, işçilerin çıkarlar ve taleplerine denk düşen pratik çözümler üretmek, keza uzlaşmalar, anlaşmalar yapmaktan kaçınmamak gerekir. Uzlaşmalar, anlaşmalar vb. sendikal mücadelenin bir boyutu olagelmıştır. Önemli olan, her uzlaşmanın, her anlaşmanın yapıldığı verili durum, güç ilişkileri vb. koşulları altında işçi sınıfının çıkarlarına uygun kazanımlarla sonuçlanmasıdır. Havza çapında çalışma koşullarının iyileştirilmesi, iş güvenliği tedbirleri vb. acil talepler için mücadelenin aynı zamanda tek tek tersaneler bazında da sürdürülmesi gerekir.

Havza politik genel greviyle Tuzla neoliberal cehenneminin teşhir olmasıyla da iyice sıkışan tersane patronları ve sınıf örgütü GİSBİR şimdi ne yapacak, sınıf mücadelesini nasıl sürdürecektir? Havza çapında grev koşulları altında Limter-İş'i muhatap almak zorunda kalan GİSBİR şimdi ne yapacak? Bu aşağı yukarı öngörülebilir bir durumdur. Şimdi GİSBİR'in oyalayarak,

işçilerin yatışmasını, kamuoyu ilgisinin ve duyarlılığının kırılıp gerilemesini, tavsamasını bekleyecek, sağlamaya çalışacaktır. O arada sorunların çözülmeye çalışıldığı ve çözüldüğü izlenimi vermeye vb. de çalışabilir.

Tersane patronları ve GİSBİR'in Limter-İş'in örgütlenmesini önlemek, yetkili sendika olduğu gerçeğini boşa çıkartmak için tersane tersane direneceğini öngörmek ve beklemek gerekir. İşçi kıyımı ve kara listeler hazırlanması da sürpriz olmaz. Kuşkusuz tersane patronları ve sınıf örgütü GİSBİR sarı sendika tabancasını da etkili bir şekilde kullanmaktan çekinmeyecektir. Dün rolünü pasif biçimde oynayan sarı işbirlikçi sendikacılığın, şimdi patronlar tarafından uyandırılmış olarak aktif biçimde rolünü oynaması beklenebilecek bir durumdur.

Demek ki mücadele daha karmaşık, daha çetrefil bir aşamaya yükselmiş bulunuyor. Daha berrak bir açıklık, daha net bir perspektif, daha yüksek bir strateji ve taktik yeteneği; kararlılık kadar manevra kabiliyeti de istiyor.

İslam, Türban Ve Kadının Kapatılması

Emekçi Kadınlar Cephesinden Bir Yaklaşım

Aynur Özgür

Hedefte Kadın Bedeni Var

Türban, başörtüsü, sıkma baş... Tesettür kavramlarının odağında kadının örtünmesi, kapatılması durur. Kadının kapatılmasının temel gerekçesi de, kadının bedeninin, cinselliğinin erkeği baştan çıkardığı, onu günah işlemeye teşvik ettiği anlayışlarında somutlaşır. Kadının cinselliğinin gizlenmesinden yola çıkan İslam dini, İslamiyeti benimseyenlere kadınların örtünmesi gerektiğini emrederek; kendi toplum projesini oluşturur. Bu örtünmenin sınırlarını, biçimlerini belirler ve erkeği suç, günah işlemekten azade kılacak biricik yöntemi hem Kur'an'da, hem de yorumlarında açıklar, temellendirir.

İslam dininde de kadının örtünmesinin gerekliliği Adem ile Havva'nın öyküsüne dayandırılmıştır. Çünkü her üç büyük dinde ortak olan mitlerden biridir, Adem ile Havva miti. Adem'in kaburga kemiğinden doğan Havva'nın yeryüzünün ilk erkeği Ademi baştan çıkarıp, cennetteki yasak meyveyi yemeleriyle Havva, bütün kötülüklerin anası olarak ilan edilmiştir. Kadın/Havva baştan çıkarandır, erkeği suça itendir. Lanetlenip cennetten kovulmalarına sebep olandır. Bu nedenle erkeği kötülüklerden, suçtan, günah işlemekten uzak tutmanın yolu olarak kadının kapatılması İslam dinince de emredilmiştir. Ancak, genel olarak cinselliğin, cinsel ilişkinin özelde de kadın cinselliğini üremeye sınırlı tutan Hıristiyanlıktaki anlayış, İslam dininde genişlemiş, dinin meşru olarak kabul ettiği evlilikle üremenin de ötesine taşmıştır. Yalnız bu farklılaşmada kadın ile erkek arasındaki ayrım; sınıflı toplumların tek eşli ailedeki erkeğe sunduğu sınırsız aldatma

hakkının kutsanması, kadına tek eşlilik dayatmasının sürdürülmesi biçiminde olmuştur. İslam dini erkeğe çok eşliliği tanımış, meşru kılmıştır.

Adem ile Havva'nın öyküsü Kuran'da şöyle dile getirilmektedir. "...Eğer onların örtünmek için bir niyetleri olmasaydı, Allah-u Teala bu hususu önemsemezdi. Bununla birlikte Allah'a itaatte devamlı olsaydılar, onlara sadece Allah'ın yardım edebileceği göstermek istenmiştir. Onlar itaat sınırını aşar aşmaz o da himayesini geri aldı ve onları kendi hallerine bıraktı.”(1) İslam dininin kadının cinselliğine yaklaşımına dair bazı yorumları paylaşmakta yarar var. Adem ile Havva'nın öyküsünden yola çıkan Abdelwahab Boudhiba'nın yorumu da şöyle: “Ölümlülük ve Ebedi Güç ağacından tattıktan sonra, çift hemen 'ayıp yerler'inin (suatihimal) çıplaklığının farkına vardılar. Kendilerine çok pahalıya mal olan bu gerçek, sonunda cinsel gerçek olarak ortaya çıktı! Daha en başında ilk çift örtünmeyi 'keşfetti'; bir başka deyişle yeryüzüne inişe, yani toplumsal yaşama girişe haddi zatında ayıp duygusu eşlik etmektedir. Burada suç ve günah nosyonlarına yer yoktur. Lanet mevcut değildir. Tam tersine; tanrı insanına acımış ve ona giyinebilme yeteneği vermiştir. Giyinme ayıbı ortadan kaldırmaktadır ancak insanı toplumsal yaşama sokmaktadır.”(2)

Görülebileceği gibi suç, günah, yasak gibi kavramlar kadının cinselliğiyle yan yana gelmektedir. Giyinme ise (genel olarak) ayıbın ortadan kaldırılması olarak görülmekte, Boudhiba'da bu aynı zamanda insanın toplumsal alanda var olması/var edilmesiyle de birleşmektedir.

Adem ile Havva'nın öyküsü İslamcı yazar Cihan Aktaş tarafından ise şöyle yorumlanmaktadır: "Önceleri ise Allah, onların çıplaklıklarını örterek bu çıplaklığın çirkinliğini fark etmelerini engellemiştir. Yasağın ihlalden sonra ise o, yardımını kaldırdı ve insanları çıplaklıklarının utancını gidermek üzere kendi çabalarıyla baş başa bıraktı".(3)

İlk insanlığın doğuşunu Adem ile Havva'nın öyküsüyle açıklayan dinler, özelde de İslam dininde, insanın giyinme ihtiyacının ilk insandan başlayarak, doğadan-soğuktan korunma güdüsünden kaynaklandığını da kabul etmez. Tarihsel Materyalizmin insanlığın gelişimini, tarihsel serüvenini açıklarken, ilk insanda var olan soğuktan korunmak için giyinme güdüsünün, eyleminin tekniğinin, toplumların gelişim seyri içerisinde koruma güdüsünü aşarak bir tüketim sektörüne, moda dönüştürüldüğünü de ortaya koymuştur. Ancak yukarıda Cihan Aktaş'tan aktardığımız küçük pasajda da görülebileceği gibi insanın çıplaklığı, bedeninin "çirkinliğine" yapılan vurgular boşuna değildir. Zira insan bedeninin çıplaklığı eşittir cinsellik olarak algılanmaktadır. Her ne kadar İslam dini diğer iki büyük dinde olduğu gibi cinsel ilişkiyi yasaklar katına yükseltmemiş olsa da, kadını erkeğin cinsel ihtiyaçlarını gideren bir nesne olarak görmektedir/sunmaktadır. Genel olarak kadının, insan olarak değil de "dişi" olarak görülmesinin bir sonucudur bu yaklaşım. İslamcı yazarlar (özellikle de kadın yazarları kastettiğimizi vurgulamalıyız) kadının örtünmesinin, kadının özgürleşmesi, cinsel obje olmaktan çıkarılması anlamına geldiği fikrinde ısrar etseler de (ki, sorunun bu boyutunu yazımızın sonraki bölümlerinde ele alacağız) ancak kadının güzelliğinin, cinselliğinin yalnızca eşe saklanması gerektiği anlayışına takılıveriyorlar. Çünkü onlara göre, modern bir kıyafet taşıyan kadının aynı zamanda kendini başka erkeklere sunması olarak algılanmakta, görülmektedir.

İslam'da kadının bir insan olarak değil de "dişi" olarak algılandığı, tanımlandığı görüşünü Selahaddin Asım, "Türk kadınlığının Tereddidi yah'ud Karılaştırmak" adlı kitabında dile getirmiştir. Modern Mahrem Kitabında S. Asım'ın görüşlerini Nilüfer Göle'nin özetiyle paylaşmak istiyoruz:

"Asım, kadınların dinsel yasalara uygun olarak

yalnızca zevce ve çocuk anası olarak yaşamasını ve böylelikle kadının toplumsal işlevlerinden kopmasını eleştirmiştir. Şehvet ve üremeye hizmetten başka bir şeye yaramayan kadınlığın bu haline 'karılaştırmak' adını vererek, kadınların 'dişilikten' kurtulması ve 'insanlık' mertebesine eriştirilmesi gerekliliğini savunmuştur. Bunun bir medeniyet ve kadınlık meselesi olduğunu yazan Asım, sosyal bir hastalığın ifadesi olan 'Türk karıcılılaşmasında' en büyük etken olarak dini görmektedir."(4)

İslam dininin kadına, kadının cinselliğine dair yaklaşımları konusundan örnekler fazlasıyla mevcuttur. Bu yazımızda amacımız genel olarak İslam dininin kadına yaklaşımını ele almak olmadığı için kendimizi sınırlandırmayı tercih ettik. İslam dininin kadına cinselliğini gizlemesi gerektiğine dair yaklaşımlarıyla devam edelim.

Kadın Bedeni Neden Gizlenmelidir?

Bütün dinlerin mantığında olduğu gibi, İslam dini de İslamiyeti kabul edenlere bir yaşam biçimi sunar. Ve kendinden önceki dinler gibi İslam dininin odağında da, kadının köleleştirilmesinin kutsanması vardır. Toplumsal yaşamda erkek egemenliğiyle baskı altına alınmış, ikinci sınıf insan statüsüne indirgenmiş kadın cinsinin bu durumu/statüsü daha da ağırlaştırılmış olarak dinler katında kendine yer bulmuştur/bulur. Bunun nedeni ise, dinlerin de toplumsal yapının(ların) bir üstyapı kurumu olarak var olması, toplumdaki erkek egemenliğinin burada da hakim olmasını koştulamaktadır. Tek tanrılı dinlerin tümü, erkek egemen toplumların 'kutsal' yansımaları olarak, kadının köleliğini kutsamış, erkeğin egemenliğini Tanrı buyruğu haline getirmiştir. Dolayısıyla dinlerde, özelde de İslamiyet'te kadına biçilen rol, kadının yeri, erkeğe hizmet ve çocuk doğurup büyütmeyle sınırlandırılmıştır. Sınıflı toplumların baskı altına aldığı kadının durumu, kadının değişmeyen ve değişmeyecek yazgısı olarak sunulmaktadır.

İslam dininde kadının örtünmesi emredilir, istenir. Kur'an'da buna dair anlayışlar, emirler yer almıştır. Ahzab Suresi kadının örtünmesi gerektiğini şöyle ifade etmektedir:

"Ey Peygamberler! Eşlerine, kızlarına ve müminlerin kadınlarına, dışarı çıkarken üstlerine örtü almalarını söyle, bu onların hür ve namuslu bilinmelerini ve bundan dolayı incitilmemelerini

daha iyi sağlar. Allah bağışlar ve merhamet eder.”

Genel olarak kadının cinselliği ile namus-iffet kavramları bir arada telaffuz edilmektedir. Kadınların örtünmelerini onların daha özgür, namuslu bilinmelerinin garantisi olarak gösterilmektedir. Ve bütün bu öğütlerin kadınlar için yapılmasının İslam dinindeki yeri de mantığı da bellidir. Bu mantığı biraz daha açığa çıkarmak için örneklerimize devam edelim.

“Ey Muhammed!... Mü'min kadınlara söyle; gözlerini bakılması yasak alandan çevirsinler, iffetlerini korusunlar. Sözlerini, kendiliğinden görünen kısmı müstesna, açmasınlar. Baş örtülerini yakalarının üzerine salsınlar...”(5)

İslamcı kadın yazarlardan Cihan Aktaş ise Kur'an'daki kadının örtünmesine ilişkin yaklaşımları şöyle yorumlamaktadır:

“Kadının örtüsü, onun toplum içinde kadınsı çekiciliğiyle yer almak istemediğini, istememesi gerektiğini ve iffetli oluşunu ifade eder. Bundan başka, kadın ve erkek giyimleri cinsler arasında ayrılığı ifade edebilmeli ve bu ayrılığı koruyabilmelidir.”(6) (*)

İslam dininin kadına ve kadının cinselliğine bakışı temeli üzerinden yükselen bu fikir, kadının kapatılması fikrini “Kadının çekiciliğiyle toplumda yer almak istememesi” biçiminde, kadının tercih etmemesi gereken bir durum olarak dikte etmektedir. Ve hiç kuşkusuz tartışmaların odağında duran türban meselesi, İslam dininde kadının örtünmesine dair belirtilen kuralların yalnızca bir kısmını; kadının saçını, kafa, ense ve omuzların kapatılmasını kapsar... Oysa dini kurallar kadının tepeden tırnağa örtünmesini emreder ve burada yatan mantığı yazımızın başından beri vurguladık. Erkeği baştan çıkaranın, onu günah işlemeye, zinaya yöneltenin kadın bedeni olduğu her fırsatta vurgulanmaktadır. Erkeği bütün bunlardan azade kılacak biricik yöntem olarak kadının kapatılması istenmektedir.

Örtünme, kadının kapatılması İran örneğinde olduğu gibi tek-tip kara çarşaf da olabilir. Türkiye örneğinde olduğu gibi topuklara dek uzanan, vücut hatlarını tümü ile gizleyen pardösü ile saç ve kafayı, omuzları kapatan türban, başörtüsü şeklinde de olabilir.

Bu örtünmede kural; saçın gizlenmesi, kolların

bacakların, vücut hatlarının bol giysiler altında saklanmasıdır. Bu giyim tarzında renk ve model bireysel tercihe bırakılmıştır. Ve bu noktada “tesettür modası” denilen sektör de yıllar öncesinden oluşmuştur, devreye girmiştir. Dolayısıyla, bu tarz bir tesettürde hem İslam dininin gerekleri yerine getirilmiş oluyor, hem de dinin emrettiği kadının “namus”unun korunması sağlanıyor, hem de kendince “şık”, “modern” bir tarz yakalanmış oluyor. Tabii Türkiye’de tesettürün bu biçimi dışında kalan, çarşafı bir örtü biçimi olarak gören, sokağa çıkan kadının yalnızca gözlerini açık bırakacak şekilde tesettürü tercih eden tarikatlar olduğunu da belirtmeliyiz. İnanan kadının rolünü daha çok mücahide olarak öne çıkaran, tanımlayan İslamcı kadın dergilerinden Mektup dergisinde yer alan “Evde cici dışarıda öcü olmalıyız” tanımlaması, dışarıda kara çarşafı ve peçeyi örtünme biçimi olarak benimseyen anlayışların bakışını özetliyor. Kadınların kapatılmasına ilişkin İslamcıların yaklaşımını yine kendi yorumlarından yola çıkarak özetlemek gerekirse: İslamcılar kadının örtünmesini bir zaruret olarak görüyorlar. Kadının iffeti kadının ev dışındaki yaşamdan uzak oluşuyla doğru orantılıdır. Bu nedenle eşe hizmet, çocuk doğurup yetiştirmek kadının biricik görevleri olarak belirlenmiştir. Kadının evden dışarı çıkışının yolu olarak örtünmesi gerektiğinden asla taviz verilmesi istenmez. Bakmak, İslamcıların ifadesiyle göz zinasına girer ki bu da fitneyi doğurur, şehveti tahrik eder. Şehvet ise, haramın işlenmesine yol açar. Kadının elbisesi şayet vücut hatlarını belli ediyorsa, ona bakılmaması gerektiği salık verilir, kadının dışarı çıkması belli kurallara bağlanmıştır. Kadınlarla erkeklerin bir arada bulunması onlara göre fuhuşu arttırıcı bir etkidir, yine bir arada kalması serbest olmayan (ki İslam dini bunu da belirlemiştir) kadın ve erkeğin yalnız kalmaları da yasaklanmıştır. Bu kapsamda kadın ve erkeğin tokalaşması da yasaklar arasındadır. Ta ki kadının şehvetinin, cinselliğinin tükendiği, ihtiyaçladığı zaman tokalaşmasında bir sakınca görülmez.

Tıpkı mayınlı bir tarlaya benzeyen bütün yasakların kadına dair formülasyonu kadının, sosyal, siyasal, kültürel yaşamdan uzaklaştırılmalarının gerekçeleridir bunlar. 1980’li yıllarda üniversitelerdeki türban yasaklarına karşı çıkan öğrenci kadınların hareketi İslam dininin farklı yorumlarını,

yorumlanmasını da sağladı. Her ne kadar bütün bu yorumlarda da kadının kapatılması, kapanması çok özel bir yerde dursa da; kadının yaşam içerisindeki rolünü, beklentilerini değişikliğe uğrattı. Sorgulama sürecini başlattı. Kadınların kapanmasının aynı zamanda Batı'ya karşı bir direnç, direniş ifade ettiğini iddia eden C. Aktaş bunun anlamını şöyle ifade etmektedir:

“Batılaşmayla ilgili tartışmaların dönüp dolaşıp tesettür konusunda düğümlenişi oldukça anlamlıydı. Bir kere Müslüman kadının örtüsü, batılı ve doğulu emperyalistleri doğrudan ilgilendiriyordu. Onlar, örtüsünden sıyrılmış kadınların bulunduğu Müslüman toplumlarda inanç ve değer bağlarının daha çabuk gevşeyeceğini, inkâr edilen temel değerlerin yerlerinin kolayca doldurulamayacağını ve böylece toplumun çözülmeye gideceğini düşünüyorlardı. Müslüman kadının örtüsü onun iffetini simgelemekle kalmıyor, doğrudan Kur'an buyruğuna uyduğunu da gösteriyordu. Bu örtüden koparılmış Müslüman kadın, kolayca Batı emperyalizminin pazarlarında zihinsel ve fiziksel açıdan ucuz bir işçi, bir tüketim gönüllüsü ve eşyası olmaya hazır hale gelecekti. Zihinde kimlik çatışmasını yaşamakta olan Müslüman kadının Batılı örneğe uygun giyinmişliği, halkı Müslüman ülkelerin manzarasını, İslamilik karakterini değiştirecekti.”(7)

Kadının kapatılmasına Batı karşısında direnme, çözülmeme marifetini yükleyen bu yaklaşımda; kadının İslami toplumun direniş noktasında durduğu görülmektedir. Yani sorun yalnızca İslam dininin inananlardan istediği yaşam biçimine uygun yaşamının ötesinde, Doğu ile Batı arasında ki çatışmada da, kadınların kapanmasına özel bir rol, misyon yüklediği anlamına gelmektedir. Bu konudaki tartışmaları Nilüfer Göle şöyle açıklamakta, özetlemektedir:

“Nasıl ki Batıcılar için kadının peçesini kaldırması, ev dışına çıkması ve özgürleşmesi ‘medeniyet’in bir ön şartıysa; kadının İslami ahlaka uygun giyinmesi ve davranması da İslamcılar için ‘içtimai’ yaşamı, gelenekleri korumanın bir teminatıydı. Her ikisi için de kadının cinsel kimliği ile toplumsal konumunun nasıl tanımlanacağı esastı. Kadın meselesi üzerinden şekillenen bu siyasi kavga, Batı medeniyeti ile Doğu İslamiyeti arasındaki en dirençli farklılığın toplumsal örgütlenme ve

biçiminden ve bunun cinsiyetle arasındaki ayrışmalardan kaynaklandığını görmekteydi. İçerisi/dışarı, mahrem/namahrem olan arasındaki sınır çizgisini kadının gövdesi, kadının görünemezliği çizmekteydi. Hangi medeniyetin yörüngesine girileceğini, mahrem ile namahrem daireleri arasındaki yeri belirlemektedir.”(8)

Kadının kapatılması; sadece İslam dininin inananlardan istediği, bireylerin dini gereklerini, isteklerini yerine getirdiği basit kişisel bir sorun olarak algılanıp sunulamaz. Zira İslam'ın isteklerinin İslami kurala uygun yaşam biçiminin onun toplumsal projesi olarak algılanması, görülmesi gerekmektedir. Bu bakımdan İslamcıların bu durumu tartışma tarzı, iktidarla ilişkisini gizleme çabası olduğu gibi, iktidarı ele geçirdiklerinde inananlar bakımından özgürlükçü yaklaşmayacaklarının, en somut örneklerinden biridir İran örneği.

Kadının kapatılmasındaki bakışa damgasını vuranın kadını baskı altına almak olduğunu vurgulayan Faslı feminist yazar Fatma Mernüsi'den alacağımız bir pasajla bu bölümü noktalayalım:

“Ortodoks Sünniliğin savunduğu ideal kadınlık modeli, fiziksel olarak edepli, itaatkâr bir kadındır... Böyle bir kadın, yasalara ve düzene karşı çıkmaz. Vücudunu örter ve onu yalnızca kocasının kullanımı için saklar. Örtünme, önemli bir özellik olan iffetlilikle yan yana gider ve kadınların mekânsal olarak sınırlanmalarının anlamı budur. Mekânsal sınırlama, kadınların, bilgi ve iktidarın alanı olan kamu alanında dışlanmalarının fiziksel ifadesidir. Müminler adına karar verme ve onlara rehberlik etme iddiasıyla İslam'ı disiplinler bir çerçeve olarak tahrif eden muhafazakâr Müslüman eylemcilerin, kadınların iffeti konusundaki ısrarlarının nedeni budur. Kadın iffetinin daha kapsamlı bir sembolik işlevi vardır. Bu inanan açısından, inisiyatifini ve eleştirel muhakemesini dizginleme gereğine ilişkindir.”(9)

Türkiye’de Kadının Kapatılmasına Kısa Bir Bakış

Cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte Mustafa Kemal'in Batılaşma hareketinde, kadınlar “özel” bir yere konmuştur. Kadınlara tanınan bazı siyasal haklar, yine kadınların eğitim, sosyal ve

kültürel yaşamla ilişkilenişlerinde bir değişim de söz konusu olmuştur.

Ancak Kemalist burjuvazinin üstyapı alanındaki tarihsel bakımdan ilerici adımlarının kısıtlılığının temelinde, bunların halksız dönüşümler olması, halkın mücadelesine dayanmaması, Kemalistlerin toprak ağalarıyla ittifak yapması ve feodal üretim ilişkilerini yıkmaya yönelmemesi yatar. Kemalizm toprak ağaları sınıfını devrimci biçimde dağıtmaya asla yönelmediği gibi, cılızlığından dolayı bu sınıfla ittifaka sıkı sıkıya sarılmıştır. Ancak feodal üretim ilişkilerinin üstyapıdaki yansımalarına karşı ise ‘amansız’(!) bir mücadele yürütmüştür. Feodal üretim ilişkilerine kılıç darbesi vurulmamış, ama aynı kılıç, şapka takmayan halkın başlarını kesmiştir. Kemalist burjuvazi reformları her zaman tepeden, halkın politik katılımı olmaksızın, tabandaki feodal ilişkileri on yıllara yayılan evrimci tarzda dönüştürerek gerçekleştirmiştir. Böylece kültürün, kılık-kıyafetin bu denli önem kazanması kaçınılmaz olmuştur!

Bu durum, kadının özgürleşmesi alanında da söz konusudur. Kemalizm, kadının toplumsal durumunu yasalardaki değişikliklerle, kültür reformlarıyla, eğitimle vb. değiştireceğini ilan etmiş, kadının gerçek toplumsal durumu ise nüfusun ezici çoğunluğu bakımından esasta dokunulmadan kalmıştır. Kadını kuşatan gerici toplumsal değer yargıları varlığını koruyup sürdürmüştür. Kadınların bizzat öznesi olduğu bir demokratik kadın hareketi ise söz konusu dahi olmamış, ancak birkaç büyük şehirde burjuva ve küçük burjuva kadınları kapsayan hükümete tabi dernekler var olmuştur.

Cumhuriyetin ilk yıllarında eğitim hakkından ailelerin tercihleri nedeniyle yararlanamayan kız öğrencilerin durumuna ilişkin tabloya dair bilgiler Cihan Aktaş’ın “Kılık Kıyafet İktidar” kitabının ikinci cildinde şöyle özetlenmektedir:

“Cumhuriyet kurulduktan sonra, okullarda kız öğrencilerin başlarını örtmelerine izin verilmeyişi gibi nedenlerle Müslüman ailelerin çoğunluğu kız çocuklarını okula yollamaktan kaçınmıştı. Birkaç on sene devlet okullarına gönderilmeyen kız çocuklarının öğrenimleri ve eğitimleri o yılların koşullarında, büyük ölçüde illegal denilebilecek Kur’an kursları etrafında sürdürüldü. Kur’an-ı Kerim okumayı bilen kadınlar, evlerinde gizli gizli mahalle

çocuklarına Kur’an okumayı öğrettiler, temel dini bilgiler verdiler. Sonuç olarak da Cumhuriyetin ilk kuşak okumuş kadınları başörtülü öğrenci diye bir sorun kendini hissettirmedi.”(10)

Aslında bu satırlar on yıllar boyunca eğitim/okuma hakkı fiilen gasp edilmiş kız öğrencinin bilgiye ulaşmasının nasıl engellendiğinin özetidir. Yalnızca Kuran’ı öğrenmeleri, dünyayla- yaşamla kurdukları ilişkinin de sınırlarının darlığını göstermektedir. Eğitimdeki kılık kıyafet dayatmasının zor yoluyla sağlayamadığı bu kural kadınları vuran bir silaha dönüşmüştür. 1951’den sonra devlet, Diyanet İşleri ve sınırlı sayıdaki İmam Hatip okullarıyla din eğitimini de kendi eliyle gerçekleştirmeyi hedeflemiş olsa da, o günden bugüne bu alanda ifade ettiği biçim ve düzeye ulaşamamıştır. Ve bilindiği gibi 70’lerin ilk yarısına kadar bu okullarda yalnızca erkek çocuklar eğitim almışlardır.

1960’lı yılların ikinci yarısından itibaren İslam dininin emrettiği biçimde örtünmeyi tercih eden kadınların eğitim hakkından yararlanma istek ve pratikleri o günden bugüne uzanan türban, tesettür tartışmalarının da kaynağını oluşturmuştur. O yıllarda etek boylarının kısa olması, kentli kadınların giyimine Batılı tarzın egemen olması, bu tarz giyime karşı İslamcıların gerici tutum geliştirmeleri de gündeme girmiştir. 1966 sonlarında Konya’da yapılan Müftüler Semineri’nde kadınların giyimi ele alınır ve “...kadınların garp taklitçiliğinden kurtarılarak, dini milli adap ve ahlaka riayetlerinin sağlanması, ahlak bozucu sinema vs. yerlere gitmelerine mani olunması, açık seçik gezmelerinin önlenmesi” biçiminde görüşler etrafında tartışılmıştır.

Yine 1968 Martında Türkiye İslam Enstitüsü Talebe Federasyonu tarafından dağıtılan “Müslüman Türk Kadınlara Hitap” başlıklı bildiri de kadınların örtünmesine ilişkin gerici tutumları yer almıştır.

“Ne yazık ki, 20. asrın madde ve medeniyeti kadının namus ve iffetine ve şerefine pek ağır bir darbe indirmiş, ona yaratılışı ile bağdaşmayan ters bir istikamet vermiştir. Kadın hakları, hürriyetleri teraneleri altında onun yaratılışına zıt bir hayat tarzına sürüklenmiş, aile müessesesini zayıflatmış, fuhuş ve zinayı kolaylaştırmış, bunun adı da hürriyet konmuş.”(11) Cihan

Aktaş'ın kitabında yer verdiği bu satırlar; aslında kadınların bütün haklarının İslam dininin gerici, erkek egemen mantığıyla yorumlanarak, bir çırpıda fuhuşla vs. vb. izah edilerek kenara atılışının; dolayısıyla da İslami gericiliğin kadına bakışının özetidir aslında. Her ne kadar kadınlar adına bu erkekler, inanan kadınların yaşam çerçevesini çizmiş olsalar da, niteliksel olarak düşük düzeylerde de olsa eğitim hakkından yararlanmak, tıpkı çağdaş hemcinsleri gibi çalışma yaşamına katılmak isteyen inanan kadınlar da vardı ve üniversitelerde okuyorlardı.

1968 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencilerinden Hatice Babacan'ın örtünmesiyle tartışmalar başlar. Fakülte hocaları Babacan'ın "Tarikatlar tarafından gönderildiğini ve başka amaçlar için örtündüğünü" söylerler, derslere başörtülü girmesine izin vermezler.

O yıllarda üniversitelerdeki duruma dair bir fikir vermesi bakımından İslam Tarihi Hocası Prof. Dr. Neşet Çağatay'ın sözlerini paylaşmakta yarar var.

"Ben on otuz senedir bu sıralarda karşımda kapalı bir kız görmedim, bundan sonra da görmek istemem, ya başını açarsın veya sınıftan çıkarsın."

Hatice Babacan'ın başını açmamadaki ısrarı okuldan atılışıyla sonuçlanır. Yürüttüğü hukuk mücadelesi yeniden sınavlara girip üniversiteye başlamasıyla sürer. Bu süreçte arkadaşlarının dersleri boykot etmesinden, oturma ve açlık grevi eylemleriyle desteğini görür Babacan. Zira o, türban yasağına karşı çıkan ilk kadın öğrencidir.

Türbanlı kadınların mücadelesi bakımından bir diğer ilk de, 1965 yılında kendi isteğiyle kapanan gazeteci Şule Yüksel Şenler'dir. Şenler'in tesettür konusundaki yazıları, konuşmaları ve 1970'lerde onun Cumhurbaşkanı'na yazdığı açık mektupta, Cumhurbaşkanı'na hakaretten yargılanmasına ve 13 ay 10 gün hapis cezasına çarptırılmasına neden olmuştur Eğitim haklarını kullanmak isteyen üniversiteli türbanlı kadın öğrencilerin eylemleri ve yasaklar kendi mecrasında akarken; bir diğer tartışma-çatışma konusu da, İmam Hatipler olmuştur. 1951 de açılan İmam Hatip Okullarına henüz kız öğrenci alınmıyordu. Kız İmam Hatip Okullarının açılması talepleri gündeme gelir. Kız İmam Hatip Okullarının açılması için ilk kez Isparta'da

İmam Hatip Okulları Derneği 1968 yılında açılır. Bir yıl sonra da Ankara'da İmam Hatip ve İlahiyat'a Kız Öğrenci Yetiştirme Derneği kurulmuştur. Bu dernekte aynı zamanda kız öğrenciler için kurslar düzenlenir. 1970'lere gelindiğinde ise İmam Hatiplerin kapısı kız öğrencilere açılır.

12 Mart askeri faşist darbesinin İslamcılarla ilgili yaptığı; "Birkaç yüzyıldan beri milletin temiz milli duygularını tahrik ederek onu bir ortaçağ taassubuna sürüklemek isteyen geri kafalılar" değerlendirmesi, İslamcılarının köktenci tutumlarında derinleşmeleriyle devam eder. Ve bu derinleşmede en görünür yanlardan biri; kılık kıyafet olmuştur.

1980 askeri faşist darbesi sonrasındaki yıllarda İmam Hatip Okullarındaki sayısal artış dikkat çekmiş olsa da, Türk-İslam sentezinin bu dönemde yükselmiş olması; üniversitelerde 12 Eylül'ün yasakçı, baskıcı zihniyetinin uygulayıcısı, 20 Aralık 1980'de YÖK'ün kurulması türbanlı öğrenciler için de yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. YÖK sonrası başörtüsü ya da türban yasaklarına ilişkin belli başlı gelişmelere kısaca bakmakta yarar var:

-1981 Aralık'ında öğretmen ve öğrencilerin kılık kıyafetlerine ilişkin Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan 8/3349 karar sayılı yönetmelikle dar bir çerçeve çizildi. Bu yönetmelik aslında askeri faşist diktatörlüğün açık faşizan baskıcı uygulamalarının, aynı zamanda toplumu tektipleştirmenin bir parçasıydı. MEB'in bu yönetmeliğinin hedeflerinden biri olan İmam Hatip Okullarındaki kız öğrencilerdi. Kızlarını başı açık okula göndermek istemeyen aileler bu yönetmelikle bir yol ayrımına gelmişlerdi. Bu karara karşı çıkan veliler çeşitli girişimlerde bulunsalar da; fiilen başını açmamakta direnenlerin eğitim hakları gasp edilmiştir.

-YÖK, üniversitelerde kılık kıyafete ilişkin yayımladığı genelgede, kız öğrencilerin açık bir baş ve düzgün taranmış saçlarla okula gelmeleri, erkek öğretim üyeleri ve öğrencilerin ise sakal bırakmaları talimatları yer almıştır. İlahiyat Fakültesinde okuyan kız öğrencilere ise yalnızca Kuran derslerinde başlarını örtme serbestisi tanınmıştır.

-10.5.1984 tarihinde YÖK aldığı 84, 85, 527 sayılı kararla isteyen öğrencilerin üniversitelerde

“modern bir kıyafet olan türbanla derse girebileceklerini ve bina içinde dolaşabileceklerini” açıkladı.

-Üniversite Disiplin Yönetmeliğinin (h) fıkrasında; “Yükseköğretim kurumlarının dersane, laboratuvar, klinik, poliklinik ve koridorlarda çağdaş kıyafet ve görünümde bulunmak zorunludur.” kararıyla yasakçı zihniyette başa dönmüştür.

-1 Kasım 1988’de YÖK’ün çıkardığı genelgede yeniden çağdaş bir kıyafet olarak tanımlanmış olsa da, uygulamada ortaya çıkan farklılıklar sorun olmuştur.

-8 Mart 1989’da Anayasa Mahkemesi “Üniversitelerde dini inanç sebebiyle boyun ve saçların türbanla örtülmesini” serbest bırakan yasayı iptal ettiğini” açıklamış; bu açıklamanın ardından Danıştay’da durdurulması için bir grup öğretim üyesi tarafından açılmış olan davayı sonuçlandırarak; türbanı serbest bırakan YÖK Yönetmelik Hükümü’nü iptal etmiştir.

Türban yasağı kadın öğrencileri ya başlarını açarak okula devam etmelerini ya da eğitim hakkından vazgeçmeleri gibi bir ikileme/tercihle karşı karşıya bırakmıştır. Bazı öğrenciler tercihlerini başlarını açarak ya da türbanı ikame edecek peruk, şapka gibi araçlar kullanarak okula devam etme doğrultusunda kullanırken; önemli bir kısmı ise yasaklara karşı eylemlerde yer almışlardır.

Türban yasağı özellikle İlahiyat Fakültelerinde öğrenimin aksamasına yol açmış; 1987 Şubat’ında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde yasak nedeniyle okula giremeyen 203 öğrenci ve onlara destek veren 850 civarında erkek öğrenci derslere girmeme kararı alırlar. Bursa’da başlarını açmayı kabul etmeyen 103 türbanlı öğrenci İlahiyat Fakültesinden ayrılmak zorunda kalır.

Derslere girmeyen öğrenciler çeşitli kurumlara protesto telgrafları çekip, imza kampanyaları düzenlerler. Oturma eylemleri, basın açıklamaları ve açlık grevleriyle türban yasağını protesto ederler. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nden 58 türbanlı öğrencinin uzaklaştırılması üzerine öğrenciler açlık grevine başlarlar. Fakülte bahçesinden polis zoruyla çıkarılan öğrenciler eylemlerine Emek Parkında devam ederler. Açlık grevleri Bursa İlahiyat Fakültesi; Ankara Hukuk ve Dil Tarih

Fakültelerinde de yapılır.

Ankara, İstanbul ve İzmir’de gerçekleştirilen oturma eylemleriyle yasak protesto edilir. Özellikle İstanbul Üniversitesi önünde gerçekleşen eylemin dışarıdan desteklenerek büyümesi dikkatleri çeker. Yine bu süreçte açılan toplu davalar, davaların AİHM’e taşınması da eylemlerin bir parçası olmuştur.

Türbanlı öğrencilerin türban yasağına karşı eylemleri sürerken; 1987’de Zaman gazetesinde bazı İslamcı kadınlar, kadın sorununu gündeme getirmek amacıyla bir yıla yayılan bir zaman diliminde yazılar yazarak, çeşitli polemikler yapmışlardır.

Türkiye’de bütün insan hak ve özgürlüklerinde devletin saldırıları ile “iyileştirme”, “çözme” politikalarında mehteran takımını andıran, hatta ondan da beter pratiği, türban meselesinde de benzer bir seyir izlemiştir. Dolayısıyla türbanlı kadın öğrenciler bir yandan devletin YÖK eliyle uyguladığı yasaklara karşı eylemler yaparken, bu baskılar karşısında bazı öğrenciler geri adım atarak başlarını açmış, bir kısmı da okuldan ayrılmak zorunda kalmıştır. Zengin aile çocukları ya da sırtı kalın olanlar eğitimlerini yurt dışındaki üniversitelerde tamamlarken, emekçi çocukları bu karşı koyuşun bedelini ödemişlerdir. İslamcı erkekler mi; her zaman olduğu gibi, bu işte de bedel ödemeyi kadınlara bırakarak yollarına devam etmişlerdir. (12)

Gerçekte Türkiye Hiç Laik Oldu Mu?

Laiklik din ile devlet işlerinin kesin bir biçimde ayrışması demektir. Mustafa Kemal’in cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte Batılılaşma çabalarından birini de din ve devlet işlerinin ayrıştırılması olmuştur. Bunun bir diğer parçası da, kılık kıyafetle ilgili reformlardır. Her ne kadar 1926 yılında ceza kanununun 163. maddesiyle “dini” siyaset aracı olarak kullanma eylemi “yasaklanmış” olsa da Cumhuriyet’in bütün tarihinde, din, özel olarak ta çoğunluğun benimsediği Sünni İslam, devlet tarafından himaye altına alınmış ve düpedüz politik amaçlarla kullanılmıştır.

Laiklik tanımının sağa sola çekilmeyecek kadar açık ifade ettiği gibi dinin devletin alanına, kurumlarına girmemesi bir kuraldır. Devletin bütün inananlar ve inanmayanlar ya da farklı inançtan yurttaşlar karşısında yansız olması

istenir, beklenir. Herhangi bir inanç grubunun bir başka inanç grubuna baskı yapmasına izin verilmemesi, olanak tanınmaması gerekir. Devlet bütün yurttaşların inanç özgürlüğünü güvenceye almak zorundadır. Laik bir devletin çok genel bu ayrıştırıcı özellikleri bize Türkiye'nin hiçbir zaman din ve devlet işlerini ayırtmadığını söylemektedir.

Türkiye, evet bir din devleti olmamıştır; ama tersinden bir devlet dini vardır; din devletleştirilmiştir. Sünni-İslam'ın devletçe yapılan bir yorumu, egemen din olarak tüm yurttaşlara dayatılmıştır. Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren açık Hristiyan düşmanı kimliği, yanı sıra Alevi inancının ezilen konumda olması, nüfus cüzdanlarına konulan din hanesi vb. bu olguya işaret eder.

Dev bütçesiyle on bini bulan çalışanıyla/memuruyla Diyanet İşleri Başkanlığı, devlet dini olgusunun somut elle tutulur odağı, kurumsallaşmasıdır. Türkiye, her caminin devlet dairesi, her imamın devlet memuru olduğu bir ülkedir. Ancak kiliseler desteklenmek ne kelime, her zaman bir tehdit olarak görülmüş, cem evleri yasaklanmıştır.

Laik bir devlette devlet görevlileri, memurları her hangi bir dini sembol, simge taşıyamazlar, taşımamaları gerekir. Bu devletin dinsel kimlik taşımamasının gereğidir. Aksi bir durum, "başörtülülerin mağduriyetini giderme" adına, devlet dini olgusunun güçlendirilmesi ve devletin Sünni-İslam kimliğinin açıkça ilanı anlamına gelecektir. Atanmışların başörtüsü ya da başka her hangi dini simge, sembol taşımaları kabul edilemezdir, inanç ve inancın gereklerinin yerine getirilmesi kişisel bir sorundur; din ile devlet işlerinin kesin bir biçimde ayrışması bunu teminat altına almanın yollarından biridir.

Siyasal Bir Simge Türban

Türban sorununda, türbanın siyasal bir simge olup olmadığı üzerine yürütülen tartışmalar önemli bir yer tutmaktadır. Bu tartışmaların Ankara merkezli olanında; ordunun merkezde durduğu milliyetçi faşist cephe bakımından tartışmaları çok kısaca şöyle özetleyebiliriz.

"Laik devlet tehlike altıdadır.", "M. Kemal'in 'devrimleri' elden gidiyor.", "Devlete sahip çıkmak gerekir.", "Türbanlılar her tarafı sardı.", "Türban siyasal bir simgedir." "Bu nedenle

kamusal alan da türban yasağının tavizsizce uygulanması gerekir." "Modern, çağdaş giysiyi kabul etmeyen kadınlar evlerinde otursunlar" vs. vb. Bu fikirler üzerinde yükselen yasaklar... yasaklar... yasaklar...

Bu bakış açısıyla resmi bayramlarda eşi türbanlı olanların eşsiz katılımları dayatılmış; Cumhurbaşkanı ya da Genelkurmay'ın verdiği resepsiyona eşleri türbanlı olan milletvekillerine, bakanlara ve başbakana eşsiz davetiye gönderilmiştir/gönderiliyor. Ve her defasında türbanlı kadınlar üzerinden onların, söz söylemediği, söyleyemediği tartışmalar yaptılar/yapıyorlar. Bu tartışmalarda onları aşağılayan, yer yer bunu hakarete vardırان pratiklere tanık olduk. Laik cenahın/cephenin öne çıkardığı Kemalist kadın dernekleri üstelik kadın hakları savunuculuğu adına, türbanlılara evlerinde oturmaları öğüdünü vererek ne kadar "kadın hakları savunucusu" olduklarını ispatladılar! Cumhurbaşkanlığı seçimleri öncesi ve sonrasında Hayrunnisa Gül üzerinden yapılan tartışmaları da hatırlayacak olursak; yasağı koyanlar ve destekleyenler siyasal İslamın simgesi olan türban yasağı devam etmelidir fikrinde ortaklaştılar. Modern giysileri giymeyi reddeden kadınlar kamusal alandan temizlenmelidir; yani türbanlı kadınlar evlerine dönmelidir dediler. Ordu-AKP çatışmasında zaman zaman bazı tavizler ya da görmezden gelinekler vb.ni bu tartışmanın dışında tuttuğumuzu belirtmeliyiz.

Ankara merkezli tartışmaların diğer ucunda ise RP'yle başlayan ve Milli Görüş geleneğinden gelen AKP'liler bakımından çeşitli handikaplar söz konusu. AKP türban yasağına karşı. Bu yasağı kaldırmak için kendisine "özgürlükçü" bir retoriği şiar edindi. Ancak AKP demokratik bir parti olmadığı gibi, bu sorundaki yaklaşımının da demokratik olması beklenemezdi. AKP, bütün inanç ve vicdan özgürlüğü sorunları içinde bir sorun olan başörtüsü yasağını bu bütünden kopararak tek yanlı biçimde ele aldı. Böylece örneğin inanç özgürlüğü sorununun başörtüsünden çok daha temel bir boyutu olan Alevi inancına yönelik baskıları aynen sürdürürken, sadece üniversitelerdeki türban yasağını kaldırmaya yöneldi. Tek yanlı olarak başörtüsü özgürlüğünü sağlayarak, Sünni-İslam egemenliğini derinleştirmeye, siyasal islamın önünü açmaya girişti.

AKP türbanın siyasal simge olmadığını; annemizin, ninelerimizin taktıkları geleneksel başörtüsünden farklı olmadığını tekrar edip durmuştur... Oysa Tayyip Erdoğan başta olmak üzere AKP'liler, türbanın siyasal bir simge olduğunu biliyor ve günlük yaşamda da bunu siyasal amaçları doğrultusunda kullanıyorlar. Ancak bunu açıkça ifade etmekten uzak duruyorlar. Kısaca özetlemeye çalıştığımız Ankara merkezli türban tartışmaları bu kapsamda yürüyor. Ve merkezde yürütülen bu tartışmalar da türbanlı kadınlar hiçbir şekilde var olamıyorlar. Onların gıyabında tartışmalar yapılıyor. Özcesi; Kemalist kadın dernekleri dışında erkekler arasında yürüyor bu tartışmalar. Türbanlı kadınlar da tartışmaları dışarıdan izlemekle yetiniyorlar. Zira laikleri de AKP'lileri de türbanlı kadınların fikirleri ilgilendirmiyor. Bu davranış biçimi elbette erkek egemen bakışta bir yere oturuyor.

Türban meselesinde yöneltilmesi gereken bir soruyla devam edelim. Türban taktıkları için aşağılanan, yasaklar zinciriyle eğitim hakları ellerinden alınarak evlerine, dört duvar arasına gönderilen kadınlar ne düşünüyorlar? Onlar türbanı yalnızca inançlarının bir gereği olarak mı görüyorlar? Yoksa aynı zamanda türban siyasal bir simge midir?

Sorumuzun yanıtına geçmeden önce; 1970'li yıllardan itibaren Müslüman ülkelerde Batı'ya, modernizme karşı ortaya çıkan radikal İslamcı parti, örgüt ve hareketlerin coğrafyamızda da özel bir etki yarattığını, etkili olduğunu belirtmeliyiz. Türkiye tarihinde din orijinli gerici siyasi partiler gerçeği de unutulmamalıdır. Kadınların radikal İslamcı hareketlerde, gerici-dinci partilerde giderek pasif bir oy veren ya da pasif bir destekçi konumundan çıktıkları bu gün rahatlıkla görülebilir. Dolayısıyla inanan kadınların eğitim haklarını kullanma istek ve iradelerinden başlayarak, siyasal, toplumsal yaşamda özneleşme çabaları, onları geleneksel inanan kadın tipinden ayırtmıştır/ayırıştırıyor. Ayrıca küçük bir not olarak, İran İslam Devriminin geride kalan yıllarında ve bugünkü durumunun radikal İslamcı örgütlerce örnek alındığını belirtmeliyiz.

Cihan Aktaş, türbanlı öğrencilerin İslam'a yönelmelerini iki grupta inceliyor. Birinci grupta yer alan öğrenciler ailelerinin İslami gelenekten gelmesi nedeniyle daha başından itibaren

başlarını kapatmışlar. Bu öğrenciler, daha orta öğrenim sıralarında İmam Hatipte okuyup ya da dışarıdan orta öğrenimlerini bitirmişler. Bu gruptaki öğrenciler türban yasağı karşısında başlarını açmamakta ısrar edip, aileleri tarafından desteklenmiş olmanın avantajını da yaşamışlar ve bunlar içerisinde küçük yaştan itibaren başlarını kapatmış olsalar da, üniversitede o güne kadar örtünmelerinin geleneksel olduğu sonucuna varıp bilinçli örtünme pozisyonuna geçmişlerdir. Türbanlı öğrencilerin yer aldığı diğer grupta ise, ailesi istediği için değil de, tamamen kendi isteği için kapanan öğrenciler var. Ve Aktaş'ın iddiasına göre üniversitelerdeki başörtülü öğrencilerin büyük çoğunluğu, aileden gördüğü ya da ailesi destek verdiği için örtünmediklerini ifade etmişler. Bu tartışmada bir diğer veri de; 200 öğrenciden sorulara yanıt veren 75 öğrenciden 48'inin normal lise, 11'inin imam hatip, 10'unun yatılı lise, 3'ünün meslek lisesi ve 3 kişinin de dışardan liseyi bitirmiş olmasıdır. Öğrencilerin örtünmelerinde aileden alınan eğitimin üçüncü sırada yer alması; arkadaş çevresinin ilk sırada olması ve okuma-araştırmanın ikinci sırada yer alması bizce örtünmenin bireysel bir tercihten öte, siyasal bir muhteva taşıdığına işaret etmektedir.

Örtünmedeki farklılık basit bir baş örtmeye indirgenemez. Bunun sıradan bir görüntü farklılığı olmadığını ifade eden Nilüfer Göle iki biçim arasındaki bu farkı; "Örtünme biçimleri arasında görülen farklılıklar geleneksel halk ile İslamcı genç kızlar arasındaki ayrımı simgelemektedir. Türbanlı kızların gözünde başa eşarp bağlayıp saçları ve boyunları açıkta bırakan geleneksel halk, İslami alandaki cehaleti nedeniyle kendileri gibi örtünmemekteydi"(13) biçiminde ortaya koymaktadır.

Bu tartışma kapsamında Cihan Aktaş'ın Bolvadinli türbanlı öğrenciyle yaptığı bir röportaj da dikkate değer.

"İlk ve orta öğrenimimi Bolvadin'de yaptım, imam hatip lisesi mezunuyum. Bolvadin, halkı dindar olan bir ilçe. Adetler ve gelenekler genellikle İslami kurallara uygunluk gösteriyor. Ben İstanbul'a ilk geldiğim zaman önce İstanbul'da İslami yaşamın çok zor olduğunu düşünmüştüm. Ama zamanla gördüm ki Bolvadin'de din İslami bir gelenek olarak hayatta yerini alıyor. İstanbul'da ise

Müslümanlar bilinçlenmeye çalışıyorlar, kendilerini geliştirmeye çaba gösteriyorlar...”(14)

Benzer örnekleri çoğaltmak mümkün. Ancak kendimizi sınırlandırmayı tercih ettik. Bütün bu örnekler; üniversiteli türbanlı kadınların örtünmeyi tercihi ile siyasallaşmaları arasında direk bir bağ olduğuna işaret etmektedir. Evet, onlar, İslam dininin kurallarına göre yaşamak istiyorlar. Onlar bunun için eğitim haklarını kullanmak istiyorlar. Çocuklarını bu bilinçle eğitmek istiyorlar. İslamın bilinçli yayıcıları/örgütleyicileri olmak istiyorlar. Bunun için sıradan evlilik yerine ideolojik temele dayanan evlilik anlayışını savunuyorlar. Ve türban tesettür onlar için dinin gereklerini sıradan yerine getirme biçimi olmaktan çıkıyor. Dolayısıyla başa dönecek olursak, türbanlı öğrenciler açıkça ifade etmeseler de, aslında bütün söyledikleri türbanın siyasal bir simge olduğunu göstermektedir. İster açıkça ifade etsinler, isterse de AKP'nin yaklaşımında olduğu gibi durumu gelenekselleştirerek açıklamaya çalışsınlar; türban siyasal bir simgedir, diyelim ve küçük bir ifadeyle bu bölümü noktalayalım:

“...Başörtüsü Müslüman bir hanım için (ya da Müslümanlar için) her şey değildir ama, her şey olabilir. Başörtüsünün her şey olabilmesi, Müslüman hanımların elindedir. ‘En hayırlı örtü, takva örtüsüdür.’ En değerli örtü, takvanın kendisini hissettirdiği ve uğruna çaba sarf edilen, mücadele edilen, İslami bilinci yansıtan ve yayan, kişideki katıksız Müslümanlığı çağrıştıran örtü olmalıdır.”(15)

“Kozasından Çıktı Mıydı Tırtıl, Kozaya Geri Girmez Artık!”

Yazımızın başından itibaren, İslam dininin kadınların kapatılmasına dair yaklaşımlarını ele aldık ve bu yaklaşımlara damgasını vuran erkek egemen bakış açısının kadını nasıl nesneleştirdiği gerçeğine işaret ettik. Ancak bütün bu sorunlar kapsamında var olan nesnel bir gerçeği/durumu da yok sayamayız, görmezden gelemeyiz, İslam dininin gerici, tutucu kuralları, kadına örtünmeden/kapanmadan sokağa çıkamazsın diyor. Kadın bu kuralı ister geleneksel olarak, isterse de kendi iradesiyle kabullensin sonuç değişmiyor. Bu durumda, türban olmadan inanan kadın sokağa nasıl çıkacak, sosyal, siyasal ve çalışma yaşamına

nasıl katılacaktır sorusu yanıtlanmak zorundadır. Kadının ailesinin, çevresinin inancını dikkate aldığımızda; türban eşe, çevreye, babaya, kardeşe vb. karşı, kadının sokağa çıkabilmesinin güvencesidir/aracıdır.

İnanan kapanmış/kapatılmış kadının eğitim hakkından yararlanmasının, üretime katılmasının, toplumsal, siyasal ve kültürel vb. yaşama katılımının bir aracıdır türban. Dolayısıyla, bugünkü haliyle türbanlı kadının evin dışındaki yaşama katılımı aynı zaman da türbanlı kadının dünyasının değişmesini, genişlemesini ve büyümesini sağlar. Bu da doğal olarak kadınların değişip dönüşmesinde önemli bir yerde durur.

Şimdi burada kendimize bir başka soru daha yöneltebiliriz... Türban özgürlüğün simgesi olarak görülebilir mi? Bu soruya ilk anda vereceğimiz yanıt türbanın özgürlüğün simgesi olmadığı, olamayacağıdır. Ancak bu soruyu yanıtlarken soruya nereden ve nasıl baktığımız önemlidir. Şayet soruna örtünen, eve kapanan kadının penceresinden bakacak olursak; bu durumda kadının gerçek özgürlüğüne dair yapılacak doğru vurguların, gerici dini yargıların kışkacındaki inanan kadınlar bakımından, onun nesnel durumunda bir etki, değişim sağlamayacağını rahatlıkla görebiliriz. Bu anlamda sistematik bir aydınlanma faaliyetini örgütlemek ve yürütmek sosyalist kadınların görevleri arasındadır. Ancak şu an için türban inanan kadınların sokağa çıkmalarını siyasal, sosyal ve kültürel yaşama katılmalarını, çalışmalarını sağlayan bir araç olarak, onların özgürlüklerini simgeler. Bir başka açıdan baktığımızda ise türban, kadına güvensizliğin, kadın bedeninin cinselliğinin aşağılanması, kadını erkeğe kul, köle kılan, kadının tutsaklığının simgesidir yanıtını verebiliriz. Ve tabii ki türban genel olarak kadının özgürleşmesinin önündeki engellerden biridir...

İster üniversiteli genç kadınlar bakımından, isterse de bu kesim dışında kalan türbanlı kadınların geleneksel örtünmeden uzaklaşmaları, bir yanılla onları radikal İslamcı harekete yaklaştırırken; aynı zamanda bilgiye ulaşmalarının önündeki engellerin kaldırılması, onların çalışma yaşamında, siyasal, toplumsal ve kültürel yaşama katılmaları, nesnel olarak onların sorunlarla ilişkisini de değiştirmiştir/değiştiriyor. Kadınların dünyalarının değişmesi, büyümesi her zaman

özel bir yerde durur.

1980'li yıllarda başlayan türban yasağına karşı eğitim hakkını savunan türbanlı öğrencilerin eylemleri, geleneksel örtünmeden kopuşan türbanlı kadınların o yıllarda yürüttükleri tartışmalar, türbanlı kadınlar bakımından değişim ve dönüşümlerinin de eşiği olmuştur. Yeni kuşaktaki İslam'ı okuyarak benimseme pratiği, İslam'ın geleneksel uygulamada ki görüngüleri tartışmalarını ve karşı çıkmalarını sağlamıştır. Her ne kadar bu kesimde aile kurumu ve kadının yaşamdaki rolü noktalarında dinin gerici kuralları ve anlayışlarının etkisi altında olmaya devam etse de; Kur'an'ın erkek egemen bakış açısıyla yorumlandığı fikrine ulaşmış olmalarını basit, sıradan bir değişim olarak göremeyiz. Yani bugün İslam dininin erkek egemen bakışa sahip olduğu, bu bakış üzerinde yükseldiği gerçeğine ulaşamamış olmaları bu gerçeği değiştirmez. Herhangi biçimde bir alanda sorgulamaya başlamışsa, insanlar ya da konumuz kapsamında kadınlar; bu süreç eninde sonunda onları sonuçlarına götürecektir. Kadınlar İslam dininin gerçeğini sorgulayarak bir gün Kur'an'a da dokunacaklardır.

İslamcı kadınların 1987 yılında Zaman gazetesinde başlattıkları ve bir yıla yayılan tartışma sürecinin de bir kadınlık bilinci oluşturmalarında önemli katkılar sağladığını yine türbanlı kadınların değerlendirmelerinde görüyoruz.

Kuran'ın, İslam dininin kadın ile erkeği eşit gördüğü fikrine sahip olsa da bu kadınlar; gerçek ilişkilerin, yaşamın ortaya çıkardığı eşitsizlikler, adaletsizlikler karşısında kafalarındaki sorular da çoğalmıştır. Türbanlı öğrencilerin yasaklar karşısında okulu bırakıp geleneksel aile yaşamına dönmek yerine, ideolojik temele dayalı evlilikleri bir kurtuluş/çözüm yolu olarak görmeleri hayatın gerçeklerinin yüzlerine çarpması. Bu konuda röportaj yapılan kadınların verdikleri yanıtlarda; ilk anda ideolojik temele dayalı evlilik yaptıklarını ama yaşadıklarının sıradan bir evlilikle aynı olduğunu gördüklerinde uğradıkları hüsrana karşısında bir kısmının kırılıp durumu kabullendiği; bir kısmının durumu sorguladığı, hatta ayrılmayı seçenlerin olduğu belirtiliyor. Yine bu süreçte kadın kitaplarının çıkması, kadın dergileri türbanlı kadınların düşünsel alandaki çabalarının ürünleri olmuştur.

Bütün bunlara çalışma yaşamında türbanlı kadınların istisna olmaktan çıkmalarını da eklemeliyiz.

Türbanlı kadınların çalışma yaşamına ilişkin yaptıkları tartışmalar da aslında İslam'ın kadının çalışma yaşamına (ki bütün bu alanları İslam erkeğin alanı olarak görür) ilişkin saptamalarının etkin olduğu açığa çıkmıştır. Zira onlar için hala aile ve çocuk doğurup büyütme ilk sırada gelmektedir.

İslamcı kadın yazarlardan Cihan Aktaş; kadının çalışma yaşamına katılımını kapitalizme yönelttiği eleştirilerle birleştirmektedir. Türbanlı öğrencilerle gerçekleştirdiği mülakatta; "pek çok öğrenci gibi başörtülü öğrenciler de öğrenim görerek kendini yetiştirmenin yanında bu yolla geçerli bir meslek sahibi olmak için üniversite kapılarına gelmiştir..."(16) sonucunu çıkarmış olsa da; kadınları bekleyen çalışma yaşamının olumsuz koşullarına takılıveriyor. Dolayısıyla buradan bir çözüm üretmiyor. Ancak bu mülakata katılan kadınların hem dinsel inanışlarının gereklerini yerine getirme istekleri ile hem de meslekleriyle oluşturdukları bağ onlar açısından bir iç çatışmanın da temelini oluşturmaktadır. Ve her şeye rağmen türbanlı kadınlar çalışmak, bütün yönleriyle hayata katılmak istiyorlar/katılıyorlar.

Türbanlı kadınların siyasal yaşamdaki durumlarına da kısaca göz atmamızda yarar var. İster RP'nin parlak yıllarında olsun; isterse de 2002 seçimlerinden bu yana AKP'nin tabanında türbanlı kadınların siyasal yaşama katılmaları olsun; bu tabloda türbanlı kadınların aktifleşmeleri var. Bu tabloda gerici dinci partiler içerisinde siyasal faaliyete katılan türbanlı kadınların özneleşme çabaları, özneleşmeleri var. 2002 seçimlerinde türbanlı kadınların omuzlarına basarak birinci parti konumuna yükselen, hükümeti yalnız başına kuran AKP; ilk yerel seçimlerde belediye başkanlığı, yöneticilik gibi görevler beklememelerini söyledi kadınlara. Bu istek, bizzat AKP Genel Başkanı ve dönemin başbakanı Tayyip Erdoğan tarafından dile getirildi. Bu istek, değişik düzeylerde de olsa AKP'li kadınlar tarafından bir biçimde tartışılmıştır. Farz edelim dün tartışmadılar. Tartışmaya muhtaç bu ve buna benzer pratiklerin öyle ya da böyle kadınların gündemine gireceğini söylemeliyiz.

22 Temmuz 2007 seçimlerinde Erdoğan'ın söyleminde pratiğinde de bir fark oldu. Erdoğan'ı bu noktaya getiren dış etmenlerden birinin de AKP'li kadınların özne olma istek ve çabasıyla ilgili olduğunu belirtmeliyiz. Tabii milletvekili aday adaylarının belirlenmesindeki kirlenmişlikleri, sayı yetersizliklerini burada tartışmayacağız. Ancak bütün adayların başı açık kadınlardan seçilmiş olmasına ilişkin AKP'nin açıklamalarının bir yere kadar, türbanlı kadınları oyalayacağını belirtmeliyiz. Ayrıca küçük bir not olarak belirtmekte yarar gördüğümüz bir başka örnek de Merve Kavakçı'nın RP tarafından nasıl ortada bırakıldığıdır. Her ne kadar "Kol kırılır yen içinde kalır" anlayışı hakim olsa da bu durumun sorgulanmadığı anlamına gelmez. Toparlayacak olursak; "Kozasından çıktı mıydı tırtıl, kozasına geri dönmez artık" sözü genel olarak kopuşmanın güzelliğine işaret eder. Evin dört duvarından çıkan, eğitim hakkını kullanan, önüne yasaklar dikildiğinde bunun için mücadele eden, siyasal, toplumsal ve kültürel alanda var olma mücadelesi veren inanan kadınlar bakımından gelecek, ikinci etaba gebedir. Onlar için ikinci etap; politik İslamın güçlenip büyümesiyle; kadınların da ön plana çıkarıldığı ya da çıkmasına izin verildiği bir zamandır içinde bulunduğumuz süreç. Ancak, bu yükseliş ve büyümenin aynı zamanda inanan kadınlar bakımından geleneksel konularına geri dönüş anlamına geldiğini belirtmeliyiz. Dün ya da bugün ihtiyaç duyduğu için kadınların örgütlenerek sokağa çıkmasına izin veren radikal İslami hareket ya da gerici dinci partilerin, yarın ihtiyacı kalmadığında kadınları evlerine göndermekte asla tereddüt etmeyeceklerinin altını çizmeliyiz. Çünkü Kur'an'ın İslam dininin toplumsal projesinde kadının yeri evi olarak belirlenmiştir. Bugünkü değişiklik de tümüyle somut ihtiyaçtan çıkmıştır. Kapattıkları kadınların bugün sokağa çıkmasında, siyasal, sosyal ve kültürel yaşama katılmalarında sakınca görmeyen radikal İslamcı hareketin koyduğu sınırların aşılmasına müsaade etmediğini biliyoruz.

Gonca Kuriş'in Hizbullah tarafından katledilmesi tipik bir örnektir. Hizbullah'ın

gözaltına alınan militanlarının bu katliamla ilgili verdiği ifadeyi hatırlatmakta yarar var. Gonca Kuriş inanan bir kadındı ve Kur'an'ın kadın bakış açısıyla yorumlanması gerektiğini, erkeklerin Kur'an'ı kendi çıkarları doğrultusunda yorumladığını belirtip tartışmalar yürütüyordu. Kuriş'in çeşitli TV programlarında, gazete röportajlarında bu fikirlerini dile getirmesi, Hizbullah'ın Kuriş'in ölüm fermanını imzalayıp uygulamasına yetmiştir. Hizbullah, Kuriş'i katlederek, "Müslüman kadınları hem bir tehlikeden kurtarmıştır, hem de yoldan çıkmaya meyilli olanlara ibretlik ders vermiştir."

Bu ikinci etapta inanan kadınlar bu kez ilkinden çok daha farklı, başka bir yol ayrımına geleceklerdir... Ya eve geri dönmek, ya da dinin kadını köleleştiren, erkeğe kul/köle kılan anlayışlarına karşı isyanda ısrarcı olmak zorunda kalacaktır, yani "Tırtıl kozasına geri dönmeyecektir"!!..

Dipnotlar

* Kullandığımız alıntılarda iffet ve namus kavramlarının kadına, kadının cinselliğine indirgenmiş olması yanlısına dair burada özel bir tartışma yapmak yazıyı dağıtıcı olacağından uygun görmedik. Ancak bu kavramların kullanılış biçimlerine, kavramlara yüklenen anlama karşı olduğumuzu belirtmeliyiz.

- 1- Mevdudi, Tefhimcil Kur'an, c. 2, s. 20-22'den aktaran Cihan Aktaş, Kılık Kıyafet İktidar, cilt 1, Nehir Yay., s. 29
- 2- A. Boudhiba'dan aktaran Aynur İlyasoğlu, Modern Mahrem, Metis Yay., s. 60
- 3- Cihan Aktaş, Kılık Kıyafet İktidar, cilt 1 s. 28
- 4- Nilüfer Göle, Modern Mahrem, Metis Yay., s. 27
- 5- C. Aktaş, Kılık Kıyafet İktidar, s. 30-31
- 6- C. Aktaş, Kılık Kıyafet İktidar, c. 1, s. 31
- 7- C. Aktaş, Kılık Kıyafet İktidar, c. 1, s. 20-21
- 8- Nilüfer Göle, Modern Mahrem, Metis Yayınları, s. 32-33
- 9- Fatma Mernüsi, Kadınların İsyanı ve İslami Hafıza, Epos Yay., s. 165
- 10- C. Aktaş, Kılık Kıyafet İktidar, s. 292-293
- 11- Age, s. 240-241
- 12- Age, c. 1, s. 240
- 13- Nilüfer Göle, age, s. 87
- 14- Cihan Aktaş, Tesettür ve Toplum, s. 59
- 15- C. Aktaş, Kılık Kıyafet İktidar, c. 2, s. 414
- 16- C. Aktaş, Tesettür ve Toplum, s. 120

Alternatif Tarih Okumaları V

Mazdak Ayaklanması

Eşitlikçi-Ortakçı Bir Toplum Özlemi

Perslerin İkinci İmparatorluk Dönemi'nde (M.S. 224-651) Sasani İmparatorluğu adını alan devletin sınırları içinde en önemli olay, tartışma götürmez biçimde Mazdak Ayaklanması'dır. Aşiret konfederasyonundan merkezi devlete doğru örgütlenmesini gerçekleştirirken iç karışıklıklar ve yerel ayaklanmalar Sasani Devleti'nin ilerleyişini durduramadı. Ama Mazdak Ayaklanması İran toplumunu alt-üst etti, devleti sarstı. Sasani imparatoru I. Kavad (Kavaz, Kubad) tahtından indirildi, kısa süreliğine de olsa Mazdakiler devlet yönetimini ele geçirdiler. Akhunlar'ın desteği ile Kavad tekrar imparatorluğun başına geçti, ayaklanmayı bastırdı, destekçilerini idam etti. Mazdakçılık bu ilk ayaklanmada yenilse de tasfiye olmadı, yeraltına çekildi ve daha sonra da mücadele sürdü.

Mazdak ayaklanması, sonra ki yüzyıllarda aynı idealleri savunan bir dizi halk hareketi ve ayaklanmanın ideolojik kaynağı oldu. İran sınırlarını aşan, batıda Bizans İmparatorluğu içinde Hristiyan heretik hareketleri; doğuda Hint, Uygur ve Çin'de Hinduizm, Şamanizm ve Budizmi; Arap-İslam yayılcılığında ise Ortadoğu, Ön Asya ve Orta Asya'da muhalif mezhep ve akımları dolaysız biçimde etkileyen, bu toplumsal hareketler/halk hareketleri üzerinden tarihsel süreklilik arz eden Mazdakçılık nasıl bir akımdı? Din miydi, bir

inanç sistemi mi? Siyasi bir akım, bir reform hareketi mi? Mazdak kimdi? Peygamber miydi, bir cemaat önderi mi, yoksa bir siyasi önder, bir ayaklanma komutanı mı? Nasıl bir siyasi, toplumsal, ekonomik koşul ve coğrafyada ortaya çıktı ve böyle bir tarihi-siyasi rol oynadı?

Mazdak'ın Tarih Sahnesine Çıkışı

Sasani İmparatorluğunun ilk Altın Çağı (309-379) sonrası Ara Dönem olarak adlandırılan dönemde (379-498), devlet içte ve dışta önemli sorunlarla karşı karşıya idi. Fetih savaşları ile yayılan, genişleyen imparatorluk topraklarını bir arada tutmak ve otoriteyi sürdürmek zorlaşmıştı. Doğu ve kuzeyinde göçebe kavimleri ve Akhunlar'ın taarruzları, batısında Doğu Roma İmparatorluğu (Bizans) ile sürekli savaş halinde olmak, topraklarına kattığı değişik ülkeler ve halkların bağımsızlık savaşları Sasani Devleti'ni yorgun düşürüyordu. Saray içinde kral ailesinde taç kavgaları, devlet yönetiminde soylular ve aristokrat tabaka ile krallar arasındaki erk mücadelesi de iktidarı istikrarsızlaştırıyordu. Halk yoksullaşmış, hazine giderleri için sürekli yükseltelen vergiler yoksullukla birlikte hoşnutsuzlukları arttırıyordu. Aristokratlar ve büyük toprak ağalarının, yerel prensler ve soyluların serveti halkın yoksulluğuna ters orantılı yükseliyordu.

Sasanilerin resmi dini haline geldikten sonra

Zerdüştî dininin rahipleri tebliğ faaliyetini bırakmışlar, ateş tapınakları, sunaklar ve kiliseleri bekleyen din görevlileri haline gelmişlerdi. Zerdüştî doktrinler bozulmuş, Sasaniler bunları kendilerine uygun biçimde revize etmişlerdi. Rahipler devlet yönetiminde görev almaya başlamışlar, aralarında bir hiyerarşi oluşmuş, bir ruhban sınıfı ortaya çıkmıştı. Zerdüştîlik artık Sasani devlet ideolojisinin, ruhban sınıf da egemen sınıfın bileşeni olmuştu.

Ateş tapınaklarının rahipleri sahip oldukları büyük arazilerde köylüleri kölece çalıştırıyorlar, ayrıca çok sayıda köle de tapınak arazilerinde çalışmak zorunda bırakılıyordu. Halk resmi din Zerdüştîlikten uzaklaşmış, Zerdüştî rahiplerini sömürücü sınıfın parçası olarak gördükleri için bunlara karşı da tepkiliydi.

Zerdüştî kilise ve tapınakların herhangi bir sosyal tutumu veya hayır işine girişmesi söz konusu değildi. Halkın yoksulluğu ve ıstırabını umursamıyordu. Mobedler (başrahipler) dini kuralları belirlemek, sonra da uyulmasını gözlemekle meşguldüler. Günahkârlar veya dinden sapanlar cezalandırılıyor, ama genellikle belli bir tarifeye göre aflarını satın alabiliyorlardı. Bu yolla da büyük servet edinmişlerdi. Onlar için esas olan din dogmalarını pekiştirmek ve toplum üzerindeki otoritelerini sürdürmekti. Halkın farklı arayışlara yönelmesinin koşulları son derece elverişliydi.

Bamdad oğlu Mazdak bu koşullarda tarih sahnesine çıkmış bir kişiliktir. Hayatı ve kökeni hakkında bilgi yoktur. Mutlak eşitçilikte ifadesini bulan komünal yaşam ilkelerinin radikal savunucusu ve uygulayıcısı olarak adıyla birlikte anılan dini/siyasi akımın önderidir.

Zerdüştî Mobedlerin Mobedi, yani en büyük rahibi olan Mazdak, kraldan sonra devletin en yetkili yöneticisidir. Sasani Devleti ve yönetiminin içinde bulunduğu zor koşullarda yetkilerinden de aldığı güçle eşitlikçi düşüncelerini yaymaya ve uygulamaya koyuldu. Mazdak'ın Mobedliğinde Kral I. Kavad (Kavaz, Kubad) idi (488-531). Kavad, ilk dönemler Mazdak'a ve eşitlikçi düşüncelerine hoşgörülü davrandı. Mazdakçılığı benimsemiş olması ya da reformcu bir kral olmasından ziyade bu hoşgörüsü başka nedenlere dayanıyordu. Aristokrat sınıfı ve soylu tabaka, yerel prensler ve toprak ağaları aşırı güçlenmişler, zaman

zaman aralarında yaptıkları ittifaklarla kralları azledebilecek kuvvete erişmişlerdi. Kavad devletin içinde bulunduğu koşullarda tahtını sağlama almak için Mazdak'la ittifak yapmayı, Mazdakçılığa göz yummayı ve hoşgörülü davranmayı gerekli görüyordu. Zira aşiretsel bağlar devleti zayıflatıcı rol oynamaya başlamış, Sasani Devletinin reforme edilmesi, konfederatif yapısının tasfiye edilerek merkezileştirilmesi kendini dayatmıştı. Reformcu bir kral olan Kavad'ın bu yönlü yapacağı düzenlemeler Mazdak için eşitlikçi sistemini hayata geçirebilmesine elverişli bir zeminde sunuyordu.

Zerdüştî başrahip, temsilcisi olduğu dinin Sasani devletinin hizmetinde yozlaşmış ve halka yabancılaşmış olduğunu, yoksul halkın derdine çare bulma niyeti taşımadığını, egemen sınıf ideolojisi haline geldiğini görüyordu. Zerdüştîliğin temel prensiplerinden iyilikler yoluyla mutluluğa erişme vaadi terkedilmiş, halk mutsuzlaşmıştı. Mazdak zenginlerle yoksullar arasındaki servet eşitsizliğinin bütün kötülüklerin ve mutsuzlukların baş nedeni olduğunu tespit ediyor, eşitlikçi bir düzenin toplumu tekrar iyilikler dünyasına kavuşturacağını savunuyordu. Kendisine peygamber misyonu yükleyerek bir bakıma Zerdüşt'ün yarım bıraktığı görevi kendisinin tamamlayacağını söylüyordu. Zira Zerdüşt, tek başına kendisinin iyilikle kötülük arasındaki mücadeleyi sonuna kadar götüremeyeceğine, bu görevi tamamlamak üzere bir mehdinin geleceğine açık kapı bırakmıştı. Peygamber Mazdak beklenen mehdinin kendisi olduğunu öne sürmeksizin, Zerdüşt'ten sonra iyilik ve doğrulukla insanlığa ışık taşıyacak görevlilerin, geleceği inancının cisimleşmiş kişiliğiydi.

Mazdak, Zerdüşt'ün mistik-metafizik öğretisini daha ileriye götürmüştü: Tanrının ilahi takdir, mutlak gücünü yadsıma... Bütün peygamberler, imamlar ve meleklerin görünüm alanına çıkışındaki esas birlik (Enel-hak), Tanrısal önderlerin dönüşü, dinin özü olarak İmam'ın tanınması, kutsal yazıların içsel (Batınî) anlamı olduğu, Tanrısal ruh olarak İmam'ların yeniden doğuşuna inanma, kıyamet günü, ölümden sonra dirilme ve son yargılamayı yadsıma, gerçek kıyamet gününün anlamı ise, yeniden doğuş ve ruhun başkasına geçmesidir (reenkarnasyon).

Haksızlığa başkaldırı-isyan zamanları dışında kan dökmenin kesinlikle yasak oluşu, geniş

bağlılık çerçevesi içinde bireysel din görüşlerine hoşgörü, başkalarına iyi dilekte bulunma, yardım etme, başkalarına zarar vermeksizin her türlü zevki tatma, eğlenme, iç ve dış temizliğe önem verme, bağlılık-ant içme ve evlilik törenlerinde, inançsal-ruhsal liderleri kutsama toplantılarında şarap ve ekmek vb. gibi ahlaki norm ve davranışlar kuralları da Mazdakçılığın, manevi-ruhani alem ile dünyevi-maddi-sosyal normların düalistik karakterini yansıtır.

Eşitlikçi-Ortakçı Öğreti Olarak Mazdakçılık

Mazdakçılığa göre; yeryüzünde her şey Tanrı'ya aittir, Tanrı her şeyi herkese vermiştir (herkesin yararlanmasına sunmuştur), mademki O'nun katında ayırım gözetmeksizin herkes kardeştir, o halde herkes her şeyde eşit hak sahibidir!

Tanrı insanı yaratırken malsız-mülksüz eşit yarattığına göre herkesin eşit yaşaması gerekirdi. Doğarken eşit doğan insanların sonraki eşitsizliğinin nedeni sahiplenilen mal-mülk arasındaki farklılıktı. Tanrı insanla birlikte, eşit yararlanırlar diye zenginliği de yarattı. Mutsuzluk bu zenginliği birilerinin kendisi için sahiplenmesinden kaynaklanıyordu. O halde mal-mülk bütün zenginlik herkes tarafından eşitçe paylaşılmalı, özel mülk edinme yasaklanmalıydı. Mazdakçılıkta iyilikle kötülüğün mücadelesinde İyilik Tanrı'sının galip geleceği inancı Zerdüştilik ve Maniciliğe göre daha belirgin ve vurguludur. İyi Tanrı'yı Aydınlık (ışık) temsil eder. Işık bilgiyi, doğruyu, düzenlenmiş olaylar ve özgür iradeyi temsil eder. Bir diğer ifadeyle bunlar ışıkla, aydınlıkla sağlanır. Karanlık ise bilgisizliktir, körlüktür ve yönü bilinmeyen, sonu kestirilmeyen olaylardır. Ya da bunların yaratıcısıdır. Mazdakçılıkta üç asıl öğe vardır: Su, ateş, toprak... Aydınlık dünyanın hayat ağacı bu unsurlardan oluşmuştur. İnsan da bu dünyanın bir parçasıdır. Ölüm, mutsuzluk, kötülük, ahlaksızlık karanlıklar dünyasına aittir. Bu yüzden Mazdak inancı insan öldürmeyi yasaklıyor, başkalarını üzme, eziyet etmek günah kabul ediyor. Misafirperver ve iyiliksever olmak öğütleniyor. Düşmana merhamet göstermeyi, savaşta dahi aşırı kan dökmekten uzak durmayı, ölçülü davranmayı salık veriyor.

Mazdak inancı insanlara zıtlaşmayı, kin tutmayı ve aralarında kavga etmeyi yasaklıyor. Kindarlık

ve bozgunculuğun başlıca nedenini insanlar arasındaki eşitsizliğe bağlıyor. Eşitsizlik şiddetten doğmuş, herkes kardeşinin (tanrı nezdinde kardeşlik) aleyhine arzularının tatmini yoluna gitmiş; oysa gerçekte hiç kimsenin başkasından fazla zenginliğe, kadınlara ve eşyalara hakkı yoktur. Her şey ortak olmalı ve eşitlik yeniden sağlanmalıdır. Bu, Tanrı'nın buyurduğu bir amel olup, en güzel şekilde ödüllendirilecektir.

Radikal Bir Sosyal Reform Hareketi Olarak Mazdakçılık

Mazdak, zenginlerin ve devlet büyüklerinin çürümüşlüğü, bencilliğini, sahip oldukları refah karşılığında vicdanlarını satmış olduklarını, devlet görevlilerinin de satılmışlıklarını yerden yere vuruyor, yoksulları hakir görmelerini, muhtaçlar karşısındaki kayıtsızlıklarını eleştiriyordu. Toplumsal adalet anlayışına, dolayısıyla Tanrısal iradeye aykırı bir düzen teşkil edilmişti.

498 yılında ortaya çıkan kıtlık; yoksulları, mülksüzleri, aşağı tabakaları kırıp geçirmiş, her yeri kasıp kavurmuştu. Halk tabakalarını saran endişe ortamı, toplumsal huzursuzluk ve çalkantı Mazdak'ın eşitlikçi-ortakçı toplum idealiyle ayaklanmayı ateşledi.

Toprak sahibi aristokratlar, yerel prens ve soylular, büyük tüccarlar, zenginler, mal-mülk sahipleri öldürüldü, soyuldu, kovuldu, mülklerine el konuldu. Ezilen tabakalar, topraksız köylü ve kölelerin gözünde toprak ağaları ile açgözlü rahipler arasında fark yoktu. Onlar da ayaklanmanın hedefi oldular, geniş araziler-topraklar köylülerin kullanımına verildi. Kentlerde esnaf ve zanaatkarlar yüksek vergiler nedeniyle kraldan hoşnut değillerdi. Devlet yönetiminin merkezileştirilmesi tedbirleri alınırken vergilendirme sistemi de sıkı bir düzene bağlanmıştı. Mazdak henüz ayaklanma başlamadan kral üzerindeki etkisini ve devlet yönetimindeki nüfuzunu kullanarak vergilerin düşürülmesini sağlamış, bu kesimlerin de sempati desteğini kazanmıştı. Ayaklanma sırasında I. Kavad'ın zenginlerin vergilerini yükselterek yoksulların durumunu iyileştirme adımları ise soyluları ve aristokrat sınıfı iyice öfkeli edecekti ve Kavad'ı tahtından edecekti.

Dinsel/ahlaki formda öğretileri, iyimser ve

umutlu vaazlar, kötülüğün ruhları ve karanlıklara karşı mücadelede İyi Ruhun ışığı yolunda galip geleceklerine güven ve inanç gelinen aşamada Mazdakçılığı radikal bir halk hareketine dönüştürmüş, Mazdak önderliğindeki ayaklanma ile Sasani devleti sallanmış, sarsılmıştı.

İftira Ve Karalama

Kardeşlik duygularını yükseltmek, bireycilik, oburluk ve kıskançlığın nedenlerini ortadan kaldırmak amacıyla Mazdak, mülkün ve kadınların ortaklığını savunuyordu. Ortak mülkiyet ideali egemen sınıflar tarafından tarih boyunca ve günümüze kadar hemen her muhalif, ilerici, halkçı, Osmanlı'da Bedrettin Hareketi, Anadolu Selçuklularında Babailer, Abbasilerde Babekler, Hristiyan Bizansta heretik akımlar hemen hemen aynı iftira ve suçlama ile yüz yüze kalmışlardı. "Mülkiyetin ortaklaşa kullanımına bunlar kadınları da dahil ediyorlar!" Dinsel ritüeller ve ibadet esnasında da "Geceleri bir araya gelip topluca ayin yapıyorlar, sonra ışıkları söndürüyorlar, ellerine geçirdikleri kadınlara yatıyorlar. Hatta bu kadınlar birbirlerinin eşleri, anneleri, kızları da olabilir!"

Mazdak'ın öğretisine göre mülkün ortak kullanımına kadınların da dahil edilmesi düşüncesi şuna dayanmakta: Dönemin toplumsal yapısı ve gelenekleri köleciliği meşru görmekte köle sahibi olmayı yasayla düzenlemektedir. Buna göre kadınlar da köle muamelesi görmekte, eş ya da cariye olarak birden fazla kadına 'sahip' olunabilmekte, kadınlar alınıp satılmaktadırlar. Kölelerin alınıp-satılması, köle alışverişi ne kadar doğal ve yasal ise, kadınlar da tam manasıyla 'mal' muamelesi görmektedirler. Malın özel mülkiyeti gibi, kadın üzerinde de mülkiyet hakkı yasa ve geleneklerce koruma altına alınmış durumdadır. Sasani yasaları kadını en yakın eril akrabalarının, baba, koca, erkek kardeş ve oğulların malı olarak kabul etmektedir. Mazdak'ın eşitlikçi-ortakçı öğretisine göre kadın yakın akrabaları dahil kimsenin malı değildir, toplumun ortak 'malı'dır.

İlkel-komünal toplumun kimi kalıntıları Sasani toplumunda halen yaşamaktadır. Göçebelikten yerleşik yaşama geçiş komünal yaşamı tasfiye etmiş, ama kandaş aile, aşiret-kavim esasına dayalı soy bağları sıkı sıkıya korunmaktadır. Sasani devletinin aşiretler konfederasyonundan oluşması nedeniyle toplumsal kimliklerin soy

esasına dayalı tasnif ve tarifini uzun süre bünyesinde taşımıştır. Baba ile kızın, anne ile oğulun evlenmesine rıza gösteren gelenekler ve dini tasavvurun sürüyor olması soyun saflığının korunmasına verilen önemi göstermektedir. Kadının ortak mülkiyeti savunusunu da zorla birilerine ait olma, birilerinin özel malı olma ve bunun da yasalarla sağlamlaştırılmış olmasına duyulan tepki ve tahammülsüzlük nedeniyle Mazdak'ın ilkel-komünal toplumdaki ortaklaşa yaşama kadını da dahil eden sisteme dönüşü tercih etmesi ile açıklamak gerekir.

Bu olgu, egemen sınıfların Mazdaklara yönelik dinmek bilmez nefretinden kaynaklanan iftira ve karaçalmaların dayanağını oluşturur. Bunun feodal beylerin resmi ağzından en bilinen ifadesi, Selçuklu Sultanı Nizam-ül Mülk'ün "Siyasetnamesi"dir. Komünistlere yönelik, günümüze kadar taşınan 'Şapka' iftirasının ilk mucidi de bu kitabıyla Nizam-ül Mülk'tür: "Malın ve kadının mubah yapılması neticesinde bu durum Mazdak dininin fazlaşmasına sebep oldu. Mazdak dininin kaidesinde, bir adamın evine yirmi kişi misafir olsa ekmeğini, yemeğini, şarabını, çalgısını hazırlar, yiyip, içerler ve kalkıp teker teker karısına sahip olurlar, onlarca bu ayıp sayılmazdı. Burada diğer bir adet, eğer bir adam bir eve gidip evin kadını ile uyuşursa, külahını kapıya asar ve içeri girerdi. Evin erkeği gelip kapıda külahı görünce evinde bir adamın meşgul olduğunu anlar, iş bitinceye kadar eve girmezdi." Ayaklanmada aristokratların köşklerini, soyluların sarayını, ağaların çiftliklerini bastıkları zaman, Mazdakçılar kadınları da kaçırmışlar(kurtarmışlar)dı. Halkın çoğu zaman zorla kralların ve soyluların büyük haremlerine kapatılmış kızlarını, kız kardeşlerini kurtarma amacından daha haklı bir şey olamazdı.

Daha ayaklanma patlak vermeden önce I. Kavad, Mazdak'ın öğretileri doğrultusunda kanunla evlilikleri serbestleştirme adımları atmıştı. Bu adımlar Sasani hukukundaki yasaların esnemesi, genişletilmesi anlamına geliyordu. Bu hukuka göre örneğin bir adam karısını ya da karılarından birisini bir başkasının yanında çalıştırabilirdi. Kadınlar ve evlilik hukukunda Mazdakçı önermelere sıcak bakan Kavad, malların ortaklaştırılmasına dair bir kanun çıkarmamış, bu radikal çözümü ayaklanma ile Mazdakiler hayata geçirmişlerdi.

Ayaklanmanın Sonuna Doğru

488 yılında Sasani hükümdarı, I. Hüsrev'in oğlu Balaş'tı. Dört yıllık hükümdarlıktan sonra Balaş'ın gözleri kör edildi ve tahttan indirildi. Yerine I. Kavad geçti. Sasani soyluları ve nüfuslu zenginlerinin saray darbesi ile tahta oturan Kavad bu gücü kıramazsa tahtı elinde tutamayacağını biliyordu. Sasani tarihinde tahttan indirilen ilk hükümdar Balaş değildi çünkü. 309'da II. Hürmüz'ün ölümünden sonra yerine geçmesi gereken büyük oğlunu öldürmüş, ikincisini kör etmiş, Roma topraklarına kaçan üçüncüsünü de yakalayıp hapsedmişlerdi. Taht II. Hürmüz'ün doğmamış çocuğuna kalmıştı. II. Şapur adını alacak bu çocuk daha annesinin karnındayken kral olmuş, taç annesinin karnına konmuştu!

Kavad'ın Mazdakçı öğretilere sempati göstermesi, Mazdak'ın önerilerine göre kimi reformlara girişmesi aristokrat tabakayı öfkelenmişti. Devlet yönetimindeki merkezileştirme tedbirleri ile Mazdakçı sosyal reformlar zengin soylular ve güçlü aristokrasinin iktidar gücünü ve toplum içindeki nüfusunu zayıflatıyordu. Mazdakçı eşitlikçi-ortakçı öğretisi İran toplumunun temellerini kökünden sarsan radikal değişimler öneriyordu. Aile yapısına kadar uzanan Mazdakçı köktencilik ortodoks Zerdüştlere de tepkisine yol açıyordu. Zerdüşti rahipler bunlara 'zındık' (zendeka) diyorlardı. Dinden sapan anlamında zındıklık daha sonra Abbasi Sünni uleması tarafından İslam heterodoksisi içinde görülen muhalif mezhep ve akımlar için de kullanılacaktır.

Asiller ayaklanmayı zor kullanarak bastıramayacaklarını görünce Kavad'ı azlederek bir kaleye hapsedtiler. Yerine kardeşi Jamaspa'yı tahta geçirdiler (496). Jamaspa (Zamaspes) I. Kavad'ın dengesi ve siyasi hesaplara göre Mazdak'a hoşgörü göstermiş olmasının ötesinde Mazdakçılığın iyi bir taraftarıydı. Asillerin Jamaspa'yı tahta oturtmasındaki amaçları da Mazdak Ayaklanması'nı yumuşatmak ve taraftarları olan kral eliyle düzen içine almak olmalıydı. İyi niyetli ve Mazdakçı Jamaspa köylüleri ve yoksulları rahatlatan bazı yasalar çıkardı, vergileri düşürdü. Ayaklanma sonuna kadar gidemedi, asillerin iktidarını-erkini sarstı ama yıkamadı. İktidarı alma iddiası ve yeni bir siyasi iktidar kurma hedefi yoktu Mazdakçılığın. Programı radikal sosyal reformlarla sınırlıydı,

devletin ve krallığın hükümlerliği altında zenginden alıp fakire vermek, malların ortak paylaşımını sağlayarak toplumsal ve ilahi adaleti tesis etmek... Mazdakçı siyasi/dini akımın ufku buraya kadardı. İnsanlığın o döneme kadarki tarihi toplumsal birikimi de ancak bu kadarına yetebilirdi.

Kavad hapsedildiği kaleden kaçarak Eftalit Hunlarına (Akhunlar) sığındı. Yıllardır savaş halinde olmalarına karşın Akhunlar Kavad'ın emrine büyük bir ordu tahsis ettiler. Bu olgu, egemen sınıfların ezilenlere yönelik birleşik karşıdevrimci saldırısının tarihteki önemli örneklerinden birisini oluşturur.

Kavad İran'a döndü, Mazdak ayaklanmasını bastırdı, kardeşi Jamaspa sorun çıkarmadan tahtı Kavad'a bıraktı. Kavad'ın ikinci hükümdarlık döneminde Mazdakçılık yasaklandı, Mazdakiler yeraltına çekildiler. Kavad'ın elinden kurtulanlar Roma topraklarına sığındılar. Bu dönemde Kavad devletin yeniden yapılandırılmasında ve özellikle vergilendirme sisteminde merkezileştirme yönünde önemli adımlar attı. Saltanatının sonuna doğru Anuşirvan (ölümsüz ruh) adıyla da bilinen üçüncü oğlu Hüsrev'i varisi olarak seçti. İlk iki oğlunun Mazdakçı eğilimlerinin tersine Hüsrev Zerdüştiliğe ortodoksça bağlıydı. 528'de Hüsrev'e Mazdak şerefine ziyafet vermek gibi gösterilen bir tuzak kurdurarak Mazdak ve önde gelen taraftarlarını öldürme izni verdi. Mazdak Ayaklanması'nın birinci safhası bu katliamla büyük oranda kapandı, hareket yenildi ve sönümlendi. Ama Mazdakçılık Sasani sonrası İran toplumunda, Azeriler arasında, Horasan'da, Büyük Selçuklularda, Arap-İslam coğrafyasında, Hristiyan Bizans'ta, Anadolu Selçukluları döneminde, Osmanlı'da farklı isimler altında eşitlikçi-ortakçı toplumsal düzen kurma idealiyle tekrar tekrar tarih sahnesine çıktı.

Ebu Müslim Horasani'den Babek'e, Karmatilerden İsmaililere ve Hasan Sabbah'a, Babailerden Bedrettin Müritlerine bu halk hareketleri ve halkçı önderler Mazdak inancı ve öğretilerini geliştirerek siyasi programlarına aldılar. Mazdak'ın eşitlikçi-ortakçı düşünceleri muhalif akımlar-mezhepler-halk hareketleri eliyle tarih boyu ezilenlerin ayaklanmaları, direnişleri ve mücadelelerinde bayraklaştı. V. yüzyılda İran'ı sarsan Mazdak'ın komünal yaşam öğretisinden eşitlikçilik-ortakçılık idealini

çağımızda bilimsel sosyalizm teorisi ile taçlandırılan dünya proletaryası ve ezilenleri kızıl bayraklarında dalgalandırıyorlar. Ve komünist toplum hedefinin, sınıf mücadelesi maratonunun ütopyadan gerçeğe bir tarihsel serüven olduğu bilinci ve inancıyla ve benzer tarihi kahramanlıklardan aldıkları güçle bu nihai hedeften sapmadan yürüyüşlerini sürdürüyorlar.

Kaynaklar

Türk Halk Düşüncesi ve Hareketlerinin İdeolojik Kökenleri, c. I, Burhan Oğuz
Mazdeki Kaynaklı Alevilik Toplumsal Muhalefet/Başkaldırı Hareketleri, İsmail Kaygusuz
Wikipedia, Özgür Ansiklopedi
Siyasetname, Nizam-ül Mülk

“Tersane Patronları Cephesinde Bir Yarık Açtık”

Limter-İş Yöneticileriyle Röportaj

Tuzla tersanelerinde 27-28 Şubat 2008’de tarihsel önemde bir grev yaşandı. Taşeronlaşmaya, güvencesiz çalışmaya ve bunun en sivri sonucu olarak iş cinayetlerine karşı işçiler yumruklarını grevle birleştirdi. Biz de bu deneyim üzerine ‘sıcağı sıcağına ’ sohbet etmek için ses kayıt cihazımızı aldık, Tuzla’nın yolunu tuttuk. Limter-İş yöneticilerinden; Genel Başkan Cem Dinç, Genel Sekreter Kanber Saygılı ve Genel Başkanvekili Hakkı Demiral ile röportaj yaptık.

***Tersanelerde süregiden iş koşullarının ağırlığı kamuoyunun artık öğrendiği bir olgu. Siz bu koşulları nasıl değerlendiriyorsunuz? Tersane işçisi ne yaşıyor? Tuzla tersanelerini ölüm ocaklarına çeviren nedir?**

Hakkı Demiral: 93'ten sonra, Limter-İş'in tersanelerde faaliyet yürütmesi ile birlikte, dönem dönem kamuoyuna çıktı tersaneler. Buradaki iş kazalarının, işçi sağlığı ve iş güvenliği tedbirlerinin alınmayışı, tersane patronlarının tüm sorumluluğu kendilerinden atarak, götürücü, taşeron, alt işveren şeklinde tanımladıkları işletmelerin önünün açılması, burada iş kazalarının da önünü açmıştır. Kuralsız ve sigortasız çalıştırmanın önü açılmıştır. Tabii Limter-İş yıllardır bu kuralsızlığa karşı mücadele veren bir sendika.

Burada son zamanlarda tersaneler çok büyük siparişler almaya başladı. İş hacmi yükseldi. Tersanelerin 2015'e kadar dolu olduğu söyleniyor. ‘Daha erken ne kadar gemi bitirebiliriz’ hırsı hakim olmaya başladı. Yani burada kuralsızlık artık, kar hırsına dönüştü ve kontrolden çıktı.

Kanber Saygılı: Bu havza kurulduğu andan itibaren, özellikle 80 sonrasında ele alırsak,

neoliberal politikaların uygulanmış olduğu bir yer. Onlar açısından bir laboratuvar. Dolayısıyla herkes açısından, işçi sınıfı açısından da bir laboratuvara dönüşmüş durumda.

12 Eylül sonrasında, yani örgütlerin, sendikaların dağıtıldığı bir süreç yaşandı. Tersaneler buraya geldiği andan itibaren, sömürünün üzerine kuruluyor. Aynı zamanda parçalanmışlığın, taşeronluğun üzerinde kuruluyor. Dolayısıyla bu kuralsızlık ortamı örgütsüzlükle birleşince, gittikçe artan bir kuralsızlığa dönüşüyor. Siparişler artıyor, teknik gelişmesine rağmen, tabii bu teknikte hiçbir zaman talebe denk düşecek bir gelişme sağlanmıyor. Burada müthiş bir şekilde emek yoğunluğu var.

Yani kuralsızlık, örgütsüzlük ve 12 Eylül sürecinin üzerine oturtulduğu zaman bu azami kâr hırsı çok daha vahşileşmiş bir hal alıyor. Patronlar burada yüzde yüz karı gördükleri için babalarını dahi kesebilecek kapasitede bir sömürü saldırısı söz konusu. 12 Eylül’den sendikamızın açıldığı sürece kadar böyle gelmiştir. Bu sonrasında da devam etmiştir tabii. Fakat sendikamızın da yürüttüğü mücadele tam da bu kuralsızlığa karşı olagelmıştır.

Tabii ki kapitalizmin kendisine özgü yasaları

var. Bunlarla işletiliyor ama burada kapitalistlerin kendi koyduğu mesela önceki 1475, şimdi ki 4857 no'lu yasalar dahi işletilmiyor. Bu ne demektir? Kendi yasalarını inkar eden bir çalıştırma yöntemi hakim burada.

***Kamuoyunda şöyle bir görüş oluştu. Sanki iş kazaları sadece Tuzla'da oluyor gibi. Bunu sanırsanız sendikanın mücadelesi görünür kılıyor.**

Kanber Saygılı: Aslında araştırılırsa tersaneler gibi belki çok daha fazla bile iş kazasının, iş cinayetinin yaşandığı iş kolları var. Burada önemli olan şu. Sendikamızın yıllardır iş cinayetlerine karşı yürüttüğü mücadele tersanelerin durumunu kamuoyuna yansıtmıştır. Buranın zayıf halkası, ölümlerden, iş cinayetlerinden yakalanmıştır. Haklı olarak, tersaneleri iş cinayetlerinin yaşandığı bir alan olarak göstermiştir. Her dönemde kamuoyunu bu konuda bilgilendirmiştir. Hem de yönünü tersanelere çevirmesi için müthiş bir çaba sarf etmiştir. Bugünkü gibi olmasa bile kamuoyunun ilgi ve alakası hep tersanelerde olmuştur. Yani tersanelerin iş cinayetleri merkezi olarak görülüyor olması sendikamızın verdiği mücadele ile sağlanmıştır. Ve gerçekten de böyledir, iş cinayeti merkezilerinden birisidir burası.

Tersane patronları diğer ülkelerdeki tersaneler ile kıyaslıyorlar. Çin'de, Hindistan'da, Pakistan'da daha çok ölüm oluyor diye işçileri ve kamuoyunu kandırmaya çalışıyor. Ama başka ülkelerde de tersaneler var. İşçilerin örgütlü oldukları tersanelerde, mesela Almanya Hamburg'da iş cinayetlerine sık rastlanmaz. Neden? Örgütlü bir işçi kitlesi var.

Cem Dinç: Örneğin Norveç'te iki işçi öldü ve bu genel grev nedeni sayıldı.

***İşçilerin çalışma koşullarını biraz daha ayrıntılandırırsak...**

Cem Dinç: Şöyle söyleyeyim. Tersanelerde, çalışma koşullarına bakıldığında bizim her zaman söylediğimiz 4857 no'lu yasanın uygulanmaması görülür. Ayrıca burada şunu da belirtmekte fayda var, Limter-İş Sendikası olarak 4857 no'lu İş Yasası'nı baştan beri "Kölelik Yasası" olarak adlandırıyoruz, eleştiriyoruz, karşı çıkıyoruz. Ama burada bu yasanın kendisi bile uygulanmıyor. Ancak burada 19. yüzyılın çalışma koşulları hakim. Biz yasanın burada uygulanması için mücadele ediyoruz.

Çalışma koşullarını biraz ayrıntılandırırsak: Burada çalışma koşulları 10-12 saat, bazen 24 saat, sabaha kadar bile çalışma olabiliyor. Sigortalar ya hiç ödenmiyor, ya da bazı yerlerde eksik ödeniyor. İşçi aylarca çalışıyor ama yalnızca bir gün sigorta ödenmiş gösterilmiş çıkıyor, o da asgari ücret üzerinden. En iyi ödenenler 5-10 gün ödenmiş çıkıyor. On yıl çalışmış bir işçinin bin-bin 200 gün sigortası çıkıyor.

İkincisi; kıdem, ihbar gibi tazminat hakları verilmiyor. İşçi ile patron arasında herhangi bir sözleşme yok çoğunlukla. Çay molaları, işçi servisleri gibi şeyler de yok. Yemekhanelere bakarsak, işçiler ya konteynerler içinde yerler, yemekhanesi olan yerler ise sağlıksız, rezil yerlerdir. Tavanlardan su damlar, tuvalet boruları geçer, yemekler de çok kalitesizdir.

Bunların dışında iş güvenliği önlemleri alınmaz. İstemek işten çıkarılma nedenin olur. Zaten taşeronlar şöyle söyler; "Çalışırsan çalış, çalışmazsan kahvede adam çok."

İşçiler çalıştıkları zamanlara ait ücretleri alacağından bile tereddütlüdür. Çalıştıkları halde ücretleri ödemeyen çok sayıda işçi arkadaşımız oldu. Bunun için birçok direniş yaptık, en büyüğü Desan direnişidir. Desan'da biz tutuklandık da aynı zamanda. 40 gün cezaevinde kaldık. İşçilerin ücretlerini ödemeyen patronlara dokunmayan mahkemeler, bu direnişten dolayı bana ve Genel Sekreterimize 14 ay hapis cezası verdi.

Buradaki sisteme gelirse; taşeronluk o kadar yaygındır ki, yüzde 95 üretimi taşeronlar yapar. Öyle ki taşeronların altında bile taşeronlar vardır. Armatör tersaneye verir işi, tersane alır taşeronla verir, taşeron alır işleri büyüklüğüne göre parçalar, altındaki taşeronla verir, ya da işçilere yaptırır. Bazı işçiler taşeron firmaları bilmez çoğunlukla, "Ben Ahmet'in işçisiyim. Ona çalışıyorum" der. Taşeronlar da çoğunlukla kendi köylülerini, arkadaşı, akrabalarını çalıştırır. İşçi karşı çıkarsa kime çıkacak, ya amcasına ya dayısına. Yani tamamen parçalanmış bir sistem bu. İşçilerin sınıf bilinci de yok denecek kadar az.

Kanber Saygılı: Burada şunu eklemek lazım, işçilerin çalıştırılması bakımından burada var olan yapılanma; mafya türü bir örgütlenme. İşçiler de "Ben filanca'nın adamıyım." der.

Mafya elemanları da böyle der. Bu işçilerin bilinçlerini dumura uğratan bir özellik. 'Ben işçiyim, karşımdaki taşerondur ya da patrondur'dan ziyade; 'filanca abi, filanca dayı' gibi, gerçekte de işçilerin işçi gibi düşünmesini engelleyen bir durum bu. Bu durum, patronların sömürsünü büyütürken, önünü açarken, işçileri de birey olarak düşünmeye zorluyor.

Cem Dinç: İşçilerin çalışma koşullarına ekleyebileceğimiz, bir de yaşam koşulları var. Hak alma bilincinin olmayışı, örgütsüz ve dağınık duruş hakim. Burada yıllardır bekâr evleri var. Bizler gidiyoruz, işçilerin arasında çalışmalar yapıyoruz.

İnsanların sağlıklı biçimde, yaşamlarını sürdürebilecekleri koşulda değil bu evler. 8-10 kişinin aynı odada kaldığı evler ya da dükkânlar buralar. Ve çok pahalı. Aylık kişi başına 125 YTL'den başlıyor burada kiralar. Mutfak bölümü varsa, ranzası varsa kira daha da yükseliyor. Evlerin de gene tersane patronları ile bağlantıları var. Çoğunlukla taşeronların evleri oluyor buralar. Çoğunlukla evlerde aynı kentlerden gelen işçiler kalır.

Hakkı Demiral: Mesela Samsunlular boya pasta işi yapıyor. Kendi köylerinden işçileri toplayıp getiriyor. Bir dükkân tutup, bekâr evi yapıyor. Ve çalıştırıyor. Bir iki aylık iş bitince, buranın kirasını artık siz ödeyeceksiniz diyor. Kirası da budur aranızda paylaşın diyor. Yani işçiyi getirip, bir boşluğun içine bırakıyor. Burada böyle yüzlerce ev var; duş alma yeri, mutfağı, lavabosu olmayan.

Cem Dinç: Şöyle diyebiliriz, iş cinayetleri buranın yumuşak karnı. Her gün, işçiler kazalar geçiriyor, düşüyorlar yaralanıyorlar, bir yerleri kırılıyor. Her gün hemen hemen yüz kişi en azından yaralanıyor.

Ölümler daha önceden ayda ortalama bir yaşanıyordu, şimdi iki oldu. Burada 4857 kölelik yasası dahi çok görülüyor. Biz patronları sıkıştırıyoruz, buna zorluyoruz. Koşullar normal olsa bu kadar kazanç sağlayamazlar. Bundan dolayı biz çalışma saatlerinin 7.5 saat olmasını, mesai saatlerinin yüzde 50 zamlı olmasını, cumartesi pazar günlerinin tatil olmasını, işçilerin sigortalarının tam ödenmesini istiyoruz. İşçiler arasında da bu talepler destekleniyor. Örgütlü mücadeleye ilgisini artırıyor.

Limter-İş Sendikası kurulduğundan bu yana

burada dışı dışı bir mücadele veriyor. Sendikamız iki defa molotoflandı, eğitim uzmanımız Süleyman Yeter katledildi. Hakkımızda onlarca defa dava açıldı. Tutuklanmamız, tehditler, bunların hiçbiri boşa değil. Durduğumuz noktadan geri adım attırmak için polis de devrede ve yoğun bir çaba sarf ediyor. Emniyet Müdürü eline megafonu alıp, bizim hakkımızda "Bunlar sizi yasadışı işlere sürüklüyor." diyebiliyor. Patronların polis ile olan ilişkisinin bir örneğini vereceksek, Tuzla Emniyet Müdürlüğü'ne 16 tane ekip otosu alındı tersane patronları tarafından.

Doğal olarak burada yasalar işlemiyor. Normal bir mücadelenin koşulları ile burada hak alınamayacağını çok iyi biliyoruz. Tersane işçileri açısından tek seçenek fiili meşru mücadele hattı. Tersane patronları GİSBİR ile yaptığımız görüşmede, bize "Siz çok sertsiniz. Biraz yumuşak olun. Bakın Dok Gemi-İş ile ne güzel anlaşıyoruz. Biz toplu sözleşmeyi yazıyoruz. Onlar da imzalıyor. Siz de öyle olun sizle de anlaşalım." dediler. Biz asla öyle bir sendikacılık yapmayacağız, varlık koşulumuz, işçi sınıfının haklarını dışı dışı mücadeleyle koparıp almaktır.

***Tuzla, taşeronlaştırma ve güvencesiz çalışmanın bir sembolü haline geldi. Kayıt dışı çalıştırılan tersane işçilerinin örgütlendiği bir sendika olarak hangi talepleri ortaya koyuyorsunuz?**

Kanber Saygılı: Bizim en temel taleplerimizden biri yaşam hakkıdır. Dikkat ederseniz, tersane işçisi deyince hemen akla iş cinayetleri geliyor. Dolayısıyla burada yaşam hakkının korunması gibi çok temel bir talebimiz var. Diğer taleplerimiz ise esasen yaşam hakkını garantiye alabilecek taleplerdir. Yani burada kuralsızlık devam ettikçe, iş cinayetleri de devam eder anlamına geliyor bu. Yaşam hakkı için, zaman içerisinde değiştirilebilir bu ayrı bir şey, ama buranın kuralları olan bir çalışma alanı haline gelmesi gerekiyor. Bu sahada top oynayacaksak, bu sahanın geneli bağlayan kuralları olması gerekiyor.

Bu mücadele sadece tersane işçilerinin çalıştığı alanlarla da sınırlı olmamalı. Yaşam alanlarını da içerisine almalı. Sigortaların ana firma tarafından tam ücret üzerinden yatırılması, ücretlerin tersane patronları tarafından ödenmesi, işçilere sağlıklı barınma koşullarının sağlanması

taleplerimizdir.

Burada fiili meşru mücadele ile kazanılan fakat halen yasa katına çıkarılmamış çok sayıda kazanım elde ettik. 2005-2006 yıllarında ücretlerin ödenmemesi gibi çok ciddi sorunlar yaşıyorduk. Biz tersane kapılarını mesken tutmuştuk. Bugün gelinen aşamada bunlar tek tük yaşıyor. Ücretlerin ödenmesi talebiyle on ayrı tersane önünde yaptığımız eylemlerle fiili olarak bu hakkı kazandık.

Yaşam hakkının garantiye alınması, iş güvenliği tedbirlerinin alınması ve bunların kazanılması sendikamızın tersane patronları tarafından kabul görmesi gerekiyor. Sendikamız, GİSBİR, Çalışma Bakanlığı, TMMOB ve TTB gibi kurumların içinde bulunduğu bir komisyon oluşturulması ayrıca bir talep bizim için. Diğer taleplerimizi ise, tersanelerin komisyon tarafından izlenmesi, denetlenmesi ve de olmazsa olmaz olarak tersanelerde sendikamızın temsilciliğinin olması. Sendikamızın, tersanelerin düzenlenmesinde tersane patronları kadar yetkili olmasını da istiyoruz.

Cem Dinç: Burada işçiler yıllardan beri mücadele eden Limter-İş'e güveniyorlar. Her sorunda biz onların yanında olduk. Sendika yöneticilerimiz de tersane işçisi. İşçiler sorunları olduğu zaman sendikamıza geliyor. Birlikte mücadele ediyoruz. Yaşam hakkı talebine ek olarak örgütlenmenin önündeki engellerin kaldırılmasını ekleyebiliriz. Taşeronluk ortadan kaldırılmalı.

Hakkı Demiral: Limter-İş'in mücadele taleplerini insanca çalışma ve yaşam koşullarının sağlanması olarak ele alabiliriz. Bu ülkede antidemokratik yasalar var. Bunların kaldırılmasını istiyoruz. Limter-İş, her zaman bu tür hak gasplarına karşı demokratik tavrını ortaya koymuştur. Limter-İş 1 Mayıs'ta da bu taleplerini ortaya koymuştur. Newroz alanlarında da bu tavrını ortaya koymuştur. Savaşa karşı da tavrını ortaya koymuştur.

Cem Dinç: Ülkede gelişen antidemokratik uygulamalara karşı tavrımızı ortaya koyuyoruz. Biz sıradan bir sendikacı değiliz. Biz sosyalistiz. Bunu açıkça ortaya koyuyoruz. Sosyalist sendikacılık yapıyoruz. Sınıfsız ve sömürsüz bir dünya görüşümüz var.

Kürt sorunu varsa, Kürt halkı kurtulmadan, kendi kaderini tayin hakkını almadan işçiler de

kurtulamaz. Bizim kaderimiz ortak. Kürt sorununun emekçi çözümü için mücadele ediyoruz. Bu konuda işçileri aydınlatmaya çalışıyoruz. Sokaklardayız aynı zamanda. Newroz alanlarında, basın açıklamalarında yerimizi alıyoruz.

Öğrencilerin özerk demokratik üniversite taleplerinin ve bu yönlü mücadelesinin yanındayız. Onlara desteklerimiz sunuyoruz. Emekçi semtlerinde gecekondular varsa, bu bizi de ilgilendiriyor. Çünkü burada çalışan işçilerin büyük bir bölümünün sorunlarıdır bunlar. 2821-22 ve 4857 sayılı iş kanunlarına muhalefet ettiğimiz gibi antidemokratik yasalara da karşıyız. Terörle Mücadele Yasası karşıtı muhalefetin direk muhatabıyız. Biz de bu kapsamda tutuklandık, F Tiplerinde kaldık. Polis Vazife ve Salahiyetleri Kanunu'na, polisin sokaklarda insan avlamasına karşıyız. F tiplerine ve tecrit uygulamalarına karşı da mücadele ediyoruz. Çünkü bu ülkede mücadele eden herkesin tutuklanıp gönderildiği yer orası.

Aynı zamanda Genel Sağlık Sigortası yasası çıkıyor.

Öte yandan Irak'ta devam eden işgale karşı, dünyadaki tüm emperyalist savaşlara karşı işçi sınıfının tersane bölüğünü aydınlatıyoruz.

***Sanırım NATO sürecinde bazı kampanyalar örgütlemiştiniz.**

Cem Dinç: Evet, NATO toplantısının İstanbul'da yapılmasından önce oldukça etkin kampanyalar örgütledik. Tersaneleri de ablukaya almışlardı o zaman. İşçi sınıfının diğer işkollarında yürüttüğü mücadeleleri de aktif olarak destekliyoruz. Hangi işkolunda bir sorun yaşıyorsa hemen yanlarında oluyoruz.

Kanber Saygılı: Sırf ekonomik mücadele ile işçi sınıfı kalıcı adımlar atamaz. Bu asla mümkün olmayacaktır. Esasen işçi sınıfını ileriye taşımakla mümkün olacaktır. Dolayısıyla bizim buradaki mücadelemiz baştan beri demokratik hak ve özgürlükler mücadelesinin, politik mücadelenin bir parçası olarak ele alınmıştır. Zaten hem tersanelerde, hem de bu ülkede en küçük ekonomik bir talep dahi politikleşmeye yüz tutan taleplerdir. Hemen hemen birçok alanda böyledir bu. Bu neden böyledir? Tüm yasalar demokratik hak ve özgürlükleri gasp etmeyi amaçlamış durumdadır çünkü. Mücadelenin öne zaten yasalar tarafından

kapatılmış durumda. Dolayısıyla tüm talepler bu yasalara çarpıyor. Ekonomik mücadele ile politik mücadele fiilen birleşmek zorunda kalıyor.

***27-28 Şubat'ta yaptığınız "Fiili Grev" çağrısıyla tersanelerde üretimi durdurmayı başardınız. Grev sürecini okurlarımızla paylaşır mısınız? Grev nasıl hazırlandı? 27-28 Şubat'ta Tuzla'da neler yaşandı?**

Cem Dinç: 27-28 Şubat'ta yaşanan iki günlük grev aslında 15 yıllık mücadele birikiminin üzerinde gelişen bir süreç. Bir kere, Tuzla tersanelerinde yaşanan çalışma koşulları gerçekten de protestoculukla düzelmez. Biz 2005 yılında Ekrem Bektaş, Torgem Tersanesi'nde iş cinayetine kurban gittiğinde yarım günlük kitlesel bir eylem yaptık. Yarım gün iş durdu o zaman tersanelerde. O gün o eylem bitirildi ve göğüs göğse de bir çarpışma değildi. Etkisi de bir iki ay sürdü.

27-28 Şubat'ta tam bir işçi iradesi ortaya kondu. Baştan beri grev kararını alırken de işçilerle birlikte aldık. Basını ve kamuoyunu bu konuda aydınlattık. Bu işi fiili bir grevin çözebileceğini de anlattık. Karşımızdaki tüm güçlere de şunu söyledik, "Biz burada grev yapacağız, bunu bilin buna göre gelin."

Bu süreçte bir bakıma da herkesin safi da belli oldu. Tersane patronları, hükümet ve gangster sendika Dok Gemi-İş safını belirledi ve ortak bir açıklama yaptı. Tersane işçileri olarak bizler de tersanelerin yanı sıra işçilerin yaşadıkları mahallelerde afişlerimizle, bildirilerimizle 27-28 Şubat'taki grevin duyurusunu yaptık. O gün işin olmayacağını, herkesin Tuzla Gemi önünde toplanacağını söyledik.

Her şeyi işçilerle birlikte yaptık. Taleplerimizi en geniş işçi kitlelerine çok net bir şekilde anlattık. İki günlük bir grev olduğunu, GİSBİR ile görüşmeden oradan ayrılmayacağımız da söyledik. İşçilerle yaptığımız toplantının ürünü orada ortaya çıktı.

Kanber Saygılı: Bu grev pat diye ortaya çıkan bir grev değildi. Verdiğimiz muharebelerin toplamında, tersaneleri ilgilendiren bir grevdirdi bu. Bizim hayallerimizi süsleyen burada havzasal bir grev ve direniştir. Nihayetinde şimdiye kadar ki mücadelelerimiz sonucunda 2728 Şubat tersane grevimiz çıkmıştır.

2007 Ağustos- Eylül ayı, iş cinayetlerinin şaha

kalktığı bir süreçtir. Ve aynı zamanda kamuoyunun dikkatlerinin buranın üzerine çekildiği bir ortam oluşturduk. Tersane patronlarının çok rahatsız oldukları bir ortamdı. Hükümetin harekete geçmek zorunda kaldığı bir süreçtir bu zaman aralığı. Bu zaman dilimi aynı zamanda, tersane işçilerini temsilen Limter-İş Sendikası'nın da bir taraf olarak kendini ortaya koyduğu bir süreçtir.

İşçi ölümleri konusunda kamuoyunu bilgilendirme ve işçileri harekete geçirme konusunda ciddi bir çaba sarf ettik. Bunu bir anlamıyla şöyle açıklayabiliriz. Yıllardır biz fiili meşru bir mücadele veriyoruz. Pek çok işkolunda örgütlü sendikaların önü de esasen yasa sınırlarında kapatılmış durumda. İleriye atılmak isteyen sendikalar, yönlerini tam olarak olmasa bile fiili meşru mücadele dönmüş durumdadır. Şöyle de söyleyebiliriz; fiili meşru mücadelenin önü açılıyor da diyebiliriz. 2007 1 Mayısından beri en geniş işçi kesimlerinin gördüğü açık bir gerçek var: Bu koşullarda başarmanın yegâne yolu fiili-meşru mücadeledir. Haklar ancak böyle alınır.

Buraya dışarıdan etki eden faktörleri de ortaya koymak lazım. Mesela Türk Hava Yolları'ndaki grev kararı, Telekom'da ki göğüs göğse mücadele ve kazanım, aynı zamanda Novamed, bunlar bugünü değerlendirirken grevimizin işçi hareketinin gelmiş olduğu noktadan kopuk olmadığını gösteriyor. Yani Abide-i Hürriyet'ten Saraçhane'ye, oradan Kadıköy'e, Kadıköy'den ise Taksim'e yürüyen işçi hareketinin bir yükselişi var.

Bunları, burada iş cinayetlerine ve kuralsız çalışmaya karşı mücadele ile birleştirdiğimiz zaman, DİSK'in 13. Genel Kurulu'nda fiili meşru mücadeleye yaptığı vurgu, aynı zamanda yeniden bir ayağa kalkış olarak nitelenen "yeniden devrim" fikri, DİSK'in iki günlük çadır eylemi, DİSK'in kendi geleceğini ve grev anında buraya gelen yüzlerce kurumun kendi geleceğini tersanelerde görmelerinin bir sonucu bu. Geleceğin tersanelerde görülmesi demek, fiili meşru mücadelede görülmesi demek çünkü. "Bu bir olgunluk aşamasıdır." dedik ve iki günlük grev kararını tüm bunların üzerine oturttuk. Bu süreci doğru okumak anlamına geliyordu. Grevin sonrasında yaşanan gelişmeler de bunu gösteriyor.

Hakkı Demiral: Grev öncesi Ankara'ya Meclise

gitmemiz, Çalışma Bakanı ile görüşmemiz, imza kampanyalarının sürmesi, komisyon kurulması ve bir rapor yayınlanması, tersaneler gerçeğinin kitaplaştırılarak kamuoyuna yansıtılması, tersane işçilerinin basında yer alması, işçileri belli bir noktaya getirdi.

Bizim bir planımız vardı. Bu belki daha sonra hayata geçebilirdi. DİSK'in aldığı oturma eylemi önemli bir fırsat doğurdu. Grevin artık bir ihtiyaç olduğu, kazanım getireceği ortaya çıktı. Pek çok tersaneden işçilerin katılımıyla yaptığımız toplantıda kurulan komitelerle grev kararı alındı. Fiili meşru mücadele zaten böyle gelişir, doğru kararlar doğru zamanda hayata geçirildiğinde beraberinde kazanımı getirir. 27-28 Şubat grevi tam da böyle oldu işte.

Kanber Saygılı: Bizim grev kararı almamızda, bizim bazı planlarımız olmasına rağmen, tersane işçilerinin çok büyük bir rolü var. Eylül ayından bu yana işçilerde bir değişim söz konusu. Sendikamızın vermiş olduğu mücadele ile işçilerin yaklaşması ile tersane işçilerindeki değişim isteğini gerçekten gördük.

Bu istek grevin ardından oluşabilecek bir şey değil, öncesinde başlayan ve grevle birlikte artık geriye dönüşü olmayan bir noktaya gelmiştir. Bu grev kararında tersane işçilerinin iradelerinden, arzularından bir etki olduğu açık. İşçiler "Mutlaka iş bırakmak lazım. Kendimizi dayatmamız gerekir, gerekirse bir gün, gerekirse iki gün." diyorlardı.

***Dışarıdan bakanlarda, biraz apar topar aldılar bu kararı gibi düşünceler vardı. Hatta bu kadar hızlı grev mi olur diye kendince ahkâm kesenler de oldu. Oysa görülüyor ki, bazen günler haftalara, aylara bedel olabiliyor. Grevin karar alma ve uygulanması arasında bir hafta mı var?**

Cem Dinç: Bu grevi yıllardır düşünüyoruz, tartışıyoruz. Hakkı Usta söyledi tüm çalışmalarımızı da buna göre yapıyorduk. TMMOB, TTB gibi kurumları yanımıza çektik ve rapor hazırladık.

Sınıf mücadelesi böyle bir şey, çok kısa zamanda başka şeyler de çıkarabiliyor karşına. Oturduk bunların hepsini değerlendirdik. İşçiler bildirileri, grev kararını kendileri götürüp dağıttılar. Tersanelerde bu grev konuşulmaya başlandı.

DİSK'in oturma grevini büyük bir eylemle taçlandırmayı düşündük. ILO'dan geleceklerdi, uluslararası sendikacılar gelecekti, herkes burada olacaktı. Başka bir şeyle taçlandırmak gerekiyordu. Neydi bu, fiili bir grevdi. İşçilerin güvenini ve kazanma arzusunu gördük.

Kanber Saygılı: Tersane işçileri Limter-İş'ten korkmaz. Sever, sayar. 15 yıllık bir tarih. Tersane işçileri her başları ağrıdığında sendikayı yanı başlarında görmüşlerdir. Eyleme önderlik etme konusunda da bir sıkıntı yaşamadık. Çünkü Limter-İş burada onlarca eyleme imza attı. Tersane işçilerinin ruhu, eğilimi bizim açımızdan önemli.

Bu grevde eksikler vardır. Ama hiçbir şey asla tesadüf değildir. Günler öncesinden kamuoyuna ilan edilmiş. Bu konuda tersane patronları gardını almıştır. Tutumlarını açıklamıştır. Patronlar ve polis grevi engellemek için ellerinden geleni yapmıştır. Limter-İş de elinden geleni yapmıştır. Talepleri vardır bu grevin, şunlar şunlar sağlanacak denmiştir. Yani kuş gidip taşa değmemiştir. Çok bilinçli bir şekilde hedef vurulmuştur. Üç dört insanın kahramanlığı değil, Limter-İş'in büyük bir kazanımıdır bu. Böyle değerlendirmek lazım. Grevin tesadüfen tutması gibi bir söylem doğru değildir. Böyle bir ülkede, böyle bir havzada grev tesadüfen nasıl tutuyor, başkaları yapsın da görelim. Böyle bir şey yok. Limter-İş öncesinde ilan ettiği gibi, gitmiştir grev alanına kurulmuştur. Ve grevi hayata uygulamıştır. Başarıya ulaşmıştır.

Özellikle burjuva medyada grev sonrasında ne vardı? İşçilerin eylem yaptığını kabul ediyorlardı, ama grev kavramına adeta sansür gelmişti. Grev gerçeğini, üretimin durdurulduğunu elbirliğiyle gizlemeye saklamaya çalıştılar. Kötü örnek olmasından korktular.

***Tabii, bu grev işçi sınıfının diğer kesimleri açısından da bir örnek. Taşeron sorunu buradan ibaret değil. Çok yaygın bir taşeron örgütlenme söz konusu. Kapitalist üretim böyle Türkiye'de. Dolayısıyla şöyle şeyler duyuyoruz. Nasıl başardılar? Hangi araçları kullandılar, hangi yöntemleri, mücadele biçimlerini kullandılar da tersanelerde yüzde 70 oranında üretimi durdurabildiler?**

Kanber Saygılı: Aslında biraz da bunları tartışmak lazım. Dönüp dönüp 15 yıllık tarih

demek gerekiyor. Bu grevimiz 15 yıllık tarihimizde gizli. 15 yıllık mücadelemizde gizli. Biz bu tersanelerde normal olarak Türkiye'deki sendikacılık anlayışı ile hareket etmiş olsaydık, bizim özgürlük gibi, devrim gibi, sosyalizm gibi, sınıfsızlık gibi hedefleri olmayan bir anlayışla hareket etmiş olsaydık, böyle bir grevde yaşanmazdı.

Bu grevle, bizim yıllardır “Bu mücadele verilecekse böyle verilecek” dememizin haklılığı ortaya çıktı. Bu mücadeleden dolayı biz dışlandık, “marjinal sendikacılık” denildi, “bunlar kendilerine oynuyor” denildi. Ancak grev bizim hiç de kendimize oynamadığımız, hiç de marjinal davranmadığımız ama marjinalliği de göze almadan böylesine tarihsel gelişmelere imza atmanın da mümkün olmadığını gösterdi. Ve biz aynı zamanda bu tersanelerin tümünü tek bir fabrika gibi görüyoruz. Aynı ayrı tersaneler ve toplamda 40 bin kişilik bir fabrikadır. Ve bunların temsilcisi GİSBİR'dir. Biz burada, kırk bin kişiye yaşam hakkı tanımayan tersane patronlarına karşı mücadele yürütüyoruz yıllardır. Havza çapında grev ve direnişle patronların karşısına dikilip, toplu sözleşmemizi yapacağımız anlayışı ile hareket ediyoruz. Şimdiye kadar irili ufaklı onlarca muharebemizi, çarpışmamızı bu hedefin altını doldurmak için yürütüyoruz.

Yılların birikimi ile iki günlük bir grev çıktı. Ancak tümünün toplamında bu havzada bir genel grev genel direniş çıkacaktır. Taleplerimizin konuşulduğu, tartışıldığı ve kabul gördüğü zamanda bu şekilde olacaktır.

Hakkı Demiral: Sendikalar sadece işyerinde toplu sözleşmeye yönelik hareket ettiği sürece Türkiye'de taşeron sistemini ortadan kaldırmak mümkün değildir. DİSK'te, Türk-İş'te, Hak- İş'te örgütlü olan birçok sendikada, örgütlülük TİS anlamına geliyor. Pek çoğu 14 Mart eyleminde iki saatlik iş bırakmayı kitlesel biçimde gerçekleştiremediler. Eylemlerin çoğu işyerlerinde bildiri okuma ile geçti.

Sadece yasalarla sınırlı olmamalı. Bir fabrikada bin tane işçi çalışıyorsa, kendilerini sınırlı sayıda kadrolu işçiyle sıkıştırıyor, diğer işçiler kapsama girmiyor. Bu belediye işkolunda çok sık yaşanıyor. Oysaki taşeron işçilerin örgütlenmesi demek aynı zamanda taşeronun da ortadan kalkması demek.

Bizim derdimiz burada patronu GİSBİR olan 40 bin tane işçiyi kadrolu ya da kadrosuz sendikal haklar için mücadeleye çekmektir. Önemli olan tersanelerde kadrolu, taşeron ve geçici işçileri kapsayabilmek.

***Taşeron işçilerin örgütlenmesi meselesi turnusol kağıdı gibi. Sendikaların rengini belli eden bir durum...**

Hakkı Demiral: Evet, öyle. Bir işkolu düşünün, on binlerce taşeron işçisi var. Sen onları üye yapmıyorsun. Dolayısıyla onların hiçbir sorunu ile ilişkilenmiyorsun. Taşeronluk zaten sendikaların önündeki engellerin artırılması anlamına geliyor. Fakat sendikalar ise bu konuda ciddi bir adım atmış değil.

Kanber Saygılı: Sorun, sınıfsallık sorunu. Sınıfsal bakmadığın oranda bir fabrikada 200 tane kadrolu işçiyi örgütlersin ama yanındaki 2 bin tane taşeron işçisini örgütlemesin. Bu açıdan önemli olan sınıfsal bir bakış açısı ile soruna yaklaşmak. Diğer tür anlayışla, yarın semt yoksulunun sorunları ile de uğraşmazsın. Öğrencinin de, emekçi memurların da, Kürt halkının da sorunları senin sorunun olmaz. Buradan bakmadığın sürece, başarı şansın, ileri atılma şansın yok yani gerçekten.

Cem Dinç: Tuzla tersanelerinde bu sendika süreklilik arz ediyor. Bir dünya görüşümüz var. Sınıfsız ve sömürsüz bir dünya istiyoruz. Bu çok önemli. Bir sendikacının bir dünya görüşü yoksa; ne tüm zorlukları göğüsleyebilir, ne de bu işleri örgütleyebilir.

Yaptığımız tüm eylemleri hak almak için yapıyoruz ve buradan kazanıyoruz. Tüm işçileri sendikada birleşmeye çağırıyoruz. Burası işçilerin bir çatısı. Nasıl tersane işçilerinin bir çatısı olarak GİSBİR varsa, bizim de işçiler olarak çatımız Limter-İş'tir.

Grev hazırlığında materyallerimizi çok iyi değerlendirdik. Dilimizi işçilerin anlayacağı bir dilden tuturmaya çok özen gösterdik.

Sorunların çözümü için işçilere, altında çalıştıkları taşeronları değil, “Bizim muhatabımız taşeronlar değildir.” diyerek hedef olarak GİSBİR'in alınması gerektiğini anlattık. Bir tersanede sorun yaşanıyorsa, diğer tersanelerdeki işçilere onları yalnız bırakmamaları gerektiğini anlatıyoruz. Tersan Tersanesi'nde işçilerin ücretleri ödenmediği için

diğer işçilere çağrı yaptık. “Arkadaşlarımızın ücretleri ödenene kadar işe gitmiyoruz.” dedik bir saat çalışmadık. Tersane patronları gelip, görüştüler. “Tamam, ücretleri ödeyeceğiz.” dediler hemen. Oradaki işçiler arkadaşları için direnmeyi öğrendiler.

Biz her sabah işçiler 07.00'de işe giderken onların yanında oluyoruz. “Günaydın”laşıyoruz. Oturup bir çay içiyoruz. Komiteler kurduk. İşyeri komiteleri, semt komiteleri kuruyoruz. 1 Mayıs gibi ya da farklı eylemleri işçilere anlatıyor, onların da katılmalarını istiyoruz.

***Grev günlerinden unutamadığınız birer anıyı bizimle paylaşır mısınız?**

Cem Dinç: Grev hazırlığı sürerken, her zamanki gibi 07.30'da işçiler işe gidiyor ve tersane önlerinde yoğunluk oluşuyor. Grev kararı tüm tersane patronlarını ürküttü. İşçilerden telefonlar geliyor sürekli. Bir işçi aradı; “Patron bizimle toplantı yaptı. Saat 06.30'da işe çağırdı. 07.00'de işbaşı yapacağız. Bilginiz olsun” dedi.

Bir gün önce akşam toplantı yapıyoruz. Grev çağrısını 07.30'a yapmıştık. Ama bu durumda erken gitmemiz gerekiyor. Sonuç olarak 06.00'da biz oradaydık. Erken gitmemiz polisin erken müdahale etmesine yol açtı. Deneyimlerimize bağlı kalsaydık, bizim de grev alanında olmamız ve gözaltına alınmamamız gerekirdi.

Ama işçiler çok heyecanlı idi. “Bu iş olacak. Bu ip burada kopacak.” diyorlardı. Biz de işçi arkadaşlarımıza “Arkadaşlar bize uyun” diyorduk. İşçiler gidip orada durdular, yolu kendileri kestiler. Polis ilk bize saldırıp, gözaltına alındığımızda, baktım işçiler polisle göğüs göğse çarpışıyordu. Yere düşen pankartı alıp yolun ortasına geçtiler, tekrar açtılar.

Bir işçi polise “Ölümden korkmuyoruz senden mi korkacağız” diyordu.

İşçiler gerçekten sana güvendiğinde, neler başarılabilir orada ortaya çıktı. Yapılan hiçbir şeyin boşuna olmadığını bir kez daha kanıtladı. Ve bir anda patladığında işçi sınıfının önünde hiçbir şeyin duramayacağını gösterdi.

Hakkı Demiral: İlk yolu kestiğimizde sabah epey erkendi. Herkes heyecanlıydı. Ama herkeste bir inanç vardı. Polis bize saldırdığında arkada biriken işçilerin bizi kurtarmak amacıyla koşup geldiklerini gördüm. Ben ve TÜMTİS üyesi dostlarımız tam gözaltına alınırken,

Aydıntepe tarafından gelen işçilerin slogan seslerini duydum. Çok heyecanlandım. “Biz gözaltına alınsak da, bu işçiler burayı kesecek.” diye düşündüm. Gerçekten de öyle oldu. Sendikamız üyesi arkadaşlarla birlikte gelen işçiler yolu kestiler. Grevden bir sonraki cumartesi günü sendikada yaptığımız toplantıda işçiler sendika salonuna sığmayarak, sendika çatısında buluştuğunu gösterdi.

Kanber Saygılı: Grev kararı aldıktan sonra bizi bir heyecan kapladı. Gerçekten tarihsel bir karardı. Ben en çok heyecanı, grev kararını işçi arkadaşlarla birlikte sendikada aldığımızda yaşadım. Toplantıda işçiler içeri sığmıyor. Her şey tartışılıyor. O anlar bana DİSK'in doğduğu 60'lı yılları hatırlattı.

Toplantıda grevi oylama çağrısı yapıldı. Bütün işçi arkadaşlar ellerini kaldırdılar. Sonra alkışlandı hep birlikte. Orada ben çok heyecanlandım.

O zamandan sonra her günümüzü aynı heyecanla yaşadık. Grev alanına önceden plan yapmaya gittiğimizde, yolları biliyoruz ama bir kez daha arkadaşlarla gidip baktık. Nereden girilip nereden çıkılacak, bunları kontrol ettik. Yolu kesecek ekibin gözaltına alınacağı, ama arkadan gelen işçilerin yarım kalan işi tamamlayacağı öngörüsüyle hareket ettik.

Gözaltı yaşanınca, Aydıntepe nasıl yürüyecek, İşmeler'den yürüyüş nasıl başlatılacak, bunların hepsinin planları yapıldı.

Tek amacımız ne olursa olsun, grevin başarıya ulaştırılması idi. Sabah erken gitmemiz bizi biraz bocalattı. Yolu kesince hemen polis gelecekti. Biraz oyalandık. Sonra yol kesildi. Polis geldi. O zaman pazarlığı uzun tutmaya çalıştık. Bir gözümüz köprüdeydi. Gelen araçlarda. TÜMTİS üyesi arkadaşların bizimle o saatte oraya gelmesi, direnişte yer almaları çok önemli. Tanık olan bir arkadaşımız daha sonra söyledi. TÜMTİS yöneticisi bir arkadaş, gözaltı esnasında “TÜMTİS öne geçsin” demiş. Bunu duyunca çok sevindim.

2004 1 Mayıs'ında Saraçhane'ye gidiliyordu. İki otobüsle giderken Kavacık'ta yol kapatılmıştı. Kimseyi göndermiyorlardı. O zamanda pazarlık esnasında bizim “Bütün tersane işçileri öne gelsin” çağrımız olmuştu. O zaman polisin iradesi kırılmıştı. Grev anında bunu hatırladım.

Grev anında kazanmaya kilitlenmiştik. O anda senden tarafta olanların hepsini kazanmak için çaba sarf ediyorsun. Düşman da senin kazanmak istediğin kesimleri korkutuyor. O an gözler, sözler hepsi bir anlam teşkil ediyor. İşçi ile karşı karşıya kalıyorsun. Bazıları polisten korkuyor. Bilinçli olarak tavır alanlar da oluyor. İşçi ile göz göze geldiğinde, o an onu gözlerinle, sözlerinle, mimiklerinle ikna etmek zorundasın.

Grev alanında bir işçi gitmekten vazgeçtiği an, ben en büyük sevincimi yaşıyordum. Bire bir işçileri ikna etmekle de uğraştık. Mesela, Musa dayı var. O karşıda, polislerin arasında çekmiş gidiyor. Ben o an “Sen de mi Musa Dayı?!” dedim. Biraz durakladı sonra saflarımıza katıldı. Bir işi başarmanın yolu, mutlaka ona odaklanmaktan geçiyor. Kazanmaya odaklanmamışsan, elindeki kuvvetlerin çok fazla olması, bazen hiçbir şeye yaramıyor. Hâlbuki az kuvvetle de, eğer kazanmaya odaklanmışsan, ona uygun bir çalışma sürdürmüşsen, kazanabilirsin.

***Grev sürecine işçi ailelerinin, özelden kadınların katılımı doğrultusunda bir çalışmanız oldu mu? Bundan sonrası için, endişeli işçi eşlerini mücadeleye çekmek için bir açılımınız olacak mı?**

Kanber Saygılı: Yıllardır yapmaya çalıştığımız ama bir türlü süreklilik kazandıramadığımız, işçi ailelerini kazanma mücadelemiz... Sendikamızın, işçi ailelerini kazanmadığımız oranda buradaki mücadelenin bir ayağının eksik kalacağı konusunda bir fikir birliği var. Bu konuya grevlerin, direnişlerin yaşandığı dönemlerde ağırlık da verilmiştir. Sadıkoğlu (o zaman ki ismiyle Erkal) tersanesinde yapılan 105 günlük grev zamanında, 6-7 ay süren Yonca grevi esnasında işçi ailelerini kazanmaya yönelik bir çalışma sürdürülmüştür. Dönem dönem grevlerin dışında da sürdürüldü fakat bir süreklilik kazanma, örgütlülüğü et kemiğe büründürme, işçi ailelerini tersanedeki mücadelemizin bir parçası haline getirme noktasındaki çabamız esasen başarıya ulaşmamıştır.

Bu grev öncesinde de belli bir çabamız olmuştur. On binlerce tersane işçisinin ailesini; eşini iş cinayetinde kaybeden Ruhiye abla (Ruhiye Levent -bn.) temsil etmiştir. Bu bizim için önemli kazanımdır. Bu tersane işçilerinin sendika etrafında toplanmasının önünü de açmıştır. 15 yıllık tarihimiz boyunca kadınları alanlara sevk eden bir durumumuz söz konusu

değildir ama grev böyle bir adımı fiilen ortaya çıkarmıştır. İlk defa 2008 8 Mart'ında tersane işçilerinin aileleri pankartları ile alandaki yerlerini almışlardır. Sayıları az olabilir, ama nitelik olarak bizim için çok önemli bir kazanımdır bu. Ailelerimizi mücadelemizin bir parçası yapmak için bundan sonra da ciddi bir çabamız olacak.

***Burada işçi eşlerinin bir endişesi söz konusu. Ölümün bu kadar televizyonlara yansıdığı bir süreçte, herhalde işçi eşleri de her sabah işe yollarken endişe yaşıyor...**

Cem Dinç: 80 yaşındaki bir kadın kapı komşusuna bile “Tersanelerde ölümler yaşanıyor” diyerek dikkatli olmasını istiyor. Bunu komşu söylüyorsa, o işçinin eşi, çocukları mutlaka daha fazlasını yaşıyor. Burada, örgütlenme bilincinin gelişmesi gerekiyor.

Kanber Saygılı: Doğru, mesela ben dört yıldır bu tersanelerde çalışıyorum. Anam bir gün olsun beni aramamıştır. Ama ölümlerin ortaya çıkması, televizyonda görmesi üzerine beni aradı, “Aman dikkat et” diye. Geçenlerde Kıranlar tersanesinde yaşanan kazadan sonra yaralanan işçileri ziyaret için hastaneye giderken, telefonlar geliyordu. Dolmuşta arkada oturan üç dört tane kadın, tersanelerdeki iş kazalarıyla ilgili bu telefon sohbetlerimize kulak kabarttılar, bize hemen “geçmiş olsun” dediler. Bu geniş çevrede bu sorunlara ilişkin ilginin arttığını da gösteriyor.

Cem Dinç: Tuzla tersanelerinde yaklaşık 40 bin işçi çalışıyor. Aynı zamanda burası yan sanayiye, 5 işkolunu besliyor. Bire altı veriyor. Yani tersanede çalışan bir işçi başına yan sanayide altı işçi istihdam ediliyor. Bu başta Tuzla olmak üzere, toplumda 1 milyon kişiyi bire bir ilgilendiriyor. Burayı örgütlemek 1 milyon kişiyi örgütlemek anlamına geliyor.

***Yaptığınız grevle sadece tersane işçilerine değil, tüm Türkiye işçi sınıfına umut oldunuz. Zira ilk kez bu taşeronlaşmış bir havzada, resmi sendikal örgütlülük olmaksızın bir “havza grevi” gerçekleştirildi. Tüm havzayı tek bir fabrika gibi ele alıp grevi uyguladınız. İşçi sınıfının başka kesimleri de “havza grevi”ni kullanabilir mi? Sendikal krizin çözümünde “havza grevi” ve “havza çapında örgütlenme” bir katkı sağlayabilir mi?**

Cem Dinç: Taşeronluk sisteminin Türkiye'nin tüm üretim alanlarına

yayıldığını düşündüğümüzde, süreç aslında bizi buna zorluyor. Bugün tarım işçileri, örgütsüz ve dağınık. Sonuç, cesetleri yollara saçılıyor. Maden işçileri göçük altında kalıyor. Davutpaşa'da gördüğümüz gibi tekstil işçileri. Türkiye'nin her tarafında işçilerin yaşadıkları sorunlar açısında sorunlar aynı. Örgütsüzleştirme, kuralsız ve kayıt dışı çalıştırma yaygın hak grevleri artık kesinlikle her tarafta örgütlenmeli. Önceden şu soruluyordu, "Taşeron işçiler nasıl yapsın?" Burada bir deneyim yaşandı artık. Daha öncede söylediğimiz gibi tersane patronları kendi yasalarını uygulamıyor ki. Yasada yazıyor, "Asıl işi taşeronla veremez. Ancak teknolojik nedenlerle uzmanlık gerektiren işleri verebilir." diyor. Tuzla tersanelerinde tüm iş taşeronlara veriliyor.

Burada asıl nokta, üretimini durdurulmasıdır. O zaman bütün iş bitmiştir.

Burada işçiler her gün ölüyor. Marks diyor ya "zincirlerinden başka kaybedecek hiçbir şeyleri yok" diye. Tersane işçilerinin de öyle, kaybedecek hiçbir şeyleri yok. Ölüyorlar, bunun daha ötesi yok. Farklı işkollarında bazı meslek hastalıkları vardır, deride, tekstilde kimyasallarla temas oluyor, toz yutuyorlar. Burada direk ölüyorlar. Madenlerde göçük altında kalıyorlar. Evine de ekmek götüremiyorlar. Bazıları ücretleri bile alamıyor. İlbek Tekstil işçileri işte ücret ve tazminat hakları için direniyorlar. Burada önemli olan öncünün koyacağı iradedir. İşçiler artık hak kazanılacağını gösterdiler.

***Havzasal örgütlenmeyi nasıl ele alıyorsunuz? Sanırım bunu biraz tartışsak, sorunun da önü biraz açılacak. Filanca, filanca taşeron işçisi şekline ele almıyorsunuz, tüm işçilerin örgütü adına taşeronla değil, GİSBİR ile muhatap olmaya çalışıyorsunuz. Şimdiki sendikalar yasasında böyle bir şey yok, yasalara rağmen geliyor.**

Cem Dinç: Grup toplu iş sözleşmelerini bilirsiniz. Bu biraz buna benziyor. Tüm tersaneleri kapsayan, belirli maddeleri, talepleri olan ve bunları imza altına aldirttiran bir şey. Ama sonuçta bizim karşımızda bir sendika yok. Bizim karşımızda sendika gibi bir birlik var.

Aynı zamanda bizim karşımızda bini aşkın taşeron şirket var. İşin zorluğu burada. Parçalanmış, bölünmüş, 48 tane tersane patronu

var. Bir kere bunlara karşı koyacaksın, bunun altında bini aşkın taşeronla da karşı duracaksın.

İşçilerin durumu da günlük düşünmeye itiyor. Bizim çalışmamızın zorluğu biraz buradan oluyor ama normal örgütlenme çalışmaları aynı. Klasik bir örgütlenme gibi, tek bir iş yerinde örgütlenme hedefimiz de var, bunu da gerçekleştiriyoruz fakat buradan çok fazla sonuç alınamıyor.

Şu bir deneyimdir; Erkal tersanesinde 105 günlük grev yaptık, karşımızda kimi bulduk; GİSBİR'i. O tersanede hiçbir üretim yapılmısa da, tersanenin tüm masraflarını GİSBİR karşılıyordu. Türkter Tersanesi'nde keza aynı. Yonca Tersanesi'nde yedi ay yasalara bağlı kalarak grev yaptık, orada tersane patronları hiçbir üretim yapılmısa da, ellerindeki işleri başka tersanelere verdi. Orada üretime devam etti.

Evet, biz de sonuç olarak reddetmiyoruz, bu yaşananlar işçilere tek tek işyerlerinde yürünecek yolu gösteriyor. Desan direnişi gibi de yani.

Tüm tersane işçilerinin birleştiği ve buradan tüm tersane patronları ile grup toplu iş sözleşmesi gibi bir taleplerimizin imza altına attırıp ve buralarda her tersanede sendikamızın bir temsilciliğinin olduğu bir sözleşme imzalatırmaya çalışıyoruz. Böyle bir örgütlenme modeli çiziyoruz.

Kanber Saygılı: Aslında biz biraz şöyle ele almalıyız. Yaşam bize şöyle bir şey dayatıyor. Artık havzasal, bölgesel, sektörel ve dünyasal düşünmek zorundayız. Artık eski anlayışlarla bir sendikal faaliyet yürütemeyiz. Gelişmeler bize başka bir şey söylüyor.

Arjantin'de işsizler hareketi var. Brezilya'da topraksızlar hareketi var. Konutsuzlar hareketi var. Yeni mücadeleler doğuyor. Yeni tipte örgütlenmeler doğuyor. Bu kapitalizmdeki değişimlerden olduğu gibi, çürümenin vardığı boyuttan, toplumsal dışlanmışlıklardan da kaynaklanıyor.

Nihayetinde senin burada bir sektörde vurmuş olduğun bir darbe Afrika'yı etkiliyor. Oradaki durum burayı da etkiliyor. Çünkü artık dünyadaki üretim birleşti. Amerika'daki patron burada, buradaki orada. Dolayısıyla artık biz, dünyasal mücadeleye yönelirken tabii ki bulunduğumuz alanlarda örnekler yaratarak

ilerleyeceğiz.

Biz eğer burada bir değişiklik gerçekleştirmek istiyorsak, tüm Tuzla tersanelerini tek bir fabrika gibi ele almak zorundayız. Yasal mevzuatlara dayanarak bizim burayı örgütleme şansımız zaten yok.

Bu havzanın anlayacağı dilden bir hareket planı geliştirmemiz gerekiyor. Tüm tersane patronlarını karşımıza almamız gerekiyor. Çünkü Yonca grevinde gördüğümüz gibi, tüm tersane patronları birleşti. Yonca patronuna, “Biz senin tüm masraflarını öderiz. Dolayısıyla sen bu sendikayı buraya yerleştirmeyeceksin.” dedi. İşte bu tersane patronlarının ortak hareketidir.

GİSBİR'in de, aynı zamanda Dok Gemi-İş'inde rolü budur, mücadeleciler sendikayı buraya sokmamak. Tersane patronları sadece çıplak sermayesiyle hareket etmiyor, aynı zamanda sendikası ile birlikte hareket ediyor.

Bizim buradaki mücadelemizin hedefi, sigortalı, sigortasız, sendikalı, sendikasız tüm işçileri, varsa burada çalışan memurları da kapsayan fiili meşru bir örgütlenme yaratmak.

Biz komünistler fiili meşru mücadeleden yanayız diye böyle söylemiyoruz, zaten yaşam bize bunu dayatıyor. Yaşamın dilini Türkçe'ye çevirince bu çıkıyor karşımıza. Havzasal, bölgesel örgütlenirsek burada başarıya ulaşabiliriz diyoruz.

Tek bir fabrika ve tek bir patron gibi düşünüyoruz ama bu, bu arada ortaya çıkan kimi olanakları da değerlendiremeyeceğimiz anlamına gelmiyor. Fiili meşru mücadele de böyle bir şeydir işte, etrafı yasaların belirlediği sınırlarla çizilmemiş, tamamen olanakları değerlendiren, bunun üzerinden sürece müdahale eden bir anlayıştır. Yani şöyle düşünmüyoruz. Burada nasıl olsa, tersane patronlarının tümüne karşı mücadele ediyoruz, nasıl olsa burada tüm işçilerin katıldığı havzasal bir ayaklanma başlayacak biz o zamana kadar bekleyelim, işçiler hazırlansın demiyoruz. Parça parça dövüşlerin toplamında, havzasal bir örgütlenme ve havzasal toplu sözleşmeyi hedefliyoruz.

****Diyalektik bir bağı da var aslında. Geçmişte yapılan tek tek mücadeleler bugünkü grevin hazırlığıydı, şimdi bu grevde önümüzdeki dönem açısından tek tek mücadeleler açısından yepyeni bir alan açtı.***

Kanber Saygılı: Aynı zamanda şu çok önemli: Birincisi sermaye, örgütlerimizi elimizden aldı. Yani sendikal örgütlülüğü felce uğrattı. Kendi yasal mevzuatını oluşturdu.

Şimdi bizim durumumuz tersanelerdeki örgütlenme açısından pek çok alandan belli oranlarda da avantajlı konumdayız. Hemen hemen tüm alanlarda neoliberal politika uygulanmaya başlandı. Özelleştirme, ardından taşeronlaştırma. Pek çok alanda taşeronlara karşı mücadele yeni başlıyor. Biz 15 yıllık bir deneyimi arkamıza alarak mücadele ediyoruz. Dolayısıyla taşeronlara karşı mücadeleye yeni başlayan alanların buradan öğreneceği çok şey var. Mutlaka burayı bir tecrübe olarak ele almalılar.

Sadece ve sadece tersane havzalarını örgütlemek yeterli değil. Eğer biz Tuzla havzasını hesaba katan bir örgütlenmeden doğru hareket etmezsek başaramayız. Metal sektörü ile, tekstil sektörü ile, deri sektörü ile, aynı zamanda işsizlikle birleşmek zorundayız. Sermayeye karşı mücadelede örgütlenmeyi yaratırken, işçi ve işsiz tümünü içinde toplayan bir örgütü yaratmak zorundayız.

Biz büyük kitleleri harekete geçiren fiili meşru bir mücadele yaratmadığımız sürece ne patronları dize getirmemiz, ne de kendi yasalarımızı yazmamız mümkün olmayacaktır.

****Yol kesme eylemleri giderek dünya işçi hareketinde daha sık gördüğümüz bir biçim. Özellikle Arjantin'de piketero/işsiz işçi hareketi bu aracı etkince kullanmıştı. Sizin grevinizde "yol kesme" eylemi nasıl bir rol oynadı?***

Kanber Saygılı: Burada örgütlenme mafya türü olduğu için, işçiyi korkutuyor ürkütüyor. Tam burada yol kesme eylemi, patronlarını bu amansız ve kuralsız tutumlarına karşı onların anlayacağı dilden bir cevap. Burada yaşam bize, şu yolu kestiğinde onun üretim damarı kestiğini söylüyor. Buradaki damar kesilince sadece senin hedefindeki patronun damarını kesmek anlamına da gelmiyor. Aynı zamanda bütün alandaki akışı durdurabilecek bir irade ortaya çıkıyor. Emekçilerin dikkatlerinin burada toplanmasını sağlıyor. Sorunlar üzerine düşünmeyenlerin de düşünmelerini sağlıyor. Dikkatlerini topluyor.

Yol kesme eylemi, işçilerin yoğun sömürüye karşı tepkilerinin şekillendiği alanlar oluşturuyor. Kapsamlı bir şekilde kullanılması

gerekiyor. Birde Tuzla'da yapılan böyle bir eylem, Gebze'den, deri sanayinden ve İstanbul'dan doğru birçok alanda üretimi etkileyen bir faktör oluşturuyor.

Patronların arasındaki çelişkileri de ortaya çıkarıyor. Mesela nasıl oluyor, tersaneler dışındaki bazı patronlar buradakilere “kardeşim sizde çok kuralızsınız. Birçok yasayı uygulamıyorsunuz” dedirtiyor. En azından bazı adımlar atın da burada işler rayına girsin, diyorlar.

Fiili ve etkili bir eylem. Genelleştirdiğinde üretimi de tüketimi de engelliyor. Dolayısıyla yaşamı zora sokan bir eylem türü. Önümüzdeki dönemlerde bu yol kesme eylemleri işçilerin emekçilerin en önemli mücadele araçlarından biri haline gelecek.

Biz grev sabahı yolu kesemedik. Biz gözaltına alındıktan sonra gelenler yolu kestiler ama daha öncekiler gibi değildi. Bir yol kesildi ama burada greve katılmak için hazırlanmış, gelmiş bir işçi kitlesi vardı.

Cem Dinç: Desan direnişi esnasında yol da kesildi, gemi de işgal edildi. Bu başka bir eylem aracı da olabilirdi. Hayat her türlü eylemi ortaya çıkartıyor. İşçiler birleşiyor; işi yavaşlatıyorlar, üretimi de durduruyorlar, grev kırıcsının evine gidip onu dövüyorlar. Bütün eylem biçimleri var olan sürecin içinden çıkıyor.

Hakkı Demiral: Harb-İş üyesi arkadaşlarımız da 14 Mart'ta E-5 yolunu kestiler, sosyal güvenlik hakkına sahip çıkmak için. E-5 kesilince toplumun geniş kesimlerini etkiliyor. Farklı pek çok tarafa tepki gösteren, tüm kamuoyunu etkileyen bir eylem oluyor. Tersanede yapılan ise tersane patronlarını hedefleyen bir eylem. Burada yol kesilmesi idi grev olmaz mıydı, katılım değişebilirdi. Yol kesme eylemi sadece işçileri değil, aynı zamanda patronların da, taşeronların da araçlarını engelleyen tersane bölgesine kimsenin girmesine izin vermeyen bir eylem, fiili bir durum yaratıyor böylece.

Cem Dinç: Grev günü yapılan yol kesme eylemine şöyle bir ek de yapmak lazım, yol kesildi işçiler işe gitmedi ama o gün hiç tersaneler bölgesine gelmeyen de çok sayıda işçi vardı. Ada ve Tersan tersanelerinde gemi indirilecekti ama yapılamadı. İşçilerin bir kısmı greve gelmedi ama o gün işe de gitmedi. Yani grev çağrısına daha pasif bir yanıt verdiler.

Toplamda yüzde 70'e varan oranda üretim durduruldu.

Harb-İş'in yaptığı eylemde GSS ile ilgili orada etki altına alınan herkes öğrendi. Kamuoyu yaratıldı.

***Artık patronlarla masaya oturan, grev örgütleyen bir sendika olarak, sendikanızın yeni bir düzeye ulaştığı söylenebilir mi? Eğer bu doğruysa, bu yeni düzeye denk gelecek ne gibi adımlar atmaya uygun buluyorsunuz? Ya da şöyle soralım: Fiili grev, fiili sözleşme... Sırada ne var?**

Hakkı Demiral: Buradaki çalışma koşullarından bahsederken, kural dışı diyoruz yani aslında yasadışı anlamında. Hükümet, devlet burada yasaların uygulanmadığını biliyorlar. Yasalara uyararak bu süreci örgütlemeye gitmek zaten tamamıyla işverenlerin ekmeğine yağ sürmek olur. Onun için Limter-İş olarak fiili meşru mücadele yoluyla bu sorunu açacağımızı ve bütün bu grev sürecinde çalışmalarımız bu anlamda yürüttük.

Şimdi buradaki işçilerden imza toplayarak Çalışma Bakanlığı'na gittiğimizde, insan hakları komisyonu kurulması için Meclise gittiğimizde bizi muhatap almasalardı, Dok Gemi-İş yetkili derlerdi. Bizim verdiğimiz fiili meşru mücadele sonucunda kamuoyunun da tersaneler gerçeğini gördüğü için; burada bizim en yetkili sendika olduğumuzun, onları bizim temsil ettiğimiz ve işçilerin taleplerini en ileri biçimde ortaya koyduğumuzun bilincindedir. Bu anlamda da bizim haklılığımızdan ve meşruiyetimizden dolayı bizi muhatap almak zorunda kaldılar. Çalışma Bakanı ile yapılan görüşmeye çağrılmamız da fiili mücadelemizin sonucudur.

Yasalar doğrultusunda hangi sendika yetkilidir, hangisi yetkisizdir bunu tartışacak; 40 bin tane işçinin çalıştığı tuzla tersanelerinde; bin işçinin çalıştığı bir tersanede 100 tane kadrolu işçiyi sendikalı yapıp, 900 güvencesiz işçiyi sendikasız bırakmak yetki almak demek ise biz baştan bunu istemiyoruz. Biz bu koşulda yetkisiz kalmayı savunuruz. Biz, tersanedeki işçilerin tümünün örgütlendiği bir yetkiyi istiyoruz. Bunun için mücadele veriyoruz.

Tersane patronları da taşeronlar da sorunun çözümü için muhatabın Limter-İş olduğunu tartışıyor, biliyor.

Fiili sözleşme dediğimiz şey şöyle özetlenebilir: 80'li yıllardan bu yana 10 saate varan çalışma süreleri ile üretimi sürdüren sendikaların, mücadelenin karşısında Ağır ve Tehlikeli İşkolu Yönetmeliği'ndeki 7.5 saat çalışmaya dönmesi fiili bir sözleşmedir. Hem de bu sözleşme bir saat içerisinde imzalanmıştır.

Kanber Saygılı: Dünyanın hiçbir yerinde sermaye gücü ya da devleti durduk yere mücadeleyi bir sendikayı, işçi temsilcilerini çağırıp, “Gelin sizle bir anlaşma yapalım.” dediğini ne gördüm, ne de duydum. Aksine yıllarca dışlamaya çalışmışlardır. Tabii, bizim mücadelemizin önünü kesmek için tersanelere patronlar tarafından sokulan Dok Gemi İş gibi işbirlikçi gangster sendikalar hariç!

Bir tane hükümet, onun çalışma bakanı, tersane patronları Limter-İş Sendikası'nı da çağırıp, masaya oturuyorsa, -bizim toplu sözleşmemiz, yetkimiz yok doğrudur- niye çağırıyor o zaman bizi?! Bizim sosyalist sendikacılık yaptığımızı, sınıf sendikacılığını esas aldığımızı biliyorlar. Patronların işçileri sevmediği kadar; bizim de patronları sevmediğimizi açık seçik ortaya koyan bir sendika olduğumuzu yıllardır herkes biliyor.

Şu çok açık, devlet katında sen muhatap alıyorsan; işte bu fiili meşru mücadelenin gücüdür. Tabii ki tersane patronları mırın kırın edecektir ama, bunun yolu artık açılmıştır.

Biz geldiğimiz aşamada, tersane patronları cephesinde bir yarık açtık. Bu ne bir kurşun, ne bir bıçak nede bir yumruk yarasıdır. Bu suyun yıllarca vura vura taşı delmesi gibi bir şey. Bu yarık artık kapanmaz.

Biz bundan sonra sözleşme yapacak mıyız? Tabii ki yapacağız. 27-28 Şubat'la birlikte 20 yıllık gelenek değişti burada. Devlet katında muhatap görülen sosyalist sendikacılar var. Yıllarca fazla çalıştırmaya karşı çıkması, 7.5 saat çalışmak istemesi ve bunu kazanması. 20 yıllık uygulamaları biz değiştirdik. Bunu bizimle masaya oturup yapıp yapmamaları hiç önemli değil. Şimdi bunu yaptılar mı, yaptılar. Bu Limter-İş Sendikası'nın yıllarca verdiği mücadelenin onları getirdiği noktadır.

İleride masaya oturacaklar mı? Oturacaklar tabii. Onlar da şunu iyi biliyorlar ki, bizimle masaya oturmadıkları sürece gün gelecek bu tersanelerde üretim tamamen duracak. Önümüzdeki süreçte taleplerimiz kabul edilmezse, daha güçlü

eylemler yapacağımızı biliyorlar.

Cem Dinç: Artık burada hiçbir şey 27-28 Şubat öncesindeki gibi değil. Her şey değişiyor.

***Limter-İş “fiili grev”le “fiili yetkiyi” aldı diyebilir miyiz?**

Cem Dinç: Kesinlikle, işçiler yetkiyi bize verdiler. Tersane patronları da bizimle masaya oturacaklarını biliyorlar ama kontrol altına almak istiyorlar. Tersane patronları arasında da çatlaklar var. Desan Tersanesi sendikamıza ve komisyona denetim için kapılarını açtı işte. Hem de orada Dok Gemi-İş sendikası örgütlü olmasına rağmen. Limter-İş gidiyor, orada incelemeler yapıyor.

Bazı patronlar sendikayı muhatap almayalım diyor, kimileri de “Tersane işçileri onların çağrularına uyuyor, bakanlıkla görüşüyorlar, biz niye görüşmeyelim” diyor. Onlar şimdi bunun kavgasını veriyorlar.

Kanber Saygılı: Biraz önce Limter-İş yetkiyi aldı mı diye sordunuz ya, bu çok önemli bir şey aslında. Bir anlamıyla yetkiyi aldık diyebiliriz. Tam aldık demek ise abartılı olur.

Tersane işçileri yıllardır bizim burada mücadele ederek zaman zaman gözaltına alındığımızı, tutuklandığımızı ama tüm bunlardan yılmayarak sendika çalışmalarını sürdürdüğümüzü görerek, yeri geldiğinde tokalaşarak, yeri geldiğinde “Helal olsun. Biz biraz daha arkanızda olabilesek burası daha da değişecek.” diyerek tepkilerini veriyor. Biz onay aldık evet işçilerden.

Şimdi iki tane güç, iki tane irade var. Bir tarafta tersane patronları ve türevleri, bir tarafta ise tersane işçileri ve Limter-İş Sendikası. Burada göğüs göğse bir mücadele veriyor. Ama son kavgada yeri biz belirledik, araçları biz belirledik. Yani bu tersane işçilerinin iradesi olarak bizim sahaya girmemiz anlamındadır. Bu tersane patronlarına “Artık bu saatten sonra tek kale oynayamazsınız” demektir. Bütün futbolcularımız iyi oyuncular mı? Zayıflıklarımız olabilir. Ama önemli olan sahaya inmektir. Bu saatten sonra bize daha iyisini yapmak düşünüyor. Grev de çok açık biçimde tersane işçileri açısından kesinlikle kazanılmış bir grevdir. Önümüzdeki zamanlarda yapılacak toplu sözleşmenin de önünü açmıştır.

Tarihte de toplu sözleşme, önce sokakta yazılmıştır. Ne sermayedarlar, ne de işçiler

bundan farklı biçimde yazmamışlardır. Önce sokakta yazılmıştır, sonra yasa katına çıkmıştır. Sonra patronların eli titreyerek de olsa kâğıt üzerine geçirilmiştir.

Artık çok açık ifade ile tersanelerde 7.5 saat çalışma uygulanmaya başlanmıştır, fiili yoldan kazanılmıştır.

***Grev sonrasında bir örgütlenme/üyelik kampanyası gibi bir fikriniz var mı? Bu konuda engel oluşturan noter şartı nasıl aşılabilir? DİSK genel kurulunda noter şartını fiili olarak delelim çağrısı yaptınız?**

Cem Dinç: Noter şartı 12 Eylül'den sonra gelen bir yasa ve sendikal mücadele önündeki en büyük engellerden biridir. Çalışan bir işçinin, sendikaya üye olmak için mesai saatleri içinde zaten notere gitme şansı yok. Gitti diyelim sonra üyelikler, Çalışma Bakanlığına gidecek. Bakanlık yetki verecek. Uzun bir prosedür. 33 YTL'lik noter ücreti de bu engellerin bir parçası. İşçilerin verecek durumu olmaması bir yana, sendikanın bunu üstlenmesi halinde bin üye yapmak için 33 bin YTL gibi bir mali kaynağa ihtiyacımız var. Böylece noter şartını getiren 12 Eylülcülerin nasıl bir işçi düşmanlığı yaptığı daha net açığa çıkıyor.

Aslında burada gerekli olan şu: Fiili durum, fiili üyelikle olur. "Örgütlenme hakkı vardır" diyen Anayasa'nın 90. maddesini gündemine alan, fiili üyeliği dayatan bir tutumla bu yasakçılığı delelim dedik DİSK'e. DİSK de ILO yasalarına göre bu hakkı kullanacağını söyledi ama DİSK'e bağlı sendikalar içinde bunu yaratan sendikalar fazla yok. Herkes bizim sektörümüzde olmaz diyor. Neden olmasın?

Belediye işkolunda olmaz mı, fiili durum yaratılmaz mı? Bizce yaratılır. Binlerce taşeron işçisi var. Metalde de böyle. Geçmişte yapılan bazı Başkanlar Kurulu toplantılarında, bu konunun önemli olduğuna ilişkin konuşmalar yapıldı. Ön açıcı olmak gerektiği karar altına alındı.

Şimdi bir milletvekili bir partiden istifa edip başka bir partiye geçiyor, buna kimse noter şartı aramıyor. Derneklere üye olurken böyle bir şey gerekmiyor. Bu işçiler örgütlenmesin diye konulmuş bir kanundur. Sendikalarını üye olmasınlar diye. Bunu başta sendikacıların kabul etmemesi lazım. Ama bu konuda bir uzlaşma oluşmuş durumda. Mademki uluslararası

sözleşmelere imza atılmışsa bu kalkmak zorunda. Bu konuda çalışmalar yürütülmeli.

İşkolu barajı da var tabii bu da büyük bir engel.

Burada bir işçi meclisimiz var. Periyodik olarak toplantılar yapıyoruz ve kararlarımızı buradan alıyoruz. Tüm işçiler düşünceleri özgürce ifade ediyor. Önerilerini sunuyorlar. Bu fiili üyeliktir işte. Ancak böyle antidemokratik yasalar delinebilir.

Hakkı Demiral: Biz grevin ardından tersanelerdeki kadrolu ya da kadrosuz, sigortalı ya da sigortasız işçileri Limter-İş'e fiili olarak üye yapıyoruz, yapacağız. Grevin ardından yüzlerce işçi geldi üye oldu. Bu çalışma bundan sonra da devam edecek. En önemli planlarımızdan birim şu; üyelik kampanyası başlatacağız. Fiili meşru mücadelemizi, fiili üyeliklerle devam ettireceğiz.

***Grev sürecinde böyle bir çalışma yürütüldü mü?**

Hakkı Demiral: Grev anında böyle bir eksiklik oldu. Grev anında kesinlikle masa kurularak, çok fazla işçi üye yapılabilirdi.

***Grev esnasında Çalışma Bakanı Faruk Çelik; "İki sendika var. Birisi yetkili sendika. Birisi yetkisiz sendika. Limter-İş ideolojik sendikacılık yapıyor" dedi. Bu konuda ne düşünüyorsunuz?**

Kanber Saygılı: 12 Eylül işçileri politikadan soyundurdu. Herkese şöyle dedi: Sendikacılık yapacaksanız, işçilerin üç kuruluşluk yaşam koşullarına ilişkin çalışma yapacağız. Siz üç kuruluşluk ücreti dört kuruşa çıkardığımızda, biz de mallara zam yapacağız. Bu böyle sürüp gidecek. Yani ekonomik sendikacılığı, düzen için sendikacılığı dayattılar. Sistemin sana sunmuş olduğu ne olanak varsa bu düzen içinde nemalanacaksın. Bunun dışında hiçbir şey düşünmeyeceksin. Düşüneceksen kapitalizmin sınırları içinde düşüneneceksin. İdeolojin olmayacak, siyaset yapmayacaksın.

Zaten 12 Eylül öncesi ile sonrası sendikacılık arasındaki farkta burada. 12 Eylül askeri darbesinin öncesinde işçiler politika ile uğraşıyordu. Bu ülkenin gündemine, geleceğine dair sözler söylüyordu. 12 Eylül bunu ortadan kaldırdı. İçi boşalmış bir sendikal hareket yarattı. Bundan sonra sendikacılar şöyle açıklamalar yapmaya başladılar; "Biz ideolojik sendikacılık

yapmıyoruz. İnsani taleplerle uğraşıyoruz.” dediler. Ama bu konuda devlet, hükümet, patronlar çok çok ideolojik davrandı ve davranıyorlar da. Tabii patronların ideolojisinin olması, politika yapmaları, bu çok doğal bir şey.

Ama aynı durum işçiler, sendikalar açısından da geçerli. Doğru, sendikalar ekonomik mücadele örgütleri olarak kurulmuşlardır ama süreç içinde bunlar geleceğe dair, kapitalizme karşı mücadele eden örgütlere dönüşmüşlerdir. Tabii ki sendikalar parti değildir, bir parti gibi hareket etmezler. Ama asla ideolojisiz değildir. Bir işçinin taraf olması kadar doğal ne var. Patron sendikalarının da olduğu gibi işçi sendikalarının da ideolojileri vardır. Ve bu işçi sınıfının ideolojisidir. Sosyalizmdir. Dolayısıyla politika yapmaları gerekiyor. Kapitalizmin kendilerine sunduğu olanaklarla sınırlı olmaması, asıl olarak kapitalizme karşı mücadele yürütmeliler.

Günümüzde “benim bir ideolojim var. Ben işçi sınıfının ideolojisi ile hareket ediyorum” diyen sendikaların sayısı şüphesiz ki az. Bunlar sınıf sendikacılığı yapan sendikalardır. Ama sayılarının az olması gerçekleri ortadan kaldırmıyor. Şimdi bu ideolojiye sahip çıkmamız gerekiyor. Yani ideolojik davranmamız lazım.

****Hükümet son derece ideolojik mesela. Serbest piyasa ideolojisini, liberalizmi, neoliberalizmi savunuyor. Hiç tartışmıyorlar bile.***

Kanber Saygılı: Bu işçi sınıfına düşman bir ideolojidir. Mesela Sosyal Güvenlik Yasası tamamen ideolojik bir yasadır. İşçiye, emekçiye sağlık için ayrılan paraya “kara delik” gözüyle bakıyor. Tüm paraları doymak bilmez sermaye için ayırmak istiyor. İşte parasız sağlık hakkını yok ediyor. Biz ise merkezinde insanın durduğu,

üretimin toplumsal ihtiyaçlar için yapıldığı sosyalizmi savunuyoruz. Tabii bunun yansıması, herkese insanca, parasız sağlık hizmeti talep etmemizdir.

Yani sermayenin saldırılarını bertaraf edebilmek için kendi ideolojinle ona karşı durman gerekir. Senin bir ideolojinin yoksa, şeklin yok anlamına gelir. Buda kapitalizmin sana çizdiği sınırlarla ne kadar yaşayabiliyorsan işte o kadar yaşayacaksın demektir.

İdeolojin olmazsa, kendin için dövüşmezsin, kendin için mücadele etmezsin. Başkaları için, düşmanın için mücadele edersin. Onun kulvarında dolaşırsın. Kapitalistler nereye hareket etmeni istiyorsa, nereye yönlendiriyorlarsa, oraya gidersin. O zamanda sen, sen olmaktan çıkarsın. İşte 12 Eylül işçi sınıfını, işçi sınıfı olmaktan çıkardı. İdeolojisinden soyundurttu. Ve sendikalarda “bizim ideolojimiz var” demekten korkmaya başladı. Bu açıdan sınıf sendikacılığının en önemli gereklerinden biri de, işçilerin bir sınıf gibi hareket etmesi için mücadele yürütmesi olmalı.

Bu vahşi emek sömürsünün karşısında mücadelenin gelecek görüş açısı sosyalizm olmalıdır diyoruz. Sosyalizm, ayakların baş olması demektir. Sosyalizm sömürsüz bir toplumdur. İnsanın insana kulluğunun yok edilmesi demektir.

Kapitalizm ise sömürdür, iş cinayetidir. Bunun için Bakan istediği kadar bizi suçlasın. Biz de en az onun kadar ideolojik bakıyoruz. Ama farklı sınıfların ideolojileri. Onlar sermayenin kılıcını sallıyorlar, biz işçi sınıfının!

Çanakkale: Hangi Vatan, Kimin İçin Savaş?

Çanakkale Savaşı yıldönümlerinde, M. Kemal'in kahramanlığının yanı sıra, savaşın Osmanlı açısından “yurt/vatan savunması” olduğuna dair yoğun ajitasyon yapılıyor.

Geçmişte, Çanakkale Savaşı, ağırlıklı olarak İttihatçıların liderliğinde girilen emperyalist savaştan koparılarak ele alınıyor, ulusal kurtuluş savaşının ön muharebesi olarak yüceltiliyordu. Ancak bugün aynı burjuva akımların pek çoğu, İttihatçı diktatörlüğün Alman emperyalizmi safında emperyalist paylaşım savaşına girmesini, Çanakkale Savaşı'yla birlikte yurt savunması olarak kutsamaya başladı. Bu geniş şovenist birlik, Pantürkçülerden Türk-İslamcılara, panislamcılardan ırkçı milliyetçi cephenin başaktörlerinden CHP'li Kemalistlere ve neofaşist Perinçeklere değin uzanıyor.

Pantürkçü Enver Paşa'nın mezarının '80'li yılların sonunda devlet töreniyle Türkiye'ye getirilmesi, '90'lı yıllarda “eski Musul eyaleti” hevesinin canlandırılması, “Adriyatik'ten Çin Seddi'ne” nüfuz kurma hayalinin propaganda edilmesi, ABD'nin emrinde Bosna'dan Afganistan'a pek çok yere birlikler gönderilmesi, Talat Paşa'yı bayraklaştıran “akıncı” gösteriler, Türk burjuvazisinin emperyalizmin yedeğinde “bölgesel güç” olma hevesini ifade ediyordu. Bunun sonucudur ki burjuvazi, özellikle SSCB'nin yıkılmasının hemen ardından Enver'in kurtlanmış kemiklerine kendi bedenini giydirerek imparatorluk günlerinin şaşasına yeniden kavuşma hayaline kapıldı. Bu hayallerin kırılmış cam gibi tuzla buz olması için fazla zaman geçmesi gerekmedi. “Adriyatik'ten Çin Seddi'ne” ABD taşeronluğunda Türkçe konuşan

halklar üzerinde kültürel nüfuz kullanarak nemalanma hevesi kursağında kaldı. Böyle olsa da, ABD çıkarları doğrultusunda Somali ve Bosna'dan Afganistan'a askeri saldırganlık, Balkanlar'dan Kafkasya'ya askeri-polisiye bugün için de “Enverizm” ajitasyonunu, burjuvazinin bütün kesimleri için gerekli kılıyor.

Bu duruma karşın, “Enverizm” generaller önderliğindeki ırkçı-milliyetçi cephe için salt bir ajitasyon, halkı aldatma aracı değil, geçmiş imparatorluğun dağılması korkusunun bugün, 21. yüzyıl başındaki Türkiye'sine tercüme edilmiş halidir. Edirne'den Kars'a egemenliğini korumakta zorlanan egemen sınıfların askeri temsilcilerinin cephesi, Talat-Enver sömürgeci politikalarını bugünün kangrenleşmiş sonuçlarına çözüm dayanağı olarak görüyor ve günümüze uyarlamaya çalışıyorlar. Sermaye oligarşisinin emperyalizmle tam uyum içinde “kapsayarak genişleme” politikasına karşı generaller partisi “ezerek korunma” ve fırsatçı yayılma arayışı içindedir. 20. yy.'da Talat-Enver çetesi için, “engel” olarak gördüğü Ermeniler vardı, bugünkülerin “engel” gördükleri Kürtler var. Talat-Enver çetesi Orta Asya steplerine doğru at koşturuyordu, bugünküler Kerkük'e tank sürmeyi düşünüyor olabilirler. Tüm bunların sonucudur ki, burjuvazinin bütün cepheleri için yıkım döneminin başkahramanları, bugünün egemenlerinin suretinde yeniden ete kemiğe bürünüyorlar, bu doğal ve anlaşılır bir durumdur da. Yıkım, bu kez egemenlik aygıtının kapısını çalmaktadır. Irkçı-şoven temeller üzerine kurulan egemenlik aygıtı çatırdarken geçmişine sarılıyor, ama o geçmiş bir daha geri gelmemek

üzere yok olup gitti. Ne var ki bugünkü Enverler, o günün kafasını bugünün hastalıklı gövdesine monte etmek istiyorlar, elbette ortaya bir ucube çıkıyor. Mutlak surette bir an önce yok edilmesi gereken bir ucube, aksi takdirde kendisiyle birlikte herkesi felakete sürükleyeceği tarihsel tecrübelerin henüz canlı hatıralarıyla orta yerdedir.

Hal böyle olmasına rağmen egemen sınıflar, en başta da ırkçı-milliyetçi grup, Ermeni soykırımı, Osmanlı İmparatorluğunun son yılları, Talat-Enver çetesi hakkında demagojiye başvuruyor, tarihsel gerçekleri ters yüz etme çabasına giriyorlar. Osmanlı İmparatorluğunun sömürgelerini elde tutma savaşını “vatan savunması”, Alman emperyalizminin baş işbirlikçisi Talat-Enver çetesini de “vatansever savaşçılar” olarak sunuyorlar artık.

Emperyalist Dünya Savaşı, Tüm Taraflar İçin Bir Yağma Savaşıydı

Ağustos 1914'te başlatılan 1. Emperyalist Paylaşım Savaşı; dünyayı hangi emperyalist haydut grubunun talan edeceği ve sömürgeleri gasp edeceği üzerine girilen gerici, haksız bir savaştı.

Her iki emperyalist ittifak grubunun liderleri, itilaf grubunun liderleri İngiliz-Fransız emperyalistleri ile İttifak devletlerinin lideri Alman emperyalizmi, dünyaya egemen olmak için savaşı başlattılar. Bu emperyalist haydutların arkasında saf tutan diğer emperyalist, otokratik ve işbirlikçi burjuva devletlerin her biri de, bu kanlı soygun savaşına, kendi gerici/haksız çıkarları için girdi.

Örneğin, İtalyan emperyalistleri bu yağma savaşına önce “tarafsız” işgalci olarak katılırlarken, İtilaf Devletlerinin, Avusturya-Macaristan İmparatorluğunun ilhakı altındaki Adriyatik bölgesinin ve işgal ettikleri Libya vb. yerleri rüşvet olarak sunması karşılığında, İtilaf emperyalist grubuna katıldılar.

Askeri-feodal bir emperyalist olan Rus Çarlığı, yalnızca ilhaklarını ve sömürgelerini korumak için değil, Boğazları ve İstanbul'u ele geçirmek için de İtilaf grubunun yanında savaşa girdi. Çok daha küçük çaplı burjuva devletler; örneğin Romanya, Macaristan'ın bazı bölgelerini yutma hevesiyle İtilaf grubu safında, Bulgaristan Çarlığı Makedonya'yı yutmak için İttifak

Devletleri safında Almanya'nın arkasına bağlanarak savaşa girdiler.

Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, ilhaklarını/sömürgelerini korumak, İngiliz emperyalistlerine kaptırmamak için, Alman emperyalistlerinin safında savaşa girdi, savaşı ilk başlatan olmaktan kaçınmadı.

İttihatçı iktidar altındaki Osmanlı İmparatorluğu, ilhaklarını korumak ve yitirdiklerinden bir kısmını yeniden ele geçirmek için Alman emperyalistlerinin safında savaşa girdi.

Elbette, 1. Emperyalist Paylaşım Savaşı'nın her iki ittifak grubunun liderleri, İngiliz-Fransız emperyalistleri ve Alman emperyalizmiydi.

İngiliz emperyalizmi başta olmak üzere İngiliz-Fransız emperyalistleri, sömürge imparatorluklarına sahiptiler. Uzak Doğu'dan, Güneydoğu Asya'dan Afrika'ya ve Latin Amerika'ya değin sömürgelere sahiptiler. Sömürgelerini, yeni ve hızlı gelişen, sömürge paylaşımında geç kalmış Alman emperyalistlerine karşı korumak için, dahası Osmanlı ve Avusturya-Macaristan imparatorluklarının ilhakı altındaki toprakları ile geçirmek için emperyalist savaşa girdiler.

İttifak Devletlerinin elebaşı Alman emperyalist haydudu ise, hızlı ekonomik gelişme sağlayarak güçlenmiş ama sömürge edinmede geç kalmıştı. Yeni güç ilişkilerine göre dünyayı yeniden paylaşma isteğindedi. Kapitalist-emperyalist dünyanın ve sömürgelerin hali hazırdaki egemenleri olan İngiliz-Fransız emperyalistlerine karşı şiddetli rekabeti, dünya çapında savaşa tırmandırması buradan geliyordu.

Alman emperyalistleri, yanlarına Avusturya-Macaristan ve Osmanlı imparatorluklarını alarak, İttifak Devletleri grubunu oluşturdu ve bir Sırp milliyetçisinin Avusturya veliahdına suikastını bahane ederek önce Avusturya-Macaristan'ın Sırbistan'a savaş ilanını sağladılar. Rus çarlığıyla Avusturya-Macaristan imparatorluklarını savaş ve seferberlik ilanlarına ittikten sonra, belli başlı rakiplerine karşı 3-4 Ağustos'ta savaş ilan ederek, paylaşım savaşını başlattılar.

ABD emperyalizmi hızlı gelişerek güçlenen başlıca emperyalist bir güç olarak, rakiplerinin savaşın şiddeti içinde yıpranmalarını sağladıktan sonra, savaşın sonuna doğru, 6 Nisan 1917'de

Almanya ve sonrasında Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'na savaş ilan ederek galiplerin sofrasından pay kapmaya çalıştı. Ayrıca Wilson Prensipleri ilanıyla emperyalist barış görüşmelerinde ABD, mandacılığı ve himayeciliğini yaymaya çalıştı.

İttihatçı iktidar, Alman emperyalizminin arkasına bağlanarak, Almanların galip geleceklere güvenerek onların safında ve birlikte planladıkları biçimde emperyalist savaşa girdi. Alman generalleriyle, ittihatçı liderler, Goeben ve Breslou kruvazörlerine Türk bayrakları çekip Karadeniz'e geçirdiler, 29 Ekim 1914'te Rus limanlarını bombalatarak, Osmanlı İmparatorluğu'nu Almanların yanında savaşa soktular.

Emperyalist Savaş Ve İttihatçı İktidar

İttihat ve Terakki Partisi, halkçı olmayan 1908 burjuva devrimiyle iktidara geldi. Reformcu aydınların ve halkın padişahlığa tepkisini yedekledi. İktidarda Osmanlı hanedanlığıyla uzlaştı ve iktidar ortaklığı yaptı. Monarşist rejimi; 1908 Anayasasıyla (1876'da hazırlanıp uygulamadan kaldırılan Anayasayı yürürlüğe koyarak) ve parlamento kurarak, meşruti monarşi rejimine dönüştürdü.

İşçi sınıfının sendikal örgütlenme ve grev hakkının gerçekleştiği ve değişik uluslardan parlamenterlerin seçilebildiği ortam uzun sürmedi. Bir yıl gibi kısa bir süre sonra 1909'da, sendikal örgütlenme hakkı tamamen gasp edildi, grev hakkı büyük ölçüde kısıtlandı. Reformcu aydınlar karşı zindan ve imha politikası uygulandı. İttihat Terakki'nin triumvirası Enver, Talat, Cemal; gerici baskıları ve suikastları yükseltmeye paralel iktidarı ellerine aldılar, halklara baskıyı yoğunlaştırdılar. Hilafetçi 31 Mart ayaklanmasını ordu birlikleriyle bastırdılar. 1913'te silahlı baskın yoluyla, İngiliz yanlısı sadrazamı değiştirdiler. İttihat Terakki Mahmut Şevket Paşa'yı sadrazamlığa getirdiler. Aynı yıl Mahmut Şevket Paşa'ya yapılan suikastı bahane ederek silahlı baskın yöntemiyle hükümeti tümüyle ele geçirdiler. İttihatçılar Balkan yenilgisinden sonra, Pantürkçü eğilimlerini ön çıkardılar. Müslüman halklar üzerindeki ilhaklarını korumak, kaybedilenlerin bir kısmını geri almak ve Turan hayali yönünde adım atma politikasında karar kıldılar.

Elbette Osmanlı İmparatorluğunun iktisadi

temeli, sömürge/ilhakları sürdürmeye uygun değildi. Zayıf ve gecikmiş kapitalizmiyle Osmanlı İmparatorluğu, emperyalist kapitalizmin yarı sömürgesiydi, feodalizm egemendi. İttihatçıların büyük askeri güce dayanarak imparatorluğu sürdürmesi olanaklı değildi. Oluşmakta olan Türk kapitalizminin temsilcisi İttihatçıların askeri güce dayanarak, milliyetçi, hatta Pantürkçü bir çizgide imparatorluğu sürdürme çabası ya olanaksız ya da dünya egemenliği için çatışan büyük emperyalist aktörlerden birinin himayesi altında "mümkündü." Bu da onun yarı sömürgeleşmesinin derinleşmesi demektir. Nitekim kısa zamanda Osmanlı, Alman mali sermayesinin yarı sömürgesi haline geldi. İttihatçıların Osmanlı İmparatorluğunu koruyarak savaşa girmesi, bu emperyal ve işbirlikçi gerici içeriğe sahiptir.

İttihatçılar, Türk burjuvazisini geliştirmek için, Rum ve Ermeni burjuvaların mülkiyet ve sermayesini ele geçirme politikasını izledi. Daha önemlisi de Alman tekelleriyle işbirliği içinde Türk burjuvazisini geliştirme stratejisi izledi. İngiliz-Fransız tekellerine ait imtiyazları (kapitülasyonlar) kaldırırken Alman tekellerini teşvik etti. Alman emperyalizmiyle işbirliği içinde Türk burjuvazisini palazlandırma stratejisi uyguladı. Daha 1898'de Bağdat Demiryolu imtiyazını elde eden Alman mali sermayesi, İttihat Terakki iktidarında Osmanlı'ya egemen emperyalist sermaye haline geldi. İttihatçı iktidar, Osmanlı hanedanlığını sürdürdüğü gibi, feodal toprak sistemine de dokunmadı.

İttihatçı iktidar amacı doğrultusunda, içte gerici bir diktatörlük kurdu. Dış politikada ise, işbirlikçisi olduğu Alman emperyalizminin vurucu gücü olarak, Pantürkçü çizgide emperyal bir politika izledi. Bununla, Osmanlı sömürge hakimiyetini koruyacağını ve yitirilen Mısır, Kıbrıs, Batı Trakya'yı elde edeceğini hesap ediyor; dahası petrol rezervlerine sahip Bakü'yü, İran Azerbaycanı ve Orta Asya Türki halklarının ülkelerini ilhak etmeyi umuyordu. Bu doğrultuda Pantürkçü ideolojiyi geliştiriyor, ayrıca Halifeliği ve İslami gerici ideolojiyi de Mısır gibi yerleri almak için kullanıyordu. İttihat Terakki'nin ideoloğu Ziya Gökalp, Pantürkçülüğün teorisyenliğini yapıyordu.

İttihatçı iktidar, Almanların yanında emperyalist savaşa emperyal politikasının devamı olarak da

girdi ve başlayan savaşa dahil olmak için acele etmekten geri durmadı.

İtilaf devletleri emperyalist grubunun elbette Osmanlı topraklarını sömürgeleştirme amacı vardı ve zaten Mısır, İngiltere'nin sömürgeci haline 1880'li yıllarda gelmişti. Dahası, Ortadoğu ülkelerinin petrol rezervlerine sahip olduklarının açığa çıkmasıyla bölgeye yönelik İngiliz ve Fransız emperyalistlerinin sömürgeleştirme iştahı daha da kabarmıştı. Ancak savaş başladığında, Almanya karşısında avantajlı duruma geçmek isteyen İtilaf güçleri, Osmanlı'yı savaş dışında tutmak taktiğine başvurdular. O konjonktürel durumun yarattığı savaş dışında kalma imkânını reddetmeleri de İttihatçı liderlerin emperyal politikasını gösteriyor. İttihat Terakki'nin, İtilaf emperyalistleriyle “savaş dışında kalma” görüşmelerini yürüten ekipten olan Emir Şekip Aslan, anılarında bu görüşmeleri Almanların yanında savaşa girme hazırlıklarının öğrenilmesini gizleyen bir örtü olarak kullandıklarını açıklıyor.

Görüşmelerde, İtilaf Devletleri'nin, Osmanlı ilhaklarına dokunmama ve Rusya'nın 30 yıl boyunca Osmanlı'ya saldırmama güvencesi vermelerine rağmen, Mısır'ı yeniden Osmanlı'ya bağlama talebinde ısrar ederek savaş dışı kalma imkânını değerlendirmediklerini anlatırken de, İttihatçıların emperyalist politikayla savaşa girdikleri açığa çıkıyor: “En önemli sorun Mısır'dı. Türkiye, İngiltere'nin Mısır'dan çekilmesini ve Mısır'ın işlerinde bağımsız, dışarda Osmanlı halife ve sultanına bağlı hale getirilmesini istedi.”

Almanya savaşı kazanırsa, İttihatçıların Mısır'a, Kıbrıs'a, Batı Trakya'ya ve Makedonya'ya sahip olmayı umduklarına Şerafettin Turan da değinmektedir. Nitekim 7 Kasım 1914'te yayımlanan cihat fetvası ile 11 Kasım'da yayınlanan Hattı-ı Hümayun'da, “Osmanlı yöneticilerinin böyle bir cihat ile yakın geçmişte kaybettikleri toprakların hiç olmazsa bir kısmını geri alabilecekleri” amacı dile getirilmektedir.

İttihatçıların Turan hayallerini Doğan Avcıoğlu gibi Kemalistler, Bülent Tanör gibi aydınlar dile getirmektedirler:

“Almanya'nın Osmanlı Devleti'ne bakışında çıkara dayalı bir sevecenlik vardı. Rusya ile Osmanlı'nın uğraşmasını istiyordu. Bunun ödülü de Orta Asya Türkleri ile birleşmesi konusunda

yeşil ışık yakması ve Pantürkizmi desteklemesi olacaktı.” (Bülent Tanör) “Almanya, Rusya'ya karşı Osmanlı devletini yanına alabilmek için, Rusya'da yaşamakta olan Türklerin Osmanlı sınırları içine alınmasını amaçlayan Pantürkist hareketi de kışkırtmaktaydı. Osmanlı yöneticileri çıkacak bir savaşta, Rusya'nın yenilgisi ile bu ülkünün gerçekleşebileceğini umduklarında, Almanya'ya yanaştılar.” (Oral Sander)

Eski İttihatçı Pantürkçülerden Rahmi Apak da, Turancı yayılmacı amaçlarını sonraki yıllarda şöyle yazacaktı:

“Hem Panturanizm ve hem de Panislamizm hülyaları içinde yaşayan İttihatçılar (Kuzey İran ve Türkistan'a yönelik) böyle maceralara girişmek için yanıp tutuşuyorlardı. ... O zamanlar ben de heyecanlı bir Türkçü ve Turancı idim. Rütbem de üsteğmen idi. ...1914 sonbaharına doğru İstanbul'dan ayrılık hazırlıklarına başladık. Turan'a gidecektik. İran Azerbaycanı'na girip Azeri Türkleri ayaklandıracak, sonra Türkistan'a sızacak, oradaki Türklüğü silahlandıracak ve büyük Turan davası için çalışacaktık...”

Rus Çarlığının Türkmen halkları üzerindeki boyunduruğu sömürgeciydi. Rus Çarlığı, Boğazları ve İstanbul'u ele geçirme emperyalist politikasına sahipti. İngiliz ve Fransız emperyalistlerinin, Osmanlı'nın ilhakı altındaki toprakları ele geçirme, sömürgeleştirme amaçları vardı. Bu gerçek, İttihatçıların Osmanlı ilhaklarını korumak, kaybedilenlerin bir kısmını geri almak ve Türki halklarının topraklarını ele geçirmek amaç ve politikasını emperyalist olmaktan çıkarmaz, “vatan savunması” asla kılmaz. Nitekim bu emperyalist savaşta tüm tarafların amacı, zaten yeni sömürgeler elde etmek veya eldeki sömürgeleri korumaktır. Hiçbirinin sömürgeci amaçları bir diğerini meşrulaştırmaz. Ancak emperyalist savaş yandaşları her zaman kendi egemenlerine desteklerini ‘düşman’ kamptaki emperyalistlerin sömürgeci planlarına dayandırmışlardır. Böylece “anavatan savunması” adı altında kendi egemen sınıflarını savunmuşlardır.

İttihatçılar, bu burjuva yayılmacı ve ilhakçı amaçlarla emperyalist savaşa girdiler; bugünün şovenist milliyetçilerinin sokak ağzıyla ifade edecek olursak, emperyalist savaşı “fırsat” bilip “bir koyup üç almaya” çalıştılar. Sonucun tersine Almanya zafer kazansaydı, “alacak”ları

umdukları düzeyde mi, ya da daha az mı olurdu; bu, politikanın niteliğinin emperyalist olduğu gerçeğini değiştirmez, tersine kanıtı olurdu. Yenilen tarafta olmak sonucu, elbette savaşın ağır felaketini yalnızca işçi ve yoksul köylülerin yaşamasıyla sınırlı olmaktan çıkarmış, burjuva feodal egemenlerin de yıkılmasına yol açmıştır. Ama bu görünüşteki “mağduriyet” de, İttihatçıların savaştaki amaç ve politikasının emperyalist niteliği gerçeğini yok saymayı yanlış kılar.

Alman İşbirlikçiliğiyle Emperyalist Savaşçılık

İttihatçıların emperyalist savaşa girmelerinde, emperyalist politikasının yanı sıra, Alman işbirlikçisi olmalarının da temel bir rolü olmuştur.

İttihatçı iktidar, Türk burjuvazisinin gelişimini hızlandırma amacına bağlı belli başlı tedbirler aldı. Tatil-i Eşgal Kanunu'nu* iktidarının birinci yılında çıkardı. Bu yolla sermaye birikimini işçi sınıfının sırtından hızlandırmaya girişti. Teşvik-i Sanayi Kanunu'nu çıkararak yerli sermayeli şirketleşmeyi etkili bir şekilde destekledi ve yabancı sermayeyi, dış borçlanmayı teşvik etti. Geçmişte İngiliz, Fransız sermayesine tanınan imtiyazları kaldırırken, Alman sermayesinin hemen öncesi dönemde Bağdat Demiryolu imtiyazıyla atılım yapmaya başlamasından sonra, Alman tekelci sermayesiyle işbirliğini esas aldı.

Özellikle emperyalist savaşın başlamasıyla birlikte İttihatçılar içinde emperyalist sermaye ile işbirliği konusunda ortak hareket eden iki eğilimden, Alman “korumacı” modelini benimseyenler öne geçtiler. Gümrük vergilerini yükselten ve Alman sermayesiyle işbirliği yapan İttihatçı iktidar, savaşı finanse etme kaynaklarının % 26'sını Almanya ve Avusturya'dan aldığı avanslardan sağladı.

İttihatçıların ideologları Ziya Gökalp, Yusuf Akçura, Tekin Alp gibi isimlerin “milli iktisat” adını verdikleri bu kapitalist gelişme stratejisinin belirgin amacı, Türk olmayan ve özellikle Rum, Ermeni burjuvalardan sermaye mülkiyetinin Türk burjuvazisinin eline geçmesini sağlamaktı. “Milli İktisat” adlandırmasının anlamı da esasen buydu.

Aynı ideologlar; Türk burjuvalarının hızlı palazlanmasını, savaş koşullarında aynı zamanda

da spekülasyon/vurgun yoluyla da “Ey Türk zengin ol” ajitasyonu ile teşvik ediyor, Türkmen ve diğer halklardan emekçilerin sırtından sağlamaya çalışıyorlardı.

İttihatçı liderlerin Alman emperyalizmiyle işbirliği çizgisinin çok daha belirgin boyutu, politik-askeri işbirliğiydi.

Hızlı gelişen Alman emperyalizmi sömürgeci açgözlülükle, yaşlı emperyalistlerle başlattığı dünyayı yeniden paylaşım savaşında, Osmanlı İmparatorluğu'nu iki bakımdan da kendi cephesi içine almayı gerekli görüyordu: Askeri bakımdan rakip İtilaf emperyalistlerinin ama özellikle de Rusya'nın askeri gücünü, Avrupa dışı alanlarda uğraştırarak Avrupa'da yoğunlaşmasını önlemek için Osmanlı ordusunu kullanmak. Ve Osmanlı İmparatorluğu topraklarının sahip olduğu petrol rezervlerine konmak, hatta Bakü'ye konmak.

Bu emperyalist amaçla, İttihatçı iktidarın Osmanlı ilhaklarını koruma ihtiyaç ve hedefi çakıştığı için, İttihatçılar, Alman emperyalizmiyle işbirliğinde, Alman'dan daha çok Almancı kesildiler. İttihatçıların Pantürkçülüğü de benzer biçimde Almanların sömürgeciliğini yaygınlaştırmak ihtirasıyla çakışıyordu. Alman emperyalizmi savaştan çok önce, hatta 1890'lardan başlayarak Osmanlı ordusunun yenilenmesi/yeniden örgütlenmesinde etkinlik kurmaya başladı. Ordu, Prusya geleneği tarzında örgütlenirken, Alman askeri uzmanlarını çalıştırarak silahlanmada Almanlara bağımlılık geliştirmeye başlamıştı.

İttihat Terakki'nin 1913 Bab-ı Ali darbesiyle iktidarı tam olarak ele geçirmesiyle Alman generaller, başlıca komutanlıklara atandılar. Enver Paşa'nın kendi kendisini başkomutanlığa (resmen vekiliydi ama fiilen başkomutanı, çünkü padişah resmi başkomutan olarak hiçbir rol oynamıyordu) atamasıyla, önemli orduların komutanlığına Alman generallerini atadı. Başkomutanlık Savaş Kurmaylığına - Genelkurmay Başkanlığı- Von Seeckt'i, 1. Ordu Komutanlığı'na Liman Von Sanders'i, sonra Goltz Paşa'yı, Filistin Cephesi Komutanlığı'na Von Falkenhayn'ı, Sina Cephesi'nin başına Von Kressein'i, Donanma Komutanlığı'na Amiral Souchon'u getirdi. Alman emperyalizmiyle İttihatçıların askeri işbirliği bu denli ilerlemişti. İttihat Terakki Partisi ve Hükümeti içinde, geleneksel “denge” politikasına yatkın ve savaş dışı kalmak isteyenleri Enver-Talat-Cemal

üçlüsü, parti ve hükümette geri plana itti, etkisizleştirdi. Böylece, İttihatçı iktidarı Almanlarla politik işbirliğinde ve savaşa girme gözü dönüklüğünde kararlı hale getirdi. İttihatçı liderleri bugün “yurtseverlik” bayrağı olarak göndere çeken, “Talat Paşa” adına “Avrupa'ya akıncı seferleri” düzenleyen Perinçek ve diğer milliyetçi faşistler, sahiplendikleri bu mirasla gerçekte burjuva milliyetçiliğinin ne denli gözü dönükçe faşist saldırganlık olacağına kanıtını da sunmuş oluyorlar.

İttihatçılar, Alman emperyalizmiyle politik-askeri işbirlikçilikte o denli ileriydiler ki, 2 Ağustos 1914'te Almanlar ile Osmanlı topraklarını koruma taahhüdünü veren anlaşma yaptıktan sonra, 1. paylaşım savaşının başladığı 3-4 Ağustos'tan henüz 3 ay geçmemişti ki, 21 Ekim'de “Karadeniz'de Rus donanmasına saldırılması, Kafkasya ve Mısır cephelerinde seferleri içeren bir plan üzerinde anlaşılabilir.” Daha doğrusu bu plan üzerine Enver Paşa ile Bronsart Von Schellendorf gizlice anlaşılabilir. Zaten 2 Ağustos tarihli anlaşmada, Rusya'nın Avusturya'ya saldırması durumunda Osmanlı'nın Almanya'nın ve Avusturya'nın tarafında savaşa gireceği açıkça yazılıdır.**

Nitekim 29 Ekim 1914'te savaşın henüz 3. ayı dolmamışken, İtilaf emperyalistlerinin Osmanlı'yı o anki taktiği gereği savaş dışında tutmak için görüşmeleri bitmemişken, İttihatçı Paşalar ve Alman generalleri Goeben (Yavuz) Kruvazörü'yle Karadeniz'deki Rus limanlarını bombaladılar, savaşa girdiler.

Sayıdığımız diğer nedenlerin yanı sıra, Alman emperyalistleriyle işbirlikçiliğin bunda ağır basan bir etkisi vardı. Çünkü Avrupa'nın Doğu/Rusya'nın Batı cephesinde, Alman ve Avusturya-Macaristan askeri güçleri Rusya güçleri karşısında özellikle de Prusya'nın doğusunda zor duruma düşmüşlerdi.

Almanlar, Rus ordusunun bir kısmını Doğu'da tutarak gücünü bölmeye şiddetle ihtiyaç duyuyorlar ve Osmanlı'yı bu nedenle Kafkasya'da savaşa sokmayı acilen başlatmak istiyorlardı. İttihatçıların aşırı Alman işbirlikçiliği, onları savaşa bir an önce girmede aceleciliğe itiyordu. Nitekim Sarıkamış felaketi 1915 kışında yaşanacak ve emperyal maceracılıkta aceleciliğin faturasını gösterecekti.

Benzeri maceracı çıkışlar, sonra da İttihatçılar

tarafından sergilendi. İttihatçılar, Galiçya'da ve Romanya'da 1916'da İtilaf güçlerince zor durumda bırakılan Alman ve Avusturya güçlerinin emrine Osmanlı ordusundan tümenler göndermekten geri durmadılar. Almanlardan daha çok Almancı konumuna düşmeleri, onların işbirlikçiliğinin düzeyini gösteriyor. Ve emperyalist savaşa girmelerinde Alman işbirlikçiliğinin rolünün ne denli ağırlık taşıdığına da ifadesi oluyordu. Enver Paşa, Alman Genelkurmayı'na “Tümenlerimiz emrinize hazırdır” teklifiyle ve bunu Osmanlı topraklarındaki savaşta zor durumdayken yapmasıyla efendilerini bile hayrete düşürüyordu.

Bütün bunlar, Türk burjuvazisinin temsilcisi İttihatçı iktidarının, emperyal hedeflerle ve işbirlikçiliği nedeniyle 1. Emperyalist paylaşım savaşına girdiğini kanıtlar. Ve savaşa girmesinin nitelik ve içeriğinin, haklı bir “vatan savaşı” olmadığını açık seçik gösterir. İtilaf emperyalistlerinin Osmanlı ilhaklarını sömürgeleştirme amaçları; İttihatçıların “ilhakları korumak” ve kaybedilmiş “ilhakların bir kısmını geri almak”, hatta Kafkas ve Orta Asya Türk halklarının topraklarını fethetmek amacıyla emperyalist savaşa girmelerini haklı kılmadığı gibi, emperyal niteliğini değiştirmez.

Zaten, aksi de mümkün değildir; feodal bir imparatorluk için “vatan” kavramı yabancıdır; tıpkı feodal toprak ağasının toprağa açlığı gibi, imparatorluk da fethe açıktır. En zayıf düşmüş haliyle dahi, her feodal imparatorluk fetih hayaliyle yaşamıştır. Vatan, burjuva devrimlerinin ortaya çıkardığı bir kavramdır ve 1914'te halen pek çok milletin burjuva uyanışını karnında taşıyan bir feodal imparatorluk niteliğindeki Osmanlı'ya uzak bir kavramdır. Bir “vatan savunmasından” ancak Anadolu'nun emperyalist işgali sonrasında, ulusal kurtuluş savaşı bağlamında söz edilebilir. Aksi durumda, tutarlılık bakımından, Balkan Savaşları'nı, 1897 Osmanlı-Yunan savaşını, hatta Osmanlı'nın Balkanlar'daki halkların ulusal kurtuluş savaşlarına karşı giriştiği zalim bastırma seferlerini dahi “vatan savunması” saymak gerekecektir. Nitekim Kemalist tarih tezine göre; Bulgar, Yunan, Arnavut, Makedon, Sırp uluslarının Osmanlı'ya başkaldırıları ulusal kurtuluş savaşı statüsünde değildir, “Tarihteki ilk ulusal kurtuluş savaşı” Anadolu'da verilmiştir!

Feodal emperyalist Rus Çarlığını yıkan, önderlik ettikleri devrimin zaferiyle Çarlığın gizli anlaşmalarını, Boğazları ve İstanbul'u ele geçirme gizli politikalarını dünya halklarına açıklayan ve Çarlığın emperyalist savaşıma son veren Bolşeviklerin analizi de, İttihatçıların emperyalist savaşa girmesinin haksız, gerici ve emperyalist niteliğine işaret eder. Ki Bolşevikler, emperyalist savaşa uzlaşmaz karşıtlıkları ve kararlı mücadeleciliğiyle İngiliz-Fransız emperyalistlerine karşı uzlaşmazlıkları ve savaşçılıklarıyla en güvenli tanıklırlar. Bolşevikler Rus ordusunu dağıtıp savaştan çektikten sonra, Gürcistan'da kurulan milliyetçi hükümete ilişkin 1918'de analiz yaparlarken Türk-Alman güçlerinin niteliğine de değiniyor. Ve şunları söylüyorlar:

“Tiflisli Menşeviklerin ve bunların hükümetinin Rus Devrimi'nden bağımsızlıkları kaçınılmaz olarak, Türk-Alman ‘uygar’ haydutlarına kölece bağımlılığa dönüşecektir. Bu, dümen başındaki Menşeviklerin, Türk-Alman emperyalistleri ile Rus devrimine karşı bir ittifakı olacaktır.”(1)

Nitekim aynı yıl içinde, Karadeniz'in Kuzey'inden Kafkasya'ya giren Alman emperyalistleri Gürcistan'ı işgal etti ve Gürcistan hükümetini himayeci sömürgeciliği altına aldı. Güney'den Osmanlı ordusu Kafkasya'ya girerek Ermenistan ile Azerbaycan'ı işgal etti. Alman ve Türk askeri güçleri, Sovyet iktidarı altında kalan Bakü'yü tehdit etmeye başladı. Fakat İran'ı işgal altında tutan İngiliz emperyalist güçleri, Kafkasya'ya girerek, bu ülkeleri Alman-Türk kuvvetlerinin elinden alarak işgal ettiler.

İttihatçı paşalar, Kafkas ülkelerini Alman emperyalistleriyle birlikte ve onlara Bakü petrolünün yolunu açarak sunarlar, Pantürkçü amaçlarının en emperyalist ve işbirlikçi niteliğini de sergilemiş oluyorlardı. Talat Paşa, Enver'e çektiği telgrafta şunları belirtiyordu: “Almanlardan gerekli kuvvetleri isteyerek Karadeniz yoluyla Batum'a asker çıkarmak ve mümkün olur ise, Kafkasya'daki Müslümanlarla birleşerek harbin başlangıcındaki fikrimizi tatbik etmekten başka çare yoktur. Ruslar bütün Rusya adına sulhu imzaladıklarına göre, şeklen kendilerine asi vaziyette kalan Kafkasya Cumhuriyetine karşı yapılacak bu harekete itiraz etmemeleri gerekir.”(2)

Ancak “harbin başlangıcındaki fikir” bu kez de sosyalist ihtilalin Kafkasya'da tutunmasıyla suya

düşecekti. Kafkas ülkeleri savaşın son yıllarında, Alman-Türk birlikleri ile İran'ı işgal altında tutan İngiliz emperyalist askeri birliklerinin işgali altında el değiştirmekten kutulamıyorlardı. Bu ülkelerin milliyetçileri de, Bolşeviklerin önderliğindeki sosyalist devrime karşı, hangi emperyalist işgalci güç üstünlüğü ele geçiriyorsa ya onlara yamanıyor veya savaşamayıp teslim oluyorlardı. İttihatçı paşaların, emperyalist niteliği Ermenistan işgallerinde yansıdığı gibi, Azerbaycan işgalinde Türk kültürel ortaklığını kullanmaları, bu niteliği ortadan kaldırmaz, Pantürkçülüğün İttihatçı burjuvazi tarafından Alman emperyalizminin çıkarına sunulan bir silah olduğunu gösterir. İşte bu gün nasyonalist faşistlerin “yurtsever” olarak bayraklaştırdıkları Enver-Talat-Cemal üçlüsü, Alman emperyalizminin emrindeki emperyalist savaşçı, ilhakçı ve fetihçi olmaktan başka bir şey değildi.

İttihatçı iktidar Arap halklarının yaşadığı topraklarda da aynı rolü oynadı. İngiliz emperyalistlerinin sömürgeleştirdiği Mısır'ı geri almak ve diğer yerleri ilhak altında tutmak için savaştı. Alman emperyalistleriyle planladığı Süveyş Kanalı seferini 1916'da başlattı. Sonuçta başarıya ulaşamadı. Yemen'de alevlenen ulusal Arap isyanına karşı İsmet Paşa komutasında bir bastırma seferi düzenledi, ama başarısızlığa uğradı.

Sonuç olarak; Osmanlı İmparatorluğu ve onun İttihatçı hükümeti, yoksul Türk ve diğer halkların genç evlatlarının yüzbinlercesini bu ilhakçı ve Almancı amaç için savaşta kırdırdı. Lenin bu gerçeği, “Alman mali sermayecileri, İngiltere'yi Mısır'dan atmak için bir Türk seferi düzenliyorlar”(3) sözleriyle berrak biçimde dile getirdi.

İttihatçı burjuvazi, tüm ilhakçı ve emperyal amaçlarına ve bu amaçlar için emperyalist savaşçılıklarına rağmen, bağımsız gelişen kapitalist emperyalist güç olarak değil, Alman emperyalizminin bağımlılığı altında kapitalist bir güç olarak gelişebilirdi. Kapitalist-emperyalist dünya sisteminde, zayıf burjuvazilerin doğası şu ya da bu emperyalist büyük gücün işbirlikçisi olmalarını kaçınılmaz kılar. Bunun bir ifadesidir ki, ırkçı-milliyetçi İttihat Terakki, sırtını Alman emperyalizmine dayamışken, diğerleri Hürriyet İtilaf Partisi aracılığıyla İngilizlere bağımlılığı savunuyorlardı.

İttihatçı iktidar altında Osmanlı'nın o yıllardaki

durumu, Lenin'in vurguladığı gibi, “Almanya'nın şu anda Türkiye'yi kendisine gerek mali, gerekse de askeri uydusu haline getirdiği gerçeği” idi. (4) İttihatçıların Pantürkist milliyetçiliği, bu gerçeği Türk-Müslüman halkımızın görmesini engellemek dışında bir rol oynamıyordu. Bugün, nasyonal faşist Perinçek “milliyetçiliğin devrimcilik olduğu” yalanıyla, “Talat Paşa” seferleri düzenleyerek, burjuvaziye ve asker temsilcilerine yamanma/yol gösterme rolü oynayarak özsel olarak aynı şeyi yapıyor.

Çanakkale Savaşı; Emperyalist Savaşın Bir Muharebesi

Çanakkale Savaşı, Türk halkımızın yaşadığı ülke üzerinde cereyan ettiği ve halkımızca kolaylıkla öyle algılandığı için, bütün burjuva kesimler tarafından emperyalist savaştan kopararak anayurdun işgaline karşı milli bağımsızlık savaşı olarak yutturuluyor.

Oysa Çanakkale Savaşı, İttihatçıların Almanlar liderliğinde girdikleri emperyalist savaşın değişik cephelerinde süren muharebelerinden biriydi. Bu muharebenin çok şiddetli bir savaş olarak geçmesi, can kaybının büyüklüğü, dahası bugünkü Türkiye topraklarının bir parçası üzerinde geçmiş olması, onu milli bir direniş kılmaz.

Çanakkale Savaşı, 4 yıl süren emperyalist savaşın henüz 1. yılı içinde cereyan etmiş, sonrası süreçte, emperyalist savaş bitmeden, sonuçta yol açabileceği olası bazı ulusal kurtuluş mücadelelerine dönüşmekten süreç henüz çok uzaktayken gerçekleşmiştir.

Çanakkale Savaşı'ndan sonra 1916'da olgu haline gelen Almanya'nın Romanya gibi küçük bir ülkeyi başkent Bükreş dahil işgal etmesi ve savaş sonuna değin bu işgalin sürmesi dahi, savaşı Romanya açısından milli bir direniş savaşı, ulusal bağımsızlık savaşı kılmadı. Romanya, burjuva-feodal egemenleri eliyle, Avusturya-Macaristan'dan Transilvanya bölgesini ele geçirmeyi de amaçlayarak, İtilaf emperyalistlerinin yanında savaşa girdi. Aralık 1916'da Alman birlikleri tarafından işgal edildi. İşgalden ancak savaşın sonuna doğru 1918 sonunda, İtilaf güçlerinin galip gelmesiyle kurtulabildi. İtilaf emperyalistlerince, Transilvanya bölgesini “ilhak”ına izin verilmesiyle ödüllendirildi. (Ama aynı zamanda

1919 Macar sosyalist devrimini ezmesi işiyle görevlendirildi). Birkaç yıl süren işgale karşı, Romanya burjuva-feodal egemenlerinin “mücadelesi” yine de, ilhakçı ve işbirlikçi karakterde kalmaya devam etti. Peki, Çanakkale Savaşı'nın, Romanya'daki, -Romanya halkları açısından- savaştan farkı ne? Açık ki, hiçbir farkı yok.

Dahası, Osmanlı egemen sınıflarının gücüyle Romanya'nın gücü kıyas kabul etmez farklılık taşımaktaydı. Romen burjuva-feodal yönetim, İtilaf emperyalistlerinin işbirlikçisi olması ve bir iki bölgeyi “ilhak” amacı nedeniyle girdiği savaşta gerici ve yayılmacı/ilhakçı bir rol oynuyordu; “ülke işgal altında” kalsa da, savaşın niteliği buydu. İttihatçıların ise, geniş ilhakları korumak, kaybedilmiş olanların bir kısmını yeniden ele geçirmek ve yeni bölgeler - Kafkasya ve Orta Asya'da- ilhak etmek amacı nedeniyle girdikleri savaşın niteliği gerici-emperyalistti, Çanakkale işgal saldırısına uğrasa da savaşın niteliği değişmezdi, aynıydı. İttihatçı iktidar, Almanların yanında ve teşvikiyle acele ederek Rus limanlarını bombalayarak savaşa girmiş, Kafkas cephesinde savaş başladıktan yaklaşık 3 ay sonra İtilaf emperyalistlerinin saldırısıyla Çanakkale Savaşı 19 Şubat 1915'te başlamıştı. Öncesi ve sonrasıyla 4 yıl süren emperyalist savaşın başlangıcından 7 ay, Osmanlı'nın savaşa girmesinden 3.5 ay sonra gerçekleşen Çanakkale Savaşı'ndan sonra da, Osmanlı ordusu, 1916'da Süveyş Kanal seferinden 1918'e değin Ortadoğu cephelerinde, yine 1918 sonuna değin Kafkas cephesinde emperyalist savaşını sürdürdü. Dahası Galiçya ve Romanya cephesinde savaşmak üzere Almanların emrine tümenler verdi. Bütün acımasızlığı ve ağır bedelleri halklarımız, çeşitli ülkelerden işçi ve emekçiler ödemesine rağmen Çanakkale Savaşı, bu emperyalist savaş seferi/muharebeleri zincirinin yalnızca bir halkasıdır, böyle olduğu için de ondan kopararak ele alınıp değerlendirilemez.

Emperyalist seferler/muharebeler zincirinin niteliği ne ise Çanakkale muharebesinin niteliği de olur. Çanakkale'ye İtilaf emperyalistlerinin saldırısının özgün nedeni, savaş güçlerinin strateji ve taktikleriydi. Savaşın yoğunlaştığı Avrupa'da Rus ordusunun yoğun güçleri karşısında Prusya ve Galiçya'da zor duruma düşen Almanya, güçlerini avantajlı duruma

getirmek için, Rus ordularının bir bölümünü Kafkasya cephesine çekip bölmek stratejisiyle, Osmanlı ordusunu savaşa soktu. İngiliz ve Fransız emperyalist savaş kurmayı da, Rusya'nın Kafkas cephesinde Sarıkamış'a değin ilerleyişini korumak amacıyla Batı'dan Osmanlı'ya saldırılması talebini karşılamak; dahası Osmanlı güçlerini savaş dışı bırakarak Rusya'nın Avrupa'da Alman ve Avusturya-Macaristan güçlerine karşı yoğunlaşması ve Boğazlar ve İstanbul'a girerek Alman güçlerinin Bulgaristan ve Türkiye'den tecridini sağlamak istiyordu. Böylece Rusya'nın Kafkas Cephesi güçlerini rahatlatmanın yanı sıra, Alman güçlerini Türkiye ve Bulgaristan'dan tecrit edip, savaşın yoğun olduğu bölgelerden biri olan Sırbistan'ın ve güneydoğusunu tehlike dışında tutarak, Avrupa'da yoğunlaşmış savaşı erken bir zaferle bitirmeyi hedefliyordu. Bu stratejik hedefle Gelibolu'ya saldırdı.

Bu bakımdan Çanakkale savaşının arka planındaki gerçek güçler bakımından bir İngiliz-Alman savaşı olduğu söylenebilir.

Alman ve Osmanlı generallerinin komutasındaki Osmanlı ordusuna karşı Çanakkale Savaşı'nda, istedikleri başarıyı elde edemeyince İngiliz güçleri, yenilgiyi kabullenip 9 Ocak 1916'da Gelibolu'yu boşaltıp geri çekilmek zorunda kaldılar. Almanya, halklarımızın ağır bedeller ödemesi sayesinde Avrupa'nın doğusunda, Balkanlar'da savaşı daha elverişli koşullarda sürdürdü. 1916'da Romanya'yı işgal etti. Doğu Avrupa'da Ruslara karşı başarılar kazanabildi.

İttihatçılar, Çanakkale Savaşı'ndan sonra da emperyalist savaşta Almanların emrinde savaşı sürdürdüler. 1916'da Süveyş Kanalı seferine giriştiler. Ancak yenildiler. İngiliz ve Fransız güçleriyle Kanal'dan Arabistan ve Irak'a değin çok sayıda savaşa girdiler.

Kafkas cephesinde, Sarıkamış bozgunundan sonra, Osmanlı ordusuna karşı Ruslar, Trabzon'dan Van'a uzanan bir hatta kadar ilerlemişlerdi. 1917 Rus devrimi çarlığı yıkınca ve Ekim Devrimi savaşa son verip Çarlık ordusunu dağıtınca, İttihatçılar bu durumdan Kafkasya'yı işgal etmek için yararlandılar. Önceki bölümlerde vurguladığımız gibi Ermenistan ve Azerbaycan'ı işgal ettiler, Alman birliklerinin Gürcistan'a girmesiyle onlarla birleştiler. Turan hayali bu savaş yorgunluğunda gerçekleşme imkânına sahip değildiyse bile,

Kafkasya işgal ve ilhakı gerçekleşmişti. 1918'de İran'ı işgali altında tutan İngiliz birlikleri Kafkasya'ya girinceye değin İttihatçılar buradaki işgali sürdürdüler.

Demek ki, Çanakkale Savaşı'nın sonrasındaki bütün bu emperyalist ve Alman işbirlikçisi savaşlar, Çanakkale Savaşı'nın niteliğinin ulusal olmadığını gösteriyor. Çanakkale Savaşı'nın, bir emperyalist grubun (İngilizlerin liderliğindeki İtilaf grubu) rakibine karşı (Alman emperyalistlerine) savaşı erken bir zaferle bitirmesi imkânını bozmuş, onların erken zaferini engellemiştir, o kadar.

Bazılarının ileri sürdüğü bir tez de, Çanakkale Savaşı'nda Türkiye'nin zaferle çıkmasının, İngiliz, Rus güçlerinin birleşmesini engelleyerek, Rus devriminin koşullarını elverişli kıldığı görüşüdür. Bu görüş de doğru değildir. Çünkü Karadeniz üzerinden İngiliz savaş gemilerinin yardımını Çanakkale'de Osmanlı ordusunun direnişi engellemesine rağmen, 1917'ye değin 2 yıl boyunca Doğu Anadolu ve Doğu Karadeniz'de ilerlemişlerdir. Her büyük çaplı savaşların tümünde olduğu gibi, Rus çarlık ordusu da, Doğu Avrupa ve Kafkasya'daki savaşlarda kayıplar verdikçe, savaşın başlangıcında Rus halkında yaratılan şovenist yükseliş, yerini yoksul halkın gerçekleri görmesine bırakmıştır. Halk gençliği ve halklar ödetilen ağır bedellerin, açlık ve ölümlerin, kendi sınıfları için değil burjuva feodal emperyalistlerin çıkarları için olduğunu görmüş, Bolşeviklerin savaşa karşı mücadele ve örgütlenmesinin etkisiyle Çarlığa karşı ayaklanmışlardır. Devrime yol açan nedenlerin bazıları bunlardır.

Kaldı ki, İngilizler Çanakkale'yi varsayalım ki geçip İstanbul'a üslenselerdi bile, Rus ordusuna yardım yaparlardı ama Rusya'nın talep ettiği İstanbul'u Rus Çarlığına vermezlerdi. Bu durumda, Çarlığın bu yolla şovenist atmosferi yüksekte tutarak iktidarını koruması olanağından yine mahrum bırakırdı.

Sonuç olarak, Çanakkale muharebesi, 1914-18 emperyalist savaşında, baştan sona emperyalist savaşlar, muharebeler zincirinin halkalarından biridir, ulusal nitelikte bir savaş değildir. Yenilgi sonrası İttihatçı liderlerin barınağı, Alman emperyalizminin denizaltısı olmuştur. Talat Paşa, postu Almanya'ya kaçarak kurtarmış ama soykırım suçunun günahını bir Ermeni

ulusalcısının kurşunuyla ödemiştir. Cemal Paşa, Kafkasya'da aynı akıbete uğradı. Enver Paşa ise, yenildiği İtilaf emperyalistlerine karşı kısa bir süre devrimin Rusya'sından yararlanma oyunu oynadıktan sonra, Türki halklarındaki devrimi ezmeye çalışarak bu kez de çarlık artığı generallere ve İtilaf emperyalistlerine hizmet etti, hayatını bu gerici çatışmayla sona erdirdi. İttihatçılar bugün "milliyetçiliğin" kaynağı olarak yüceltenler, İP'ten MHP'ye, CHP'den generallere değin bütün milliyetçiler, gerçekte Türk halkımızı şovenizmle zehirleyenler, yeni boğazlaşmalar ve yayılcı savaş felaketleri hazırlıyorlar. Ama aynı zamanda emperyalist savaşçılığın ve işbirlikçiliğin mirasçılığını yapıyorlar. İç gericiliği, faşist milliyetçiliği geliştirmek için, "vatan savunması" aldatmacasıyla, emperyalist savaşın bir parçası olan Çanakkale Savaşı'nı daha çok kullanıyorlar.

Proletaryanın ve halklarımızın devrimci güçleri; evlatlarını Alman işbirlikçiliği ve Türk burjuvazisinin yayılcı çıkarları için kırdıran, halkları felaket acılara boğan Pantürkçü ve her türden şoven milliyetçiliğe karşı gerçekleri açıklamayı şaşmaz kararlılıkla sürdürecekler. ABD ve NATO'nun emrinde geçmişte Kore'de olduğu gibi bugün Bosna, Kosova, Afganistan ve Lübnan'da savaşa sürülmeye karşı çıkmak ve Güney Kürdistan'a olası bir maceracı saldırıya karşı direnmek için bu devrimci tavır zorunludur. Dahası, halklarımızın özgürce ve kardeşçe birliği, kapitalizme ve emperyalizme karşı birliği ve sosyalist kurtuluş yolunda birliği için bu gereklidir.

Mustafa Suphi'nin, İttihatçıların savaş suçuna karşı sözleriyle tavrımızı bağlayalım: "Ama elçilik Müslüman Doğu dünyasını ikiyüzlü sorularıyla aldatmak isteyince, biz Türk komünistleri dünyanın vatanımız, insanlığın da milletimiz olduğunu büyük bir ciddiyetle bildirdik." Mustafa Suphilerin yolunda yürüyen biz komünistler, Talat ve Enverlerin yolundan yürüyen şovenist milliyetçilerle mücadeleyi sürdüreceğiz.

*Tatil-i Eşgal Kanunu, 1908'de meşrutiyetin ilanından hemen sonra yaygınlaşan, bir biçimde başlayan grev ve işçi hareketlerine tepki olarak çıkarılan ve sendikalaşmayı yasaklayıp grev hakkını kısıtlayan kanundu.

**Gizli anlaşmanın metni şöyledir:

1. Anlaşma tarafları Avusturya-Macaristan ile Sırbistan arasındaki mevcut ihtilafta tarafsız kalmayı taahhüt eder.

2. Rusya faal askeri adımlarla müdahale eder ve Avusturya-Macaristan dolayısıyla casus foederis ile Almanya'yı karşısına alırsa, Osmanlı Devleti de casus foederis'e tabidir.

3. Almanya savaş durumunda askeri misyonunu Osmanlı Devleti'nde bırakacaktır. Anında yürürlüğe girmiş olan, Osmanlı Savaş Bakanı Ekselansları ve [Alman] Askeri Misyon Şefi arasında gerçekleşen önceki anlaşmalara göre, Osmanlı Devleti adı geçen askeri misyonun Osmanlı ordusunun genel komutasında etkin nüfuz sahibi olacağını garanti eder.

4. Tehdit durumunda ve gerekli olduğunda Almanya Osmanlı İmparatorluğu topraklarını silahlı kuvvetlerle savunmayı taahhüt eder.

5. İşbu anlaşma iki ülkeyi mevcut ihtilaftan doğabilecek uluslararası karışıklıklardan korumak için yapılmıştır; belirtilmiş tam yetkili kişiler tarafından imzalandığı andan itibaren yürürlüğe girer ve 31 Aralık 1918 tarihine kadar, mevcut tüm kararlarla bağlayıcıdır.

6. İmza taraflarından herhangi biri anlaşma bitim tarihinden altı ay öncesine kadar anlaşmanın iptal olacağını bildirmezse anlaşma beş yıl daha uzamış olur.

Dipnotlar

- 1- Stalin, Eserler C. 4, s. 94
- 2- Aktaran Stefanos Yerasimos, Türk-Sovyet İlişkileri, s. 18
- 3- Seçme Eserler, C. 5, s. 206
- 4- Seçme Eserler, C. 2, s. 269

Sermayenin Kanlı Birikimi:

İş Cinayetlerinin Ekonomi Polisiği

Direnış sloganları yükseliyor Tuzla'dan, tersane işçileri greve çıkarak savunuyorlar yaşama haklarını. İş cinayetlerine karşı mücadeleyi büyütüyorlar. TDK Sözlüğü'nde kaza; “can ve mal kaybına, zararına sebep olan kötü olay” olarak tanımlanıyor. Cinayet ise “adam öldürme” şeklinde. Kaza öngörülemez ve irade dışı bir nitelik taşıırken, cinayet iradi ya da en azından sonuçları önceden kestirilebilir bir eylemin ürünü oluyor. Yasaların “iş kazası” dediğı ama hemen hepsi önlenabilir nedenlerle gerçekleşen ölümlerin ve sakatlanmaların gerçekte birer “iş cinayeti” olduğı artık gayet iyi biliniyor. Tıpkı “meslek hastalıkları”nın aslında mesleğın doğasından kaynaklanmadığının biliniyor olması gibi.

2008'in ilk aylarında da işçi ölümleri hızından bir şey kaybetmedi. Davutpaşa'da bir maytap imalathanesinde gerçekleşen patlamayla 23 emekçi yaşama veda etti. Binanın ruhsatsız ve atölyelerin kaçak olması, maytap imalathanesi ve deposu ile boya ve iplik atölyelerinin kazanlarının tümünün bir arada bulunması, böyle bir katliama davetiye çıkarmıştı. Tersanelerde sadece 2 ayda 6 işçinin yaşamını yitirmesiyle gözler tekrar Tuzla'ya çevrildi. Ve halen tazeliğini koruyan sayısız olay yeniden yürekleri dağladı: Bursa'da Özay Tekstil Fabrikası'nda çıkan yangında, kilit altında çalıştırıldıkları için can veren 5 kadın işçi... Yaşamlarını, onları Giresun'a fındık toplama işine götüren minibüste bırakan 22 tarım işçisi... Son 5 yılda göçük ve patlamaların kurbanı olan 400'ü aşkın maden işçisi, tuğla fabrikalarında 10 yaşında

sağlıklarından olan çocuklar, kot parlatma atölyelerinde akciğerlerini kaybedenler, kamyon kasasında ölüme taşınan tarım işçileri, serbest bölge kuralsızlığında kararan hayatlar...

ILO verilerine göre dünyada her yıl, “iş kazalarında” 250 milyon insan yaralanıyor ve 2 milyon insan ölüyor. 160 milyon insan da meslek hastalığına maruz kalıyor. Bu, günde ortalama 5 bin işçinin hayatını kaybetmesi demek. Aynı veriler iş kazalarının en çok işyerinde gerekli önlemlerin alınmamasından kaynaklandığını ve kayıtdışı çalışmanın yaygın olduğı yerlerde yoğunlaştığını ortaya koyuyor. İş kazalarının sadece yüzde 3'ünün korunulması mümkün olmayan ama yüzde 97'sinin engellenmesi mümkün olan olaylardan meydana geldiğı belirtiliyor.

İşçinin yaşamının sistematik ve kasıtlı olarak kapitalistin aşırı kar hırsına kurban edilmesine “kaza” deniyor.

Türkiye iş cinayetlerinde Avrupa'da birinci ve dünyada üçüncü sırada: 1946'dan 2006'ya 54.801 ölüm ve 145.279 daimi sakatlanma. Ölümlü iş kazalarının oranı Türkiye'de 100 binde 20,5 iken, İsviçre, Norveç ve Hollanda'da 100 binde 1,3. SSK verileri 1994-2003 arası 831.248 iş kazasında 10.085 ölümün gerçekleştiğini gösteriyor. Her 6,8 dakikada bir iş kazası oluyor ve her 10,8 saatte bir işçi ölüyor. Bu, her yıl ortalama 80 bin iş kazası, 1000'i aşkın ölüm ve 3 bin daimi sakatlık anlamına geliyor.

İşletmelerin ancak yüzde 8'i denetlenebiliyor. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın

denetim örgütlenmesindeki personelin sayısı, bu yıl alınan 250 yeni iş müfettişiyle birlikte ve büro çalışanları dâhil sadece 860. Denetimlerin sınırlılığı cezaların göstermelik olmasıyla birleşince, devletin tutumunun iş cinayetlerini önlemekle ilgisi olmadığı açığa çıkıyor. İş güvenliği yönetmeliklerine aykırı davranan patrona 88 YTL, kurallara uymadığı için kapatılan bir işyerini yeniden açarak iş cinayetine teşebbüs eden patrona ise 904 YTL ceza uygulanıyor. Oysa bakanlığın 2006'daki sınırlı denetimlerinden bile, en fazla ölümün gerçekleştiği inşaat sektöründe faal olan 532 işyerinden sadece 28'inin işletme belgesine ve 6'sının kurma iznine sahip olduğu ya da işyeri hekimi çalıştırması gereken işyerlerinin 1/4'ünün bu şartı yerine getirmediği gibi pek çok bilgi yansıyor.

TÜİK'in Kasım 2007 raporuna göre, 20 milyon 867 bin çalışanın 9 milyon 480 bini kayıt dışı ve sigortasız. 10 milyon 989 bin ücretlinin yüzde 20,6'sı, 1 milyon 486 bin yevmiyelinin ise yüzde 90,6'sı tamamen sigortasız çalıştırılıyor. Gerçekte, ücretlilerin yaklaşık yarısının sigortasız olduğu biliniyor. İş cinayetleri, kayıt dışı ve güvencesiz çalışmanın hakim olduğu küçük ve orta ölçekli işyerlerinde artış gösteriyor. Ama 50'den az işçi çalıştıran işyerlerinde hekim, hemşire ve revir zorunluluğu bulunmuyor. Dahası, sigortasız işçilerin uğradığı iş kazalarının ve meslek hastalıklarının çok büyük kısmı hasıraltı ediliyor.

İşyerlerindeki işçi sayısı	İş kazası
1-3	23.997
10-20	8.869
21-49	10.411
50-1000	3.614
1000'den fazla	2.244
(2003 SSK verilerinden)	

İş kazalarında ölümler ve sakatlanmalar son yıllarda tırmanış halinde. Kapitalist ne kadar fazla kar ediyor ve sermayesini ne kadar hızlı geliştiriyorsa, iş cinayetlerinde de o kadar artış oluyor. Kapitalist ekonomi ve sermaye büyürken işçi ölümleri çoğalıyor. İş cinayetleri kapitalist üretim tarzının zorunlu bir unsuru olarak karşımıza çıkıyor. Yaşanan yaralanma ve ölümlerin “kaza” veya “tesadüf” değil kural olduğu netleşiyor.

Yıllar	İş kazası sayısı	Ölüm
2003	3.553	680
2004	3.691	743
2005	4.688	858
2006	4.887	916
(Bakanlık denetimi ile sınırlı sayılar)		

Yıllar	100 bin nüfusta iş kazasına bağlı ölüm hızı	100 bin nüfusta meslek hastalığına bağlı ölüm hızı	100 bin ölümden iş kazasından kaynaklı ölüm oranı	100 bin ölümden meslek hastalığından kaynaklı ölüm oranı
2000	1,08	0,01	224,31	1,84
2005	1,49	0,03	290,30	6,50
(SSK verileri)				

Yaşamını yitiren ve sakat kalan işçiler, burjuvazi açısından istatistiklerde yer alan soğuk birer rakamdan ibarettir. Kârın artırılması, daha fazla işçinin ölümü pahasına olsa dahi, kapitalist için pekâlâ ahlakidir bu. Marks'ın sözleriyle, kapitalist “kişileşmiş sermayedir” ve “onun ruhu, sermayenin ruhudur.” Sermayenin tek amacı kârdır, el koyduğu artideğeri çoğaltmak ve kendisini genişletmektir. “Sermaye, ölü emektir ve ancak vampir gibi canlı emeği emmekle yaşayabilir ve ne kadar çok emek emerse o kadar çok yaşar”(1) Ama hepsi bu değil! “Kapitalist üretim, dolaşım süreci ile rekabetin aşırılıkları dışında ele alındığında, metalara katılmış bulunan maddeleşmiş emek bakımından çok ekonomiktir. Buna karşılık başkaca herhangi bir üretim tarzında daha fazla insan yaşamını ya da canlı emeği ve yalnızca insan kanını ve etini değil, sinirini ve beynini de israf eder.”(2) Kapitalistin üretim araçlarından tasarruf konusunda ölesiye titizlenmesi ve artı-emek zamanını yükseltme yönlü delice arayışı, işçinin yaşamı ve sağlığıyla ilgili olarak onun son derece hoyrat davranmasına yol açar. Ve bu hoyratlık, kâr amacına bağlanmış kapitalist üretimin doğasından ileri gelir.

İş cinayetlerine bakışımızı Tuzla tersanelerinde somutlaştıralım.

Kârın Ve Ölümün Birliği

Bakanlık raporuna göre Türkiye'de 4'ü TSK'ya, 2'si devlete, gerisi özel sektöre ait toplam 62 tersane var. Bunların 48'i Tuzla'da bulunuyor. Ayrıca 563 taşeron firma Tuzla Tersaneler Bölgesi'nde faaliyet yürütüyor. Özel sektör gemi

inşa kapasitesinin yüzde 95'i burada. Ekim 2007 verilerine bakılırsa, Tuzla tersanelerinde 5320 işçi kadrolu ve 8811 işçi taşeron firmalara bağlı olarak çalışıyor. Gerçekte ise işçi sayısının 40 bin civarında olduğu ve bunun yüzde 90'ının taşeron firmalarda çalıştığı tahmin ediliyor.

Tuzla Gemi Yapım ve Onarım Sanayi 2001'den bu yana hızla büyüdü. Dünya genelinde yeni gemi teslimleri son 3 yılda yüzde 89 artarken, aynı dönemde Türkiye'deki artış yüzde 360 oldu. Tuzla tersaneleri böylece sektörde dünya beşinciliğine kadar yükseldi ve 2,5 milyar dolarlık bir ihracat hacmine ulaştı. Tersaneler 2012'ye kadar uzanan siparişler aldılar. Burjuvazi açısından Türkiye ekonomisinin bu yükselen yıldızı, parlaklığını pek çok işçinin ölümüne ve yaralanmasına borçlu. Büyük gemiler ve lüks yatlarla birlikte işçi tabutları çıkıyor Tuzla'dan. Üretimdeki ve kârdaki artış, ölümlerdeki artışa paralel oluyor. 1985'ten bugüne Tuzla tersanelerinde 83 iş cinayeti gerçekleşti. Sadece 2006'da irili ufaklı 5800 iş kazası yaşandı.

Bakanlığın denetim mekanizması ancak işçi mücadelelerinin baskısı sonucu harekete geçirilebiliyor. İş cinayetlerini üreten kaynağa dokunmaktan aciz olan bu denetimlerde, Ağustos 2006 ile Ocak 2007 arasında tersanelerde 1061 eksiklik tespit edildi. 2007'deki denetimler ise yalnızca 2 tersanenin yasal mevzuata uygun olduğunu, diğer 41 tersanede toplam 588 eksiklik bulunduğunu gösterdi. Bunlara toplam 190 bin YTL para cezası uygulandı. Denetimler ve para cezaları tersane patronları için caydırıcı olmaktan uzak. Binlerce iş kazası kayıtlara geçmeden örtbas ediliyor. Yaşamını yitiren işçinin ailesine dava açmaması karşılığında, 20-30 bin YTL "kan parası" veriliyor ve bu açığa çıktığı durumda patronların yardımseverliği olarak ambalajlanıyor.

Tersane burjuvazisi, AKP'li Hasan Kemal Yardımcı ve MHP'li Durmuş Ali Torlak gibi patronları meclise milletvekili olarak çıkarırken, tersane proleteriyası, arkadaşlarının cansız bedenlerini çıkarıyor tersanelerden. Ölümlerin yoğunlaştığı bir dönemde D. Ali Torlak tersane sektörünün sorunlarının çözümü için meclise önerge veriyor: "Koster filosunun genişletilmesi, LPG ithalatının Türk gemileriyle yapılması için teşvik, tersane sayısının arttırılması, tersanelere elektrik enerjisi desteğinin verilmesi."

Tabloda açıkça görüldüğü gibi, burjuvazinin iş hacmi büyür ve karı artarken, işçi ölümleri de artıyor.

Tablo 4		
Yıllar	Gemi İnşa /Tamir üretim(dwt)	İş cinayetlerinde ölüm
2001	147.130	1
2002	84.700	5
2003	106.450	3
2004	293.229	5
2005	331.740	8
2006	556.285	10
2007	1.007.968	12
(Tuzla Tersaneler Bölgesi İzleme ve İnceleme Komisyonu Raporu'ndan)		

Patronların iddiaları şöyle: İş kazaları işçide ve işverende, işçi sağlığı ve iş güvenliği bilincinin eksikliği ya da eğitimsizliği nedeniyle meydana geliyor. Genellikle işçilerin dikkatsizliği, baret veya gözlük takmayı önemsememeleri belirleyici oluyor. GİSBİR Başkanı Murat Bayrak'a göre, "Zaten ağır işin yapıldığı tersanelerde senede 5-6 ölüm olması işin doğası gereğidir."

İş cinayetleri gemi inşa ve onarım sanayinin ucuz işgücü sömürsü üzerinde yükselmesinden, taşeron sistemi ile sigortasız, sendikasız ve kayıt dışı çalışmaya dayanmasından, işçilerin aşırı çalıştırılmasından "malîyetleri arttırmayalım" diyen patronların en basit iş güvenliği tedbirlerini dahi almamalarından, tedbirlerin bu malîyeti taşıyacak bir yapıda olmayan taşeronlara havale edilmesinden kaynaklanıyor. Dolayısıyla, üretim sürecindeki yaralanmalar ve ölümler işçinin kendi hatasından değil, azami kâra endekslenmiş üretim tarzından ileri geliyor. Sadece deneyimsiz işçiler değil, tekniker ve mühendisler de iş kazası geçiriyorlar. Sermayenin engelsizce değerlendirilmesi ancak işçinin kanı ve canı pahasına gerçekleştiriliyor. "Nasıl ki emeğin birleşik hale gelmesi ve elbirliği, makinelerin geniş ölçüde kullanılmalarına, üretim araçlarının yoğunlaşmasına ve ekonomik olarak kullanılmalarına yol açıyorsa, aynı şekilde kitleler halinde, kapalı yerlerde ve sağlık gereksinmelerinden çok, üretimin işine gelen koşullar altında bu bir arada çalışmalar ki; işte bu kitle halinde bir ve aynı işyerinde yoğunlaşmadır ki, bir yandan kapitalist için daha büyük bir kâr kaynağının, öte yandan da daha kısa çalışma saatleri ve özel önlemlerle karşılanmadığı takdirde işçilerin yaşam ve sağlıklarının hovardaca harcanmasının nedenini oluşturur."(3)

Taşeronlaşma Ve Ucuz İşgücü Sömürüsü

4857 sayılı iş yasasında “İşveren asıl işi veremez, ancak uzmanlık gerektiren geçici işleri alt işverene verir” maddesi yer alır, ama tersanelerde asıl işlerin büyük bölümünü taşeron firmalar yapar. Sadece inşaat, bilgisayar donanımı, personel taşıma, vinç yapımı gibi yan işler değil, sac işleme, kaynak, montaj, boya gibi doğrudan gemi yapım işleri de taşerona verilir. Bir geminin yapımı onlarca parçaya bölünür ve parça-başı ödeme yapılan onlarca taşeronla sözleşme imzalanır. Geminin inşasında 1000 işçi çalışıyorsa, bunun ancak 100'ü kadrolu işçidir. İş güvencesinden, sigortadan, sendikadan, sağlıklı beslenme ve barınma imkânlarından genellikle yoksun olan işçiler, akrabalık ve hemşerilik özellikleri ve kişisel güven ilişkileri üzerinden taşerona bağlıdırlar. Tersanede çoğunlukla misafir kartıyla çalışırlar.

Taşeronun tersane sahibiyle yaptığı sözleşmede saptanmış olan meblağın içindeki işçi maliyetleri ve diğer zorunlu giderler üzerindeki fazlalık, onun kârını oluşturur. Ücretleri işgücünün değerinin altında tutmak ve iş güvenliği tedbiri masraflarını ortadan kaldırmak kârını yükselteceği için taşeronun çıkarıdır. İşgücünün ücretlendirileceği oranı belirleme ve iş güvenliği maliyetini karşılama sorumluluğu tersane sahibinden küçük ve orta ölçekli taşeron firmalara aktarıldığında, sermaye bileşimleri güçlü olmayan bu taşeronların, kârlarının ortalama düzeyin altına düşmesine yol açacak her şeyden kaçınmaları hiç de şaşırtıcı değildir. Çünkü taşeron sistemi, doğası gereği en ucuz işgücünün sigortasız, sendikasız ve kurlsız çalıştırılmasıyla, her türlü iş güvenliği tedbirinden “tasarruf” edilmesiyle var olabilir. Taşerona bağlı işçiler, en riskli ve kurlsız çalışma şartlarında iş görürler. Nitekim 2000'den bu yana yaşamını yitiren 55 işçiden 54'ü taşerona bağlı çalışan işçilerdir.

Taşeron sistemi tersanelerdeki iş cinayetlerinin kendi başına nedeni değildir. Tersane sahipleri kendileri için azami kârı garantileyen bu uygulamadan en az taşeron firmalar kadar yararlanırlar. Çünkü böylece tersane patronu taşerona devrettiği bütün sorumluluk ve risklerden kurtulmuş, işgücü maliyeti düşürülmüş, ucuz ve kurlsız çalıştırma sağlama alınmış olur. Gerçekte taşeron, tersane sahipleri

açısından maksimum kar arayışının bir sonucu ve aracıdır. Bu nedenle, tersanelerde insanca çalışma koşullarını sağlamak amacıyla taşeronluğun kaldırılması ve sigortaların ana firma tarafından ödenmesi talebi, doğrudan tersane burjuvazisini hedeflemektedir.

Güvencesiz, esnek ve kurlsız çalıştırma yoluyla ucuz işgücü sömürüsü tersanelerde sermaye birikimini hızlandırmanın temel bir yöntemidir. İş maliyetini düşürmenin en kolay yolu ücretleri düşük tutmaktır. “Ücretlerin bu değer (işgücü değerinin -bn) altına zorla düşürülmesi... emekçinin gerekli tüketim fonunu, belli sınırlar içinde, sermayenin birikim fonuna çevirir.”(4) Ücretler olabildiğince düşük tutulur ki, ücretin düzeyi ile işgücünün gerçek değeri arasındaki farkın her kuruşu sermaye birikimine dahil edilebilsin. Böylece işçi, çoğunlukla kendi işgücünü yeniden üretmeye bile yetmeyen bir ücretle en perişan koşullarda yaşamaya mahkûm edilir.

İşçinin gerekli emek-zamanı, sermaye için artı-emek zamanına dönüştürülür. Kârın yatırılan toplam sermayeye oranı, yani kâr oranı; ücretlere yatırılan sermayenin (değişen sermaye) düşük tutulmasıyla yükseltilir. Değişen sermayedeki düşüş kadar azalan toplam sermaye, bu sayede daha yüksek bir oranda kâr getirir. Kronik kitlesel işsizliğin tehdidi altındaki işçi ya en kötü koşullarda düşük ücrete ve ölüm riskine karşın çalışmaya razı olmak ya da açlıktan ölmek ikilemiyle yüz yüze bırakılır.

DPT raporuna göre, gemi imalat sanayisinde toplam maliyetler içinde ücret maliyeti yüzde 15-23 arasında bir orana sahiptir. Aynı zamanda bu sektör yüzde 40 yatırım indirimi ve yüzde 100 gümrük muafiyeti gibi devlet teşviklerini de arkalamış durumdadır. Görülüyor ki, tersanelerde işgücü maliyetinin, yani değişen sermayenin, üretken sermaye toplamı içindeki payı nispeten yüksektir. Ve vurguladığımız gibi, değişen sermaye miktarının mümkün olduğunca düşük tutulması, sermayenin yüksek bir kâr oranıyla üretim yapması için büyük önem taşır. Doğrudan tersane sahiplerine bağlı kadrolu işçiler 800-1250 YTL ücretle ve ulaşım olanakları, ikramiye, yakacak yardımı gibi diğer bazı gelir unsurlarıyla çalışırlar. Fakat taşerona bağlı büyük çoğunluk içinde deneyimli ustalar 50-80 YTL, ortalama işçiler 30-45 YTL ve çıraklar ancak 18-25 YTL arası yevmiye alırlar.

Taşeron aracılığıyla işgücü fiyatının düşük tutulması, her şeyden önce tersane sahibinin çıkarınadır. Birçok durumda vasıflı ve dolayısıyla daha yüksek ücretli emek gerektiren bir işe, vasıfsız ve düşük ücretli bir işçi koşulur. Ucuz işgücünün düpedüz cinayete teşebbüs olan bu biçimdeki kullanımı, pek çok iş kazasına neden olur. İşçinin eğitilmesi, vasıflı hale getirilmesi, sigortalı yapılması, daha insani koşullarda yaşaması ve daha iyi beslenmesi işgücünün değerinin ve ücretlerin yükselmesini getireceğinden, tersane burjuvazisi bütün bunların önünü almak için her şeyi yapar.

Sadece Tuzla'da 10 bin kadar işçinin bekâr odalarında sıkış tepiş yaşadığı tahmin ediliyor. Depolarda ve işhanlarında kalan binlerce işçi var. Mutfak, banyo ve lavabonun iç içe olduğu 30-40 metrekairelik tek bir odada 15-20 işçi yaşıyor. Ve her işçi buraya 70-150 YTL arası kira ödüyor. Marks'ın sözleri doğrulanıyor: "Kapitalist birikimin hızı ne kadar büyük olursa, işçi nüfusunun barındıkları yerler de o kadar sefil ve perişandır." (5) İşçinin en berbat koşullarda yaşaması, böylece işgücünün değerinden çekilen her liranın sermayeye eklenmesini sağlıyor. Bunun karşısında, sağlıklı barınma evleri ve kaliteli yemek gibi talepleri yükseltiyor tersane işçileri.

Aşırı Çalıştırma

Tersane işçilerinin aşırı çalıştırılmasının iki yönü vardır: Aşırı uzun işgünü ve emeğin aşırı yoğunluğu. Aşırı çalışmadan kaynaklanan yorgunluk ve bitkinlik iş kazalarına davetiye çıkarır. Nitekim iş kazalarının büyük bir kısmının iş gününün sonuna doğru gerçekleştiği, aşırı çalışmadan yorgun düşen işçinin pekâlâ kaçınılabilecek türde kazalara maruz kaldığı görülmektedir.

Sabah 8'de başlayan işgünü 11-12 saati bulur. Günlük çalışma süresinin fazla mesailerle birlikte 14 saate uzaması hiç de istisna değildir ve çalışma takviminin 1/3'ü böyle geçer. Siparişlerle dolu olan ve yüksek üretim kapasitesiyle çalışan tersanelerde işin zamanında bitirilmesi için işçiler aşırı çalışma baskısıyla karşı karşıyadırlar. Geminin tesliminde gecikilen her gün tersane patronuna yüklü bir tazminata mal olur çünkü. Aşırı çalışma sayesinde işin erken bitirilmesi sermayedarın daha az yevmiye ödemesini sağlamakla kalmaz, işçinin artı-

emeğini daha fazla emmesini de olanaklı kılar.

İşgününün bir bölümü emek-gücünün yeniden üretilmesi için gerekli çalışma süresi olan gerekli emek-zamanından ve diğer bölümü de kapitalistin el koyduğu artıdeğerin üretildiği karşılıksız çalışma süresi olan artı-emek zamanından oluşur. İşçinin işgücünü satın alan kapitalist, onu kendi adına çalıştırma hakkını elde etmiştir. Kapitalist işçinin emeğinden daha fazla artıdeğer sızdırmak için artı-emek zamanını artırır. İşgününün uzunluğu artı-emek zamanının büyüklüğüne bağlı olarak değişir. 4 saati gerekli emek-zamanı ve 4 saati de artı- emek zamanı olan 8 saatlik bir işgünü ücret değişmeden 12 saate çıkacak olursa, işçi öncekinin iki misli artıdeğer üretir. Bu, mutlak artıdeğerdir. "Kör ve önüne geçilmez tutkusuyla, artıdeğere duyduğu kurt açlığı ile sermaye, işgününün yalnız manevi değil, fiziksel en üst sınırlarını da çiğner. ... İşgününün sınırlarını belirleyen emek-gücünün normal varlığını sürdürmesi değildir; bu sınırlar, işçinin dinlenme zamanının sınırı ne kadar ezici, zorunlu ve acılı olursa olsun, emek-gücünün günlük olanaklı olan en üst düzeyde harcanması ile belirlenir. Emek-gücünün ömrünün uzunluğu sermayeye vız gelir. Onu ilgilendiren tek şey, bir işgünü boyunca akışı sağlayabilecek azami emek-gücüdür. Bu amacına, tıpkı açgözlü bir çiftçinin, toprağın verimliliğini tüketerek ondan elden geldiğince fazla ürün koparması gibi, işçinin yaşamını kısaltarak ulaşır." (6)

İşgününün aşırı uzatılmasından doğan artı-emeği yağmalayan ve üretilen artıdeğeri kâr biçiminde cebe indiren tersane patronları, işçinin yaşamını hiçe sayarak, hem iş kazalarına yol açarlar ve hem de onun çabucak yıpranıp meslek hastalığına yakalanmasına neden olurlar. Uzayıp giden iş saatleri ve aralıksız süren çalışma temposu işçiyi aşırı yorar, dikkatini toplayamayacak bir noktaya sürükler ve iş cinayetinin zeminini hazırlar. Dahası, aşırı çalıştırma dolaysız bir cinayet olarak da ortaya çıkar bazen. Marks, bir giyim firmasında çalışan genç işçi kadının ölümünü anlatır: "Bu kız ortalama 16,5 saat, işlerin hızlı gittiği mevsimde ise aralıksız 30 saat çalışıyor, azalan emek-gücünü, ara sıra, likör, şarap ya da kahve ile takviye ediyordu. Şimdi ise mevsimin en hızlı zamanıydı. Yeni ithal edilmiş Gal Prensesi onuruna verilecek baloda soylu hanımların giyecekleri, süslü püslü tuvaletlerin göz açıp

kapayana kadar hazırlanması gerekiyordu. Mary Anne Walkley, 60 kızıyla birlikte hiç aralıksız 26,5 saat çalışmıştı; 30 kız bir odada oturmuşlardı ve odanın havası ancak bunların 1/3'üne yetecek kadardı. Gece, yatak odasının tahtalarla bölünmüş, havasız bölmelerinde ikişer ikişer yatıyorlardı. Ve bu da, Londra'nın en iyi modaeviydi. Mary Anne Walkley, Cuma günü hastalandı ve elindeki işi bitiremediği için Madam Elise'yi şaşkın bırakıp Pazar günü öldü.”(7) Giyim yerine gemi yapımını koyun ve süslü püslü tuvaletlerin yerine, lüks yatları veya büyük tankerleri düşünün; yatak odasının bölmelerini de bekâr evleri olarak okuyun; anlatılan hikâyeyi Tuzla'da göreceksiniz.

Patronlar, artı-emek zamanını artırmak için işçinin dinlenme ve yemek süresinde de indirim uygularlar. Tuzla'da yemek kuyruğunda geçecek zamanı dinlenme lehine azaltmak için yemeğe hücum eden işçi kalabalıkları çarpar gözünüze. Kısıtlı ya da hatta çoğu zaman hiç olmayan çay molalarını düşünelim. 1000 işçinin çalıştığı bir tersanede 15 dakikalık çay molasının gaspı ve artı-emek zamanına dönüştürülmesi, 25 işçinin 10 saatlik bir işgünü boyunca bedava çalıştırılmasına eşit bir kazanç sağlar patrona.

Makineleşme ve daha gelişkin bir teknolojinin üretime uygulanması da, üretkenliği yükselttiğinden dolayı aşırı çalışmayı önleyecek imkânları sağlamasına rağmen, kapitalist üretimde işçiyi aşırı çalışmaktan kurtarmaz. Aslında tam tersi olur. Makine, üretkenlikte sağladığı artışa bağlı olarak işçilerin bir bölümünün yerini alır. Aynı iş daha az sayıda işçiyle yapılır. Ama işçi sayısındaki azalma artıdeğer miktarının da azalmasına neden olur. Kapitalist hem gerekli emek-zamanını kısaltarak nispi artı-emekle; hem de işgününü uzatarak mutlak artı-emekle bu azalmayı telafi etmek ister. Dahası o, makinenin boş kaldığı süreyi en aza indirme eğilimindedir. İşgününün uzatılması yeni işçiler almaktan daha kârlıdır, makineler ve binalar için ekstra sermaye yatırımı gerekmeyeceğinden üretim araçları daha ekonomik kullanılmış olur ve yeni makineler almanın getireceği ek yük; yani değişmeyen sermaye miktarının artmasının neden olduğu kâr oranındaki düşme eğilimi böylelikle frenlenir.

Aşırı çalışma yalnızca işgününün uzatılmasıyla değil, aynı zamanda emeğin yoğunluğunun artırılmasıyla da olur. Böylece aynı emek-zamanı

daha yoğun değerlendirilir. Yani, işçinin aynı koşullarda ve aynı zaman zarfında eskisinden daha fazla üretim yapması sağlanır. “Bu, üretici güçlerin gelişmesi ve üretim araçlarında tasarruf sağlaması konusunda yarattığı büyük dürtü, işçiye aynı sürede daha fazla emek harcama, emek-gücü geriliminde bir yükselme, işgününün her anını doldurma ya da ancak kısaltılmış bir işgününün sınırları içerisinde ulaşılabilir ölçüde bir emek yoğunlaşmasına yol açar.”(8) Makinenin hızını artırmak, işçiye daha fazla makine vermek ya da iki işçinin yapabileceği işi tek bir işçiye yüklemek, emeğin yoğunluğunu artırmanın biçimleridir. Emeğin yoğunluğunu aşırı artırmak, işçinin emek-gücü geriliminde aşırı bir yükselmeye ve biyolojik sınırların aşılmasına kadar varır. Aşırı emek yoğunluğundan dolayı işgünü içinde fiziki tükenme sınırına yaklaşan işçi, iş kazasına açık hale gelir. Tersanelerde son yıllarda üretimde oluşan hızlı genişleme, her şeyden önce işçilerin aşırı uzun ve yoğun çalıştırılmalarıyla sağlanmıştır.

Yıllar	Üretim(dwt)	İstihdam sayısı	Kişi başı üretim miktarı	Ölüm
2002	84.700	10.552	8,02	5
2003	106.450	10.719	9,93	3
2004	293.229	11.753	24,94	5
2005	331.740	11.873	27,94	8
2006	556.285	13.972	39,81	10
2007	1.007.968	17.572	57,36	12

(Tuzla Tersaneler Bölgesi İzleme ve İnceleme Komisyonu Raporundan, istihdam sayıları bakanlığa ait verilerden)

Görüldüğü gibi, işçi sayısı iki katına dahi çıkmamışken üretim on kattan fazla artış göstermiş ve kişi başına üretim 7 kat artmıştır. İstihdam sayılarını sadece resmi verilerle sınırlayan bakanlık verilerinin yerine 30 ya da 40 bin işçi de konulsa, kişi başı üretimin miktarı değişir, ama kişi başına üretimin oransal olarak yükseldiği gerçeği değişmez. Bu artışın bir bölümü üretim kapasitesinin daha yüksek oranlarda kullanılmasından ve yeni makinelerle üretkenliğin yükseltilmesinden kaynaklanır. Ama artışın en önemli bölümü işçilerin aşırı çalıştırılmaları yoluyla sağlanmıştır. İşgünü uzunluğu ve emek yoğunluğu işçinin fiziki dayanma sınırlarını aşmaktadır. Aşırı uzun ve yoğun çalışma onun dikkatini ve enerjisini, bedensel ve zihinsel gücünü aşırı tüketmekte ve iş cinayetlerine neden olmaktadır. İşgünü

sonunda yorgunluktan bitap düşmüş olan işçinin iskeleden inmeye çalışırken yere çakılması neredeyse sıradanlaşmıştır artık. Bir yardımcı eşliğinde yapılması gereken iş tek bir kaynakçıya yüklendiğinde, bir süre sonra iş cinayeti gerçekleşmektedir. İşçilerin haftada 70 saati bulan çalışma süresine karşı günlük 7,5 saatten 37,5 saatlik iş haftasını savunmalarının, tersanelerde “Ağır ve Tehlikeli İşkolu Yönetmenliği”nin uygulanmasını istemelerinin, günde 2 defa çay molası talep etmelerinin aslında düpedüz yaşamlarını savunmaları anlamına geldiği açıkça ortadadır.

Değişmeyen Sermayeden Tasarruf

“Sağlık yetkilileri, sanayi araştırma komisyonları, fabrika denetmenleri, bir ağızdan ve tekrar tekrar, bu 500 foot küplük havanın gerekliliğini ve bunu sermayenin elinden koparıp almanın olanaklı olduğunu söylediler. Böylece bunlar, aslında, işçiler arasındaki verem ve diğer göğüs hastalıklarının, sermayenin zorunlu varlık koşulları olduğunu ilan etmiş oluyorlardı.”(9) Sürekli çalışılan yerlerde bu hacimde hava olması gerektiği hekimler tarafından belirtiliyor ama fabrika yasalarına bir türlü sokulmuyordu 19. yüzyıl İngiltere'sinde. “Yerde ve binada yapılan tasarrufun işçileri daracık yerlerde, üst üste sıkıştırdığı çok iyi bilinir. Bu yetmiyormuş gibi, bir de havalandırma araçlarından da tasarruf edilir. Uzun çalışma saatleri ile birleştirildiğinde, bu iki etmen, solunum organlarındaki hastalıklarda ve dolayısıyla ölüm oranında büyük artışa yol açar.”(10)

Peki, tersanelerde nasıl olur? Maliyetin yükseltilmemesi için mekân genişletilmez. Dar bir mekânda köpük, tiner, talaş, polyester gibi yanıcı maddeler ile elektrik kabloları ve oksijen hortumları yan yana bulunur; patlamaya, yangına veya zehirlenmeye davetiye çıkarılır. Zaman baskısı altında aynı alanda çalışılır; montaj, kaynak, raspa, temizlik gibi arka arkaya yapılması gereken işler aynı anda ve aynı yerde yapılırca iş cinayetinin koşulları hazırlanır. Yıpranmış kablolar ve ek yapılmış oksijen hortumları maliyetin yükselmemesi için değiştirilmez; patlama ya da elektrik çarpması gerçekleşir. Maliyetten tasarruf için, işçinin kaynak yapacağı gemi dehlizlerinde gaz ölçümü yapılmaz ve buralar fanla gazdan arındırılmaz; gene patlamadır sonuç. İskeleler, geminin dış

yüzeyi bozulmasın ve hızlı kurusun diye kaynakla düzgün biçimde sabitlenmez; çökme ve düşme olur. Yine maliyeti düşürmek için vinç yerine forkliftle taşınan birkaç tonluk gemi parçaları düşer ve işçiyi ezer. Maliyet nedeniyle emniyet kemeri verilmez, işçi düşer; gözlük verilmez, göze çapak kaçar.

Üretim araçlarının gelişmesi insanın daha sağlıklı ve güvenli koşullarda çalışmasının imkânlarını artırıyor. Buna rağmen işçi ölümleri de arttı. Tersane burjuvazisi iş güvenliği için gerekli tedbirleri almaktan sonuna kadar kaçınıyor. “Eğer artıdeğer belli ise, kar oranı ancak, meta üretimi için gerekli değişmeyen sermayenin değeri azaltılmak suretiyle artırılabilir.”(11) Değişmeyen sermaye, ürüne ek bir değer katmayan, değerini olduğu gibi aktaran iş aletleri, hammaddeler, enerji, bina vb.dir. Kâr oranı kapitalist için sermayesini değerlendirirken baktığı başlıca gösterge olduğuna göre; onun yapacağı üretime en yüksek kârı, mümkün olan en az sermaye ile elde etme arayışı yön verir. Bunu sağlamanın yöntemlerinden biri de değişmeyen sermayeden tasarruf etmektir. Değişmeyen sermayeden yapılan her tasarruf, yatırılan toplam sermaye miktarını düşürür, böylece kâr oranını yükseltir.

“Kapitalist üretim tarzı, çelişkili ve zıt niteliği gereği, emekçinin yaşam ve sağlığını bol keseden harcamayı, onun yaşam koşullarını düşürmeyi, değişmeyen sermayenin kullanımında bir tasarruf ve böylece kâr oranını yükseltmede bir araç sayacak kadar işi ileriye götürür... Bu ekonomi, daracık ve sağlığa zararlı yerlere işçileri üst üste yığmaya ya da kapitalist diliyle yerden tasarrufa; güvenlik aygıtları kullanmaksızın, tehlikeli makineleri avuç içi kadar yerlere doldurmaya; sağlığa zararlı ya da madencilikte olduğu gibi tehlikeli, vb. üretim süreçlerinde güvenlik kurallarını ihmal etmeye kadar varır.”(12)

Tersanelerde kâr oranını olabildiğine yüksek tutmak için en basit güvenlik önlemlerini almaktan bile yan çizilir. Bu önlemleri almak sorumluluğunu taşeronu havale etmek, tersane patronu için büyük kazançtır. Taşeron da, yine aynı nedenle, yani kârından feragat etmemek için önlemleri yerine getirmeyi. İrlanda'daki keten didikleme ve temizleme yerlerinden örnek verir Marks: “Cork yakınındaki Kildiran'da bir didikleme fabrikasında, 1852 ile 1856 arasında

6'sı ölüm ve 60'ı ağır yaralanma ile sonuçlanan kazalar olmuştur; bu kazaların hepsi, birkaç şilin değerinde basit bir araç kullanılarak önlenebilirdi.”(13) Ama önlenmez, çünkü o araç, sermayenin biraz daha düşük bir kar oranı ile iş yapmasına neden olacaktır. Tıpkı Tuzla'da baret, kemer, kablo yenilemesi, alan genişletmesi vb. için harcanacak değişmeyen sermayenin kar oranında az da olsa bir düşmeye neden olacağı gibi. Böyle bir yenilenme, ancak Limter-İş'in 27-28 Şubat'taki grevi sürecinde gündeme gelmiştir ve işçilerin küçük bir kazanımı olarak elde edilmiştir. Yıllardır değiştirilmeyen kablolar değiştirilmiş, işçilere baret vb. dağıtılmıştır.

100 liralık toplam sermaye 10 lira kâr getirdiğinde kâr oranı yüzde 10'dur. Fakat değişmeyen sermayeden tasarruf edilip aynı iş 80 liralık toplam sermaye ile yine 10 lira kâr elde edilerek yapılırsa, bu kez kâr oranı yüzde 12,5'e yükselir. Üstelik tasarruf edilen 20 lira yeni sermaye yatırımı için birikim olur. Ve bu yüzde 2,5'lik yükseliş işçi yaşamının tüketilmesini gerektirir. İskeleden, kablodan, hortumdan, alandan, tulumdan yapılan tasarruflarla kapitalistler tarafından iş cinayeti işlenir.

Tersane burjuvazisi işçi sağlığı giderlerinden de tasarruf eder. Üretim taşeronlara bölünmüş olması ve kayıt dışı çalışmanın egemenliği, tersane işçilerinin büyük çoğunluğu açısından işyeri hekimi, revir, periyodik sağlık taraması gibi zorunlu hizmetlerin yapılmaması sonucunu doğurur. İş kazasına veya meslek hastalığına uğramadan önce, devreye girecek koruyucu sağlık hizmetleri yoktur. İş kazalarını rapor etmeme işlevini yüklenmiş olan GİSBİR Hastanesi de, kayıt dışı ve kuralsız çalıştırmanın yardımcı bir unsuru olarak kurulmuştur tersane patronları tarafından.

İş güvenliği ve işçi sağlığı tedbirleri, kapitalistin gözünde en önce tasarruf edilecek kalemdir. Öyle ki, yasal tedbirleri almamaktan dolayı ödeyeceği para cezası bu tedbirleri almamakla yapacağı sermaye tasarrufundan küçükse, ceza tehlikesinin olduğu yolu seve seve seçer. Ki Türkiye'deki denetim ve ceza uygulamasının burjuvaziyi bu yoldan alıkoymanın bir hayli uzağında olduğu tartışma götürmez. Bu nedenle, iş güvenliği tedbirlerinin yeterli ölçüde alınmasını sağlamak için mücadele eden tersane işçilerinin, sendikalardan ve işçilerden, doktor, avukat, mühendis, mimar gibi uzmanlardan ve

demokratik kitle örgütü temsilcilerinden oluşan bir komisyonun denetim ve yaptırım yetkisiyle donatılmasını talep etmeleri yaşamsal önemdedir. Burjuvazinin kâr hırsına karşı işçilerin yaşamlarını savunmalarının, seri cinayetlerin önünü almalarının en gerçekçi yoludur bu.

Ya Sosyalizm, Ya Ölüm

Çıplak gerçek şu ki; tersanelerde tırmanışa geçen iş cinayetlerinin temelinde ucuz işgücü sömürüsü, kuralsızlık ve kayıt dışılık, aşırı çalıştırma ve iş güvenliği tedbirlerinin alınmaması yatıyor. Tüm bunlar taşeron sistemi aracılığıyla hayata geçiriliyor ve tersane burjuvazisinin tersane işçilerinin emeğinden daha fazla artıdeğer sızdırmasını ve daha fazla kâr elde etmesini sağlayan biçimler oluyor. Üstelik bu uygulamaların Ereğli, Çanakkale, Rize, Yalova gibi gelişmekte olan yeni tersane bölgelerine de yayılacağı görülüyor. Elbette yeni iş cinayetleri eşliğinde!..

Kâr amacına bağlanmış üretimde işçi sağlığının ve yaşamının hiçe sayılması, kapitalizmin içsel bir özelliğidir. Sermaye birikimi yasası gösteriyor ki, sermayenin daha hızlı genişlemesi için işçinin sadece en perişan koşullarda yaşamaya mahkûm edilmesi değil, canının ve kanının da o hızlanan sermaye birikimine katılması gerekiyor. Bu durumda işçi sınıfının kendi yaşamını savunmak için tek seçeneği kalıyor: Burjuvazinin karşısına bir kuvvet olarak çıkmak. Sermaye için kâr cenneti, işçiler içinse cehennem ve ölüm anlamına gelen tersanelerde işçilerin örgütlülük düzeyi ve mücadele kararlılığı ne kadar yüksek olursa, tersane burjuvazisini geri adım atmaya zorlayarak, çalışma koşullarını düzeltme yönünde kazanımlar elde etmeleri de o kadar mümkün olur. Tersanelerin üzerine çökmüş olan ölüm karanlığını aydınlatan Şubat ayındaki grev ve direniş hareketinin sonuçları da bu gerçeği doğrulamaktadır.

“Demek ki, sermaye, toplumun koyduğu zorunluluklar olmaksızın işçinin sağlığına karşı da, yaşayacağı ömrün uzunluğuna karşı da vurdumduymazdır. Maddi ve manevi yozlaşmaya, erken ölüme, aşırı çalışma işkencesi konusundaki feryatlara şu karşılığı verir: Bizim kârlarımızı arttırdığı için bunlara üzülme mi gerek? Ama işlere bütünü ile bakılırsa bütün

bunlar tek tek kapitalistlerin iyi ya da kötü niyetine bağlı şeyler değildir. Serbest rekabet, kapitalist üretimin içinde yatan yasaları, tek tek her kapitalist üzerinde güce sahip zorlayıcı dış yasalar olarak ortaya çıkarır.”(14)

İş cinayetleri, kapitalizmin yasallığının bir sonucudur. Ve bu yüzden güncel taleplerle yürütülen mücadele ancak kapitalist üretim tarzının yıkılması amacıyla bağlandığında, iş cinayetlerinin maddi temelini ortadan kaldırmayı hedeflemiş olur. Üretimi kâr için değil, toplumsal ihtiyaçlar için yapacak olan sosyalizm, kendi doğası gereği işçinin sağlığını ve yaşamını korur, onun maddi ve manevi dünyasını geliştirecek imkânları yaratır. Kızıktan denize inen gemilerin sadece şampanya veya gülsuyuyla değil, işçi kanıyla da kutlandığı bir üretim tarzı

yerle bir edilmeyi çoktan hak etmiş demektir!

Dipnotlar

- 1- Kapital 1. cilt, s. 230
- 2- Kapital 3. cilt, s. 83
- 3- Age, s. 85
- 4- Kapital 1. cilt, s. 572
- 5- Age, s. 626
- 6- Age, s. 259
- 7- Age, s. 249-250
- 8- Age, s. 394
- 9- Age, s. 460
- 10- Kapital 3. cilt, s. 85
- 11- Age, s. 76
- 12- Age, s. 81
- 13- Kapital 1. cilt, s. 459
- 14- Age, s. 263-264

Devrim Devam Etmeli

Filistin Çalışmaları Enstitüsü Beyrut yöneticisi Mahmut Soueid tarafından Ekim 1997'de Suriye'nin başkenti Şam'da gerçekleştirilen röportaj. Röportajın tamamı IPS Beyrut tarafından bir kitap olarak yayınlanmıştır. Röportajın orijinal başlığı 'Hesapları Çıkarmak'tır. Çeviriyi, Ceylan Yayınları'ndan çıkan "Filistin Halkının 'Bilge'si George Habaş" kitabından alarak yayımlıyoruz. Dipnotlar çevirmene aittir.

Çeviren: Özge Kelekçi

***Lidda'dan ayrıldığınızda kaç yaşındaydınız? Erken yaşta da politik bir bilince sahip miydiniz?**

1936-'39 Büyük Ayaklanması(1) sırasında ilkokuldaydım ve Filistin ulusalcıları tarafından örgütlenen grev ve eylemleri, "Kahrolsun sömürgecilik", "Kahrolsun Balfour Deklarasyonu"(2) gibi sloganları çok net hatırlıyorum. Okulumuzun müdürü Tevfik Ebu el-Suud ateşli bir milliyetçiydi. Bir gün öğrenciler arasında kavga patlak verdiğinde, "Kendi aranızda kavga edeceğinize Yahudilerle kavga edin" dediğini hatırlıyorum. Bir gün matematik öğretmenimiz bir dakika sessiz kalıp ortalığı gözlememizi rica etmişti. Ne hakkında olduğu üzerine hiçbir fikrim yoktu, kimsenin de olduğunu sanmıyorum. Dakika sona erdiğinde, öğretmenimiz, "Tam da bu dakikada, genç insanlarımız anavatanları için darağacına gidiyorlar"(3) dedi. Bundan çok etkilenmiştim. Evet, en geniş anlamıyla bir milliyetçiydim, ama bir politikanın içinde yer almayı düşünmüyordum.

13 yaşında iken, ilkokulu henüz bitirdiğim dönemlerde, ailem Lidda'dan Jaffa'ya taşındı. Orada Rum Ortodokslarının okuluna kayıt oldum. Fakat orası tam bir ortaokul olmadığı için

ikinci yıldan sonra Kudüs'teki Terra Sancta'ya (Ortaokul seviyesinde özel bir Katolik okulu) geçiş yaptım. Mezun olduktan sonra Jaffa'ya geri döndüm ve burada iki yıl öğretmen olarak çalıştım. Boş zamanlarımda Ortodoks Kulübü'ne gidiyor, Mısır dergileri okuyor, özellikle de edebi ve kültürel konulara odaklanıyordum. 1944'te ise Amerikan Üniversitesi'nde (BAÜ) okumak üzere Beyrut'a gittim.

***Politika ile ilgilenmeye Beyrut Amerikan Üniversitesi'nde mi başladınız?**

Tıp eğitimimin içine dalmış durumdayken tarihi olaylar beni derinden etkiledi. Örneğin, 1947 BM Taksim Planı(4). Anavatanımın parçalanmasını kabul etmek çok zordu. Filistinliler 1948'de anavatanlarından sürülmeye başladığında ise Arap dünyasının tüm büyüklüğüne ve gücüne karşın bir avuç çeteye nasıl yenildiğini düşünmeye başladım.

Tıp eğitimimin ikinci yılında, Ma'tuk El-Asmar isimli Nablus'lu bir sınıf arkadaşım, Profesör Konstantin Zurayk'ın(5) örgütlediği 20-25 kişilik kapalı öğrenci seminerlerinden söz etti. Zurayk'ın, Arap milliyetçiliği, Arap ulusu ve Rönesans gerekliliği üzerine konuşmalar yaptığını anlattı. Bunun üzerine ben de bu

seminerlere katılmaya başladım. Ma'tuk, bana ayrıca, Arap birliğinin nasıl sağlanabileceği ve Filistin'in kurtuluşu üzerine tartışmak için Ramiz Shihadeh isimli başka bir BAÜ öğrencisi ile buluşmayı önerdi. Ancak o sıralar, Lidda'ya geri dönmeye odaklanmıştım. Dolayısıyla bu görüşmeler gerçekleşmedi.

***Yani, 1948 savaşı sırasında Lidda'ya döndünüz, öyle mi?**

Evet, Haziran 1948'ti. Akademik dönem sona ermiş, üniversite kapanmıştı. O zaman Siyonist güçler, Jaffa nüfusunu göçe zorlamıştı ve Filistin'den sürgün doruk noktasındaydı. Ailem de dahil olmak üzere pek çok kişi Lidda'ya gelmişti. Ailemin ekonomik durumu iyiydi - babamın bir dükkânı vardı, tüccardı diyebiliriz- ve benden Beyrut'ta kalmamı talep ederek para gönderiyordu. Annem benim için hep endişeleniyordu.

Bu yüzden beni Lidda'da gördüklerinde çok telaşlandılar. Bu koşullar altında hiçbir yararımın dokunmayacağına inanıyorlardı. Ben de içinde bulunduğum durumu gözden geçirdim. Savaşabilir miydim? Tıp çalışmaya başladığım için bu alanda hizmet verebileceğimi düşündüm. Tıp eğitimime başladığımdan beri halkıma bu alanda hizmet edebileceğimi düşünüyordum. Lidda Hastanesi'nde Zahian ailesinden bir doktor vardı. Böylece, burada Dr. Mustafa Zahian'ın asistanı olarak çalışmaya başladım.

***Lidda'da o zaman durum nasıldı?**

Yahudilerin eline geçmemiş diğer kent ve köylerde olduğu gibi Lidda'da da olağanüstü bir tedirginlik vardı. Hava akınları halkı terörize ediyordu ve kent, Siyonist çeteler tarafından kuşatılan alanlardan gelen mültecilerle dolup taşıyordu. Arap Yüksek Komitesi'nin Hajj Amin el-Hüseyni tarafından yönetilen Lidda Şubesi, göç dayatmaları karşısında halka yerlerinden kımıldamama çağrısı yapmıştı. Halkın bazısı, kent yakınlarında konumlanan Arap lejyonlarının(6) Yahudilerin kitlesel saldırıları(7) karşısında kenti savunabileceklerini düşünerek rahatlıyordu.

***Saldırı sırasında siz neredeydiniz?**

Hastanede, Dr. Zahian'a yardım ediyordum. Hastane, yaralı ve ölümlerle dolup taşıyordu. Durum endişe verici boyutlardaydı.

Annemin teyzesi bana bakmak için hastaneye

geldiğinde yaralılarla ilgileniyordum. Annemin benim için endişelendiğini söyleyerek eve gelmemi söyledi. Elbette reddettim. En sonunda, çok sevdiğim ablamın öldürüldüğünü söylemek zorunda kaldı. [Kendini toplamak için ara veriyor.] Sokağa doğru koştum, büyük bir karmaşa vardı. Yaralılar, ölümler, tanıdıklarım/tanımadıklarım yol kenarlarında kanlar içinde yatıyorlardı. Ablamı evimizin yakınına gömdük, çünkü bir mezara bile gidemiyorduk. Üç saat sonra Yahudi askerler ansızın eve saldırdılar, "Dışarı, dışarı çıkın" diye bağırıyorlardı. Annem ve ablamın çocuklarıyla birlikte -kucağımızda taşımak zorunda olduğumuz küçük bir çocuk da dahil olmak üzere- diğer akrabalarımızın ve komşularımızın yaptığı gibi koşmaya başladık. Nereye gideceğimize dair en ufak bir fikrimiz yoktu, Yahudi askerler bize "Yürümemizi" emretmişti. Yürüdük. Ramazan ayının sıcak bir günüydü. Bazıları bunun mahşer günü olduğunu, bazıları ise zaten cehennemde olduğumuzu söylüyordu. Kentin sınırına ulaştığımızda, kentten ayrılanların üzerlerinin arandığı bir Yahudi arama noktası ile karşılaştık. Silahımız yoktu. Ancak komşumuzun oğlu, Amin Hanhan, üzerinde bir miktar para taşıyordu ve aranmak istemiyordu. Bir Siyonist asker, onu gözlerimizin önünde vurarak öldürdü. Annesi ve kız kardeşi ona sarılıp haykırmaya başladı. Erkek kardeşi Bishara, ilkokuldan arkadaşımı ve çok yakın arkadaşım. Beraber ders çalışır ve beraber oynardık. [Yeniden duyulanıyor.]

Bu yolu neden seçtiğimi soruyorsunuz, neden bir Arap ulusalcısı olduğumu... Sebebi, Siyonizm'dir. Tüm bunlardan sonra, barış hakkında konuşuyorlar! Ben, Siyonizm'in ne olduğunu kendi gözlerimle gördüm!

***Ailenize ne oldu?**

Ramallah'a gittik. Ailem daha sonra Amman'a taşındı ve ben de Beyrut'ta tıp eğitimime devam ettim.

***Üniversitedeki geri kalan yıllarınızda neler yaptınız? Hangi arkadaşlarınızı hatırlıyorsunuz?**

Hani al-Hindi(8), Wadi'Haddad(9), Ahmet Al-Katip(10), Saleh Sibel, Hamed al-Juburi ve elbette bir çoğunu daha. Hepimiz, Lübnan çapında üyelere sahip olan politik öğrenci hareketinin bileşenleri idik.

***O dönem öğrenci hareketinin/eylemlerinin ötesine geçmeyi düşünüyor muydunuz?**

Elbette. Wadi'Haddad, Ahmet al-Katip ve Hani al-Hindi ile birlikte, doğrudan eylem -hızlı ve etkili eylem- fikrinin cazibesine kapılmıştık. O zaman gençtik. Hani al-Hindi, Suriye'de bizim gibi düşünenlerin olduğunu söylemişti. Bu, Kata'ib al-Fida'al-Arabi'nin (Arap Komando Müfrezesi) doğuşu oldu. Ben, Hani, Cihad Dahi(11), Mısır'dan Hüseyin Tevfik, Kata'ib al-Fida'al-Arabi içerisinde aktiftik. Öncelikli hedeflerimiz işbirlikçi hainlerdi, sonra İngilizler ve son olarak da İsrail'di. Fakat Hüseyin Tevfik, Suriye Devlet Başkanı Şişakliye(12) yönelik başarısız bir suikast girişiminde bulunduktan sonra -Hani, Cihad ve benim onayım olmaksızın gerçekleştirilmişti bu suikast, büyük ihtimalle diğer partilerin emri ile- Filistin'in bu tür taktiklerle kurtulabileceğini umut etmenin mantıksız olduğunu düşünmeye başladım ve siyasi bir hareket başlatmanın zamanının geldiğini düşündüm.

Okuduklarımızın ışığında, Hani'nin ve benim zihnimde Arap birliğini sağlamaksızın Filistin'in kurtuluşunun mümkün olamayacağı fikri iyice belirginleşmeye başladı. Zihnimizde kurguladığımız örgüt, yalnızca kendini davaya adanmış ve kişisel kariyerlerinden vazgeçmiş insanlarca yönetilebilirdi. Böylece, Milli Arap Hareketi'nin (MAH) çekirdeği oluşmaya başladı.

Elbette yaygın bir Arap ulusalcı eğilimi vardı bizden önce. Fakat MAH'ı diğerlerinden ayıran, karakterize eden şey, Filistin'in kurtuluşunun Arap Birliği'nden geçeceği fikri idi. Bu yüzden örgütün çok sağlam örülmesi gerektiğini düşünüyorduk.

***Çekirdek grubun ideolojik bir zemini var mıydı?**

Nakba üzerine yazan Zurayk ile Arap milliyetçiliğinin kurucusu olarak bilinen Sati'al-Husari'nin(13) düşünceleriydi ideolojik zeminimiz. Bir defasında Husari'ye, 1948 savaşını neden kaybettiğimiz hususunda bir soru sorulduğunda şöyle cevaplamıştı: "Çünkü yedi devlettik." Ama tabii ki, bizim için Zurayk ve Husari'yi okumak yeterli değildi. Siyasi bir hareket örgütlemeye karar verdiğimizde, her şeyi okumak zorunda olduğumuzu gördük. Siyasi bir vizyona (o dönemin siyasi vizyonundan bahsettiğimizi unutmadan) ve sadece kendini

söylemleri ile değil, kendini eylemleri ile de kanıtlayan çelikten bir örgüte sahip olmadan bir hareket inşa edemeyeceğimize karar vermiştik.

İdeoloji konusuna dönecek olursak; marksizm henüz görüş alanımıza girmemişti. marksizme karşı negatif bir tavrımız vardı, çünkü Sovyetler Birliği taksim planını desteklemişti. Her durumda, öğrenmek için çok çaba gösterdik ve çok okuduk. Hani, Wadi'Haddad ve ben, tarih üzerine çok okuduk, İtalyan ve Alman birlik hareketleri, Fransız Devrimi üzerine okuduk. Ben, Kur'an üzerine de çalıştım. Wadi de. Wadi ile Hani'nin okurkenki halleri hâlâ zihnimde canlıdır.

Öncelikle kendimize dürüst olma konusunda ısrarcıydık. Örgütün kuruluşu, onun hakkında düşünmeye başlamamızın üç yıl sonrasına denk geliyor. 1951'de örgütlenmeye başladık. Ben Amman'a gittim, Wadi de benimle geldi(14), ancak daha sonrasında harekete tüm zamanımızı vermek zorunda olduğumuzu, bundan daha büyük bir adanmışlığın olamayacağını fark ettik. Kuveyt'e giden Ahmet al-Katip, ilk 100 dolarını kazandı ve bize 90 dinar gönderdi. "Artık başlayabiliriz" dedik.

***MAH'ı yeniden inşa edecek olsaydınız, neleri değiştirir, neleri eskisi gibi bırakırdınız?**

Demokrasiyi temel bir şiar olarak önerirdim; aileden, okuldan başlamak üzere, topluluklara, kulüplere, politik örgütlere, etkinliklere, partilere ve devlet kurumlarına kadar her yerde demokrasi. Yani, sizin anlayacağınız, Filistin'in kurtuluşu mücadelesine, demokrasi mücadelesini eklerdim.

Ayrıca bütünsel ve anlık birliğin paradigmatik bir örneği olarak, Cemal Abdül Nasır'ın etkisi ile uygun hazırlıklar gerçekleştirilmeden 1958'de oluşturulan Mısır ve Suriye birliğini anlamaya çalışırdım. Şimdi bu birliği daha farklı algılıyorum. Birleşme, öncelikle birbirini tamamlama şeklinde anlaşılmalı ve ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda birleşmeyi sağlayacak adım adım uygulamaların birikimlerinden oluşan bir süreç olarak görülmelidir. Bunun şimdi bölgesel birimler ve yakınlaşmalarla bazı derecelerde başarıldığını görüyorum. Sözelimi Mağrip devletleri, Mısır ve Sudan, Arap yarımadası ve Körfez ülkeleri.

Bir bölgede komşulara doğru yaklaşma, benzer ya da farklı süreçlerle de olsa diğerlerini etkiler.

Sonunda, ABD’de olduğu gibi bölgesel birimler arasında federasyonlar kurulabilir. Bu döneme kadar, pan-Arap düzeyinde, bölge ülkeleri arasında bireylerin serbest dolaşma hakkı olmalı, Araplar arası ticaret geliştirilmeli, toplumsal önlemler alınmalı, Arap üniversiteleri arasında koordinasyon sağlanmalıdır. Yani, uzun ve birleşik bir sürece girmeliyiz.

Bir de sosyalizm konusunu açalım. Başlangıçta, sosyalizm gündemimizde değildi: Şiarımız “Birlik, Kurtuluş ve İntikam”dı -Filistin’de yaşananların intikamı. Sosyalizm fikri, daha sonrasında parti içerisindeki etkileşim sonucu oturtuldu.

Bu noktada şunu vurgulamalıyım; ilkesel fikirlerim, olaylara yanıt olarak şekillendi. Düşünce tarzımı gerçek olaylar belirledi. Okumak ve parti içi tartışmalar bir rol oynadı, ancak eğer George Habaş’ın fikrini etkileyen temel faktörü sorarsanız, yanıtlarım olaylar olacaktır; Mısır-Suriye Birleşik Arap Cumhuriyeti’nin 1961’de parçalanması, 1967 savaşı, 1973 savaşı(15) ve İntifada. Önce olaylar gerçekleşir, ardından ne olduğuna dair tartışmalar yürütülür ve biri tüm bunları - olayları, etkileşimleri, okumaları- bu sıra ile değerlendirir.

***Sosyalizm konusuna geri dönebilir miyiz?**

Söylediğim gibi, kitlelerin her şeyin temeli olduğunu bilmemize karşın sosyalizm başlangıçta gündemimizde değildi. Bu anlamda, ilericiydik.

Sonrasında, sosyalizmin somutlaştırılabileceği, çok önemli aşamaları belirleyen, kapsamlı çerçeveler oluşturduk. Hareketin ideolojisi göz önünde tutulduğunda bu, demokrasiye doğru atılmış büyük bir adımdı. Bu günlerde, bölünmeler yaşanmadan gelişip değişebiliyorduk. Bu ilişki biçimi devam etseydi, MAH yok olmayacaktı.

Suriye ile birlik günlerinde, Nasır’ın sosyalizm savunusu parti içinde bir tartışma yarattı. 1959’un ilk günlerinde Muhammet el-Zayyat, Joseph Mughaizel(16), Abd al-Hamid Sharaf(17) ve Ahmad Staitiyya ile birlikte, Beyrut’ta Muhsin İbrahim’in(18) yönettiği bir kültürel komite kurduk. MAH yönetimi ve kültürel komite arasındaki bir tartışmanın ardından sosyalizmin gündeme alınması ve “intikam” teriminin “Filistin’in kazanılması” ile

değiştirilmesi kararları alındı. Böylece MAH’ın şiarı, “Birlik, Kurtuluş, Sosyalizm ve Filistin’in Kazanılması” oldu. Son değişiklik, kültürel komitenin “intikam” teriminin halkçı olmadığı yönündeki eleştirisi üzerine geldi. Komite ayrıca, Yahudiler ve Siyonistler arasındaki farklılığın da göz önünde bulundurulmasını istedi.

***Birleşik Arap Cumhuriyeti’nin parçalanmasının sosyalist düşünceni derinleştirdiğini ve sizi marksizme yönelttiğini söylemişsiniz...**

Birliğin çöküşü gözlerimi açtı, beni, bu birliği oluşturan güçleri analiz etmeye zorladı. Toplumumuzda hangi sınıf mücadelelerinin yaşandığına dair daha derin bir algılayış geliştirmemi gerektirdi. Vietnam’dan da dersler çıkardım. Arap milliyetçisi olmak ile gerçek bir sosyalist olmak arasında bir çelişki görmüyorum.

Ancak marksizmle asıl bağlantım, 1967 savaşının ardından gerçekleşti. Suriye’de cezaevindeyken marksizm konusunda derinleştim. Marksizmde derinleşmemi, beni mücadeleden döndürebileceğini düşünerek 9-10 ay boyunca tecrit eden gardiyanim Abd al-Karim al-Jundi’ye borçluyum. Tüm bu süreci, Marks ve Engels’in, Lenin’in toplu eserlerini, Ho Chi Minh ile Mao’nun eserlerini okuyarak geçirdim. Halk Cephesi’nin ikinci ulusal kongresinin deklarasyonunu yazdım.

***Şu anda silahlı mücadele bakımından El-Fetih ile FHKC arasında nasıl bir ilişki var?**

Silahlı mücadele, Abu Ammar (Yaser Arafat) teslim olana ve Oslo Antlaşması’nı imzalayana kadar bizi El-Fetih ile birleştiren ortak payda idi. Ancak temel konularda her zaman farklıydık. Örneğin biz, her zaman Filistin ve Arap ulusalcılığının karşılıklı birliğini ve dayanışmasını öne çıkardık, çünkü Filistin’in kurtuluşu bu dayanışma olmadan kazanılamazdı. El-Fetih’in vahim hatası -ölümcül bir hata idi- Filistin sorununu Arap ulusal sorunundan ayrı tutmaktı.

Farklılıklarımızdan ikincisi, sınıfsal boyutludur. Burjuvazi, sınıfsal hedeflerine ulaştığında savaşı sona erdirir. Şimdi Oslo müzakereleri ile bir başarı kazandığını düşünenler, tam olarak sınıfsal bir ayrımı ifade ediyorlar. Kitleler ne olacak? Kitlelerin menfaati ne olacak?

Kitlelere ne olduğuna bakalım. El-Fetih’in

kitleler üzerinde yarattığı yozlaşma etkisi akıllara durgunluk veriyor. Tüm savaşlara, onları marjinalize etmeye, yok etmeye çalışan tüm çabalara karşın ayakta kalan, işgal altındaki topraklarda ve dışarıda Siyonist savaş makinesine karşı direnen aynı kitleler, 30 yılın ardından burjuva liderliğin onların ulusal kazanımları ve örgütlerini yok etmesi, baskıcı devlet aygıtları ile demokrasiyi alaşağı etmesi nedeniyle şimdi umutsuz ve bedbaht! Mafya yükselişte, günlük yaşamın ihtiyaçlarını tekel altına alanlarla işgalciler arasındaki ilişkiler ortada.

Filistin Yönetimi'nin mevcut ilişkilerinden duyduğum utancı dile getirmeme karşın, deklare edilen programlara ve amaçlara bağlı kalınması için mücadele etmeyen muhalefeti de eleştiriden muaf tutmuyorum.

Silahlı mücadele konusuna gelirse, FHKC, intifadaya kadar hep silahlı mücadeleyi savundu. Silahlı mücadeleyi başlangıçta savaşan fedailer yürüttü, ancak intifada koşullarında bütün halk bu sorumluluğu üstlendi; çocuklar, kadınlar, sanatçılar, herkes silahlı mücadele yürüttü. Şimdi, silahlı mücadeleyi, kutsal bir törene/bir ayine dönüştürenler olduğunu biliyorum. Biz bunun ötesine zaten geçmiştik ve silahlı mücadeleyi yaygın politik savaşın bir parçası olarak görüyorduk. Birinin silahlı mücadeleyi kabul edip etmemesi bilinç sorunu değil, düşmanın doğasının ve eylemlerinin bir sonucudur. Ayrıca Filistin halkının hedefleri de bu tercihte rol oynar. Hedefler sadece diplomatik faaliyetler sonucu elde edilemez. Kapsamlı mücadeleyi sağlayan devrimci şiddetin de hedefleri elde etmede özel bir yeri vardır. Silahlı mücadeleyle siyasi, kültürel ve ekonomik mücadele arasında bir çelişki yoktur.

Ancak Oslo Antlaşması, silahlı mücadelenin kazanımlarını telef ettiği gibi intifadanın başarılarını da yok etti. Zaten İsrail'in, Oslo Antlaşması'nı imzalamasının temel nedenlerinden birisi de intifadayı sona erdirmek istemesidir.

***Ama FKÖ müzakerelere başladığında intifada zaten can çekmiyor muydu?**

Abu Ammar o dönemden çok önceleri, ilk olarak Cezayir Konferansı'nda uzlaşma aramaya başlamıştı. Bu, İsrail'in daha fazla imtiyaz istemesine sebebiyet verdi. Abu Ammar, hangi

açıdan bakarsanız bakın -ister Filistin, ister Arap, ister uluslararası açıdan- mümkün olabilecek en kötü şartlarda müzakere masasına oturdu.

***FHKC, uçak kaçırılmalar ve rehine alma eylemleri nedeni ile sıkça eleştirildi. Bu konuda ideolojik açıdan neler söylemek istersiniz?**

1960'lardan başlayarak İsrail'in nükleer kapasitesi ile ilgili pek çok endişe vardı, çok şey söylendi. Örneğin bu konuda, Nasır ile konuştuğumuzu hatırlıyorum. Bu nükleer soruna dünyanın dikkatini çekmek için Filistinli profesörlerden ve başka dostlarımızdan bir danışma kurulu oluşturmuştuk. Eş zamanlı olarak Wadi ve ben, dünyanın Filistin'in yaşadığı haksızlık konusunda nasıl uyandırılabilceği üzerine düşünüyorduk. Wadi, uçak kaçırma fikrini ortaya attı ve eylemleri gerçekleştirenlere tekrar tekrar kimseyi yaralamamaları emrini verdi. Dünyanın ilgisini bazı eylemlerle çekmeye çalıştık, hepsi buydu.

***Sivilleri kaçırmanın Filistin davasına destek sağladığını düşünüyor musunuz? Birkaç kişinin desteğini sağlamışsa da birkaç kişinin desteğini de yitirmeye neden olmamış mıdır?**

Bu eylemlere 1972'de son verdik. Ancak bu eylemleri gerçekleştirdiğimiz üç yıllık sürece bakarsak, büyük bir etki yarattıklarını söylemek zorundayız. Eylemlerimizi, tek tek yolcuların acı deneyimlerinden ziyade daha geniş bir perspektiften değerlendirmek zorundayız. Bu eylemler, dünyanın halkımızın çektiği acıların farkına varmasını sağlamıştır.

İsraili sivillere yönelik eylemlere gelirse; bir görüş, tüm İsraililerin yerleşimci ve gaspçı olduğunu söyler. Ben bu görüşün altına imzamı atarım. Buna karşın biz orduya odaklandık. Mücadelede etik bir boyutun olduğuna katılıyorum, ancak tekrar tekrar ısıtılarak önümüze sürülen kınamaların, hep İsrail destekçilerinden geldiğini belirlemek de önemlidir bence. Nitekim Siyonist düşmanın katlettiği Filistinlileri, Lübnanlıları ve diğer Arapları sayarsanız, bu sayının öldürülen İsraili sivillerin sayısından kat be kat fazla olduğunu görürsünüz.

***İntihar saldırıları ve rastgele bombalamalar konusunda ne düşünüyorsunuz?**

Cephe olarak, işgalin/işgalcinin bütünlüğünü bozan her tür eylemin davamıza ve

mücadelemize yararlı olduğunu düşünüyoruz. Elbette, amacımız sivillere zarar vermek değil. Bizim için mücadele, bir vandalizm pratiği değil, gasp edilmiş haklarımızın geri alınması için bir yoldur. Düşman, bu hakları tanımamak konusundaki tavrı ve bu hakların kazanılmasını engellemek için başvurduğu zulüm politikası ile yalnızca Filistinlilere olanlardan değil, İsraililere olacak olanlardan da sorumludur.

Bu eylemleri kınayanlara şunu soruyorum: Ne yapmalıydık? Sorumlu olan biz değiliz. İsrail'in sorumluluğunun altını bir kez daha çizmek istiyorum. Sorunun kökenine inilmeli ve sorumluluk burada aranmalı.

****Ürdün ve Lübnan direnişlerinin acılarından, çilelerinden hangi dersler çıkarılabilir?***

Silahlı mücadele, 1967 yenilgisinin doğal sonuçlarından biri olarak karşımıza çıktı.

Bu, tüm dünyada diğer sömürgeci girişimler yıkılırken anavatanın kaybı ve sürgünlere duyulan kitlesel ve örgütlü bir tepkinin sonucuydu.

Ürdün ordusu 1967 savaşında çöktü ve ABD, onu hızla karşıdevrimci bir güç olarak yeniden inşa etti. Öyle ki, direniş, güçlü bir İsrail ordusunun yanı sıra Ürdün ordusu ile de karşı karşıya kaldı. Direniş, İsrail ordusu ile Ürdün ordusu arasında sıkıştı kaldı. Ürdün ordusu, İsrail ordusu gibi düşman bir ordu değildi, fakat devrimci güçlere karşı oluşturulan düzenli bir ordu idi.

Direniş kendisini çok zor bir konumda buldu. Şayet kelimenin tam anlamıyla gerçek bir ulusal birlik oluşturulabilseydi, Filistinli kitleler harekete geçirilebilseydi ve pan-Arap eğilimlere sahip olan Ürdün halkı ile bir ittifak yapılabilsen direniş kendini koruyabilirdi. Ama Fetih, Ürdün'deki Arap unsurları tamamıyla göz ardı etti, yok saydı.

Bir de, komşu Arap devletleri ile askeri ittifaklar sorunu var: Ürdün'de bir Irak ordu birimi vardı ve yan kapıda Suriye ordusu vardı. Ancak durumu değerlendirecek kapsamlı bir Filistin bakış açısı yoktu. Belki Filistin solu düşünüldüğünden daha iyi bir konumdaydı ama o da görev başında değildi.

Ürdün'deki direnişin(19) izah edilemez hatalarını küçük göstermek istemiyorum. 1970 Şubat'ında, Haziran'ında ve Eylül'ünde çok

ölümcül hatalar yaptık, fakat diğer hatalar, halk arasındaki bölünmeleri arttırmak ve direnişe karşı gerçekleştirilecek güçlü bir saldırıyı meşrulaştırmak ve direnişe olan kını artırmak amacıyla üretildi.

****Ürdün'de ulusalcı bir rejim ve ordu olsaydı farklı olur muydu?***

Aynı topraklarda iki otoritenin bir arada olmasının zor bir durum yaratacağı doğrudur. Ancak ulusalcı bir rejimin, kendi otoritesini yitirmeden devrimin taleplerini ve amaçlarını anlamaya çalışacağı ve kendi tabanını oluşturmaya izin vereceği de söylenebilir. Bunun için, elbette, bu iki otoritenin faaliyet alanlarının ve ilişkilerinin dikkatle örgütlenmesi gerekir.

****Yalnızca bir iç savaş olarak adlandırılmayacak Lübnan savaşı(20) boyunca, ülkenin tümünün savaş alanına döndüğünü, Arapların olup bitenler konusunda hiçbir sorumluluk almaması yüzünden Lübnan'ın tümüyle yıkıldığını söyleyebiliriz. FHKC'de, Lübnan'da olanları yeniden masaya yatırınız mı?***

Lübnan'da olanları düşünmek çok acı verici ve orada verilen mücadelelerden, çekilen acılardan dersler çıkarmak bizim görevimiz.

Lübnan'da yaşananlar, FHKC konferanslarımızda, yönetsel toplantılarımızda değişmeyen konulardan biridir. Lübnan'da neyin esas olduğuna dair tüm görüş yitirildi ve her şey sekte, politik ve bölgesel içgüdüsel tepkiler yığınının altına gömüldü. İlişkilerin bu düzeyde ahlaki ve akli çürümeye uğradığı noktada, önce kendini, ardından da diğerlerini yanlışlamaya başlarsın. Bunun için, bu muğlaklığa odaklanan "Lübnanlı Filistinliler ve tarihi uzlaşma seçeneği" adı altında bir çalışma yayınladık. Yani, Lübnanlıların onuru ve menfaatleri Filistinlilerin onuru ve menfaatlerinin parçasıdır ya da tam tersi. Birliğin ahlaki ve yaratıcı temelleri birlik çerçevesinin dışında, hiçbir anlamı olmayan çeşitlilik ve bireysel farklılıkların tanınmasında yatar. Sırasıyla, birlik, pek çoğu halkı oluşturan temel elementler olmak üzere çeşitliliği ve bireyselliği hesaba katmadıkça meşruluk kazanamaz. Bu düzenleyici ilke olmadan, bireysel farklılıklar iç mücadelelerin ve kanamaların kaynağı konumuna gelirken; halkın kendisi de aynılığı ve

tek sesliliği dayatan baskıcı bir güç haline dönüşür. Bu, özgürlük ve demokrasiyi boğan dinamiklerin nasıl durmadan yeniden üretildiğini açıklar.

***Eğer Lübnan Ulusal Hareketi (LUH)(21) kontrol altında olsaydı, olayların seyrinde bir değişiklik olur muydu?**

O dönemde LUH'un zayıflığını ve ciddi sorunlarını bildiğim için çok büyük değişiklikler olurdu diyemeyeceğim. Amaçları yüce ve haklıydı, ancak sosyo-politik gündemlerinde bir netlik yoktu. Ve örgütsel yapılarında bir zayıflık vardı. Gerçekte, LUH, var olan krizi aşacak bir bakış açısı ve program ortaya koyamadı. Tepkisel/gerici davranmaya devam etti, politik, toplumsal ve örgütsel eylemlerinde hakim kültürünü aşamadı. Lübnan formülü politik ve toplumsal kuvvetler tarafından bir noktaya takılı bırakıldı, Lübnan'da günah çıkarma mantığı ve kültürü o kadar derin ve köklüydü ki, ancak çok güçlü ve olgunlaşmış bir hareket ciddi değişiklikler yaratabilirdi.

Bu durum, LUH'un neden hep dış kuvvetlere bağımlı olduğunu açıklıyor. Bu, Filistin sağının, LUH'un tüm bağımsızlığını elinden alarak kendi sağcı, dar ve yanlış stratejilerini uygulamaya zorlaması ile Lübnan'da hegemonya kurmayı denemesini de açıklıyor. LUH'u sömürerek Filistin sağcılarını, Lübnan'da da Ürdün'de düşükleri ölümcül hataya düştüler.

FHKC olarak bizim bakış açımız; İsrail'e karşı sabit bir cephe oluşturmak, LUH'a ve onun demokratik planlarına sınırsız destek vermektir. Bu yüzden, liderliğin tamamen LUH'un elinde olması gerektiğini ifade ediyorduk. Ve LUH, Siyonist düşmanla karşı karşıya gelmek için net bir perspektif oluşturmalı, aynı zamanda Lübnan'ın çelişkilerini çözebilmek için sosyo-politik vizyonunu geliştirmeliydi.

***Size göre Hizbullah'ın(22) başarısının sırrı nedir? Bu, Lübnan'da Filistin direnişinin deneyiminden nasıl farklılaşıyor?**

Dört temel unsur var: Öncelikle, Hizbullah, kendi topraklarında kendi halkının içinde örgütleniyor. İkinci olarak, askeri kanadını ve önderliğini çevreleyen bir illegalitesi var ki, bu stratejik ve taktik amaçlarına ulaşmak için, çetin koşulların dayatmalarına karşı koymasını sağlayan yüksek bir manevra kabiliyeti yaratıyor. Üçüncü olarak, Hizbullah, birleşik bir önderliğe

sahip. Ve dördüncü olarak, Hizbullah, bizim olumlu ve olumsuz deneyimlerimizden faydalananıyor. Dolayısıyla, bizim düştüğümüz hatalara düşmüyor. Hizbullah, bizim kanlı ve acı deneyimimizin mükemmel bir eseridir.

***1982 Beyrut(23) savaşının sonraki olayları etkilediğine inanıyor musunuz? Örneğin, intifadanın başlamasında etkili oldu mu?**

Hiç şüphe yoktur ki, Filistin dışında silahlı mücadele yürütülürken, Filistin içinde kitleler devrimin sürüyor olduğunun farkındalığı ile memnundu. Dış cephe kapandığında, Filistin dışında devrimin bir çıkmaza girdiği netleştiğinde intifada başladı. Bu yüzden, intifada, Lübnan savaşından bağımsız düşünülemez.

Filistin ve Arap düzeyinde, iki temel eğilim netleşti: Biri intifada ile yola devam etmeyi önerenler, diğeri ise "yolun sonundayız ve yirmi yıllık mücadelenin meyvelerini korumak için politik bir seçenek bulmalıyız" diyenler... Ancak bu ikinci eğilim, deneyimlerimizi menfaate dönüştürmek için değil, biriktirdiğimiz kazanımları feda etmek ve ne yaşadığımız ne umut ettiyse bırakarak düşmanın bize verdikleri ile yetinmek anlamına geliyordu.

Lübnan savaşının son günlerinde Abu Ammar, beni FHKC'nin merkezi yayın organı Al-Hadafın bürosunda görmeye geldi. Özel konuşmak istedi. "Buradan birlikte ayrılmaya ne dersin?" diye sordu. "Nereye?" dedim, "Tunus ya da Kıbrıs'a" dedi. Ne düşündüğünü anladım. Ona, "Eğer devrimin tükendiğini düşünüyorsan, seninle aynı görüşte değilim. Devrim devam etmeli, koşullar ne kadar zor olursa olsun. Biz, burada kalmalı; ulusal birliği ve bizi destekleyebilecek kapasitedeki tek güçle, Suriye'yle olan bağlarımızı korumalıyız" dedim. Daha sonrasında o Lübnan'ı terk etti, ancak ben onunla gitmedim. Onun hangi yolda yürümek istediği açıktı. Lübnan savaşı, onun bu kararında önemli bir rol oynadı.

***Batı Şeria'nın ve Gazze'nin çoğu ile birlikte Batı Kudüs'ün başkenti olduğu bir Filistin devletinin kabul edilebilir bir çözüm olduğunu düşünüyor musunuz?**

Her şeyden önce, hiçbir yerde böylesi bir öneri ile karşı karşıya değiliz. İsrail'de İşçi Partisi tekrar iktidara gelse bile, Kudüs, yerleşimciler, geri dönme hakkı, sınırlar ve su kaynakları

sorunları devam edecektir. Eğer kabul edilebilir bir geçici çözüm mümkün olursa, kitlelere deriz ki: Bu geçici bir çözümdür ve sorun bitmemiştir.

****Filistin sorununun Oslo öncesinde şimdi olduğundan daha iyi bir durumda olduğunumu düşünüyorsunuz?***

Elde edilen sonuçlara kabaca baktığımızda bile, Oslo'da kazandığımızdan çok daha fazlasını kaybettiğimiz ortadadır. Bunun karşısında İsrail, kaybettiğinden çok daha fazlasını kazandı. Bizim kayıplarımız İsrail'in net kazancıdır. Bu, Oslo'nun bizi ve işgal edilmiş topraklarda ve diasporadaki Filistin halkını sürüklediği çıkmazın bir yansımasıdır.

Arap ülkeleri ile koordinasyon içerisinde uluslararası meşruluğumuza dayanmalıydık. Suriye ile ittifak içerisinde işlerimizi düzene koymalı ve bize açılan tüm kanallarda mücadele etmeliydik.

****İsrail toplumunda Filistin halkının ulusal haklarını tanıyanlarla diyalog geliştirme fikrine katılıyor musunuz? Bu güçlerle birlikte çalışmak yararlı olur mu?***

Taktiksel perspektifle, İsrail'de var olan her bölünmeyi kullanmalıyız. Ancak, İsrail'de Filistin halkının ulusal haklarını savunanlarının çok marjinal olduklarını ve etkili bir konumları olmadığını da aklımızdan çıkarmamalıyız. Bu gruplar, kamuoyu görüşü olmasından ziyade, İsrail'in, "iyi niyetleri"nin bir göstergesi olarak kullanabileceği, gösteriş yapabileceği bir zemindir. İşin aslı bu marjinal gruplar, itaatkâr Filistinli yaratmak isteyenler tarafından kullanılmışlardır. Bizim görüşümüze göre güvenilir bir Filistin-Arap cephesi İsrail'i kaçırdığı zor tekliflerle köşeye sıkıştırmadığı sürece İsrail içerisindeki bölünme bir ciddiyet arz etmeyecektir.

****Bugünün Arap dünyasına dair değerlendirmeleriniz nelerdir?***

Bugünler, Filistin sorununun en karanlık günleri. 1936, 1948 olaylarını düşündüğümde, '50'lerin, '60'ların, '70'lerin olaylarını göz önüne aldığımızda, tüm bunların arasında en kötü dönemin bu dönem olduğunu görüyorum. Çünkü yapıp yapabileceğiniz en kötü şey, teslim olmaktır. Çiğnenen onurunuzu ve vatanınızı geri almak için mücadele ettikçe her şey iyidir. Rejimlerin, partilerin teslim alınabileceğine

inanıyorum. Ama Arap halkının -geri adım atsalar ya da bir süre için atıl kalsalar da- hiçbir biçimde vatanlarının işgal altında kalmasına, haklarının gasp edilmesine izin vermeyeceklerine inanıyorum. Filistin'de, Mısır'da, Ürdün'de, Lübnan'da ve hatta Mağrip'te bile olumlu örnekler var. Pek çok Arap ülkesinden gençlerle bir araya geldiğimde, onların ulusal davalarına nasıl bağlı olduklarını hissedebiliyorum.

****Körfez Savaşı'ndan bu yana ortaya çıkan durum üzerine ne söylemek istersiniz?***

Körfez'de ne olduğunu düşünürsek, elbette bir Arap ülkesinin bir diğerini işgal etmesine karşıyım. Bunu pek çok kez net biçimde ifade ettik, birliğe giden yolun demokratik bir yol olması gerektiğini pek çok kez ifade ettiğimiz gibi. Birlik, bir özgür tercih meselesidir, şiddet meselesi değil. Tehditler, keyfi yöntemler, kültürel etkileri ve ekonomik, politik, toplumsal gerçeklikleri bastırma eylemleri zaman içerisinde ayrı devletlere bölünmemize neden olmuştur. Birlik için kademe kademe ve uzun döneme yayılmış biçimde mücadele edilmelidir. Savaşın olumsuz sonuçları ile nasıl başa çıkılabileceği sorusuna gelirsek. Arap dayanışması örmeliyiz. Örneğin, üç Arap ülkesi -Libya, Sudan ve Irak- ABD'nin ambargosu ile karşı karşıya. Tüm Arap ulusu, buna son verilmesi için mücadele etmeli. Karşı ittifak, Arap dünyasının zayıfladığı ve bölündüğü her konuda düşmanca saldırılarını iki katına çıkarmaktadır. Şayet Araplar kimi anlaşmazlıkların üstünden gelmeyi başarabilirse, bir takım meydan okumalarda bulunurlarsa - savaş kastetmiyorum fakat en azından ciddi ekonomik gelişmelerle ve medya kampanyalarıyla bunu yaparlarsa- düşmana karşı konumlarını güçlendirecekler ve dünya ulusları içerisinde saygınlık kazanacaklardır.

****Birçok Arap ülkesinde aktif olan İslami güçlerle ilişki kurmayı nasıl bakıyorsunuz?***

Bu konu, Arap ulusal kurtuluş hareketinin, pan-Arap düzeyde her ülke içerisinde karşılaştığı en büyük çıkmazlardan biridir. İlk olarak, tüm İslami güçler aynı kefeye konularak onlarla işbirliği yapma ya da yapmama gibi keyfi kararlar alınamaz. İkincisi, tartışmalı bağlantıları olan birkaç hareket ya da grup dışında, bu güçler kendi toplumlarının yerlisi oldukları için, bunlarla anlaşma yapılması zorunludur. Bu demektir ki, biz ve İslami güçler belli ve

öngörülebilir koşullar altında birlikte iş yapmamıza izin verecek ortak paydalar yakalayabiliriz.

İdeolojileri ve toplum çözümlenmeleri temelinde mücadelenin içerisinde yer alan İslami güçler - Lübnan'da Hizbullah; Filistin'de Hamas(24) ve İslami Cihad(25), Ürdün'de Jama'a İslamiyya(26)- ile eylemleri insani, etik ve İslami değer ve gerekçelerle bağdaştırılamaz ve haklı çıkarılamaz olanları -Mısır ve Cezayir'de olduğu gibi- ayırıştırmalıyız.

İslami güçlerle ilişkilerimizde tüm kartlar açık olmalı ve her şeyden önce ulusumuzun ortak düşmanına karşı mücadele içerisinde derin bir ittifakla karakterize olmalıdır. Böylesi bir ittifak için kilit nokta, ittifakın demokratik temellerde gerçekleştiriliyor olmasıdır.

****Azınlıklar sorunu giderek hassaslaşmaya başladı. Örneğin, Mısır'da Kıpti'lerin(27) özel statü hakkına sahip olması gereken bir azınlık olduğunu düşünenler var. Bazı Lübnanlı Maronitler(28,) Lübnan'ın kültürel olarak farklı iki topluluktan oluştuğunu ve bu toplulukların üyelerinin kendi yaşam biçimlerine göre yaşama hakları olduğunu söylüyor...***

Bazı şeyleri birbirine karıştırmama noktasında dikkat etmeliyiz. Ulusal azınlıklarla kültürel, dilsel, kimliksel, dinsel azınlıklar arasında fark vardır. Arap Hristiyanları ile, onlar Arap ulusunun kültürel ve toplumsal kaynakları değilmiş gibi ilişkilenecek kabul edilemez. Onlar, yerli Araplardır ve onların dini inançları, ulusal ve kültürel kimliklerini etkilemez. Lübnan'da Hristiyan Arap aydınlarının Arap diline ve Arap kültürüne sağladıkları katkıları unutulabilir miyiz? Onların kökenleri, tarihleri, uygarlıkları ve kültürleri Araptır, onlar bu gerçeğin rahatlığıyla hareket etmelidir.

Bu iki koşul gerektirir. İlki, Arap Müslüman çoğunluk bu gerçeğin farkında olarak davranmalıdır. Tarihi olarak İslam, çeşitliliğin korunması ilkesini ve dini inanç özgürlüğünü korumayı başarmıştır. Ve sonuç olarak çoğunluk; demokratik tarzı tam eşitlik, bireyler ve topluluklar için inanç özgürlüğü kapsamına oturtmak zorundadır.

İkinci nokta ise, dinsel azınlıkların, kendilerinin Arap ulusunun otantik bir bileşeni olduklarının farkındalığı ile hareket etmeleri zorunluluğudur.

Müslüman ya da Hristiyan, Sünni ya da Şii, Kıpti ya da Maronit, Ortodoks ya da Katolik olmaları fark etmez, ulusal kimliklerine bağlı kalmak gibi bir görevleri var.

****Filistin devleti konusunda sizin pozisyonunuz nedir?***

Şu an Filistin devletinin safındayım. Ve bunun tüm safhalarda somutlanması gereken bir konu olduğunu düşünüyorum, çünkü ben Filistin'in tümünü istiyorum. Tümünü!

****Herkes eşit hakların tanındığı demokratik bir devlet olarak Filistin?***

Evet.

****Arapçılık ve İslam arasındaki uygun ilişki biçimine dair görüşleriniz nelerdir?***

Arapçılık, verili bir zaman ve mekânda ulusal inşa için bir çerçevedir. Arap dünyasının mevcut bölünmüşlük ve ulusal kurtuluşun tökezlemesi, sömürgecilik ve kültürel tahrife karşı duyarsızlık koşullarında Arapçılık, hareket ve ilerlemeyi ifade eder.

İslam öncelikle bir dindir. Ancak İslam bakımından din; ayetlerden, ritüellerden, ibadetlerden daha fazlasıdır. İslam, bir dinin ötesine geçerek daha kapsamlı ve derin bir düzeye ulaşmıştır. İslam; kültürün, uygarlığın, kimliğin, ulusal mirasın harcıdır. Bu bağlamda, İslam, Arap ulusunun, eğer temel demeyeceksek, en temel unsurlarından biridir. Benzer olarak, Hristiyan bir Arap'ın kültürünün İslam olduğu söylenebilir. Arapçılık ile İslam'ın kavramları arasında bir örtüşme, etkileşme olduğu da söylenebilir.

Pakistan'da Arapçılıktan bahsedilmeden İslam'dan söz edilebilir, ama Arap yurdunda Arapçılıktan bağımsız bir İslam'dan söz edilemez. Aynı biçimde, İslami ruh, kültür ve uygarlıktan kalpten söz edilmeden Arapçılıktan da bahsedilemez. Bu bağlamda, çerçeveyi resimden ayıramayız.

****Terörizme karşı bakış açınız nedir?***

Terörizm üzerine kurulu olan İsrail'in terörizm konusunda bu kadar riyakâr olması, beni gerçekten dehşete düşürüyor. Ben neden Lidda'da değil de, buradayım? Çünkü terör kullanılarak göçe zorlandım. Suriye çok yerinde bir öneri getirdi ve bugün ulusal kurtuluş hareketlerini ima etmek için kullanılan terörizm

kavramı ile neyin kast edildiğinin tanımlanması için uluslararası bir konferans düzenlenmesi çağrısı yaptı.

***Takip ettiğiniz çizgiyi nasıl değerlendiriyorsunuz? Nerede yanlışınız; nerede haklıydınız? Bugün ve yarın için gündeminiz nedir?**

FHKC, her konferansında bir önceki konferansından bu yana geçen süreyi ve hatalarını değerlendirir. Cephe'nin genel sekreteri olduğum sürece, tüm bu hatalarda payım vardı. Ve bu hataların benim hatalarım olduğunu söyleyebilirsiniz. Bunlar FHKC'nin hatalarıdır, ama aynı zamanda benim hatalarımdır.

Ancak, sorunuz hakkında düşündüğümde, bana öyle geliyor ki, bu sorunuz Filistin probleminin son yüz yıllık seyriyle de alakalı. Bu tarihsel süreçte yaşananlar o kişinin ya da bu kişinin değil, tüm Arapların hatalarıdır, bu hatalar kolektif yenilgimizi işaret eder. Elbette, yenilgimizi getiren dışsal faktörleri de hesaba katmalıyız. Ama daha önemli olan, kendi kendini incelemek/eleştirmek ve insanlara zafer için umut veren kuvvetlerin karşı karşıya kaldığı sorunları düzeltmektir.

Bu noktada, korkarım ki, biz beyinlerimizi yeterince kullanmadık. Öncelikle kaslarımıza, sonra yüreklerimize dayandık. Çünkü haklıydık. Beyinlerimizi gerektiği kadar kullanmadık. Arap birliği için çağrı yaptık, isterseniz Şam'da bastığımız al-Ra'nın kopyalarına bakabilirsiniz. MAH da birlik için çağrı yaptı, ama bu birliğin nasıl sağlanabileceği ya da hangi zorlukların üstesinden gelmemiz gerektiği konusunda bir şey söylemedi. Aynı noktayı Filistin'e ya da başka konulara da uyarlayabiliriz.

***Gelecek kuşaklar için mesajınız nedir?**

Acı ve tatlı yanlarıyla yaşamın bana öğrettikleri üzerinden, insanlık tarihinin ileriye doğru gittiğine inanıyorum. Bunu tüm hatalara ve yenilgilere karşın umut ve güvenle söylüyorum. Karanlığın güçleriyle ilerlemenin güçleri arasındaki acı mücadelelere rağmen özellikle Arap bölgesinde gelecek ulusumuzundur. Ancak, umutlar, istekler ve rüyalar tek başına amaçlarımızı kazanmamızı sağlamayacak ya da zaferi getirmeyecektir...

Tarihin tekerleği geriye doğru çevrilemez, ancak

geçmişin derslerini de duygusal, yıkıcı tepkilerle tarihi inkâr ederek de israf etmemeliyiz. Tarih, her kim orada yer almayı hak edecek kararlılık ve yetenekteyse, her kim sonraki yaprakları doldurmaktan onur duyarak iktidarda kalırsa, onların kayıtlarına açık bir defterdir. Çocuklarımızın ve torunlarımızın bizden daha parlak bir geleceğe sahip olacağına dair inancım büyük. Böyle düşünmekten de büyük bir haz duyuyorum.

Dipnotlar

- 1- 1900'lerin başlarında sırtını İngiliz emperyalizmine dayayan Siyonistler, silahlı çeteler kurarak Arap halkını anavatanlarından kovmak için yıldırma ve katletme operasyonları düzenliyorlardı. Bunun karşısında Filistinliler de örgütlenerek, illegal örgütler (1920-Ulusal Filistin Hareketi-Arap Yürütme Konseyi) aracılığıyla mücadele etmeye başladılar. Filistin Komünist Partisi de yürüttüğü faaliyetlerle halkı vergi ödememeye, Siyonist ve Arap mal sahiplerinin topraklarına el koymaya çağırıyordu. Halka, "İngiliz Hükümeti, Siyonistler ve Arap 'Efendiler' kanlarımızı emmektedirler, bu üçlü sömürünün baskısından silah ve kılıç sizleri kurtarabilir" çağrısını yapmışlardı. FKP, devrim mücadelesinde köylülüğü, kırları esas almıştı. İşçi-köylü hükümetini hedefliyordu. 1936-'39 yılları arasında sömürgecilğe karşı büyük bir Arap isyanı yaşandı. FKP, 1936'daki halk ayaklanmasında sınıfsal ve ulusal savaşımı birleştirme yönünde hareket etti.
- 2- Balfour Deklarasyonu, İngiltere Dışişleri Bakanı Lord Arthur Balfour'un 2 Kasım 1917'de, uluslararası Siyonist hareketin önderlerinden Lord Rotschild'a gönderdiği, Filistin'de Yahudilere bir "ulusal yurt" kurulması çabasının İngiliz Hükümetince destekleneceğini belirten mektubudur. Balfour Deklarasyonu, "Halksız bir toprağın topraksız bir halka verilmesi" adı altında Filistinlilerin yok sayılması yönündeki Siyonist politikanın temellerinin oluşturulması adımıdır. Bu adımı, 1948'te İsrail devletinin kurulması izleyecektir.
- 3- İngilizler, Büyük Ayaklanma sırasında 112 Filistinli'yi idam etti.
- 4- İngiltere, Siyonist-Arap sorununu çözme sorumluluğunu 1947'de Birleşmiş Milletler'e devretti. BM'nin kurduğu özel komite, bölgeyi Filistin ve Arap devletleri arasında bölmeyi önerdi. Arap Yüksek Komitesi diye anılan Filistinli temsilciler, teklifi reddederken, Yahudi temsilciler kabul etti. BM Konseyi'nde Sovyetler Birliği ve ABD'nin de desteğini alan paylaşım/taksim planı, Filistin'in yüzde 56,47'sini Yahudi devletine, yüzde 43,53'ünü de Arap devletine bırakıyordu. Kudüs ise uluslararası bir idare altında olacaktı.
- 5- 1909 yılında Şam'da doğan Zurayk, önemli bir tarihçi ve laik pan-Arabizm hareketinin bileşenlerinden biri idi. 1948 yılında yayınladığı 'Felaketin Anlamı' (The Meaning of the Disaster), Arap aydınları arasında güçlü bir etki yarattı.
- 6- Lidda ve Ramla arasında 100 askerden oluşan küçük bir birlik konuşlanmıştı.
- 7- Dani Operasyonu, 9-10 Haziran 1948'de

gerçekleştirildi. Kent halkının sürülmesi, 14 Haziran'da neredeyse tamamlandı.

8- Hani al-Hindi, Suriyelidir. Habaş, Haddad ve al-Katip ile birlikte Milli Arap Hareketi'nin kurucularından biridir. Al-Hindi, daha sonra 1958 yılında kurulan ve 1961 yılında dağılan Mısır-Suriye Birleşik Arap Cumhuriyeti'nde (BAC) bakanlık yapmıştır.

9- Hristiyan Ortodoks bir Filistinlidir. Haddad, Habaş gibi Beyrut Amerikan Üniversitesi'nde tıp tahsili yapmıştır. Habaş'ın sağ koludur. Filistin Halk Kurtuluş Cephesi'nin askeri komutanıdır.

10- Ahmet al-Katip, Kuveytlidir. Beyrut Amerikan Üniversitesi mezunudur. Kuveyt'te milletvekilliği ve muhalefet liderliği yapmıştır.

11- Cihad Dahi, Suriyelidir. Birleşik Arap Cumhuriyeti'nde bakanlık yapmıştır.

12- Edip al-Shishakli, 1953-'54 yıllarında Suriye başkanı idi.

13- 1940'larda Irak'ta eğitim direktörlüğü yapan Sati al-Husari, Arap milliyetçiliğinin teorik öncüsüydü. Husari'nin, '50'li ve '60'lı yıllardaki Arap milliyetçi düşüncelerinde kurucu bir etkisi olmuştur.

14- Habaş ve Haddad, 1957'ye kadar Amman'da halka ücretsiz tedavi sağladıkları bir "halk kliniği" çalıştırdılar.

15- Altı Gün Savaşı olarak da bilinen 1967 Savaşı'nda büyük bir yenilgi alan Mısır, Suriye ve Ürdün, 1973 yılında Sina Yarımadası ve Golan Tepeleri'ndeki İsrail kuvvetlerine saldırdı. 6 Ekim 1973 günü başlayan bu savaş, 1967 Savaşı'nın yarattığı tepkinin bir sonucuydu. İsrail,

Altı Gün Savaşı'ndan, işgalindeki toprakları yaklaşık üç kat genişleterek çıkmıştı. Golan Tepeleri, Kudüs'ün tümü, Batı Şeria, Sina Yarımadası ve Gazze, İsrail'in eline geçmişti. 1970 yılında Nasır'ın ölmesi ile yerine geçen Enver Sedat, 1967 yılında İsrail'in işgal ettiği toprakların geri kazanılması için bir Arap karşı saldırısı üzerinde durmaya başladı. 6 Ekim 1973'te başlayan savaş, Müslümanların kutsal ayı olan Ramazan ve Yahudilerin kutsal günleri olan Yom Kippur'a denk gelmişti. İsrail birlikleri, Sina Yarımadası'ndan ve Golan Tepeleri'nden çekilmeye zorlandı. Bu savaşta, ABD emperyalizmi İsrail'e, Sovyetler de Arap devletlerine silah yardımıyla bulundu. Başlangıçta Arapların lehine gelişen savaş, daha sonra karşı saldırıyla İsrail lehine sonuçlandı.

16- Joseph Mughaizel, Lübnanlı bir hukukçudur. Pan-Arap görüşler doğrultusunda Lübnan'da çalışmalar yürüten Arap Kültür Kulübü'nün başkanlığını yürütmüştür.

17- Abd al-Hamid Sharaf, Irak Haşimi kraliyet ailesinin bir üyesidir. Ürdün başbakanlığı yapmıştır.

18- Lübnanlı bir Şii olan Muhsin İbrahim, MAH içerisinde solcu bir bölünme örgütledi. Lübnan Komünist Eylem Örgütü lideri oldu.

19- 7 Haziran 1970'de Ürdün Kralı Hüseyin, İsrail ve ABD'den aldığı destekle, Filistin mülteci kamplarını yoğun top ateşine tuttu. Kral Hüseyin'e bağlı 'Bedevi Milisleri' tarafından gerçekleştirilen bu katliam, tarihe 'Kara Eylül' olarak geçti. Bu katliam sırasında onbinlerce Filistinli hayatını kaybetti. FKÖ, bunun üzerine 1 Eylül 1970'te, Ürdün kralı Hüseyin'e suikast teşebbüsünde bulundu. Filistinli gerillalar, ayrıca 6 Eylül 1970'de Ürdün'e ait bazı uçakları yaktı. Ürdün askerleriyle Filistinli

gerillalar arasındaki çatışmalar 17 Eylül 1970'de daha da şiddetlendi. Suriye, kuzeyden Ürdün'e girerek, 20 Eylül 1970'de çatışmalara müdahale etti. 23 Eylül 1970'de Ürdün yönetimi, Filistinli gerillalar karşısında ateşkes ilan etti. 27 Eylül 1970'de taraflar arasında anlaşma imzalandı. Bir yıl sonra FKÖ, Ürdün'den sürüldü ve Lübnan'a yerleşmek zorunda bırakıldı.

20- Direniş, 1973'te Lübnan ordusunun saldırılarına, 1975-'76'da iç savaşta Falanjistlerin, 1978-1982'de İsrail'in saldırılarına karşı kendini savunmak durumunda kaldı. 1982'de ise, Beyrut İsrail işgali altına girdi. Ve Filistinli örgütlerin silahlı güçleri, Lübnan'dan, başta Tunus ve Suriye olmak üzere birçok Arap ülkesine sürgün edildi.

21- Arap milliyetçisi ve komünist örgütlerin oluşturduğu, Kemal Canbolat'ın sözcülüğünü yaptığı Lübnan Ulusal Hareketi, Lübnan topraklarında yaşayan tüm unsurların "Lübnan Vatandaşı" kimliği ile anılmasını, Lübnan'daki mezhepçi politik sistemin tasfiye edilmesini ve demokratik-laik bir Lübnan'ın kurulmasını savunuyordu. FKÖ, Lübnan içindeki çatışmalarda Lübnan Ulusal Hareketi'nin partneriydi. Ama Suriye, bunu engellemek için Lübnan'ı işgal etti.

22- Hizbullah (Allah'ın Partisi), hem sivil hem de askeri kanadı olan Şii inançlı siyasi bir partidir. 1982 yılında İsrail'i, o zamanlar işgal etmekte olduğu Güney Lübnan'dan çıkartmak amacıyla kurulmuştur. Hizbullah'ın şu andaki genel başkanı Hasan Nasrallah'tır. Lübnan İç Savaşı boyunca Hizbullah, ABD ve Avrupa askerlerinin Lübnan'dan atılması amacıyla birçok bombalama eylemi gerçekleştirmiştir. 1983 yılında ABD Elçiliğine yapılan bir intihar eylemi sonucu, 17'si Amerikalı 63 kişi ölmüştür. Aynı yıl içinde ABD kışlalarına yapılan saldırıda 241 Amerikalı asker ölmüştür. Bu saldırılardan kısa bir süre sonra ABD, bütün askerlerini Lübnan'dan çekmek zorunda kalmıştır. İsrail ise 15 Mayıs 2000'de Lübnan'dan tamamen geri çekilmek zorunda kalmıştır.

23- Ağustos 1982'de ABD elçisi Philip Habib'le anlaşılan Filistin Kurtuluş Örgütü liderliği, Beyrut'u terk ederek Tunus'a yerleşti. 14 Eylül günü, Lübnan'ın Falanjist faşist devlet başkanı Beşir Cemayel öldürüldü. Yerine kardeşi Amin geçti. Ariel Şaron'un komutasındaki İsrail Ordusu, Filistin direniş güçlerini ülkeden çıkarmak için 16 Eylül 1982 gecesi Beyrut'a girdi. Falanjistler aracılığıyla Filistinli sivillerin kaldığı Sabra ve Şatilla kamplarında, büyük bir katliam gerçekleştirdi. İsrail'in eski bakanlarından Ariel Sharon'un gözetiminde gerçekleştirilen katliamda bir gecede binlerce kişi katledildi. Şaron'a, bu katliamlardan sonra "Beyrut Kasabı" lakabı takıldı.

24- Hamas (Harakat al-Muqawama al-Islamiya, İslami Direniş Hareketi), Arapça'da "gayret" anlamına gelen, Filistinli Sünni İslami örgüttür. 1987'de Şeyh Ahmed Yasin tarafından Mısır'daki Müslüman Kardeşler örgütünün Filistin kanadı olarak kuruldu. İlk başlarda, İsrail tarafından direnişi bölmek için desteklendi. Örgütün kuruluş amacı; 1948 öncesi İsrail, Batı Şeria ve Gazze Şeridi'ni kapsayan topraklarda Filistin İslam devletini kurmaktır. Örgütün askeri kanadı, İzzeddin el Kassam Tugayları'dır. Hamas, 2005'te yapılan son seçimlerin galibi olmuştur. Ancak Filistin halkının iradesi çiğnenmiş, komplolarla ve ambargo ile Hamas hükümeti devrilmek istenmiştir.

25- Filistin İslâmi Cihad Hareketi'nin lideri Dr. Fethi Şikaki, Filistinlilerin sınır dışı edilmesi işleminin durdurulması için Kaddafi'yle görüşmede bulunmak üzere gittiği Libya'dan dönerken uğradığı Malta Adası'nda, 26 Ekim 1995'de İsrail siyonizminin cinayet şebekesi MOSSAD'ın paralı katilleri tarafından öldürüldü. İslami Cihad, ideolojik olarak İmam Hasan el-Bennâ, Seyyid Kutub ve İzzettin Kassam'ın fikirlerinden etkilenmiştir. Hareket, İran devriminden de etkilenmiştir. Hatta hareketin kurucusu Dr. Fethi Şikâki, "Humeyni, İslâmi Çözüm ve Alternatif" adlı bir kitap yazmıştır. 1986'da kurulan örgüte İslâmi anlayışları dolayısıyla el-Fetih'ten ayrılan bazı

gruplar da katılmıştır. Hareket, İsrail işgaline karşı halen aktif silahlı mücadele yürütmektedir.

26- George Habaş, 1970'lerin sonunda aynı adla Mısır'da kurulan örgütü Ürdün'dekini ayıştırmaktadır. Çünkü Mısır'da İslami bir devlet kurmayı amaçlayan al-İslamiyya, devlet binalarını, polisi ve orduyu olduğu kadar azınlıkları, turistleri ve laik kurulları da hedef almaktadır.

27- Mısır'ın yerli Hristiyanları.

28- 4. yüzyılda yaşamış Maron isimli rahibin takipçisi olan Lübnan Hristiyanları.

“Bilgi Çağı” Rüyasından “Patates Yılı”na Sermayenin Küreselleşmesinden Küresel İsyana

Gıda fiyatları inanılmaz bir hızla yükseliyor. Dünya Bankası verilerine göre 2007 Mart'ından 2008 Mart'ına son bir yılda buğday fiyatı yüzde 181, soya yüzde 87, pirinç yüzde 74, mısır yüzde 31 arttı. Son üç yılda ise gıda fiyatları artış ortalaması yüzde 83. DB Başkanı'ndan BM Genel Sekreteri'ne kapitalistlerin kolektif kurum temsilcileri açlık tehlikesine dair alarm zilleri çalıyor. Eğer acil önlem alınmazsa ilk elde 100 milyondan fazla insanın açlıkla yüz yüze kalacağından söz ettiler. Zor durumdaki Hint köylülerinin ucuz saç boyası içerek intihara yöneldiği ve bu nedenle Hindistan'da saç boyası satışının yasaklandığı, keza ABD'de 1929'dan bu yana açlık ve yoksulluk nedeniyle karne alanların, yani muhtaçların sayısının en yüksek noktaya ulaştığı gazetelere yansdı.

Türkiye'de de durum farklı değil. Sadece son üç aylık dönemde yağ yüzde 125, bakliyat yüzde 75, makarna yüzde 50, süt ve süt ürünleri yüzde 37, sebze yüzde 30 ve üzerinde zamlandı. TMO önünde ucuz pirinç kuyrukları görülmeye başlandı. Açlık korkusu, Türkiyeli emekçilerin de gündemine girdi.

Sanılmasın ki bu yalnızca Türkiye ve ondan da geri kapitalist ülke emekçilerini saran bir korkudur. Hindistan Maliye Bakanı'nın ifade ettiği gibi, “Gelişmemiş ve diğer ülkeler ayrımı olmaksızın tüm ülkeler bir şekilde bundan yara alacaktır.” Yoksul ülkelerde ayaklanmalar patlak verdi bile. Kamerun, Mısır, Etiyopya, Haiti, Endonezya, Fildişi Sahili, Madagaskar, Moritanya, Filipinler'de başkaldırılar yaşandı.

Pakistan ve Tayland'da topraklar ve depolar yağmalandı. Burkina Faso'da genel grev ilan edildi. Ayaklanmalar, el koymalar, büyük protestolar, genel grev hız kesmeden yayılıyor.

Ne Oldu Birdenbire?

Tarihin sonu nutukları atılıyordu daha dün kadar. Sanayi sonrası topluma geçildiğinden söz edenler vardı. Artı değer sömürüsüne dayalı sermaye birikim devri kapandı artık, “bilgi çağı”ndayız söylevleri veriliyordu. Sonuç: BM 2008'i “patates yılı” ilan edeceğini açıkladı. İşte kapitalizme dair bütün ideolojik safsataları yerle bir eden ironik gerçek!

Gıda fiyatlarında yükselme ve spekülasyonla birlikte baş gösteren gıda krizinin nedenlerine dair bir dizi tartışma yapılıyor. Bunlardan biri olarak üretimdeki gerileme gösteriliyor. Bazı ürün stoklarında gerileme olduğu doğrudur. Örneğin 155 milyon ton olan dünya buğday stokunun 111 milyona düştüğü söyleniyor. Buna karşın 2003'te toplam bakliyat üretimi 390 milyon ton ve tüketim 413 milyon tonken, 2007'de üretim 423 milyon ton ve tüketim 422.5 milyon ton oldu. 2007'de 2003'e göre üretimin tüketimi karşılama oranı fazla bile verdi. Toplam stok miktarı 2003'de 82.1'den 2004'te 74.4 (milyon ton) düşse de, 2007'de 2004'e göre bir miktar artarak 75.1 seviyesine ulaştı. Görülüyor ki, fiyatlarındaki ani yükselmeyi üretim ya da stok miktarı ile açıklamak olanaklı değil. Eğer sebep bu olsaydı, 2004'de ya da 2005'de fiyatların tıpkı bugünkü gibi, hatta daha fazla

yükselmesi gerekirdi. Çünkü bu yıllarda üretim tüketimden daha az gerçekleşmiştir. O halde asıl etkenlere daha yakından bakalım.

Üretim Sürecinin Kontrolü Tekellere Geçiyor

“Üretim sürecinin kontrolü şirketlere geçti. 1.5 YTL'ye tüketilen domatesin sorumlusu çiftçi değil. 200 kuruşun üstünde domates satmadık hiç. Aradaki fark komisyoncuya ya da şirkete gidiyor.” Bu sözler, Hububat Üreticileri Sendikası Genel Başkanı Abdullah Aysu'ya ait. Yine Aysu'nun belirttiğine göre tekelci kontrolün sonucudur ki, Türkiye'de 50 saniyede 1 çiftçi iflas ediyor, yılda 680 bin çiftçi kente göçüyor. Fiyatların yükselmesi de küçük çiftçiyi ihya etmiyor. Çünkü asıl kazanç ürünü elinde bekletme gücü olan ve dünyanın herhangi bir yerine satma ya da herhangi bir yerinden alma olanağı bulan tekellerin kasasına akıyor.

Tekelci hakimiyet yalnızca fiyat kontrolü biçiminde gerçekleşmiyor. Genetiği değiştirilmiş tohum üretme ayrıcalığı da tekellere ait. Bu öyle bir tohumdur ki, ortaya çıkan üründen tekrar tohum elde edilemiyor, yani çiftçiler her yıl tarım tekellerinden tohum satın almak zorunda bırakılıyor. Elbette tohum fiyatlarını da bu tekeller belirliyor. Ürünü pazarlama, piyasa kontrolü de tekellerde olduğu için bağımsız çiftçi, tekellerin seçtiği ürün çeşidini onun tahsis ettiği tohumla, onun sınırlarını çizdiği miktarda ve onun belirlediği üretim fiyatında üretiyor. Ürünün piyasada paraya çevrilme işi de yine aynı tekellere kalıyor. Böylece çiftçi için üretim fiyatı tekel için maliyet fiyatı halini alıyor. Haliyle maliyet fiyatını düşürmek tekelin başlıca amacı haline geliyor. Bağımsız çiftçi tekellerin basit bir üretim aracına dönüşüyor. Bu tekelci hakimiyet tarım ürünlerinde bir tekel fiyatı oluşmasına neden olduğu gibi ortalama kârın üstünde bir artı kâr oluşmasına kaynaklık ediyor. Bunun bir başka sonucu da artı kâr getiren ürünlere hızlı bir sermaye akışı nedeniyle toprağın aşırı tüketimi, yoksullaştırılması ile toprağın çoraklaştırılarak veriminin düşürülmesidir. Tekeller için bunun herhangi bir önemi yok. Dünyanın her yerine kolayca ulaştıkları için, çölleştirdikleri yerden bir başka yere, daha verimli bakir topraklara geçebilir, o da olmadı sermayelerini tarımdan çekerek daha karlı bir alana yatırabilirler. Arkalarında

biraktıkları mülksüzleşmiş milyonlarca çiftçi ailesi ise sermayenin doğal “maliyet”lerindedir. Ama bu öyle bir “maliyet”tir ki, tıpkı bir mal üretilirken zorunlu olarak arta kalan kırpıntılar gibi üretken olmayan ama doğal maliyettir. Değeri ürüne geçmiştir ve kırpıntıların yeri çöp bidonudur.

Biyoyakıt Üretimi Açlığa Davetiye Çıkıyor

Gıda maddeleri üretim ortalamasında keskin bir düşüş yok ama bu ürünlerin bir kısmı biyoyakıt üretiminde tüketildiği için kaçınılmaz olarak gıda için ürün kıtlığı baş gösterebiliyor. BM 'Gıda Hakkı' programı raportörü, çok miktarda biyoyakıt üretiminin insanlık suçu olduğunu ve bu tür yakıt üretiminin gıda için tarım yapılabilecek alanların miktarını azalttığını anlatıyor. Hatırlanacak olursa aynı uyarıyı, bundan bir yıl önce Fidel Castro yapmıştı*. Biyoyakıt üretmek için şeker kamışı, mısır ve jatrofa başta olmak üzere; kanola, ayçiçeği, soya, pamuk gibi bitkiler kullanılıyor. ABD'nin Irak'ı işgali sırasında 25 dolar olan petrol fiyatı, bugün 115 dolara ulaştı. Bu nedenle, petrol fiyatları yükseldikçe, daha ucuz yakıt arayışı sonucu gıda maddelerinin yakıt üretimi için ayrılan kısmı çoğalıyor. Düşük maliyet-kar marjı, petrol fiyatlarının artması ile giderek yükseldiği için her yıl daha büyük tarım alanları biyoyakıt üretimi için ayrılıyor. Özel olarak da ABD'nin ‘petrole bağımlılıktan kurtulma’ politikası, biyoyakıt çılgınlığını körüklüyor**. Başta Brezilya olmak üzere dünyanın birçok ülkesinde milyonlarca dönüm toprak bu amaçla değerlendiriliyor. Hindistan hükümeti, 14 milyon hektarlık alanı jatrofa üretimine ayıracağından bahsediyor, İnter Amerikan Kalkınma Bankası Brezilya'nın 120 milyon biyoyakıt üretimine elverişli arazisi olduğunu açıkladı, biyoyakıt lobisinin sözcüleri, 15 Afrika ülkesinde 379 milyon hektar toprağın biyoyakıt üretimine elverişli olduğunu söylüyorlar. Hali hazırda, dünya mısır üretiminin yüzde 10'u etanol üretimine gidiyor. Sadece ABD değil, AB emperyalistleri de önlerine yüksek düzeyde etanol üretimi ve tüketimi hedefleri koyuyorlar.

İlk zamanlar enerji üretiminde düşük maliyet avantajı yaratıyor görünse de yiyecek üretimi alanlarını daralttığı ölçüde gıda kıtlığına davetiye çıkarıyor ve elbette “toplumsal maliyeti” çok

yüksek oluyor. Biyoyakıt üretimi, su kaynakları için de müthiş bir tehdit oluşturuyor. Sadece fabrika aşamasında, bir galon biyoyakıt için 4 galon su kullanılması gerekiyor. Biyoyakıt tarlası açmak için yağmur ormanlarının kesilmesi de cabası.

Kapitalizmin gelişmesiyle sanayileşme ve şehirleşme düzeyine bağlı olarak kullanılan verimli tarım alanlarının bir kısım kaçınılmaz olarak yok olur. Fakat sanayi ile birlikte tarımsal üretimde kullanılan üretim araçlarının gelişimi verimliliği yükselttiği için gıda üretimi ve sanayi mamulleri üretim dengesi bir biçimde sağlanmış olur. Biyoyakıt üretimi ise dengeyi bozuyor. Çünkü petrolün yerine biyoyakıt kullanımı üretici güçlerde herhangi bir ilerleme anlamına gelmiyor, değişmeyen sermaye giderlerinde sağladığı düşmeye bağlı olarak kâr oranını yükseltiyor. Yani kâr üretkenliğin artışından değil, yatırım maliyetlerinin düşmesinden doğuyor. Buna karşın bu giderek daha büyük tarım alanlarının yiyecek üretiminin dışına çıkması sonucunu doğuruyor. Böyle bir durumda tarımsal ürün fiyatlarının yükselerek tekellerin kasalarını şişirmesi emekçi köylüler ile işçilerin yaşam seviyesinin giderek daha düşmesi kaçınılmaz oluyor. ABD'nin petrol ihtiyacının tümüyle biyoyakıtle karşılanması, dünyadaki tarım arazilerinin yüzde 75'inin sadece bu işe ayrılmasını gerektirecek. Biyoyakıt üretimi için tarım arazilerinin istilası, kapitalizmin çürümüşlüğü'nün yeni bir alametidir.

Spekülatif Saldırı

Yukarıda bahsi geçen iki neden yiyecek kıtlığı ve fiyatların yükselmesinde başlıca iki temel faktördür. Yine de bu son birkaç aylık ani yükselişi açıklamaya yetmez. Çünkü aynı koşullar birkaç ay öncesi için de geçerliydi. Sözü edilen iki neden nispeten daha yavaş ve orta vadede etki edebilecek faktörlerdir. Örneğin bunlara çok daha uzun dönemde ve daha yavaş etki gösteren küresel ısınmanın yol açtığı iklim değişikliği ve kuraklık da eklenebilir. Bu, kapitalizmin vahşi saldırısının, doğanın gözükür tahribinin insanlığın başına nasıl bir bela açtığına somut bir örnektir. Ne var ki, bugünkü gelişmeleri küresel ısınmayla izah etmek de "asıl" olandan gözleri kaçırmak anlamına gelir.

Bir gazete haberinden şunları okuyoruz: "En önemli pirinç ihracatçılarından olan Tayland'da

Bangkok Borsası'nda Mart ayında başlayan spekülasyon zinciri, dalga dalga pirincin alınıp satıldığı tüm emtia borsalarına sıçradı. Dünyanın dört bir tarafına yayılan 'pirinç stoku kalmadı' manipülasyonu, fiyatlar sadece son bir ayda yüzde 60, son 3 ayda yüzde 100 arttı. Ton fiyatı yılbaşından bu yana 400 dolardan 800 dolara dayanırken, aradaki fark Hedge fonlarına 'kar', temel gıda maddesi pirinç olan 3.5 milyon insana ise 'açlık tehdidi' olarak geri döndü."

Bu yılın başından itibaren büyük yatırımlar hisse senedi piyasalarından çıkarak emtia borsalarına yöneldi. Çünkü ABD'den başlayarak dünyayı saran mali kriz nedeniyle milyarlarca dolarlık sermaye hisse senetlerinden kaçarcasına uzaklaşarak daha karlı alanlara yöneldi. Bunun sonucudur ki, Şikago emtia borsasında 100 libre (yaklaşık 45 kg.) pirincin fiyatı 3 ayda 14 dolardan 22 dolara fırladı. Buraya yatırım yapan Hedge'lerin karı da üç ayda yüzde 57'ye sıçradı.

Tarım ürünlerindeki fiyat patlamasının temellerinin emperyalist küreselleşme sürecinin yıkım politikalarıyla atıldığı ama patlamanın bugün açığa çıkmasını, süregelmekte olan mali krizin tetiklediği açıkça görülüyor.

Ne Yapmalı?

DB Başkanı BM'ye bağlı Dünya Gıda Programı'na acilen 500 milyon dolar harcamaları gerektiğini aksi takdirde on milyonlarca insanın açlıkla burun buruna kalacağını belirtti ve gelişmiş kapitalist ülkelere gıda programına acil para yardımı dışında, "yeni düzen" benzeri bir ekonomik-toplumsal programı uygulamalarını önerdi. Hatırlanacağı gibi "yeni düzen" (New Deal) 1929-30 bunalımının ardından Roosevelt yönetimindeki ABD'de uygulandı. Bu program istihdamın artırılmasını, ücretlerde ve çalışma şartlarında asgari standartların uygulanmasını, sosyal güvenlik sisteminin hayata geçirilmesini ve bunlarla birlikte yoksullara gıda yardımı yapılmasını içeriyordu.

Dünyanın kapitalist efendilerinin baş temsilcilerinin ardı ardına yaptığı bu ve benzeri açıklamalar kapitalist neoliberal politikaların iflasının ilanından başka nedir ki? Bugüne kadar yüceltikleri o sahte cennet şimdi gerçek bir cehennem olarak kendileriyle birlikte bütün emekçilerin tepesine çöküyor. Burjuvazi için işler hiç de kolay değil. Üstelik onlar için "yeni düzen" arayışları artık bir çözüm olmaktan çok

uzak.

O günlerde çalışma şartlarında (ücret ve sosyal güvenlik) belirli bir iyileşme sağlayarak milyonlarca bireysel üreticinin işçileşmesi, böylece sanayide atılım yapılması, piyasanın (iç) genişlemesi olanak dahilindeydi. 2. Paylaşım Savaşı'ndan sonra sosyalizme yönelen ülkelerin dünyanın üçte birine ulaşması (coğrafi büyüklük) ve kapitalist pazarın dışına çıkması diğer kapitalist ülkeleri de ABD'ye benzer politikalar uygulamak zorunda bırakmıştı. Emperyalist sömürü mekanizmalarının yanı sıra bu politikaların hayata geçmesi, Batı Avrupa ve Japonya'da milyonlarca küçük tacir ve üreticinin işçileşmesi yoluyla sermayenin kendini genişletmesine itilim sağlamıştı.

Kapitalist sistem 1970'lerde tıkanıp ve krize girdi. 1980'lerde giderek daha kapsamlı hale getirilen ve 1990'larda dünyayı saran emperyalist küreselleşme hamlesiyle, sermayenin dünyanın her yanında özgürce dolaşmasının önündeki bütün engellerin kaldırılması ve bağımlı ülkelerin mali-ekonomik sömürlere dönüştürülmesi yoluyla kriz aşılmaya çalışıldı. Bu yeni yönelim sermayeye yeni bir itilim ve yeni bir genişleme olanağı sağladı. Ama bu aynı zamanda yoksulluğun Batı metropollerini de kapsayarak küreselleşmesi, vahşi sömürü, kazanılmış hakların gasp edilmesi demektir. 1950'lerdeki genişlemenin tam tersine bir süreçti bu. Bir yanda bir avuç süper dünya tekelinin dünya üretim, ticaret ve maliyesi üzerinde tam hakimiyet kuracak şekilde sermayenin yoğunlaşması; diğer yandan vahşi kapitalist yöntemlerle doğrudan ve borsa üzerinden vahşi rekabetle dolaylı yollardan artı değer sömürüsü katlandıkça katlandı. Yine aynı süreçte bu vahşi sömürünün ürünüdür ki, giderek daha yüksek oranda sermaye fazlası meydana geldi. Bu, bir yanda işsizlik ve yoksulluk dağ gibi büyürken doğrudan yatırım yerine daha kârlı olduğu için spekülasyona yönelen sermaye miktarını büyüttükçe büyüttü. Sermaye kârlı bir spekülatif alan yaratıyor, orayı olabildiğince şişirdikten sonra başka bir alana yöneliyor, her seferinde arkasında bıraktığı mali krizle milyonlarca doların el değiştirmesine yol açıyor ve yine her seferinde sermayenin daha yüksek düzeyde merkezileşmesine neden oluyordu.

Örneğin 1998 yılında 15 dolardan halka arz edilen Infospace adlı teknoloji hisselerinin değeri

1.5 yıl içinde 1305 dolara kadar çıkmıştı. O dönem internet ve teknoloji hisselerine hücum vardı. Ve bu "bilgi ve bilişim çağı"na herkes şapka çıkarıyordu. İnsanlar, gelecekte muazzam gelirler getireceği beklentisiyle varını yoğunu bu hisselerine yatırıyorlardı. Oysa görünür gelecekte bu denli yüksek bir gelir elde edileceğine dair bir belirti yoktu. Yine de bilişim hisselerine akın çığırılmaz boyutuna ulaştı. İlk işlem gününde Globe Cam hisseleri 9 dolardan 97 dolara (%978), VA. Linux 30 dolardan 238 dolara (%693), Webmethats 35 dolardan 212 dolara (%506), Volve Amica 23 dolardan 74 dolara (%223) sıçrayarak olağanüstü artışlar göstermişti. Daha özet bir anlatımla 1997-1998 yıllarında halka arz edilen 76 adet internet ve teknoloji şirketi 3 milyar dolar kaynak elde ederken, 1999-2000 yılları arasında kaynak 44 milyar dolara bu tür şirket sayısı 443'e çıkmıştı. Nasdaq Borsası 1999'da yüzde 90 yükselerek 3000 puanın üstüne, 2000 yılında ise 4760 puanın üzerine çıkmıştı. 2002 yılının sonunda ise balon patladı. Borsa endeksi 2000 yılı Nisan ayının yüzde 73 altına inmişti. Bu çöküşle birlikte internet şirketleri adeta batan geminin malları gibi büyük mali tekillerce ucuza kapatıldı.

Bu kez vurgun alanı emlak piyasası olacaktı. 1997-2006 yılları arasındaki 10 yıllık dönemde ev fiyatları ABD'de yüzde 171, İrlanda'da yüzde 251, İngiltere'de yüzde 211, İspanya'da yüzde 189 arttı. Oysa 1996'da yüzde 6 olan dünya enflasyon oranı, 2005'te yüzde 4 civarına inmişti. Sermaye binbir türlü değerli kâğıt biçiminde emlak spekülasyonuna yöneldi. Örneğin ABD'de 2000 yılı başında 4.3 trilyon dolar olan hanehalkı ipotek kredisi hacmi, 2007 yılında 10.2 trilyona yükseldi. 2002 yılında yüzde 68 olan ipotek kredilerinin harcanabilir gelire oranı 2007'de yüzde 100'e çıkmıştı. Bu artık bu piyasanın da spekülasyon hacminin doyumluğa ulaştığını gösteriyordu. Ve balon bir kez daha patladı. Milyonlarca emekçinin birikimi mali spekülatörlerin kasasına aktı.

Şimdi de sermaye gıda spekülasyonuna yöneldi. Fiyatlar olağanüstü yükseldi. Ama bu daha başlangıç. Kapitalistler süregelen mali krizdeki kayıplarını gıda spekülasyonu ile kapatmaya çalışıyorlar. Sermayenin kıyımına engel olmak için insanlara kıyıyorlar. Gıda spekülasyonunun sonuçları diğerlerinden çok daha ağır olacaktır.

Vahşetin Çağrısı

Ağır olacaktır çünkü, gıda fiyatlarındaki aşırı yükselme ücretle geçinen emekçilerde tam bir yıkıma neden olacaktır. Yoksul ülkelerde ücretliler gelirlerinin yüzde 75'ini gıda harcamalarına ayırmaktadırlar. Zengin ülkelerin yoksul tabakaları için de durum farklı değil. Son 1 yılda gıda fiyatlarında görülen ortalama yüzde 83'lük artış yoksul ülke emekçilerinin reel ücretlerinde neredeyse yarıya yakın bir düşüş anlamına gelmektedir. Ama mesele yalnızca reel ücretlerde düşme bunun sonucu olarak talep yetersizliğinin büyümesi ve arz yığılması değildir. Gıda ürünlerine yönelen sermayenin spekülasyon saldırısı bir bütün olarak emekçi köylü tabakaları, feci bir sona hazırlanmaktadır. Bu yeni bir mülksüzleşme dalgasıdır, ne var ki öncekilerden farklı olacaktır. Çünkü sanayi üretimindeki gelişme, ücretlerdeki yükselme ile köylülüğün mülksüzleşerek işçileşme süreci değildir bu.

Tıpkı tarlalara dalıp buğdayı mahveden katil çekirgeler gibi spekülasyon sermaye tarımı yağmalıyor, mülksüzleşen köylüler için onları ücretli işçilere dönüştürecek bir üretken sermaye yatırımı olmadığı gibi, köylüler varlıklarını sürdürme olanağı dahi bulmakta zorlanacaklardır.

Kimi köylüler artan fiyatlardan kendileri için mutlu sonuçlar çıkarabilir. Geçim amaçlı tarım üretimi yapanlar için değişen bir şey olmaz, zira kendi ürünlerini pahalıya satsalar da başkalarının ürünlerini de pahalıya alacaklardır. Küçük sermaye birikimi olanların ürün elde tutma ve fiyat artışı ile birlikte tarıma daha yoğun sermaye girişi ile rekabet şansları olmadığı için onlara da varlıklarını sürdürme çabası dışında bir şey düşmez. Ama asıl acı sonuç spekülasyon balonu şişerken değil, patlarken görülecek. İflas etmiş emekçi köylü işletmelerinin 'cesetleri', ovalara sığmayacak o zaman. Nasdaq balonu patlayınca ona yatırım yapanlar doğrudan ve diğerleri dolaylı olarak, keza ev balonu patlarken ev hisselerine yatırım yapanlar doğrudan ve diğerleri dolaylı olarak kayıplara uğradı. Gıda spekülasyonu patladığında ise sadece ona yatırım

yapan nispeten küçük birikim sahipleri değil, işçi-işsiz-köylü bütün emekçi sınıf ve tabakaları doğrudan etkilenecek. Daha fiyatların yükselişinin henüz başındayken bile görülüyor bu.

Böylesi bir gelişmenin genel olarak kapitalist sistemi felakete sürükleyeceğini kapitalistler görmüyor mu? Elbette görüyor. O nedenle emperyalist tekellerin kolektif kapitalist örgütleri DB, IMF, BM durmadan uyarı üstüne uyarı yapıyor. Ne var ki, tek tek patronlar kararlarından yükselen açlık gurultularından bu uyarı seslerini işitmiyorlar bile. Nihayet bir kapitalist o ipe kendisinin asılacağını bilse bile, ipi celladına satmaktan geri durmaz, bugün yapılan tam da budur.

Bütün bunlar sermayenin ne denli çürüdüğünü; üretici güçlerin gelişmesinin önünde giderek daha da büyüyen bir engel haline geldiğini; üretici güçleri geliştirerek kendini genişletme yeteneğini giderek daha çok yitirdiğini; üretici güçleri geliştirmek yerine daha vahşi sömürü yöntemleri, doğanın daha alçakça tahribi, daha çok spekülasyon, hile, dalavere ile kâr oranını arttırmaya yöneldiği ve bütün bunların sermayenin kendisiyle birlikte bütün bir insanlığı da tükenişe sürüklemek anlamına geldiğini gösteriyor.

Ve elbette emekçi insanlığın buna razı olmayacağını da. Kapitalistler "patates yılı" ilan ede dursunlar, ezilenler "isyan çağı"nı başlattılar bile, hem de eş zamanlı ayaklanmalarla. Bu, cümlelerin girişi; en güzel söz söylenmedi daha!

Dipnotlar:

*Castro'nun 2007 Mayıs ayında yayımlanan bu yazısının Türkçe tercümesi, http://www.atilim.org/haberler/2007/05/17/Fidel_Castro_Ruz.html internet adresinden okunabilir.

**George Bush, 2006 yılında yaptığı yıllık "Birliğin Durumu" konuşmasında ABD'nin "petrole bağımlı" olduğunu açıkladı ve 2025 yılında, ithal edilen petrolün yüzde 75'ini alternatif enerji kaynaklarıyla değiştirme hedefini açıkladı. Tabii ki 'alternatif enerjiden kast edilen güneş, rüzgâr enerjileri değil, tekellere büyük karlar vaat eden biyoyakıt enerjisiydi.

Sermayenin Egemenliği Altında Fabrika İşgalleri Ve İşçi Yönetimi

Ferat Deniz

Yeni Toplumun Sürgünleri

Monthly Review (Türkçe) Ekim 2007 tarihli 16. sayısında, fabrika işgalleri ve işçilerin fabrika yönetimine katılma deneyimlerini konu alan iki makale yayımlandı. Marie Trigona Arjantin'deki fabrika el koyma deneyimlerini ele alırken, Michel A. Lebowitz ise Venezuela'da kooperatif işletme deneyimlerini işliyor.

Trigona diyor ki; “Fabrika işgalleri eşitliğe, doğrudan demokrasiye ve dayanışmaya dayalı, kapitalist modelden farklı bir modeli pratiğe geçiriyor. Bu süreçte, el konulan fabrikalar tüm dünyadaki işçi sınıfı için yeni bir işçi sınıfı özneliği yaratıyor.”(1)

M. Lebowitz de kooperatiflere ve işçi katılımına dikkat çekerek şunları söylüyor; “Esas olay, yeni bir kurumun, Empresas de Produccion Social'in (Toplumsal Üretim Şirketleri -EPS) yaratılmasıydı. Sadece kolektif öz çıkara değil topluluğa da bağımlılık yemini etmiş olan mevcut kooperatifler, küçük devlet işletmeleri ve devlet işleriyle avantajlı kredi vadelerine erişme kaygısı içinde olan özel firmalar gibi bir dizi kaynaktan türeyen bu yeni toplumsal üretim işletmeleri, hem topluluğun ihtiyaçlarına hizmet etme hem de işçi katılımını ifade etme ilkelerine sahip olacaklardı.”(2)

Gel gör ki, Trigona “İşçiler tarafından işletilen bu fabrikalar(ın) daha geniş kapitalist piyasanın

içinde kalmak zorunda olmaları”ndan söz ediyor ve Lebowitz de “Ortaya çıkan yeni formlar kapitalizmin ötesine geçememiştir” demek gereği duyuyordu.

Kapitalizmin egemen üretim biçimi haline gelmesinden bugüne değin onun nasıl alt edileceğine ve yerine nasıl bir düzen getirileceğine dair bitmek bilmez tartışmalar yapılageldi. Kapitalizm cehennemine dibine gönderilmedikçe de bu tartışmalar sürecek. Kapitalizmin şafağında ortaya çıkan ütopyik sosyalistler, işçiler tarafından yönetilen ve gelirin eşitçe paylaşıldığı bir dünya özlemi ile ortaya çıktılar. Bunların bir kısmının fikirleri salt hayal olarak kaldı, bir kısmı ise Robert Owen'in yaptığı gibi, yaşamını ve bütün iktisadi varlığını sermayenin egemenliği altında onu galebe çalacak bu tür işletmeler kurmaya hasretti. Bunlar insanlığın ufkunu açan fikirler ve girişimlerdi. Ama sonuçsuz kalmaları kaçınılmazdı, zira ne kapitalizm kendi yıkımını hazırlayacak denli olgunlaşmıştı ve ne de buna bağılı olarak, fikirler ve çözüm yolları kapitalist üretim ilişkilerinin bilimsel bir çözümlemesine dayanıyordu. Marx ve Engels sosyalizmi ütopyadan bilim düzeyine sıçrattılar ve ona hangi güçlerle ve nasıl ulaşılabileceğini ortaya koydular. Proudhon ise ütopyayı sefilleştirdi. Meta üretiminin egemenliği koşullarında -ki bu emek gücünün de meta olması demektir- sömürünün ortadan kaldırılabilceğini ve basit

meta üretiminde olduğu gibi eşdeğerlerin değişiminin gerçekleştirilebileceğini öne sürdü. Ona göre bir emek-bono bankasıyla her şeyi kolayca çözmek mümkündür.

Oysa kapitalist meta üretimini basit meta üretiminden ayıran şey; emek-gücünün metalaşmasıydı. Emek gücünün değeri de diğer bütün metalar gibi üretilmesi için gerekli toplumsal emek zamanı tarafından belirleniyordu. Ama emek gücü metasının özel bir niteliği vardı. O kendisini üretmek için gerekli toplumsal emek zamanından daha fazla bir zaman- değer üretebiliyordu. Kapitalisti kapitalist yapan; üretim araçlarını özel mülkiyetine alarak bu fazla emek-zamana karşılıksız el koymasındaydı. Doğal olarak sorun şu ya da bu kapitalisti ortadan kaldırmak değil, işçiden çalınan fazla zamanın işçinin bireysel ve toplumsal çıkarlarına aykırı olarak bir başkasının cebine akmasını ortadan kaldırmaktı. Ücretli işçiyi kapitalist temelde ortaya çıkaran şey; üretim araçları ile üreticinin birbirinden koparılması, üretim araçları kapitalistlerin özel mülkiyetine geçerken, üreticinin salt emek-gücüsüyle baş başa kalmasıydı. Açık ki, kapitalizmi aşacak yegâne çözüm; üretim araçları ile üreticiyi yeni temelde buluşturmakla mümkün olabilirdi. Emek-gücü ile üretim araçları birbirinden ayrılınca üretim bireysel niteliğinden sıyrılarak toplumsallaştı. Buna karşın giderek daha yüksek düzeyde toplumsal üretimin araçları olan üretim araçları sermaye biçiminde daha az kapitalistin elinde daha çok yoğunlaşıyordu. Çelişki tam da bu noktada şiddetleniyordu.* Üretim araçlarının üreticiden koparılarak kapitalistlerin elinde birikmesi başlangıçta üretici güçleri muazzam ölçüde büyütür. Ne zamana kadar? Emegün üretkenliği geliştikçe kâr oranları düşer ama kapitalist bunu daha çok sermayeyi harekete geçirerek, kâr kitlesini büyüterek aşar. Öyle bir an gelir ki; kapitalist elde ettiği artıdeğeri sermaye olarak yatırdığında kendisini eski değerde üretme yeteneğinden yoksun hale düşer. Kâr oranındaki düşme, kâr kitlesi ile telafi edilemez hale gelir ve böylece sermaye fazlası oluşur. Onun tam karşı kutbunda ise işsiz nüfus. “Emegün üretkenliğini artıran, üretilen metalar kitlesini büyüten, piyasaları genişleten, hem kitlesi ve hem de değeri bakımından sermaye birikmesini hızlandıran ve kâr oranını düşüren bu aynı koşullar, kendilerinin az çok istihdam

edilebilecekleri sömürü derecesi düşük olmaları yüzünden ya da en azından belli bir sömürü derecesinde, sağlayacakları kâr oranının düşük olması nedeniyle artı-sermaye tarafından istihdam edilmeyen, nispi bir aşırı nüfus, aşırı bir emekçiler nüfusu yaratmışlardır ve yaratmaya da devam etmektedirler.”(3)

Emegün üretkenliğindeki gelişme kâr oranlarını düşürür. Daha çok kâr için daha çok meta üretmek gerekir. Sermayenin amacı belli gereksinimleri karşılamak değil, kâr üretmektir. Bu da piyasaların insanların alım güçlerini aşan mallarla dolmasına yol açar. Bunalım kaçınılmaz hale gelir. Kapitalist üretim tarzının sınırı yalnızca durmaksızın devrevi bunalımlar üretmekten gelmez. Bunun ötesinde bu sınır onun varoluşundan gelir. Kâr oranları düştükçe emegün üretkenliğini daha çok artırarak belirli bir müddet ortalama kâr oranının üstünde bir artı kâr etme dürtüsü sonuçta kapitalisti bir bütün olarak aynı sermaye kitlesinden daha az kâr elde etmekle karşı karşıya bırakır. Sermayenin tarihsel işlevi ve varoluş nedeni olan toplumsal emegün üretici güçlerindeki gelişme, sermayenin yok edilmesinin zorunlu koşulu haline gelir. Kapitalizmden önceki üretim biçimleri toplumsal üretici güçlerin gelişmesi sonucu yok oldular. Köleci toplumda feodal üretim biçimi boy vermiş, feodal üretim biçiminin çözülme aşamasında ise kapitalist üretim ilişkileri ortaya çıkmıştır. Oysa sermayenin yıkımı kendisinin yanı sıra gelişen toplumsal üretici güçlerin sonucu değil, bizzat sermayenin kendisini daha çok üretmesi için bu üretici güçleri daha çok geliştirme zorunluluğundan doğar. Böyle yapmakla o farkında olmadan daha yüksek bir üretim tarzının gereksinimlerini yaratır. Sermaye ne denli çok birikirse kendi yıkımının koşullarını o ölçüde olgunlaştırır. Sermaye ne denli büyürse o ölçüde çürür ve kendisini yıkacak güçleri o denli geliştirir.

Sermaye üretimi o ölçüde toplumsallaştırır ve böyle yapmakla kendi varlık nedenini o ölçüde ortadan kaldırır ki, üretici güçlerin gelişmesinin önünde içi kof kocaman bir ağaç gibi dikilir. Üretici güçlerin gelişmesi için onu söküp atmaktan başka çare yoktur artık. Bunun da yegâne yolu üretim araçlarını toplumsallaştırmaktır. O toplumsallaştırmayı gerçekleştirecek güç de işçi sınıfıdır. İşçinin emek gücü gibi kendisi de, bir işçi olarak;

bireysel değil kolektif-işçi kimliğiyle toplumsal olarak vardır. O aynı metayı başka işçilerle birlikte yapar. O salt kendi kapitalisti tarafından sömürülmez; bütün bir kapitalist sınıf tarafından sömürülür. Çünkü onun diğer arkadaşlarıyla kolektif ürettiği meta piyasaya gider. Yalnızca meta değil, o metada saklı artıdeğer de piyasaya girer. Üretilen bütün artıdeğerler bu yoldan piyasaya toplanır. Piyasa, artı değerın kapitalist sınıfın değişik kesimleri arasında bölüşüldüğü yerdir. Kapitalistler sermaye güçleri oranında bu artıdeğerden daha çok kapabilmek amacıyla kanlı pençeleri ile birbirlerine dış göstererek, salyalar akıtarak, o birikmiş artıdeğer tasından daha fazlasını almak için yarışır. Sanayi kapitalistleri, bankacılar, borsa simsarları, tüccarlar, toprak sahipleri, arsa spekülörleri vb. ne kadar sömürücü asalak varsa, küçüğünden büyüğüne, işçiden bu zorla çekilip alınmış emeği aralarında paylaşmaya girişirler.

Buradan da anlaşılıyor ki; üretim araçlarının toplumsallaştırılmasından söz ederken şu ya da bu işçi grubunun şu ya da bu kapitalist ya da kapitalist grubun mülkiyetindeki üretim araçlarını toplumsallaştırmasından söz etmiyoruz. Çünkü sınıflar bireysel varlıkları ile değil toplumsal ilişki olarak karşı karşıyadırlar. Bu, özgül biçimlerin ortaya çıkmayacağı anlamına gelmez, fakat bu biçimlerin kendi başına kapitalizmin aşılmasına yol açamayacağı anlamına gelir.

Örneğin, 1860'lı yıllarda İngiltere'de işçi kooperatifleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Marx, işçilere ait kooperatif fabrikaların "Eski biçim içinde yeninin ilk sürgünleri"ni temsil ettiğini belirtir ve ekler, bu kooperatif fabrikalarda "Sermaye ile emek arasındaki zıtlık, buralarda, önce, ancak bir araya gelmiş emekçileri kendi kendilerinin kapitalistleri haline getirmek, yani bunlara üretim araçlarını kendi emeklerinden yararlanmak için kullanma olanağı vermek şeklinde olsa bile aşılmış olur." Marx bu tip fabrikaların "Maddi üretim güçlerindeki ve buna tekabül eden toplumsal üretim biçimindeki gelişme belli bir aşamaya ulaştığı zaman, yeni bir üretim tarzının doğallıkla nasıl doğup büyüdüğünü" gösterdiğini belirtir. Kooperatif fabrikaların ortaya çıkışına kaynaklık eden toplumsal üretim biçimindeki gelişmeyi, fabrika sisteminin varlığı ve kredi sisteminin ortaya çıkışı olarak tanımlar ve şöyle tarif eder bu

durumu: "Kapitalist üretim tarzının doğurduğu fabrika sistemi olmasa, kooperatif fabrikalar olmazdı. Ne de bunlar, aynı üretim tarzından doğan kredi sistemi olmaksızın gelişebilirdi."(4) "Kooperatif fabrikalar, kapitalistin, tıpkı onun tepedeki tüneğine oturup büyük toprak sahiplerini gereksiz bulması gibi, üretimde bir işlev sahibi kişi olarak, gereksiz hale geldiğini tanıtlamış oluyor" der Marx.(5) Buna karşın o, bu fabrikaların "Fiili kuruluşlarının her yerinde, mevcut sistemin kusur ve eksikliklerini doğal olarak yeniden ürettikleri ve üretmek zorunda olduklarını" belirtmekten geri durmaz. Marx, kooperatif fabrikaları "Yenin ilk sürgünleri" olarak nitelerken ona yüklediği anlam, hisse senetli şirketlerin ortaya çıkışına verdiği anlamdan farksızdır. Ona göre kapitalist hisse senetli şirketlerle birlikte bireysel özel girişimcilik önemini yitirmektedir. Hisse senetli şirketler de ortaklaşa üretim tarzının görünümülerinden biridir. Fakat, "Kapitalist hisse senetli şirketler de kooperatif fabrikalar kadar, kapitalist üretim tarzından ortaklaşa üretim tarzına geçişte geçici biçimler olarak kabul edilmelidir; aradaki ayırım, zıtlığın birisinde negatif diğerinde ise pozitif olarak çözümlenmesidir."(6)

Marx'tan bugüne ortaklaşa üretimin hisse senetli şirketler biçiminde, dahası bunların bir bölümünün uluslararası tekeller formunda geliştiği, bu tekeller içinde üretimin toplumsal niteliğinin muazzam boyutlara ulaştığı kolaylıkla gözlenebilir. Bugün dünyayı bir ahtapot gibi saran devasa kapitalist birlikler bireysel kapitalistleri, tıpkı erime durumundaki madenlerin yüzeyinde toplanan madde, demir boku, cüruf gibi fazlalık haline getirmiştir. Bu fazlalık hali şu ya da bu şirket temelinde sınırlı kalmaz. Uluslararası tekeller dünya çapında üretim ve ticarete egemen hale geldikleri için burada ortaya çıkan fazlalık artık, tüm ekonomik sistemin gerçeği haline gelmiş demektir. Ortaklaşa üretimin bu en geniş tarzda kendini gösterdiği uluslararası tekeller "Yeni toplumun sürgünleri" olarak belirir. Bu uluslararası tekeller dünya egemenliğini ilan ediyorlarsa, bu aynı zamanda kendi elleriyle kendilerinin ölüm çanlarını çalma vakitlerinin geldiğini gösterir. Olağanüstü boyutlara ulaşan sermaye birikimi üretici güçleri geliştirme yeteneğini öylesine yitirmiştir ki, bir ekonomik kriz yaşanmadığı zamanda bile sermaye fazlası ve diğer tarafta

nispi nüfus fazlası durmadan daha büyük oranda çoğalmaktadır. Eski ile yeni en çıplak biçimde bu devasa tekellerin bağrında, yan yana, birbiriyle çelişkileri çok daha keskinleşerek ama aynı zamanda birbirinden çok daha fazla kopuşarak durmaktadırlar. Bu çelişkinin biricik çözümü işçi sınıfının üretim araçlarının toplumsallaştırılması, üreticilerle üretim araçlarının toplumsallaşmış halde buluşmasındadır. Bir başka olguya daha dikkat çekmek gerekiyor. Bugünkü kredi sistemi Marx'ın yaşadığı döneme göre çok daha gelişkindir. Buna karşın kooperatif fabrikalar ortaya çıkmıyor. Çünkü sermaye yoğunlaşmasının düzeyi öyle boyutlara ulaşmıştır ki; bir grup işçinin en ucuz kredi kullansalar dahi piyasada rekabet edebilecek güçte şirketler yaratması olanaksızdır. Bu ancak bir devlet desteği ile başarılabilir. Nihayet Venezuela'da denenmeye çalışılan budur. Kapitalist üretim ilişkilerinin egemenliği altında devlet desteği ile bir nevi kooperatif fabrikalar yaratılmak isteniyor. Ama bunun dışında ekonomik kriz nedeniyle patronların terk ettiği fabrikalar çalışanlarca el konularak ortaklaşa işletildiğini de görüyoruz. Aynı olguyla yalnızca sanayi üretiminde değil tarım sektöründe de karşı karşıya olduğumuz söylenebilir. Örneğin, başta Brezilya olmak üzere birçok L. Amerika ülkesinde küçük ya da topraksız köylüler, işletilmeyen arazilere el koyarak ortaklaşa üretim yapıyorlar. Keza Venezuela'da da dev çiftliklerin toprakları üzerinde topraksız köylülerin kurduğu kooperatif işletmeler devlet tarafından destekleniyor. Açıktır ki; hem işçilerce yönetilen devlet kooperatif fabrikalar hem de terk edilen fabrikaların ve atıl toprakların işçilerce ve köylülerce ortak işletilmesi tıpkı devasa tekeller gibi kapitalizmin bağrında boy veren yeni toplumun sürgünleridir. Marx'ın belirttiği gibi birincide negatif (çalışanların üretim aracı sahibi olmaması, buna karşın üretim araçları sahipliğinin bireysel niteliğini yitirmesi anlamında negatif) ikincisinde pozitif olarak (çalışanın üretim araçları sahibi olması anlamında) çözülen çelişki, kapitalist üretimin bütün hastalıklarını yeniden üretmekten başka bir yoldan kendini var edemez. Bunlar geçiş biçimleridir ve o geçiş üretim araçlarının tam toplumsallaşmasıyla sonuçlanmadığında "geçiş" biçimleri kendi varoluşlarını tüketerek çürüyecek ve kendilerini başka formlarda üretmeye devam

edeceklerdir. Ama her halükarda bütün veriler sermaye üretiminin kendi gelişim sınırlarına dayandığını ve onu yıkıma götürecek toplumsal güçlerin fazlasıyla olgunlaştığı, bütün sorunun nesnel gerçeğin bu güçlerin zihninde ne denli maddi bir güce dönüşeceği ya da dönüştürüleceğine kilitlendiğini gösteriyor. Yeni toplumun temel öncülleri ve itici güçleri eski toplumun çerçevesine artık sığmaz hale gelmiştir. Nesnel güçler birikmiştir. Şimdi asıl olan yeni toplumu kuracak iradenin billurlaşmasıdır.

Patronlar Fabrikaları Neden Terk Ediyor?

Arjantin'de sahipleri tarafından kapatılan ya da terk edilen fabrikalara işçiler tarafından el konulması ilk kez 2000 yılında ortaya çıktı ve 2001 ekonomik krizi ile çapı büyüdü. Bazı fabrika sahipleri üretimi durdurmuş, ücretleri ödememiş ve iflas ederek fabrikaları terk etmişti. İşçiler alacaklarını kurtarmak ve çalışmaya devam edebilmek için bu fabrikalara el koydular ve yıllarca yasal statü olmadan işletmeye devam ettiler.

İşçiler tarafından el konulan fabrikaların en büyüğü Zanon seramik fabrikasında şu an 470 kişi çalışıyor.(7) İşçiler patronsuz fabrika kooperatifi (Fabrica sin patron -Fasinpat) kurarak fabrikayı işletmeye başlamıştı. 2003 yılında mülkiyet hakları sorunu ortaya çıktı. Verilen bir dizi mücadele sonucu bir yıllığına işletme hakkı elde edildi. Sürenin bitimi ile birlikte 2006 yılında izin süresini uzatmak için daha çetin bir mücadeleye girişmek gerekti. Nihayet üç yıllık yeni bir işletme izni daha kotarıldı. El konulan işletmelerden Bauen Hotel'de ise aynı amaçla yürütülen benzeri bir mücadele henüz başarıyla sonuçlanmış değil. 2005 yılında Buenos Aires kent yönetimi, oteli öteki sahiplerine devredecek bir yasaya onay verip vermemeye karşı karşıya kaldı. Yasayı veto etmesi için kent yönetimine yapılan baskılar demokratik mücadelenin konusu olmuş durumda.

Patronlar tarafından terk edilen fabrikalara çalışanlarca el konulması Venezuela'da da görüldü. Arjantin'den farklı olarak, bu hareket Chavez yönetimi tarafından sahiplenildi ve teşvik edildi. Dahası yalnızca el konulan fabrikalarda değil, kimi devlet işletmelerinde de

işçilerin yönetime katılması için düzenlemeler yapıldı ve daha önce sözü edilen Toplumsal Üretim Şirketleri adı altında kooperatif fabrikalar kurulması desteklendi.

Metruk fabrikalara işsiz işçiler tarafından el konularak işletilmesi daha seyrek olmak üzere L. Amerika'nın başkaca ülkelerinde de görüldü. Geçtiğimiz günlerde Finlandiya'nın kuzeyindeki Kemijarvi ilçesinde, Stor-Enzo adlı kâğıt tekelinin fabrikasının işçiler ve kasaba halkı tarafından işgal edilmesi, fabrika işgallerinin Batı Avrupa'da da sıçrayabileceğine dair bir işaret oldu. Ülkemizde ise fabrika işgalleri, özel sektörde değil devlet sektöründe, özelleştirme yoluyla işletmelerin kapatılması saldırılarına karşı mücadele içinde SEKA (iki kez, 1998 ve 2005), Beykoz Deri Kundura, Bakırköy Sümerbank, vb. örneklerle ortaya çıkmıştı. Günümüzde ekonomik krizlerin sarsıcı etkisinin daha da şiddetlenmesi nedeniyle bu yönde eğilimin daha da güçlenmesi ve dünyanın diğer bölgelerine de yayılması olası görünüyor. Kuşkusuz ki ekonomik krizler geçmişte de işçiler ve nispeten küçük patronlar için yıkıcı sonuçlara yol açıyordu. Buna rağmen işçilerin iflas etmiş fabrikalara el koyarak işletmeye devam etmesi, istisnalar hariç görülüyordu. Bundan dolayıdır ki sorun, ekonomik krizin şiddetiyle izah edilip geçirilemez. Bu olgu, doğrudan doğruya sermayenin gelişmesinin sınırlarına dayanması ve artık kendi yarattığı sınırları aşma yeteneğini yitirmesinin göstergelerinden biri olarak değerlendirilmelidir. Bugünkü koşullarda ekonomik kriz sermayenin hastalıklı, zayıf unsurlardan arınarak daha zinde hale gelmesiyle sonuçlanmıyor, tam tersine her seferinde onu giderek daha bitap ve çaresiz duruma düşürüyor. Bunun başlıca nedeni sermayenin aşırı yoğunlaşması nedeniyle kendini yeniden üretme yeteneğini giderek daha büyük ölçüde yitirmesinden kaynaklanıyor. Sermaye daha çok yeni yatırım yoluyla artı- değer üretme koşullarını geliştirmek yerine ya borsa yoluyla birikmiş artıdeğere hücum ediyor ya da hazır yatırımları satın almaya yöneliyor. Birkaç yüz uluslararası tekel, üretim ve ticaret ile para hareketleri üzerinde tam hegemonya kurmuş durumdalar. Dünyayı kendileri için bir açık pazar haline getirdiklerinden dolayı; her türden ekonomik faaliyeti denetleme olanağına sahiptirler. Böylece yalnızca kendileri sermaye güçlerine oranla daha az üretmekle kalmıyor,

devasa gövdeleri ile başkalarının da önünde engel oluyorlar. Hal böyle olunca onlarla rekabet etme şansını yitiren, onlardan daha küçük bütün sermayeler, yatırım için işlevsiz sermaye dolayısıyla "fazla sermaye" haline geliyor. Ve kaçınılmaz olarak kendi varlığını, daha büyük sermayeye katılarak, borsa spekülasyonu yoluyla el değiştirerek ya da daha büyük sermayenin üretim ya da ticaret alanında taşeronuna dönüşerek koruyabiliyor ve böylece görece bağımsız var oluşunu bütünüyle yitiriyor. Bir avuç uluslararası tekel başkalarına ürettirip başkalarına sattırarak, borsada oynayarak baştan aşağı asalak niteliğiyle dünyaya hükmediyor. Dünyanın her yerinde de burjuvazinin "varlık hakkı" daha büyük bir hızla ortadan kalkıyor. Orta burjuvazi, büyük burjuvaziye giderek daha kalın zincirlerle bağlanıyor. Küçük ve orta işletmelerin giderek daha büyük bir çoğunluğu doğrudan piyasaya değil sipariş üzerine tekellere üretim yapar hale geliyor.

Bu nedenlerden dolayıdır ki; günümüzün krizleri -mali kriz ya da fazla üretim krizi- küçük ve orta çaplı kapitalist işletmeleri, hatta büyük tekeller dışında kalanları geçmişten çok daha yaygın ve ağır biçimde tarumar etmektedir. Çünkü değinildiği gibi, bu işletmeler, çoğunlukla daha büyük kapitalist işletme ve tekellerin bağlı üreticileri konumundadırlar. Onlar genel olarak piyasaya değil özel olarak tekellerin kendilerine verdiği iş ve siparişleri yerine getirmek için üretirler. Büyük kapitalist işletmelerin küçük sipariş kısıtlamaları bile, bağlı üreticilerin bir kısmına yıkım olarak yansır. Piyasaya henüz bağımsız olarak mal sağlamaya devam edenlerse krizin daha ilk dalgasında bir kâğıt gibi savrulurlar. Bu doğaldır, çünkü öz sermaye güçleri zayıftır, önemli oranda borçlanarak tezgâhı yürütebilmektedirler. Döviz fiyatlarında dalgalanmalar ve faiz oranlarında kısa süreli yükselmeler dahi birçok firma için ölüm fermanı haline gelebilir. Bunlar daha küçük çaplı üretim yaptıkları gibi, tekellere kıyasla daha düşük kâr oranı ile çalışırlar. Hal böyle olunca bırakalım krizi, durgunluk anında bile birçok firma ayakta kalmayı başaramaz.

Dünya pazarının açık hale gelmesi nedeniyle, nispeten büyük olanlar için ihracata yönelik üretim yapmak çözümmüş gibi görünür. Pazarın bir avuç tekelin sıkı denetimi altında olması bir yana, kriz zamanı gelip çattığında bu da

kurtarmaya yetmez. Çünkü kriz öncelikle döviz fiyatları ve faiz oranları üzerinde etkide bulunur; ithalat pahalılaşır, ihracat düşer ve kredi faizlerini ödemek güçleşir. Açık ki, uluslararası tekellerin mali, sınai, ticari egemenliğinin derinleşip yaygınlaştığı günümüzde bu eğilime paralel olarak giderek büyüyen küçük ve orta çaplı fabrika ve işletme mezarlığına durmaksızın yeni çukurlar açılmaktadır.

Burada dikkat çekici nokta şudur: Rekabet sermayenin varlık biçimlerinden biridir. Doğaldır ki, sermayeye dayalı üretim tarzı var oldukça, bir kısım kapitalist sahanın dışına itilecek, çıkanlardan daha az yeni kapitalist sahaya inecek ve daha az kapitalistin elinde daha büyük miktarlarda sermaye birikecektir. Ve aynı zamanda her kriz bir kısım sermayenin değersizleşmesine, dahası bir kısmının makineler biçiminde hurdaya çıkmasına neden olacaktır. Fakat bu her halükarda iflas eden kapitalistlerin boşalttığı alanı bir başka kapitalistin doldurmasıyla sonuçlanırdı. Bugün ise durum başkadır; insanlar açken tarlalar nasıl ekilmeden duruyorsa, insanlar işsizken fabrikalar da boş tarlalar gibi işlevsiz biçimde bekliyor, fabrika bir başka kapitalist tarafından da işletilmiyor. Çünkü kapitalist oraya yatıracağı sermayenin genişletilmiş olarak yeniden üretime dönecek kadar kâr getirmeyeceğini biliyor. Sermayenin üretkenliğindeki tıkanma bir kez de bu biçimde ortaya çıkıyor.

Sermayenin üretkenliğindeki tıkanmanın bir tek anlamı vardır: Artıdeğer üretimindeki tıkanma! İflas eden fabrikalar ya da işletmeler bir başka kapitaliste satılamayacak kadar dahi değerden yoksun hale gelebiliyor. Oysa hem çalışmaya hazır işçi, hem de o birimlerde üretilecek metalara gereksinim vardır. Bir yandan sermaye fabrika halinde atıl, diğer yanda işçi işsiz halde atıl kalmaktadır. Doğal olarak fabrikalar birer mezar haline geliyor.

Fabrikalar mezar olunca o mezara patronlar değil, işçiler gömülüyor. Patronlar işçilerin alacaklarını ödemedi ama kendi mülkiyet haklarını saklı tutarak fabrikaları terk ediyor. İşçilerin ise hem ücretleri, hem diğer birikmiş hakları, hem de işleri ellerinden alınıyor. Geçim araçlarından yoksun bırakılıyor. İşte tam da bu nedenle fabrikalara el koyarak işletmek ne bir ütopyayı gerçekleştirmek ne de bu yolla kapitalizmi yıkıma sürüklemek isteğinden

doğuyor, bu tam da iş ve yaşam haklarının savunmanın ekonomik-demokratik eylem biçimlerinden biri haline geliyor. Çalışanların terk edilmiş fabrikalara ya da köylülerin işlenmeyen topraklara el koyarak işletmesi, üreticilerle üretim araçlarının kapitalist üretim tarzı altında bu lokal buluşması, zorunlu olarak ekonomik-demokratik mücadelenin bir unsuru olarak karşımıza çıkıyor. Gasp edilen haklarını geri almak ve çalışma haklarını savunmak için mücadele edecekleri patron olmadığında, işçiler için fabrikayı işletmek dışında bir çare kalmıyor. Yeni, eskinin bağrında kendini böyle zorla dayatıyor. Tabii ki fabrika işgalleri yeni değil. Ama fabrika işgalleri düne kadar esasen işçi sınıfının taleplerini duyurmak ve patronları dize getirmek için giriştiği oldukça etkili savaşımların biçimlerinden biriydi. Bu devam etse de durum bugün bazı bakımlardan değişmiştir. Kapısına kilit vurulan işletmeleri işgal etmek, ortalarda patron yokken, kendi başına bir anlam ifade etmez, haklarını korumanın tek yolu fabrikayı işgal edip işletmeye açmaktır.

Bir kez daha ifade etmek gerekir ki, sermaye bütün haşmetiyle egemenliğini perçinlese de, onun bu egemenlik koşulları altında dahi fabrikalara el koyup işletmek, onun, sermayenin o fabrikaları işletme yeteneğini giderek daha çok yitirmesi nedeniyle bir mecburiyet haline gelmiştir. Üretim araçları ile üreticilerin yeni formda, toplumsallaşmış olarak buluşmaları sermayeye dayalı üretim tarzının yıkılmasını şart koşmasına karşın, onun geçici biçimlerinden biri olan fabrikaların işçiler tarafından işletilmesi ve işçilerin fabrikaları yönetmesi güncel ekonomik-demokratik mücadelenin bir unsuru haline gelebilmektedir. Tıpkı ücretli kölelikten kurtuluşun sermayenin egemenliğini ortadan kaldırmayı gerektirmesine karşın iş ve yaşam koşullarının düzeltilmesi ve ücret artışı mücadelesiyle sermayenin egemenliğinin kısıtlanabilmesi gibi.

Alternatif Yaratmak

Elbette, terk edilmiş fabrikalara -ve tarlalara- el koymak; bunları işçilerin -ve köylülerin- yönetimi altında işletmeye yeniden açmak kapitalizmden kaynaklı sorunlara köklü alternatif çözümler olarak sunulamaz. Bir örnek vermek gerekirse; Arjantin'de el konulan fabrika sayısı 180'dir. Ve bu 180 fabrikada 10 bin kişi

çalışmaktadır. Oysa 2006 rakamlarıyla Arjantin’de yüzde 12,5 işsizlik oranına denk düşen 5.2 milyon işsiz işçi vardır. Tek başına bu örnek bile terk edilmiş fabrikalara el koyma ve bunun işsizliğe çözüm olması arasındaki saçma dengesizliği göstermeye yeter. Kaldı ki, bir müddet sonra tıpkı Arjantin’de olduğu gibi kapitalistler işletmelerini devlet zoruyla geri almak isteyeceklerdir. Sermayenin egemenliği ve onun burjuva devleti yerli yerinde durdukça bu kaçınılmazdır.

Başkaca ekonomik-demokratik talepli mücadele örneklerinde olduğu gibi işçi sınıfı siyasi iktidarı alarak sermayenin egemenliğine son vermeye yönelmedikçe elde ettiği kazanımları dahi sonsuza dek koruyamaz. Ama bu, ekonomik-demokratik mücadelenin sonuçsuz bir girişim olduğunu ileri sürerek, bu mücadeleyi önemsizleştirmek anlamına da gelmez. Nasıl ki ücret mücadelesi, iş saatlerinin düşürülmesi için savaşım sermayenin egemenliğine yönelmese de bu mücadeleyle elde edilen her kazanım, sermayenin iç çelişkilerini azdırıp onun yıkımının koşullarını daha da olgunlaştırıyorsa, fabrika-tarla işgalleri ve ardından fiili kazanımların korunması mücadelesi de aynı yönde çelişkileri keskinleştiren bir rol oynamaktadır.

Bu nedendir ki; mücadelenin ortaya çıkmış yeni biçimlerinden biri olarak olanaklı olan her yerde tıpkı ücret artışı ve çalışma saatlerinin düşürülmesi mücadelesi gibi bu mücadeleyi geliştirmek, tıpkı diğerlerinde olduğu gibi onu nihai kurtuluş yolunda bir basamak yapmak mümkün ve gereklidir. Diğer yandan, ekonomik kriz dönemlerinde işçilerin fabrikalara el koyması, kesinkes devrimci bir rol oynayacak ve kapitalizmin krizini derinleştirecektir. Örneğin, Bursa’da Cavit Çağlar’ın bir sabah ansızın lokavt ilan ederek kapıya koyduğu işçiler neden bu fabrikaya el koyarak onu işletmeye başlamasın? Ayak sesleri duyulan olası ekonomik kriz koşullarında bu türden girişimler işçi sınıfı kitlelerinin devrimci inisiyatifinin önünü açacaktır.

Bu, sorunun sadece bir yanını teşkil eder. Zira terk edilmiş fabrikaların işletilmesini ya da devlet destekli kooperatif fabrikaları sermayeye dayalı üretimin alternatifi olarak göstermek isteyenler var.

Terk edilmiş fabrikaların çalışanları tarafından

işletilmesiyle fiilen elde edilen haklar, yasal hükme kavuşturulsa dahi bu işletmelerin uluslararası tekellerin devasa sermaye gövdeleri ile her şeye hâkim oldukları koşullarda ne ölçüde ve ne sürede varlıklarını koruyabilecekleri tartışılması gereken unsurlardan birisidir.

Hammadde, kredi ve pazar hakimiyeti tekellerin elindeyken, onlara rağmen üretim ve ticaret ancak bir yere kadar mümkündür! Kriz dönemlerinde tekeller için sıradan bir dalga dahi küçükler için tsunami anlamına gelir. En önce en aşağıdakiler dalgaya kapılır. Önceki burjuva sahiplerinin fabrikaları terk etmesinin nedeni israfçılıkları ya da beceriksizlikleri değil, vahşi kapitalist rekabete uyum sağlama güç ve yeterlilikte sermaye ve olanaklara sahip olmamalarından gelir. Fabrikayı tek bir kapitalist ya da kapitalist topluluk yerine işçiler kolektif işlettiğinde tasarruf düzeyi yükseleceğinden, sermayenin daha etkin kullanımı mümkün olabilir. Kolektif beceri ve etkinlik üretim düzeyini ve kalitesini artırabilir. Avantajlarına rağmen bu tekellerle rekabet gücü yaratmaya ve vahşi kapitalist rekabet cangılında ayakta kalmaya yetmez. Sonuçta kapitalist pazara üretim yapılmaktadır. Fabrikaların işçilerin kolektif yönetiminde olması, üretimin kapitalist yasalardan azade olmasına yol açmaz. İşletmenin tüm işçilerin kolektif yönetiminde olması, onu kapitalist işletme olmaktan çıkarmaz. Kaçınılmaz olarak bu işletmeler de kâr elde etmek amacıyla üretim yapacak; ortalama kâr oranı ve kârların düşme yasasına tabi olacak; kar oranındaki düşmeyi telafi etmek için kâr kitlesini artırmaya yönelecek; bunun için ya makinelerini yenileyerek -ki bu, bunu gerçekleştirebilecek düzeyde sermaye birikimi gerektirir- emeğin üretkenliğini artıracak ya da daha az işçiyle üretim yaparak onları daha çok ve daha düşük ücretle çalıştıracaktır. Başka türlü ayakta kalması söz konusu olamaz. Onun sermayesi de, kapitalist üretim biçimi koşulları altında, diğer bütün sermayeler gibi ancak genişletilmiş yeniden üretimle varlığını koruyabilir. Tekelci rekabet şartlarında küçük ve orta boy işletmelerin direnme şansı ancak belirli -ve giderek kısılan- bir süre için mümkündür. Ya kredi borçlarını ödeyemedikleri için bankalara yem olacaklar; ya mali olarak daha güçlü bir kapitalistin himayesine sığınacaklar; ya da kapıya kilit vuracaklardır. Gerçi Arjantin’deki işgal edilmiş fabrika kooperatifleri örneğinde,

fabrikaların bulunduğu mahallelerin ve kentlerin halkı, bu fabrikaların ürünlerini satın alma yönünde bir tercih geliştirerek bir dayanışma ağı örmeye, bu yoldan işletmeleri ayakta tutmaya çalıştılar. Bu eylem biçimi, işletmelerin ayakta kalmasına bir süre için yardımcı da oldu. Ancak bu kötü kaderden sonsuza dek kaçınmak olanaksızdır. Kaldı ki, bu türden kimi fabrikalar tüketim malları değil, ara mal üretmektedir.

Aynı çıkmazla devlet işletmeleri yönetimine işçilerin ortak edilmesi sürecinde de karşılaşılıyor. Örneğin Venezuela'da ALCASA (alüminyum şirketi) ve elektrik dağıtım firması (CADELA) dışında durumun hiç de iç açıcı olmadığı belirtiliyor.(8) Kapitalist pazara kâr amacıyla ürün veren bir işletmenin, ne denli kolektif olursa olsun yönetsel hiyerarşisinin bu burjuva mantalitesinin sonsuza dek dışında kalmasını beklemek hayalciliktir.

Nasıl ki işçilerin terk edilmiş bir kısım fabrikalara el koyarak işletmesi o fabrikalardaki üretimi kapitalist olmaktan çıkarmıyorsa, kapitalist üretimin egemen olduğu koşullarda devlet işletmelerinin işçiler tarafından yönetilmesi de bu işletmeleri kapitalist olmaktan çıkarmaz. Nihayetinde bunlar kapitalist devlet işletmeleridir ya da devlet kapitalizminin karakteristik özelliklerini taşırlar.

Devlet şirketlerinin özelleştirilmesi salt karlı devlet şirketlerinin sermayeye peşkeş çekilmesi niyetiyle izah edilemez. Özelleştirmenin sermayenin yeni değerlendirme alanları arayışına yanıt verdiği doğrudur ama aynı zamanda devlet işletmelerinin eski yapılanmalarını koruyarak ayakta kalma şanslarını tükenmesinden de kaynaklanır. Bu nedenledir ki, kimi devlet şirketleri özelleştirmek yerine kapatılmıştır.

Üretimin, çalışmanın ve ücretlerin esnekleştiği kuralsız çalışmanın kural haline geldiği bir ortamda kapitalist devlet işletmelerinin eski biçimlerini koruyarak, sermaye yararına varlıklarını sürdürmeleri mümkün değildir. Bu nedenledir ki; özelleştirme bir yandan sermayeye yeni değerlendirme alanları yaratmayı amaçlarken diğer yandan işçilerin birliğini, örgütlülüğünü parçalamayı ve kazanımlarını gasp etmeye yöneliktir. Kaldı ki, bu işletmelerin yönetim kademelerinin birer kayırma ve arpalık konusu haline gelmesi kapitalist üretim koşulları altında kaçınılmazdır. Bunlar toplumsal yarar amacıyla değil, devlet eliyle kapitalist meta üretimi için

kurulmuşlardır. Kapitalist rekabetin unsurlarından biridirler ve tam da bu rekabete uygun konumlanmak zorundadırlar. Bugünde özelleştirmek yerine kapitalist rekabete uyumlu hale getirilmiş devlet şirketleri devasa karlar elde etmektedirler. Bu doğaldır; devleti arkalayarak uluslararası bir güç haline gelmektedirler.

Devlet işletmelerinin yönetimine işçi konseylerinin ortak olması, hatta bütünüyle işçi konseyleri tarafından yönetilmesi sermayenin egemenliği altında onların kapitalist niteliklerinde özsel bir değişiklik yaratmaz. Kapitalist pazar ve kar amacıyla üretim yapıldığı müddetçe işçilerin üretimi yönetmesi ve denetlemesi üretim araçları sahipliğine toplumsal bir karakter kazandırmaz. Olsa olsa kolektif işçiyi o fabrika bazında aynı zamanda kolektif kapitalist yapar. Çünkü onlar toplumsal yarar için kullanım değeri değil kâr elde etmek için kapitalist meta üretmektedirler. Daha önce de belirtildiği üzere her işletme gibi bunlar da kapitalist üretim yasalarına tabidir. İşçiler ne denli bilinçli, ideolojik-politik donanımları ne denli yüksek olursa olsun bu gerçek değişmez. Ve yine kaçınılmaz olarak işletme yöneticileri arasında burjuva ilişki biçimleri şu ya da bu oranda sirayet eder; rüşvet, kayırma, zimmette geçirme gibi yozlaşma belirtileri, gizli bir hiyerarşi ile birlikte ortaya çıkar. Nihayet Venezuela'da da görülen budur.

Hangi Kapsamda Ele Alınmalı?

Sözü edilen gerçekliklerden yola çıkarak terk edilmiş fabrikalara el koymak ya da devlet işletme yönetimlerine kolektif işçi birimlerini katmak iki açıdan ele alınmalıdır. Yaşamsal ekonomik-demokratik talepler kapsamında ve kapitalist krizin derinleştirilmesi için güçlü devrimci basamak olarak ele almak bunlardan ilkidir. Kapitalistler fabrikaları terk etmiştir ve işsiz işçilerin işe ihtiyaçları vardır. Devlet işletmelerinin yönetsel denetimi ise kaynakların bir ölçüde de olsa çarçur edilmesini önlenebilir ve halk yararına bir kısım eğitim ve sağlık hizmetleri için kullanılabilir. Bunlar güncel yaşamsal taleplerdir. Kapitalist sınıfa ve kapitalist devlete karşı ekonomik-demokratik mücadele kapsamındadır. Sömürüyü ortadan kaldırmaz ama belli bir düzeyde sınırlar. Tıpkı ücret artışı ve çalışma saatlerinin düşürülmesi gibi bu da kapitalistlerin kârlarını ve devlet

bürokratlarının kazançlarını azalttığı ölçüde çelişkileri keskinleştirir.

Bununla birlikte; gerek terk edilmiş fabrikalara el koyarak kolektif yönetim altında işletmeye açmanın, gerekse devlet işletmelerinin işçi kolektiflerince yönetsel denetiminin, işçilerin yönetmeyi öğrenmesi, bireysel kapitalistlerin gereksizliğinin açığa çıkarılması, kaynakların halk yararına kullanılabilmesinin görülmesi bakımlarından ideolojik-politik önemi de göz ardı edilemez. “Patronsuz fabrika”ların propaganda değeri de vardır.

Bunlara karşın, bunu temelli bir çözüm, kapitalizm içinde kapitalizme alternatif olarak sunmak, işçi sınıfı davasına vurulmuş büyük bir darbe olacaktır.

Venezuela pratiğinde öne sürüldüğü gibi “çözüm; işçi konseylerinin tüm işletmelerde sadece idarenin işlerini daha fazla üslenmeleri için değil, aynı zamanda kamusal ihtiyaçlara yanıt verebilecek biçimde yetkilendirebilecekleri yönünde” (9) ilerletilmesiyle gerçekleştirilemez. Ne denli halkçı, ilerici, adil bir hükümet yönetiminde olursa olsun, işçi konseyleri ve komünler ne denli yaygın olursa olsun, üretim araçları üzerinde kapitalist mülkiyet devam ediyorsa, kapitalist meta üretimi egemenliğini koruyorsa sorunlara köklü çözümler üretmek mümkün olmaz. Devrimci bir iktidar altında dahi üretimin denetlenmesine ancak geçici bir önlem olarak başvurulabilir. Kaynakların halk yararına etkin kullanımı bir müddet sürdürülebilir, ama sonunda, kapitalizmin vahşi yasaları galebe çalar. Ya da tersi yönde kapitalizmin kökünü kurutmak gerekir.

Küçük ve orta işletme sayılarını artırmak suretiyle, bunlar ne denli kolektif işçi yönetiminde ve halkçı amaçlarla işletilirse işletilsin, bunlara dayanarak halk yararına ileri bir ekonomik temel inşa edilemez ve güvencelenemez. İleriye doğru hareket, işletmeleri bölmekte, küçük ve orta işletmeleri çoğaltmakta değil, tam aksi yönde, olabildiğince daha büyük birlikler kurmaktan geçer. Bunun kapitalist yolu giderek büyüyen tekelleşme yoluyla milyonlarca insanın hayat hakkının ortadan kalkması, küçük ve orta mülkiyetin çöküşü, büyük sefalet ve acılarla birlikte dünyanın insanların canlı canlı gömüldüğü bir mezarlığa dönüştürülmesidir, ya da cehennemin dünyasallaşmasıdır. Sosyalist yol ise kapitalist

özel mülkiyetin yok edilerek üretim araçlarının tam toplumsallaşması yönünde adım atmaktan geçer. Üretim araçları üzerindeki mülkiyetin her biçimi kalkar ama küçük bir azınlığın elinde toplanması için değil, tüm toplumun zenginliği haline getirilmesi için. “Komünal ihtiyaçlara yanıt verebilecek” ekonomi ancak gelişkin bir teknik temel üzerinde inşa edilebilir. Bu da savunulduğu üzere komünal işletme sayılarını artırarak değil, gelişkin teknik temel üzerinde merkezileşme yolundan başarılabilir. Bunun bir çırpıda gerçekleşmeyeceği aşikâr. Fakat bu, kapitalist temele dokunmadan, komünler kurmak ve komünler arası değiş-tokuş örgütlemek yolundan hiç başarılmaz. Belirli sınırlar içinde kapitalist temeli ortadan kaldırdığımızı varsaysak bile eğer bunu birbirinden görece bağımsız komünler inşa ederek ve bunlar arasında trampa (ürün değiş tokuşu) organizasyonu yaparak başardığımızı iddia ediyorsanız bu yalnızca insanlığı birkaç binyıl geriye götürmek anlamına gelir. Sonuçta bütün meta ticareti basit trampadan doğar.

Stalin’in belirttiği gibi “Herkes bedava ekmek sağladığımız gün” sosyalist ekonomi yolunda elle tutulur ilk başarı elde edilmiş olacak. Sosyalizm küçük meta üretimi ve ticaretine geri dönüş değil, gelişkin sanayi temeli üzerinde metasızlaştırmanın başarılması demektir.

İlerleme üretim araçlarının komünler arasında paylaşımı ile değil daha yüksek bir merkezileşmenin ürünü olan toplumsallaşmayla birlikte gerçekleştirilebilir. İşçilerin sürece etkin katılımı ancak bu temel üzerinde daha ileri bir düzenin inşasını hızlandırabilir. Sermayenin egemenliği altında devletleşme kendi başına buna hizmet etmez. Kapitalist üretim ilişkileri varlığını koruyorsa, yani kapitalist pazara dönük kâr için üretim yapıyorsa devletleştirme, kapitalist devletleştirmeden, devlet kapitalizminin etki alanının genişletilmesinden öte bir anlama gelmez.

Lebowitz bu gerçekliği görmüyor ve şöyle diyor; “Tüccar sermayesi ve tefeci sermaye, sermayenin üretim sürecini işgal etmesinin ötesinde bir sosyal ilişki olarak ortaya çıktılar. O halde öz bilinçli kolektif işçiler (yani kendi birliklerinin bilincinde olan üreticiler) neden üretim alanına hükmedecek bir sosyal ilişki olarak ortaya çıkmazlar?”

Birçok yanlış peş peşe sıralanmış. Tüccar

sermayesinin de, tefeci sermayenin de birer sosyal ilişki olarak ortaya çıktıkları doğrudur. Peki, hangi temel üzerinde? Açık ki ona bu temeli veren meta değiş tokuşudur. Bireysel üreticilerin metalarını birbirlerine ulaştırmalarına hizmet edecek araçların bir ihtiyaç olarak kendini dayatması temelinde gelişen bir sosyal ilişkidir bu. Sermaye üretimi ise başka bir şeydir. Emek gücü ile üretim aracı birbirinden ayrışır. Üretim araçlarına sahip kapitalist ile ondan yoksun, emek gücünü satarak geçinmek dışında şansı olmayan işçi ortaya çıkar. Kapitalist bireydir ama ne işçi bireydir ne de ortaya çıkan ürün bireysel. Birçok işçinin emeği tek bir üründe somutlaşır. Kolektif işçi ve toplumsal ürün böyle meydana gelir. İşgücü metalaşır. Üretim araçlarına sahip olan kapitalist, işçiyi kendi lehine ne kadar çok çalıştırır o kadar zengin olur, çünkü onun zenginliği fazla emek-zamanı birikiminden gelir. Kapitalist işçiden zorla çekip aldığı, ya da çaldığı emek-zamanlarını işçinin karşısına sermaye olarak diker. İşçi kendi fazla emek-zamanı tarafından kiralananmış olur. Kapitalist mülk edinme biçimi nedeniyledir ki, işçi kendi ürünü olan üretim araçlarının nesnesi haline getirilerek, kendi emeğine yabancılaştırılır.

Sermaye düzeninde sosyal ilişki bu temel üzerinde şekillenir. Kapitalizm öncesi tüccar-tefeciler sermayenin sermaye üretimine evrilmesi eşyanın tabiatına uygundur, tıpkı trampadan ticaretin doğması gibi. Bunlar meta dolaşımının farklı tarihsel aşamaları olarak birbirlerini önceler ya da koşullar.

Temel üretim araçları ve finans kaynakları kapitalist sınıfın elindeyken bir kısım küçük ve orta üretim komünleri kurarak, bunlar arasında ürün değişimine dayalı bir organizasyon yapabilirsiniz. Fakat bu temel üzerinde geliştirilecek sosyal ilişkilerin bütün toplumu değiştirecek güce ulaşması söz konusu olamaz. Egemen üretim biçimi neyse toplumun egemen sosyal ilişkileri de odur. Nasıl kapitalist üretimin egemenliği altında olmakla birlikte kapitalizmin henüz sirayet etmediği köylerdeki kapalı, küçük ekonomi kapitalizmin oralara ulaşmasıyla dağılıyorsa bu da öyledir. Bu kıyaslama yine de eksiktir, çünkü kapitalist şehirde, onun bağrında komünal üretim birimleri kurarak, burada geliştirilen sosyal ilişkilerle kapitalizmi yavaş yavaş ortadan kaldıracamızdan söz

ediyorsunuz. Kullandığınız üretim araçları, hammadde, enerji kapitalist tekellerin mülkiyetindeyken ya da bunlar meta niteliğini koruyorken, nasıl olacak da siz meta olmayan ürün üreteceksiniz?! Onların üretim araçlarını, hammaddelerini kullanmayacağınızı belirteceksiniz; nasıl ve ne üreteceksiniz? Bugün kredi kullanmadan üretim döngüsünü sağlamak küçük ve orta üreticiler için dahi çok zordur. Kredi demek faiz demek. Kredi kullanarak meta olmayan üretimi nasıl başaracaksınız? Diyelim ki ilerici-halkçı bir yönetim var ve size kredi sağlıyor hem de hiç faizsiz. Ne değişir? Faizsiz de olsa krediyi geri ödemek için piyasaya üretim yapmak zorundasınız. Nereden bakarsanız bakın çıkışsız bir durumdur bu. Ne kadar gayret edilirse edilsin Prudoncu küçük burjuva sosyalizmi ile yeni bir dünya inşa edemezsiniz.

Temel üretim araçlarından başlamak üzere tüm üretim araçlarının tam toplumsallaşması yolundan yeni bir dünyaya ulaşılabilir. Sorunun ikinci yönü budur.

Dipnotlar

*İşçi karşılığı ödenmeyen fazla emek-zamanı ile kapitalist için üretiyor, kapitalist bireysel tüketimi için ayırdığı miktarın dışındaki artığı sermayeye dönüştürerek yeniden emek gücü kiralyordu. Böylelikle işçi kendi ürettiği fazla emek zamanı tarafından kiralananmış oluyordu. Sermaye daha çok kar elde etmek için aynı işi daha az işçi ile daha düşük ücretle, işçiyi daha çok çalıştırarak yapmak istiyordu. Kuşkusuz bu sömürünün derecesini yükseltmek demektir. Ama bunun bir sınırı vardı. Nihayet işçi kendisini ve ailesini geçindirebilecek düzeyde bir ücret alamadığında ne kendisini yeniden üretmesi mümkündü, ne de soyunu devam ettirerek kapitalist için gelecekteki yeni işçiler üretmesi. İşgünü de ne denli uzatılırsa uzatılsın; sonunda bir sınırı vardı. Bu nedenden ki, kapitalist gelişmeye paralel ve kapitalist rekabetin sonucu olarak üretim araçlarını geliştirilmesi; bu yolla emeğin üretkenliğinin artırılması yoluyla nisbi artıdeğer elde etmek, mutlak artıdeğerin kısıtlayıcı sınırlarını aşarak sömürü derecesini yükseltmenin temel yöntemi oldu. İşçi kendisi için daha az ve patron için daha çok çalışmış olacaktı. Ama ortada bir sorun vardı. Emeğin üretkenliğinin yükselmesi bir metanın üretilmesi için gerekli emeğin azalması anlamına geliyordu.

Bunun anlamı; o metanın toplam değerini oluşturan değişmeyen sermaye (üretim araçları vb.) ve emek gücünün kattığı değer toplamı bileşiminde, değişmeyen sermaye kısmının giderek büyümesiydi. Hâlbuki patronun bütün karı ikinci kısımdan geliyordu. Çünkü birinci kısımdaki giderler olduğu gibi ürüne geçiyordu; şu kadarı makinenin yıpranma payı, şu kadarı hammadde, şu kadarı elektrik, su vb. gider gibi. İkinci kısımda ise, ürüne katılan emek gücünün değerinin bir kısmını patron işçiye ücret olarak ödemişti. Geriye kalana el koyacaktı. İşte çıkmaz sokak. Patron sömürüyü daha çok artırmak için emeğin üretkenliğin -üretim araçlarını- daha çok geliştirmeye yöneliyor. Ama bu durum ürün başına elde ettiği artık zamanı düşürüyor. Ama kapitalist için gözyaşı dökmeye gerek yok(!) O ürün başına daha az kar eder hale geliyor, buna karşın üretim artışıyla ürünün sayısı çoğaldığı

için patronun yatırdığı sermayeye oranla elde ettiği kâr düşse de kâr kitlesi artmış oluyor. Elbette bu daha az üretken üretim araçları ile üretim yapan sermayeleri rekabet sahasının dışına itilmesi demek. Bu da giderek daha az kapitalistin elinde daha büyük sermayenin birikimi, yani tekelleşme anlamına geliyor.

Dipnotlar:

- 1- M. Trigona, Arjantin'de işçilerin iktidarı çalışma kültürünü yeniden keşfetmek, M. Review (Türkçe), s. 16
- 2- M. Lebowitz, Venezuela: Kötü Latin Amerika Solunun İyi Bir Örneği, agd.
- 3- K. Marx, Kapital III, s. 226
- 4- K. Marx, age. s. 389
- 5- K. Marx, age. s. 340
- 6- K. Marx, age. s. 390
- 7- Konuya dair bilgiler Trigona'nın aynı adlı makalesinden alınmıştır.

Kürt Sorununa Emekçi Çözüm Bildirgesi

16 Mart 2008 İstanbul - 21 Mart 2008 Diyarbakır

Ezilenlerin Sosyalist Platformu tarafından ilan edilen bu bildirme, 16 Mart'ta İstanbul'da başlayan ve 21 Mart'ta Diyarbakır'da son bulan "Emekçi Çözüm Yürüyüşü"nde okundu. Kürt sorununa emekçiler cephesinden devrimci müdahale çabasının bir belgesi olarak okurlarımızla paylaşıyoruz.

Kürt ulusal sorununda devletin 85 yıllık politikaları iflas etti. Süregelen, uygulanan yöntem ve politikalarla sorunu çözemeyeceği gerçeği devlet nezdinde bile açığa çıkıyor. Aczin ifadesi olarak tırmandırıldığı saldırganlığına, geliştirdiği yaygın, alabildiğine yoğun baskı ve teröre karşın, devlet kendini "çözüm" adına yapageldiklerinden daha farklı şeyler yapmak zorunda hissediyor. Kürt ulusal sorunu kendini, çok yakıcı ve ertelenemez biçimde dayatıyor; hemen "bir çözüm" istiyor!

Son "sınırötesi harekât" bu iflasın en yakın, çarpıcı ve açık kanıtı oldu. AKP Hükümeti'nin ve generallerin bu harekâtı 25. kez çözümsüzlük ve hezimet getirdi. Yıllardır söylene geldiği üzere; "sınırötesi"nin çözüm olmadığı, bir kez daha, bizzat ordunun kendi 'eylem' ile kanıtlanmış oldu.

Devletin resmi çözümsüzlük politikasının iflas ettiği koşullarda, ABD emperyalizminin inisiyatif olarak geliştirdiği "çözüm" paketinden de bir iki güdük kültürel düzenleme ile Kürt yoksullarını ekonomik araçlarla satın alma çabası dışında bir şey çıkmadı. Bu planı Başbakan Erdoğan'ın öncelikle Amerikan gazetelerine açıklaması anlamlıdır.

Emperyalistler için halkların hakları yoktur. Sadece tekellerin çıkarları vardır. Bu yüzden her

kim Kürt sorununun Brüksel'de, Washington'da çözüleceğini iddia ediyorsa, ya politik bir körlük içindedir, ya da emperyalizmin hizmetindeki bir demagogdur.

TÜSİAD'ın temsil ettiği Türk burjuvazisinin de Kürt sorununa yaklaşımının çerçevesi; mevcut ulusal boyunduruk ve sömürü düzeninin sürgit devamıdır. "Bireysel hak" düzeyine indirgenmiş bazı kültürel haklar Kürt sorununun derin tarihsel-sosyal gerçekliği karşısında hiçbir anlam ifade etmez. Onlar, bizzat Kürt halkının omzundaki ulusal-sömürgeci boyunduruktan nasiplenmektedir. TÜSİAD'ın amacı, Kürt halk mücadelesini tasfiye ederek, bölgenin zengin doğal ve insani kaynaklarını rahatça sömürebileceği ve emperyalistlere pazarlayabileceği "politik istikrar" ortamını yaratmaktır.

Sorunu bölgenin "azgelişmişliğine" bağlayan tüm ikiyüzlü burjuva çevreler, bunda kendi suçlarının bir örtüsünü aramaktadır. Yeraltı ve yerüstü kaynakları bakımından, yaşadığımız toprakların en zengin kısmını oluşturan bu bölgenin, bu kaynakların yağmalanması sonucunda nasıl korkunç bir sefaletle mahkûm edildiğini gizlemeye çalışıyorlar. Aynı çevrelerin, yoksulluk, işsizlik ve açlık içindeki Kürt halkını makarna ve kömürle aldatabileceklerini sanmaları trajiktir. Kürt halkı

sadaka değil özgürlük istiyor. Bu yoksunluğun altında yatan toplumsal ve siyasal koşulların değişmesi için 7'den 70'e mücadele yürütüyor.

Kürt sorununa ne mevcut devlet politikaları, ne TÜSİAD, ne ABD-AB emperyalistleri çözüm getiremez. Bunlar sorunun parçasıdır.

Biz hem “askeri çözüm” denilen terörist baskı siyasetinin, hem de “sivil-siyasi çözüm” denilen içi boş burjuva ve emperyalist çözüm programlarının karşısındayız. Emekçi çözümden yanayız. Bu sorun, bu topraklarda ve emekçilerce çözülecektir.

ESP, bunun için İstanbul'la Diyarbakır'ı barış, özgürlük ve eşitlik için birleşmeye çağırıyor.

Kürt Sorununun Kapsamı

Kürt sorunu; Kürt ulusunun ve üzerinde yaşadığı Kürdistan coğrafyasının dörde bölünmüş, paylaşılmış, doğal ve insani kaynakları yağmalanmış, ulusal varlığı, dili ve kültürü inkâr edilerek boyunduruk altına alınmış olmasından kaynaklanmaktadır. Ulusal bir sorundur. Kürt ulusu, dünyanın diğer uluslarının sahip olduğu hakların tümünden yoksun kalmış, ulus olduğu bile inkâr edilmiştir. Yaşadığı tüm devletlerde asimilasyona maruz bırakılmıştır. Anadilinde eğitim yapması engellenmiş, kültürü üzerinde türlü baskılar kurulmuştur.

Kürt ulusu 20. yüzyıl boyunca, İran, Irak-İngiltere, Suriye-Fransa ve Türkiye devletlerine karşı isyan etmiş, ulusal varlığını ve haklarını olanaklı tüm yol ve yöntemlerle savunmuştur. Bu savaşında emperyalizm her zaman gerici bölge devletlerinin yanında olmuştur. Zaten 1950'lere kadar Suriye Fransız, Irak da İngiltere egemenliğindeydi.

Savaş Siyasetine Son

Bugün artık Kürt halkı, ulusal varlığını reddedilemez biçimde dayatmaktadır. Türk burjuvazisi, eski yöntemlerle egemenliğini sürdürememektedir. Sayısız yok etme, ezme operasyonları artık hiçbir sonuç vermemekte, Kürt halkının mücadelesi ve direnişi karşısında hükmünü yitirmektedir.

Büyükanıt'lar, Erdoğan'lar, Baykal'lar, Bahçeli'ler yoksul halk evlatlarını dağlara, ölüme yolluyorlar. Bir tane zengin, bürokratin, milletvekilinin çocuğu gitmiyor çatışmalara.

Kendi çocuklarını Amerika'da okutan, savaştan uzak tutan Başbakan Erdoğan, halk çocukları üzerinden “Bedeli neyse öderiz”, “Askerlik yan gelip yatma yeri değildir” diye ahkâm kesiyor. Kendi savaşlarının bedelini emekçi Türk halkına ödetiyorlar. Bu haksız, kirli savaşın hem can bedeli, hem ekonomik yükü Türk ve Kürt emekçi halklarımızın omuzlarındadır. Cepheden gelen ölüm haberleri anaların yüreğine acı düşürürken, savaş zamları mutfaklara yangın düşürmektedir.

Savaş cephesi, savaşı sorgulayan hiçbir sese tahammül edemiyor. “Ölüm değil, çözüm” diyen Bülent Ersoy için siyasi linç kampanyası başlattılar. Savaş politikasına sorgusuz itaat etmeyi reddederek “Vatan sağ olsun demiyorum” itirazını dile getiren asker annelerini tehditle susturdular.

Savaş cephesi, ölüme yolladıkları yoksul halk çocuklarının ardından timsah gözyaşları döküyor. Oysa onlar için “en büyük asker ölü asker”dir. Dağlıca'daki çatışmada bunu açıkça sergilediler. Esir düşen askerleri “hain” saydılar, hapse tıktılar. “Sağ kurtulduğuna sevinemedik” dediler.

Bu karanlığı dağıtacak güç, Türk halkıdır. Türk emekçileri, savaş çığırtkanlarına, yoksul halk gençliğini kendi kirli hesapları için ölüme gönderenlere karşı sesini yükseltmelidir.

Söz Sırası Türk Halkında

Kürt sorununda herkes konuştu. ABD, AB konuştu. Türk burjuvazisi, generalleri konuştu. Kürt halkı zaten direnişiyile konuşuyor. Türk halkımızın geniş kesimleri ise henüz suskun. Kendi sesiyle konuşmuyor. Kürt sorununda tavrını ortaya koyan henüz sadece Türk halkının devrimci, sosyalist kesimleri. Bu savaştan, kirli oyunlardan rahatsız olan milyonlarca Türk emekçisi henüz sesini yükseltmedi!

Oysa bu savaşa karşı muazzam bir sorgulamanın başladığını görüyoruz. Resmi klişeler artık sorgulanıyor. Halkı ikna etmiyor.

Kürt sorununun gerçek muhatabı Türk halkıdır. “Halklara barış” demek için Türk halkı bu kirli savaşa karşı durmalıdır.

Türk halkı bir çözüm gücü olarak ortaya çıkmadıkça, kirli savaş baronları Türk halkının bilincini zincire vuruyor. Irkçılıkla, şovenizmle zehirliyor. Devlet, Türk halkını inkâr ve imha

politikasına dâhil ediyor. Bu, halklarımız arasındaki güven bağlarını da zedeliyor.

Tutarlı Demokratlık

Kürt halkı, “Barış ve özgürlük” talebini kendi dilinde ortaya koyuyor. Bu topraklarda, kendi ulusal kimliğiyle, ezilmeden, özgürce yaşamak istiyor. Türk halkı, Kürt halkının barış elini tutmalıdır. Burjuvazinin, hükümetin, generallerin savaş elini bırakmalıdır. Apoletlerin gölgesinden çıkmalıdır.

Kürt sorununda özneleşmelidir.

Barış için özgürlük, kardeşlik için eşitlik gerekir.

Özgürlüğün olmadığı bir barış, köleci barıştır. Biz, “barış”tan Kürt halk mücadelesinin tasfiye edilmesini, Kürt sorununun varlığından dolayı dağlara çıkan gençlerin katledilmesini anlayanların karşısındayız. Bu ancak geçici bir mezarlık sessizliği olabilir. Sonra, bir kez daha Kürt halkının isyanı başlar. Biz, adil, onurlu, demokratik bir barıştan yanayız.

Eşitliğin olmadığı bir kardeşlik sahtedir. Kardeşler eşittir! Biz “kardeşlik”ten Kürt ulusunun adaletsizliğe-zulme uysalca boyun eğmesini anlayanların karşısındayız. Ancak tam ulusal hak eşitliği, kardeşliği sağlayabilir.

Tutarlı demokratlık, emekçi çözümün anahtarıdır. Türk halkı, kendisi sahip olduğu ulusal hakları Kürt halkı için de istemelidir. Tüm uluslar eşittir, eşit haklara sahip olmalıdır.

İki ulus gerçeğini reddetmekte burjuvazinin çıkarı vardır. Çünkü burjuvazi böylece Kürt ulusunu ezdiğini gizlemektedir. Türk emekçilerinin, Kürt kardeşlerinin ulusal kimliğini tanımakla kaybedeceği hiçbir şey yoktur. Ama bu yoldan Türk ve Kürt emekçilerinin sınıf kardeşliğini yaratacağıdır. Ezen ve ezilen ulustan emekçiler arasında güven bağları bu yoldan geliştirilebilir.

Biz, Kürt halkının demokratik haklarını istediğimizde, Başbakan Erdoğan; “ya Çerkesler, Araplar, Lazlar da isterse?” diye soruyor. Kürt halkından başlayan uyanışın, tüm ulusal topluluklara yayılmasından, “tek dil, tek millet, tek kültür” prangasını tümüyle yok etmesinden korkuyor. Korkusu gerçek olsun! Çünkü her halkın kültürü bir çiçektir. Anadolu coğrafyasını bir halklar bahçesine çevirecek olan bu anlayıştır. Anadolu bir halklar mozağıdır. Bu

mozaığı betonlamak insanlık suçudur.

Türk halkının ulusal sorunla yüzleşmesi, demokratik aydınlanması demektir. Türk halkını şovenizmin zincirlerinden özgürleştirecektir. Bir başka ulusu ezen ulusun işçi sınıfı ve emekçileri de özgür olamaz.

Kürt ulusal varlığını ve haklarını inkâr eden devlet düzeni, Türk emekçilerini de faşist bir baskı rejimiyle eziyor. İşçilerin, köylülerin, kent yoksullarının hak arama mücadeleleri zorbalıkla bastırılıyor. İşten atılan, evi başına yıkılan, sosyal güvencesi-sağlık hakkı yok edilen Türk emekçisini sömüren güçle, Kürt halkını ezen güç aynıdır. Sınıfsal sömürü de ulusal sömürü de tekelci Türk burjuvazisi tarafından gerçekleştirilmekte, onun yumruğu olan devlet tarafından güvencelenmektedir.

Kürt halkı gibi, Türk işçi-emekçilerinin de politik özgürlüğe ekmek gibi, su gibi ihtiyacı var. Kürt sorununun emekçi çözümü, her iki halkın faşizme karşı özgürlük mücadelesinin ortaklaşması demektir.

Türk ve Kürt halklarımızı düşmanlaştırmaya, boğazlaştırmaya çalışan, Kürt halkını “sözde vatandaş” sayan faşist devlet siyasetinin karşısında Türk halkı, kardeşlikten, barıştan, özgürlükten yana taraf olmalıdır. Militarizme, sömürgecilğe, savaşa karşı çıkmalıdır.

İrkçı çakalların ulumasını bastırarak olan, Türk halkının “Barış” sloganını yükseltmesi olacaktır.

Emekçi Çözümün Ufku: Emekçi Halklar Federasyonu

Türk burjuvazisinin Kürt ulusu üzerindeki egemenliği, emperyalist dünya düzeninin bir parçasıdır. Emperyalistlerin onayına ve inayetine bağlıdır. Emperyalizmin rızasını almadan sürdürülemez. Bu nedenle Kürt ulusu üzerindeki siyasi ve ekonomik boyunduruğun sürdürülmesi, Türkiye’yi emperyalizme bağlayan en önemli zincirlerden birisidir. Son sınırötesi saldırı, bunu açık biçimde ispatlamıştır. Türk burjuvazisi, Kürt ulusu üzerindeki boyunduruğu sürdürmek için emperyalizme sürekli diyet ödemiş, sınırsız tavizler vermiştir. Türk halkının emperyalizmin boyunduruğundan kurtulması ile Kürt halkının ulusal kurtuluşu arasında tam bir örtüşme vardır.

Kürt halkını ezmek-yok etmek-katletmek için rıza alamadıklarından dolayı emperyalistlere

öfkelenen ırkçı-şovenler asla antiemperyalist değillerdir. Tam tersine. Kasaplık için onay aldıklarında efendilerinin ayaklarına kapanacak denli işbirlikçi, uşaktırlar.

Gerçek antiemperyalistler, Türkiye üzerindeki emperyalist Amerikan boyunduruğuna karşı durdukları gibi, Kürt halkının sırtındaki Türk burjuvazisinin boyunduruğuna da karşı durmalıdır.

Ancak Türk ve Kürt halklarının özgür, gönüllü birliğine dayanan bir emekçi halklar federasyonu emperyalizmin karşısında durabilir. Bu, Kürt ulusunun kaderini tayin hakkının, ayrılma ve devlet kurma hakkı da dâhil olmak üzere, koşulsuz tanınmasını gerektirir.

Ayrılma hakkının olmadığı bir birlik gönüllü değil zorunlu birliktir. Köleci bir birliktir. Boşanma hakkının olmadığı bir evliliğe benzer.

Kürt sorununda emekçi çözümün ufku, Türk ve Kürt uluslarından emekçilerin birlikte kuracağı, Laz, Çingene, Abhaz, Gürcü, Çerkez, Arap, Ermeni, Rum ve diğer ulusal toplulukların da kendi kimliğiyle yer alacağı İşçi-Emekçi Cumhuriyetleri Federasyonudur. Aynı model tüm bölgemiz için geçerlidir. Tek bir büyük aile oluşturan Ortadoğu, Balkanlar, Kafkasya halkları, demokratik ve sosyalist federasyonlar içinde birleşmelidir. ABD'nin Büyük Ortadoğu Projesine karşı halkların alternatifini demokratik ve sosyalist federasyonlardır. Halklarımızın eşit ulusal haklar temelinde birliğini ancak sosyalizm sağlayabilir. Burjuvazinin iktidarı devrilmeden ulusal soruna köklü ve kalıcı bir çözüm getirilemez. Kapitalizm, sonu gelmez ulusal boğazlaşmalar demektir. Kapitalizm var oldukça bağrından sürekli ulusal baskıyı üretecektir. Sosyalizm; sınırsız, sınıfsız, sömürsüz bir dünyaya yürüyüş demektir. Ayrılma hakkının tanınması temelinde devrimci federasyon birliği; tam ulusal hak eşitliği; tüm halkların kültürlerini özgürce geliştirmesi; herkese anadilde eğitim hakkı; ulusal baskı siyasetinin tarihe gömülmesi: Kürt halkının ulusal boyunduruktan, Türkiye'nin ve tüm bölgemizin emperyalist boyunduruktan kurtulmasının emekçi programı budur.

Güncel Talepler

Emekçi Türk halkı, Kürt sorununda güncel demokratik taleplerin mücadelesini de yükseltmelidir. Emekçi çözüm seçeneği, bu

talepler uğruna mücadeleyle güçlenecektir.

-Hükümet, Kürt ulusunun varlığını tanımalı, anayasal güvenceye kavuşturmalı, Kürt halkının oylarıyla seçilmiş DTP'li milletvekilleriyle diyalog başlatmalıdır.

-Kürt halkına yönelik kirli ve haksız savaşa son verilmelidir. Kürt sorununun "terör sorunu" olarak tanımlanmasından ve askeri operasyonlardan acilen vazgeçilmelidir.

-Kirli savaş suçluları yargılanmalıdır. Boşaltılan-yakılan köylere koşulsuz geri dönüş imkanı sağlanmalı, mağdurlara tazminat ödenmelidir.

-Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi'ne yönelik saldırganlığa, aşığılamaya, karalamaya son verilmeli; hükümet, Bölgesel Yönetim'i tanımalı ve resmi ilişki kurmalıdır.

-Savaşa ve silahlanma harcamalarıyla çarçur edilen bütçe kaynakları sağlığa, eğitime, sosyal güvenliğe harcanmalıdır.

-JİTEM, TİT, JİT ve tüm diğer kontrgerilla çeteleri, kirli savaş aygıtları, koruculuk örgütlenmesi dağıtılmalıdır. Susurluk'ta, Şemdinli'de, Ergenekon'da patlak veren çete devleti gerçeği tüm boyutlarıyla ortaya serilmeli, sorumlular yargılanmalıdır.

-Musa Anter'den Hrant Dink'e kadar tüm aydın cinayetlerinin; Maraş, Çorum, Sivas ve Gazi'den, Vedat Aydın cenazesini, 1992 Newrozu, Lice ve Şemdinli'ye kadar tüm kitle katliamlarının sorumluları açığa çıkarılarak yargılanmalıdır. Katledilenlerin yakınlarına tazminat ödenmelidir.

-Kürtçe başta olmak üzere, bu topraklarda yaşayan diğer ulusal toplulukları da içerecek tarzda, anadilde eğitim hakkı sağlanmalıdır.

-“Askeri bölgeler” adı altında yeniden hortlatılan OHAL uygulaması tümüyle iptal edilmelidir.

-Anayasa'da, Siyasi Partiler Kanunu'nda, bütün yasalarda ve uygulama alanlarında Kürtlerle ilgili her çeşit ulusal baskı ve eşitsizlik kaldırılmalıdır.

-Bölgede askeri operasyonlarda kimyasal silah kullanıldığına ilişkin iddialara açıklık getirmek üzere bağımsız heyetlerin inceleme yapmasına izin verilmelidir.

-DTP'ye yönelik kapatma davası derhal iptal edilmeli, Kürt halkının meşru, seçilmiş

temsilcilerine yönelik her türlü saldırganlığa son verilmelidir.

Türk Halkı, Muhatap Sensin

Şimdi, emekçi çözüm için sesimizi yükseltme zamanıdır.

Şimdi, ‘barış için özgürlük, kardeşlik için eşitlik’ diye haykırma vaktidir.

Şimdi, Türk halkının sonu gelmeyen bu haksız savaşın gerçekleriyle yüzleşme anıdır.

Şimdi... Sonra değil! Artık yitirilecek vakit yok.
Adil, demokratik onurlu barış. Kirli savaş değil!
Artık akıtılacak kan yok.

Türk halkı, muhatap sensin. Savaş baronları değil! Artık kaybedecek bir şey yok.

**EZİLENLERİN SOSYALİST PLATFORMU
(ESP)**